

Shafique Keshavjee

Kral, Bilge ve Soytarı Dinler Turnuvası

Çeviren: Aylin Yengin

www.iskenderiyekutuphanesi.com

Ve Kral şöyle dedi:

Saygıdeğer temsilciler [] Yeryüzünün bütün bilgeliği sizdedir. Ve insanlık tarihinde ilk kez, tüm bu bilgi ve deneyimlerin özü bir araya getirilip sadeleştirilerek başkalarına sunuluyor.

Uzak bir diyarda

Uzak bir diyarda, dertsiz, tasasız bir halk yaşardı. Dünyada yaşanan sorunların çamurlu ve fırtınalı dalgaları, bu ülkenin insana kucak açan, sıcak sahillere çok ender vururdu. Kendilerini dış dünyadan soyutlamış olan, bu şekilde yaşamaktan da büyük hoşnutluk duyan insanlar, zamanlarının büyük bir çoğunluğunu ailelerine, hobilerine ve arkadaşlarına ayırırlardı.

Oysa bir süredir burada, tarif edilmesi olanaksız bir değişiklik vardı. Çiçekler aynı güzellikte kokmuyordu artık, balın tadı bozulmuştu. Çocuklar güneşli sokaklarda oynamayı sürdürüyorlardı, ama gülüşmelerinde o eski içtenlik kalmamıştı. Havada bir ağırlık vardı, büyük fırtına öncesi yaşanan sessizlik gibi .

Bu ülkede bir Kral yaşardı. Yaptıklarından ve herkesin takdirini kazanmış olmaktan gurur duyardı. Her sabah, sarayının balkonuna çıkar, hayranlıkla Krallığını seyrederdi. O zaman içini büyük bir mutluluk kaplardı. Halkına hizmet edeceğine kendi çıkarlarını gözetken birçok yöneticinin aksine, Kral bu konuda son derece duyarlıydı. İnsanların arasında yaşanan en küçük bir çalkantı bile onu derinden etkilerdi. Halkıyla aralarındaki ilişkiyi kemiren hoşnutsuzluğu için için hissediyor, ama nedenini bir türlü bulamıyordu.

Kral'ın en önemli özelliği, kendi sınırlarını biliyor olmasıydı. Her türlü güçlük karşısında, tereddüt etmeden» herkesin Bilge diye çağırdığı, altın değerinde öğütler veren, ağırbaşlı kişiye danışırdı. Kral, bilgeliğin sınırlarının da bilincinde olduğundan, sevecenlikle Soytarı diye seslendiği kişinin düşüncelerini almaktan da hoşlanırdı. Beklenmedik davranışlarıyla halkın hayranlığını, edepsizliğiyle de korkusunu uyandıran bu renkli adam, her zaman siyahlar içinde gezerdi.

Bu öyküde anlatılanlar, Kral'ın, Bilge'nin ve Soytarı'nın başından geçen şaşırtıcı serüvenlerin üzerinde biçimleniyor Bizi ilgilendiren olaylara gelince; onlar bir mayıs ayında, sıradan bir dolunay gecesinde başlıyor.

Soytarı

Soytarı evine döndüğünde yorgundu. Karnı açlıktan zil çalıyordu. Keyfî, giysilerinden de karaydı. Bıkıp usanmadan önüne gelene anlatıp durduğu hayat felsefesi üç sözcükle özetlenebilirdi: yemek, uyumak ve gezmek.

Oysa o akşam çok kötü bir yemek yemişti. Üstelik ülkenin en ünlü lokantalarından birinde.

- Şu lokantacı tam bir pislik, diye söylenip duruyordu.

Yine de, ona verdiği karşılığı hatırlayınca, dudaklarında alaycı bir gülümseme belirdi. "Eti nasıl buldunuz?" diye neşeyle sormuştu aşçıbaşı, bir övgüyü hak ettiğine emin olarak "Oh, tamamen tesadüfen, bezelyelerin altında " diye yanıt vermişti. Soyтары kayıtsızca. Tıpkı ünlü aşçıların yaptıkları yemekler gibi, şakalar da karın doyurmuyordu. Karnı hâlâ açtı.

Soyтары ülkesini sevmeydi. İnsanların huzurunu, gizilgüçlerini sinsice uyuşturan bir uyku ilacı olarak görürdü. Bu konudaki hoşnutsuzluğunu ortaya koymak için trafiğin en yoğun olduğu saatlerde, kaplumbağası Eloïse'le birlikte gezmeyi severdi. Şehrin en kalabalık kavşağına giderdi; korna sesleri arasında ikisinin karşıdan karşıya geçmeleri, bazen yirmi dakikadan uzun sürerdi. "Sürekli hareket halindediniz!" diye bağırdı Soyтары, "Oysa kimsenin değiştiği yok! Sağa sola koşturup duruyorsunuz, ama tam olarak nereye gittiğini bilen yok. Hızınız gittikçe artıyor, ama kimsenin bir gelişme gösterdiği yok. Eloise'im, sizin yanınızda Carl Lewis sayılır!" Şoförlerin öfkeli haykırışlarına ve hakaretlerine karşın, Soyтары hiç acele etmeden, Eloise'i karşı kaldırıma kadar adım adım izlerdi. Ve gereğinden fazla hareketli bir dünyada, yavaşlığın önemi hakkında sakın sakın kafa yorardı.

Daha birkaç yıl öncesinden, üstelik kimse henüz durumu fark etmemişken, Soyтары yaklaşmakta olan fırtınayı sezmişti. Şaklabanlıklarının tek amacı, insanları uyarmaktı. Ama neye karşı uyarmak? Bunu kendisi de bilmiyordu. Gene de yakında bir şeylerin patlak vereceğini hissediyordu.

Yattığında keyifsizdi. Önünde yorucu bir gece vardı.

Bilge

Bilge ilginç biriydi. Gençliğinde pek çok güçlkle karşılaşmıştı. Ama, belki de bunlar sayesinde, yaşamın en karmaşık olaylarına bile göğüs germesini sağlayan değerli ve esnek bir kişilik kazanmıştı. Başarıyla tamamladığı felsefe ve fizik eğitiminin ardından, eğitmen olmak için üniversiteye başvurmuştu. Yerine bir başka aday seçilmiş ve nedeni asla anlayamamıştı.

"Bir kapı kapanırsa, bir diğeri açılacaktır," demişti. Bilge, kendi kendini bile hayrete düşüren bir özgüvenle. İnatçılıkla, sebat etmeyi birbirinden ayırmayı öğrenmişti. Gerektiğinde ısrar etmeyi ve direnmeyi, gerektiğinde de geri çekilmeyi ve vazgeçmeyi bilirdi. "Bilgelik, dünyaya gelenin büyümesine izin vermek, olgun olanın tadına varmak ve Ölenin gitmesine aldırmamaktır."

Bilge, yaşam felsefesinin ödülünü de gördü. Çünkü, Kral'ın özel danışmanlığına atandı, böylece ülkedeki en seçkin görevlerden birine getirilmiş oldu. Bu atamanın neden olduğu olaylar ve doğurduğu kıskançlıklar öykümüzün konusu değil. Ama yine de Kral'ın, Bilge'nin kişiliğinde ve yazdıklarında takdir ettiği şeyin, danışmanın tüm araştırmalara ve Önerilere açıklığı olduğunu bilmekte yarar var. Her şey onu büyülüyordu. Hayranlığım açık yüreklilikle dile getirirdi; Kral onun bu niteliğini çok beğeniyordu.

Uzun ve yorucu bir işgününün sonunda, Bilge evine çekildi. Afiyetle akşam yemeğini yedi, çocuklarıyla oynadı ve karısının anlattığı günlük olayları dinleyerek keyiflendi. Sonra kütüphanesine gidip, eline yıllar önce okuduğu, Nietzsche'nin yapıtlarından birini aldı. Yatağına uzanıp birkaç sayfa okuduktan sonra, huzur içinde uykuya daldı.

Kral

Kral'a gelince; halkı tarafından sevilen ve çok duyarlı biri olduğunu zaten biliyorsunuz. Buna karşılık bilmediğiniz şey, spora olan düşkünlüğü. Aslında bunun pek de ilginç bir yanı yok. Keşke bir de, karşılaşmalara duyduğu aşırı ilgi, bir kral olarak ona pahalıya mal olmasaydı. Halkı, Kral tarafından karşılanmak için havaalanında tam iki saat boyunca beklemek zorunda kalan, komşu ülkelerden birinin cumhurbaşkanının öfkesini hâlâ hatırlar. Hepsi de bir türlü bitmek bilmeyen, ateşli bir tenis maçı yüzünden!

Kral ülkesiyle gurur duyardı. Her yerde ve her düzeyde kendini göstermeye başlayan bu garip somurtkanlık da olmasa, başarılarıyla kesinlikle övünebilirdi. Ülkede işsizlik yok denecek kadar azdı. Politik olarak, monarşik rejimi çağdışı olarak niteleyenler olabilir. Öte yandan, Kral'ın yetkileri kısıtlı olduğundan ve halk oy vermeye iyiden iyiye üşendiğinden, hiç kimse oturmuş bir sisteme kafa tutmak niyetinde değildi. Kültüre gelince; aralarında birkaç yaratıcı deha vardı, ama halk tarafından çok fazla anlaşılmadıkları için, kimseyi rahatsız etmiyorlardı. Son olarak da ve özellikle, potansiyel enerjiyi ve gizli saldırganlığı mükemmel bir biçimde yola sokmaya yarayan spor vardı; ülkenin yapıtaşydı. Sağcı ya da solcu ideolojiler, yeşil ya da kırmızı olmak artık kimseye çekici gelmiyordu. Gittikçe birbirine bağlanan, aynı zamanda da gittikçe

kişiselleşen bir dünyada, herkes kendine ait bir dünya görüşü yaratmakla yükümlüydü.

Pek çok kilise uzun yıllar önce kapatılmıştı. Ne-den mi? Yalnızca insanlar artık pazar sabahları erken kalkmak istemedikleri için. Hüzünlü insanlarla, rahatsız bir ortamda bir araya gelip, bir sürü anlaşılmaz ve sıkıcı konuşma dinlemenin yararı neydi? Evde kalmak ya da başka bir yerde zaman geçirmek daha eğlenceliydi. Birçok tapınak müzeye, hatta havuza dönüştürülmüştü.

Buna karşılık, yıldız falcıları, sayı falcıları, medyumlar ve türlü kâhinler türemişti. Her zaman moral verici şeyler söyledikleri -kim kötü şeyler duymak için, bu kadar para harcardı ki zaten?- ve hayat çizgisinde hiçbir köklü değişikliğin adını ağızlarına almadıkları için, çok başarılı oluyorlardı. Kral bile epey bir süre ziyaret etmişti onları, ilk başta, kendisini gezegenlere, rakamlara ve öbür dünyadaki ruhlara bağlayan gizemli bağdan etkilenmişti; sonra yavaş yavaş, bu insanların konuşmalarındaki yavanlık, onlarla arasına mesafe koymasına neden olmuştu. Ama halkının bu şekilde avunmasından, özellikle de bunun devlete tek kuruşa bile mal olmamasından dolayı çok memnundu! Geçmişte, kiliseler çok daha pahalıya patlardı.

O akşam yattığında, Kral her zamanki gibi, halinden memnundu.

Rüya

Ay ışığı, bulutsuz gökyüzünü tatlı bir ışıkla aydınlatıyordu.

Soytari'nin aksine, Kral yatar yatmaz uyuyakalmıştı. Bilge de huzur içinde uyuyordu. Birdenbire, sessizliğin içinden bir tür Gizli Güç, üçünün de uykusuna giriverdi.

Kral rüyasında bir futbol maçı görüyordu. Şaşkın bakışları altında, oyuncular birden oldukları yere çivilendiler. Hepsi bakışlarını gökyüzüne doğru çevirdiler. Hayretler içinde kalan Kral da aynı şeyi yaptı. Ve işte tam,orada, nereden çıktığını bilmediği bir elin, ateşten harflerle, kendisini sarsan sözcükler yazdığını gördü.

Bilge rüyasında, Nietzsche'nin bir süre yaşadığı İsviçre'de, geyik avındaydı. Tam filozof Sils-Maria'nın evine girmek üzereyken, kapının üzerine hayret verici sözcüklerin yazıldığını gördü.

Soytari'ya gelince; nihayet karnını doyurabileceği dev bir pizzanın rüyasını görüyordu, ama birden El, masa örtüsünün üzerine anlaşılmaz sözcükler çiziktirmeye başladı.

Üçü de sıçrayarak uyandılar.

Kral yüreğinin sıkıştığını hissetti, hem terliyor, hem de titriyordu. Bir an kararsızlık içinde düşündükten sonra, Bilge'ye telefon etti. Bilge'nin o saatte uyanık olması, gece yarısı arandığı için de hiç rahatsızlık duymaması onu şaşırttı. Kral ona rüyasını anlattıktan sonra, hemen saraya gelmesini istedi. Bilge hiç soru sormadan kabul etti. Olayın ciddiyetini anlamıştı. Tam giyinmişti ki, telefonu ikinci kez çaldı. Bu kez arayan Soytari'ydi.

- Hele şükür yaşıyorsun, dedi Soytari, rahatlamış halde. Demek ki yalnızca saçma bir rüyaydı.

- Ne yani? Sen de mi?

- Ne demek, ben de mi?

- Anlatacak zamanım yok. Sarayda buluşalım. Kral beni çağırdı.

Yarım saat sonra, Kral'ın özel salonunda toplanmışlardı. Heyecan içindeki Hükümdar, rüyasını anlatmaya başladı. Gökyüzünde gördüğü sözcükleri söylerken, güçlkle soluk alıyordu.

- Bir elin: 'Tıpkı ay gibi, halkının da ölmesi gerek' diye yazdığını gördüm. Ve 'ANY' imzalıydı. Tüm bunlar ne anlama geliyor olabilir? Kim bu 'ANY'?

Anlatılanlar karşısında, Bilge donakalmıştı. Kral ısrarla nedenini açıklamasını istediğinde:

- Ben de esrarengiz bir rüya gördüm, diye mırıldandı. Okuyabildiğim de şu: 'Tıpkı halk gibi, kralının da ölmesi gerek'. Ve 'AYN' imzalıydı.

- 'ANY'...

- Hayır, 'AYN', eminim. Altında bir not da vardı: 'İğneyi bulursanız, yaşarsınız'.

Kral bitkindi.

- Ölecek miyim, diye iç çekti, kaygıyla.

- Yalnızca halkınız ve siz değil, dedi Soytari, Bilge'yle ben de öleceğiz. Gördüğüm saçma sapan rüyada, bir el, 'Tıpkı Kral ve Bilge gibi, senin de ölmen gerek' diye yazıyordu. Ve imza TANRI'ydı. Bana bu şakayı yapan, pizzamı yememe izin verseydi bari...

Rahatsızlık

Sanırım üç kahramanımızın da o gece gözüne uyku girmediğini söylemek yersiz. Karmakarışık olmuş akıllarından binlerce soru geçiyordu. Bu üç mesajın kendilerine aynı anda gönderilmesi, rastlantı olamazdı. Nereden çıkmıştı bu ölüm haberi? Neden 'gökyüzündeki ay gibi'? Bu esrarengiz 'ANY' ya da 'AYN' da kimdi? Peki ya tüm bunların arasında TANRI'nın işi neydi?

Güneş doğar doğmaz, Kral'ın ilk işi, yıldız falcılarıyla kâhinleri bir araya getirmek oldu. Ama hiçbiri onu aydınlatamadı. Soyтары, tüm bunların anlamsız bir rastlantı olduğundan emin görünüyordu; öte yandan içinden gelen bir ses, ona aksini fısıldıyordu.

Bilge, hiç durmadan rüyasını aklında evirip çeviriyordu. Geyikler, Nietzsche'nin evi, kapının üzerindeki o sözcükler... Aklına, gençliğinde okuduğu Mircea Eliade geldi. "Her şey işarettir," diye yazmıştı kısaca, Rumen dinleri filozofu. "Her şey, Kutsal'ın tezahürüdür. Bakmasını bilmek gerek... Fazla dindar biri olmayan Bilge, bu dersi derinliğine incelememişti. Ama şimdi kafa yorarken, sözler bir anlam kazanmaya başlamıştı. Derken, Nietzsche-he'nin kitabının, önceki gece uyuyakaldığı sayfasını yeniden okumak geldi içinden. Kitabı evinden getirip, Kral'a ve Soyтары'ya okudu.

- Gün ortasında, elinde bir fener, pazaryerinin ortasına dalıp, durmadan: "Tanrı'yı arıyorum! Tanrı'yı arıyorum!" diye bağırarak çılgın adamdan söz edildiğini duymadınız mı? Ve orada, Tanrı'ya inanmayan bir sürü insan toplanmış olduğu için, kahkahalar patlamıştı. "Onu kaybetmiş miydik ki?" dedi içlerinden biri. "Çocuk gibi yolunu mu kaybetti?" dedi bir başkası. "Yoksa bir yerlerde mi gizleniyor?" [...] Adam, aralarına girip, çevresindekilere öldürücü bakışlar fırlattı. "Size Tanrı'nın nerede olduğunu söyleyeceğim!" diye bağırdı. "Onu öldürdük - sizinle ben! Hepimiz onun katilleriyiz! Peki ama bunu nasıl yaptık? Denizi nasıl boşaltabildik? Tüm ufku boydan boya sildiğimiz süngerimiz bize kim verdi? Yeryüzünü, güneşinden ayırmakla ne yaptık? [...] Kendimizi sürekli bir düşüşün kucağına atmadık mı? [...] Sonsuz bir hiçliğin içinde başıboş sürükleniyor muyuz? Boşluğun soluğunu enseimizde duymuyor muyuz? Hava soğumadı mı? Artık sürekli gece ve gece sürekli daha karanlık değil mi? Fenerleri daha sabahın yakmıyor muyuz? Tanrı'yı kefeneye saran mezarcıların sesleri hâlâ kulaklarımıza gelmiyor mu? İlahi çürüyüşün kokusunu alamadık mı hâlâ? Tanrılar da çürür! Tanrı öldü! Tanrı öldü! Ve onu öldüren biziz!"

Metni dinleyen Kral, dehşet içinde kaldı. Bu kadar az sözcükte böylesine bir güç...

- Tanrı gerçekten de öldü mü, diye sordu Kral.

- Ölmekle kalmadı, hiç doğmadı, diye yanıt verdi Soyтары. Daha doğrusu, Tanrı cahillerin düşüncesinde doğar ve âlimlerinkinde ölür.

Soyтары'nın bu sözleri üzerine, Bilge'nin aklına şu fıkra geldi:

- Hocalarımın biri, kapısına: Tanrı öldü, imza Nietzsche' diye yazmıştı. Muzip bir öğrenci de altına 'Nietzsche öldü, imza Tanrı' diye eklemişti.

Kafası karışan Kral, bu şakayla, almış oldukları mesajların arasındaki benzerliğe dikkat çekti.

- İnsanoğlunun ölümü... Tanrı'nın ölümüne mi bağlı? Ya halkımın arasında anlamsızca baş gösteren bu yüzeyellik... yaşamın gerçek anlamının yiti-rilişiyle ilgili olabilir mi?

Bu metafizik esin kanatlanmasını duyan Soyтары, korkuya kapıldı:

- Yo, olamaz! Bu budalalıklara inanacak değilsiniz.

Ama Kral onu dinlemiyordu. Ayağa kalkmış, pencereden ülkesini seyrediyordu.

- Onlara iş ve boş zaman sağladım, ekmek ve oyunlar verdim. Ama belki de halkımın eksikliğini çektiği şey, onları yönlendirecek bir Duygu. Halkımın gerçek bir dine gereksinimi var!

Büyük Dinler Turnuvası'na davet

- Hangisine, diye sordu, Soyтары, sinsice. Museviliğe mi, Hıristiyanlığa mı, yoksa Müslümanlığa mı? Hinduizm'e mi, yoksa Budizm'e mi? Şintoizm'e mi, Taoculuğa mı, yoksa Konfüçyüsçülüğe mi? Ya da belki hepsine birden? Ya da hiçbirine? Ah! Bir fikrim var. Yeni bir din icat etmeye ne dersiniz? Yüce Kral'ım, siz tanrımız olurdu, ben de başrahip. Topladığım bütün bağışları paylaşırdık. Yarısı sizin olurdu, yarısı da benim. Anlaştık mı?

- Kes sesini Soyтары! Ağzından çıkanı kulağın duymuyor.

Ama Kral da kararsızdı. Gerçekten de, halkı için hangi dini seçmeliydi? Soyтары o kadar da haksız sayılmazdı.

Bilge, konuşmaların böylesi bir boyut kazanacağını düşünmemişti.

Birden, Kral'ın yüzü aydınlandı:

- Peki ya, bize inançlarını tanıtmak üzere, her dinden bir temsilci çağırmaya ne dersiniz? Böylelikle içlerinden en iyisini seçebilirsiniz! Halk da tartışmalara katılıp, konu hakkındaki görüşlerini ortaya koyabilir. Bilge, senden iyi hakem olur.

- Ya ben, diye atıldı Soyтары. Ben de bu yarışmaya katılabilecek miyim? Altın madalyayı kazanacağıma eminim!

Bu yeni proje Kral'ı öylesine kendinden geçirmişti ki, sorudaki alaycı yönü fark edemedi.

- Madalyalar! Harika bir fikir. Tanrılar için olimpiyat oyunları düzenleme şerefine asla erişememiş olan ülkemiz, tarihinde ilk kez, Büyük Dinler Turnuvası'nı düzenleyecek! Doya doya spor yapacağız!

- Anladığım kadarıyla Kral'ım, dedi Bilge, Soyтары'nın teklif ettiği 'SY', yani bir çeşit 'sözlü yarışma', öyle değil mi?

- Kesinlikle!

- Peki kimleri çağıracaksınız?

- İyi bir soru, diye yanıt verdi Kral. Her dini inanın başkanını yalnızca!

Bilge yavaşça başını salladı.

- En yüksek görevlileri davet ederseniz, korkarım tartışmalar birdenbire yön değiştirecektir. Konuşurken kendi inançlarının kötü yönlerinden hiç söz etmeyebilirler ve bu da sorunlara yol açabilir.

- Anladığım kadarıyla Bilge, dedi Soyтары, alaycılığı elden bırakmadan, yüksek görevliler, uygunsuz buldukları konuları, uygun bir biçimde örtbas etmeye çok yatkınlar.

- Peki öyleyse ne yapmak gerekir?

- Ben, her dinden nispeten genç, diyelim ki kırk yaşın altında birilerini davet etmeyi öneriyorum, diye sürdürdü konuşmasını Bilge, öte yandan dinini iyi tanıyan, onu tartışmaya ve eleştiriye açık bir biçimde sunmaya yatkın biri olmalı bu. Her din, kendi şampiyonunu teklif etmekte Özgür bırakılsın!

- Kaç yarışçı olacak, diye atıldı Soyтары. Eğer bütün dinleri, bütün yeni dini akımları ve bütün mezhepleri sıralamaya kalkışırsanız, başlama noktasında, seyirciden çok yarışmacı olacaktır!

- İlk 'sözlü yarışmalar' için benim önerim, diye devam etti Bilge, beş büyük dinin temsilcilerini davet etmek: Musevilik, Hıristiyanlık, Müslümanlık, Hinduizm ve Budizm. Bir başka yıl, başka temsilcileri davet ederiz.

Kral'ın aksine, Soyтары bu öneriden hoşlanmamıştı.

- Benim de bir teklifim var, dedi. Bu 'SY'lerde özgür düşünceye yer verilmemesini doğru bulmuyorum. Altıncı bir yarışçının davet edilmesini öneriyorum... bu yarışçı da Tanrıtanımaz olsun!

Kral'la, Bilge ilk kez Soyтары'yla aynı görüşteydiler.

Aynı gün, seçilen beş dinin en üst düzey temsilcilerine ve Uluslararası Hür Düşünce Derneği'ne davetiyeler gönderildi.

Aday seçimi

Davetiyeyi her alan, şaşırıyordu.

Roma'daki Katolik Kilisesi 'nin kardinali, dinler arası böyle bir konuşmaya davet edildiği için hem gurur duyuyor, hem de çağrılmamış olan Ortodoks ve Protestan din kardeşlerine karşı kendini mahcup hissediyordu. Kardinal, Papa'ya danıştıktan sonra Cenevre'deki Piskoposlar Meclisi'ne ve İstanbul'daki Patrikhane'ye birer resmi mektup fakslandı.

İslam Birliği'nin genel sekreteri, Kahire'deki El Ezher Üniversitesi'nin rektörü ile görüştü. Uluslararası Musevi Konseyi'nin başkanı da benzer bir davranış gösterdi: Scopus Tepesindeki, Kudüs İlahi-yat Fakültesinde görev yapan ve yakından tanıdığı bir profesöre danıştı.

Dalay Lama, Sri Lanka'da, Tayland'da, Japonya'da ve öbür Güneydoğu Asya ülkelerinde yaşayan Budist dostlarına, kendisine gönderilen davetiyenin bir kopyasını yollama inceliğini gösterdi. Uluslar-arası Budist Federasyonu'nun, Uluslararası Budist Dostları'nın ve Budist Rahipler Cemaati'nin, konudan ne şekilde haberdar edildikleri tam olarak bi-linmiyor. Ama sonuçta haber hepsine ulaşmıştı.

Hinduların karar alma süreçleri daha karma-şıktı. Davetiye, Kalküta yakınlarında, Belur Math'da bulunan Ramakrişna tarikatına ulaşır ulaşmaz, birçok ünlü Swami durumdan haberdar edilmişti. Aralarında ne gibi tartışmalar yaşandığı, hala bilinmiyor.

Dünya Hür Düşünce Birliği'nin başkanı ise, dünyanın dört bir yanına dağılmış olan üyelerine doğrudan haber verdi. Hatta, Rasyonalist Birlik'e ve Sor Julian Huxley'nin kurmuş olduğu International Humanist and

Ethical Union'a (Uluslararası Hümanist ve Törebilim Birliği) bile mektubun bir kopyası gönderildi.

Büyük Dinler Turnuvası'na çağrılmış olmanın, tüm davetli kurumları altüst ettiği bir gerçek. En çok da davet edilmemiş olup da, konudan haberdar olanları: Ne yazık ki rekabet, evrenseldir...

Herkesin kafasından binlerce soru geçiyordu. Kim, bir din adına -ya da Tanrıtanımazlık adına-adilce konuşabilirdi? Tüm dünya görüşlerinde var olan farklı eğilimleri yakından tanıyan, bunları başkalarına iyi bir biçimde sunabilecek temsilciler seçmek gerekecekti. Yoksa Turnuva boykot mu edilmeliydi? Peki ya öbür konuklar giderse, orada bulunmama riski göze alınabilir miydi?

Theravâda, Mahâyâna ve Vajrayâna'daki Budistler, Şivayit, Vişnuyit ve Şaktit Hindular, Sünni ve Şii Müslümanlar, muhafazakâr, gelenekçi ve özgürlükçü Museviler, Katolik, Ortodoks ve Protestan Hıristiyanlar arasında, aylarca süren sıkı pazarlıklar yapıldı. Boş yere Kral'a, birden fazla temsilci göndermeyi teklif ettiler. Bilge'nin önerisini göz önüne alan Kral ise, her inanışın tek kişiyle temsil edilmesi konusunda ısrarlıydı. Birbirinden farklı altı bakış açısıyla yüzleşmenin yeterince zor olduğunu, her birinin dünya görüşlerindeki ayrıntıları işe karıştırmanın durumu daha da güçleştireceğini savundu. Hatta kendi içinde birlik sağlayamamış bir dinin, halkını nasıl bir araya getirebileceğini bile sordu.

Az daha turnuva hiç gerçekleşemeyecekti. Yüreklere ve olaylara şaşırtıcı bir yön veren Tanrı, Yazgı ya da Talih olmasaydı.

Yarışların açılışı

Kral heyecanlıydı. Bu kadar boş sözden, kararsızlıktan, bekleyişten ve hık maktan sonra, en sonunda 'onun' 'SY'leri başlayacaktı. Üç rüyalı gecenin üstünden bir yıl geçmişti.

- Farkında mısın, Soyтары? insanlık tarihinde ilk kez, Büyük Dinler Turnuvası'nın açılışını gerçekleştireceğiz.

- Belki de sonucusu olur, diye mırıldandı siyahlar içindeki adam. Karşılıklı gerçeklerim savunmak adına öylesine birbirlerine girecekler ki, bir daha asla yüz yüze gelmek istemeyecekler.

Tiyatro salonuna dönüştürülmüş olan eski bir manastır, Turnuva'ya ev sahipliği yapmak üzere yelliden düzenlenmişti. Büyük, aydınlık salonun orta yerinde bir çeşme çağlıyordu. Altı kişiden oluşan jürinin -halkın arasından seçilmiş üç erkek ve üç kadının- oturacağı bir set kurulmuştu. Yanlarında, 'Turnuva'nın hakemi olan Bilge ile Soyтары duruyordu. Üstlerinde de, bütün salonun görebildiği ve görülebildiği bir yerde oturan Kral dikkati çekiyordu. 'Şampiyonlar' için altı koltuk hazırlanmıştı. Salonun geri kalanı halka ayrılmıştı. Herkese, içinde yarış saatlerinin ve tanıtılacak olan dinlerin kısa birer sunumunun yer aldığı küçük dosyalar verildi.1 Şenliklerin başlamasından uzun süre Önce, bütün yerler dolmuştu. Son anda fazladan yer ayarlanması ve ses ve görüntü düzeninin yeniden gözden geçirilmesi gerekti.

Saat tam ikide orkestra, Turnuva için özel olarak bestelenmiş olan marşı çalmaya başladı. Herkes, az sonra salona girecek olan korteji selamlamak üzere ayağa kalktı. Gerçeği söylemek gerekirse, protokolü hazırlamak oldukça zaman almıştı. Alınganlığa fırsat vermemek için, temsilcilerin salona, alfabetik sırayla girmelerine karar verilmişti. İşin ilginç yanı, orkestranın birkaç dakikadır marşı çalıyor olmasına karşın, görünürde kimsecikler olmamasıydı. Yarışmacıların girecekleri şeref kapısının önünde duran korumalar, aralarında fısıldaşmaya başladılar. Ortada ters giden bir şeyler vardı. Sonra birdenbire, utangaç adımlarla ilerleyen biri belirdi. Programda bildirilenin aksine, Şeyh Ali bin Ahmed değildi bu.

Hoparlörlerden, son derece tuntuuraklı bir ses yükseldi:

- Hıristiyan ekibini temsilen, İsviçre'den Doktor Christian Clement.

Salondan son derece ölçülü bir alkış yükseldi. İlk temsilci kararsızca, kendisi için ayrılmış olan yere oturdu. Hemen arkasından öbür yarışmacılar onu izledi.

- Musevi ekibini temsilen, İsrail'den Haham David Halevy... Hindu ekibini temsilen, Hindistan'dan Swami Krişnânda... Budizm ekibini temsilen, Sri Lanka'dan üstat ve Keşiş Rahula... ve Tanrıtanımazlığı temsilen, Fransa'dan Profesör Alain Tannier.

Tanrıtanımazlığı savunacak olan kişinin sunulmasıyla, salonda ıslık çalanlar oldu, bir seyirci ise:

- Kâfirler dışarı, diye gürlledi. Allahsızların burada işleri yok! Allah adına, onu buradan çıkartın.

Tüm bakışlar, haykırıışların geldiği yöne çevrildi. Bağırın, esmer tenli, sakallı bir adamdı.

Bilge, bu beklenmedik gelişmeden rahatsız olmuştu. Kararlı bir tavırla yerinden kalkıp, korumalara, huzuru kaçırın bu seyircinin yanına gitmelerini işaret etti. Adam şiddetli itirazlarına karşın, salondan çıkartıldı. Halk donakalmıştı. Hatta içlerinden bazıları yerlerinden kalkıp, gürültüyle salonu terk ettiler. Bu

süre içerisinde Alain Tannier sakinliğini korumuştur, dudaklarında hafif bir gülümseme vardı. Düzeni bozan kişi, istemeden, savunacağı görüşlere bir kanıt oluşturmuştu.

Yarışların açılışını yapma şerefi, Kral'a aitti. Az önce olanlardan telaşa kapılan Kral, konuşma yapma yapmamakta kararsızdı. Onca gayretle hazırlığı etkileyici açılış konuşmasını kısaltmaya karar verdi:

- Halkım ve iyi niyetli tüm insanlar adına, bu Büyük Dinler Turnuvası'nın resmi açılışını ilan ediyorum. Geleneklerini tanıtmayı ve öbürleriyle boy ölçüşmeyi kabul eden tüm temsilcilere gerçek-ten minnettarım. Görüşlerinizi sportmence savuna-cak ve öteki görüşlerle yüzleşeceksiniz. Bu yarışla-rın Doğruluk ve Bilgeliğin zaferi olmasına izin verelim...

O anda, seyircilerin bakışları temsilcilerin giriş kapısına doğru çevrildi. Kapının önünde baş döndü-rücü güzellikte bir genç kadın belirmişti. Bedeni ipeksi bir kumaşla kaplıydı, iç huzuru adeta yüzünü aydınlatıyordu. Küçük başörtüsü, siyah dalgalı saçlarını hem örtüyor, hem de ortaya çıkarıyordu. Kör olduğu açıkça belli olan yaşlıca bir adamın elini tutuyordu.

- İslam ekibini temsilen, Mısır'dan Şeyh ve Ali bin Ahmed.

Müslüman temsilci, genç kadının zarif yardımıyla yerine doğru yöneldi. Sonra da ağır ama kendinden emin bir ses tonuyla konuştu:

- Kral Hazretleri, sayın hakem, jürinin saygıdeğer üyeleri, diğer dinlerin ve Tanrıtanımazlığın saygın temsilcileri; lütfen, Allah'ın gözlerimin yeri-ne bana bahsettiği büyük kızım Amina'yla gecikmemizi mazur görün. Turnuvanın açılış saati, ikinci namazına denk geldi. Dinine bağlı bir Müslüman olarak, insanlardan önce Tanrı'ya hizmet etmem ge-rekir. Bu yüzden geciktim. Anlayışınız için minnettarım.

Sessizce yerine oturdu. Halk, din adamının heybeti, inancı ve yetkesinden olduğu kadar, kızının ihtiyatlı davranışlarından ve yüzündeki sevinçten de etkilenmişti. Kral'a gelince; konuşmasını bitirmedi. Birkaç teşekkür sözcüğü geveledi. En başta da, bu Turnuva'nın resmi başkanlık görevini verdiği Bilge'ye.

Sunumların türü

- Bayanlar, baylar, diye söze başladı Bilge, ülkemiz ve insanlık açısından tarihi ve Önemli anlar yaşayacağız. Bu sözlü yarışmaların sonunda, ülkemiz için bir din isteyip istemediğimize ve istediğimiz takdirde hangisini seçeceğimize karar vereceğiz. Yarışmacılardan istediğimiz şey, dinlerinin içeriğini açık, anlaşılır ve inandırıncı bir dille sunmaları. Bize katıldığı için, Profesör Tannier'ye de teşekkür ediyorum. Kendisinin rolü, gözümüzden kaçabilecek temelli önemli eleştirilere dikkat çekmek. Şöyle bir yöntem uygulayacağız: Her katılımcı kurayla belirlenen sıraya göre, dininin kurucusunu, temel kurallarını, inancın dayandığı metni ve önemli bir meselini tanıttak. Her sunumdan sonra, öbür yarışmacılar, arzu ederlerse, söz alabilecek ve konuşmacıya sorular sorabilecekler. Zamanımız kalırsa, seyircilere de söz hakkı tanınacak. Bütün sunumların sonunda, jüri üyeleri ve Kral, ülkemizin hangi dini ya da dünya görüşünü seçeceğine karar verecek. Yarışma başlasın!

Orkestra, Büyük Turnuva için bestelenen marşın nakaratını çaldı. Bu süre içinde kura çekildi. İlk konuşmacı olarak Alain Tannier seçildi; korkunç bir ayrıcalık sayılan, meşaleyi yakma görevi de kendisinini.

Soytarı, bu kısa geçiş ânından yararlanarak, Bilge'nin kulağına fısıldadı:

- Zaten susmak zorunda kalacak olan güzel Müslüman'ın dışında, tek bir kadın katılımcı yok. kadınların, erkeklerden daha dindar olduklarını sanırdım. Ama iş konuşmaya gelince, kendilerini ifade eden hep erkekler oluyor!

- İyi bir gözlem, Bay Soytarı, diye karşılık verdi Bilge.

- Haklı olduğumu biliyorsun. Neyse ki Eloîse burada da, sahnedeki kadın eksikliğini takviye ediyor.

Sonra büyük bir şefkatle, kaplumbağasının boynunu okşadı.

Notlar

1 Ekte, Cenevre Uluslararası Din Platformu tarafından hazırlanıp, nezaketle bize sunulan bu tanıtım broşürlerinin bir kopyasını bulacaksınız, onları yazarlara ve özellikle de başlıca yaratıcılarından biri olan Jean-Claude Basset'ye teşekkür ederiz Ekte ayrıca, dinlerin tarihindeki önemli olayları içeren, basitleştirilmiş bir tablo da verilmiştir

Tanrıtanımaz'ın bağıllık andı

Alain Tannier sakin ve kararlı bir edayla ayağa kalktı. Kendisi, Paris'in önde gelen üniversitelerinden birinde felsefe profesörüydü ve sık sık konferanslar vermek için Amerika'ya giderdi. Büyük dinleyici toplulukları onu korkutmuyordu. Aksine, elinden gelenin en iyisini sunabildiği bu iletişim dünyasından hoşlanıyordu. Rakipleri onu, kaygı dolu gözlerle süzdüler. Bu hafif çekingenlikten cesaret alan Tannier, jüriye ve Kral'a döndü.

- Yüce Kralım, bayanlar ve baylar, öncelikle teşekkür etmeme izin verin. Sözde Tanrı'nın ya da yalnızca ortaklaşa bir bilinçaltının neden olduğu garip rüyaların sonucunda, bir dinsize de başvur-mak istediniz. Bundan onur duyuyorum. Dünya Hür Düşünce Birliği'nin yönetim kurulu, benden bu Turnuva'ya katılmamı istediğinde, çok kararsız kaldım "Bu tür yarışmalardan, iyi bir sonuç çıkabilir mi?" diye kendi kendime sordum. Oysa şu an aranızdayken, içimde en ufak bir kuşku kalmadığını fark ettim. Demek ki katılmak gerekiyormuş. Beni neden mi seçtiler? Belki de Tanrıtanımaz olmaya karar vermeden, dört dörtlük bir ilahiyat eğitimi gördüğüm içindir.

Salonda bir şaşkınlık, hatta hoşnutsuzluk rüzgârı esti. Tek ağzı kulaklarına varan, Soyтары'ydı.

- Tanrıtanımazım ve , bundan gurur duyuyorum. Bir Tanrıbilimcinin, sonradan Tanrıtanımaz olması sizi şaşırtıyor mu? Marx'a gençliğinde esin kaynağı olan Feuerbach, materyalizmin ateşli bir savunucusu olmadan önce Tanrıbilimciydi. Stalin bile bir süre papaz okulunda okumuştur. Nietzsche'ye gelince; o da bir papazın oğluydu ve Bonn'da ilahiyat eğitimine başlamıştı. Belki de Tanrıbilimcilerin, Tanrı'nın ölümünden söz ettiklerini duymuşsunuzdur. Hayır mı? Ne fark eder? Amacım size, Tanrıtanımazların tarihçesi hakkında, Darwin'le Freud'a da değinen, Demokritos'tan, Sartre'a kadar uzanan bir ders vermek değil. Hakem, açık ve basit bir anlatım istedi. Benim de istediğim, asıl konuya gelmek.

Alain Tannier derin bir soluk aldı. Yüzünde ciddi ve kararlı bir ifade vardı.

- Ey Kral, din adamları size, kutsal kitaplarının ve geleneklerinin en iyi yönlerinden coşkuyla söz edeceklerdir. Beni asıl şaşırtan ise, sözlerinden çok, sessizlikleri... Museviler size Tanrı Sadakattir' diyeceklerdir. Hıristiyanlar 'Tanrı Sevgidir' noktasında direteceklerdir. Müslümanlar "Tanrı Bağışlayıcıdır" diye açıklayacaklardır. Oysa size, kutsal kitaplarının O'nu aynı zamanda, 'Yıkıcı-Yutan bir ateş', varlığını yerli yersiz tartışanlara karşı 'büyük bir kin' besleyebilen Biri olarak da betimlediğini söylemeyi unutacaklardır. Hindular size manevi kurtuluşlarını öveceklerdir, öte yandan dinsel me-tinlerince de onaylanan bir baskı sistemi olan kastların içinde ve dışında yaşayan milyonlarca esir hakkında tek bir söz bile etmeyeceklerdir. Budistler, bütün insanlara karşı duydukları derin acıma duygusunu ortaya koyacaklardır; peki ya manastırlar arasındaki rekabete ve etkileri altındaki ülkelerdeki sosyal ve ekonomik geriliğe değinecekler mi? Dünyada her gün, altı bin Müslüman, Animist ve Hıristiyan genç kızın ırzına geçiliyor; başka bir deyişle, on beş saniyede bir, küçük bir kızın mahre-miyeti, iyileşmemecesine sakatlanıyor. Bu uygula-manın, din adına yapıldığına inanan bazı insanlar bile var. Bizler bu تنها köşede fizikötesi konularda tartışırken, dünya, avarı bozuk bir dönmedolap gibi dönmeyi sürdürüyor. Peki ya dini yetkililer bu gad-darlık karşısında ne diyorlar? Hiçbir şey ya da çok az şey. Konuştuklarında ise, çoğunlukla sorunları çözmek yerine, daha da sarpasardırıyorlar.

"Milyonlarca kadının, erkeğin ve çocuğun, hayatlarını din uğruna yapılan savaşlarda kaybettiklerini hatırlatmama, bilmem gerek var mı? Tüm bunları biliyorsunuz ya da bilmeniz gerekir. Ruhani liderlerin verdikleri cevaplardan elbette haberdarım: 'Her şeyden Önce savaşlar, dini değil, politik temellere dayanırlar,' diyorlar bize. 'Eylemlerini doğrulamak ve ordularını güçlendirmek için dini alet edenler, politikacılar.' Bu, bazen doğrudur, ama her zaman değil. Mutlak Gerçekler adına, ne çok gereksiz ölüm..."

Bir yudum su içmek için konuşmasına birkaç saniye ara veren Profesör Tannier, hem suyun verdiği serinliğin, hem de bu kadar dikkatle dinlenmenin verdiği sarhoşluğun tadını çıkardı.

Soyтары, Bilge'ye bir bakış fırlattı. Derin bir sessizlik içinde, 'onun' adayının bu denli başarılı olmasından çok mutlu olduğu açıkça belliydi.

- Hayır Altes, diye konuşmasına kaldığı yerden devam etti Profesör. Dinlerin, müminlerine ne tür bir

uyuşukluk, çocuksu düşünce ve sorumsuzluk verdiğini ortaya koymak için, çok fazla kanıt göstermeme gerek yok. Bir Tanrıtanımaz olmama neden olan karşılıksız sorulardan, yalnızca ikisini sunacağım sizlere.

Tanrı yok

"İlk sorum, Tanrı'nın varlığıyla ilgili. Çocuklarımdan biri, henüz dört yaşındayken bana: 'Tanrı yeryüzünü yarattıysa, Tanrı'yı kim yarattı?' diye sormuştu. Yoksa Tanrı ilk Neden miydi? Ya da nedenlerin nedenlerinin son Nedeni mi? Nedensiz bir nedeni durduran bu fosilleşmeyi aklım bir türlü almıyor. Sahi, bu Tanrı nereden geliyor? Bugüne dek hiçbir Tanrıbilimci ya da filozof bana geçerli bir yanıt vermeyi başaramadı.

"İkinci, ama önem sırasına koymak gerekirse, kesinlikle ilk başta yer alması gereken sorum, Tanrı'nın görünmezliği ve duyulmazlığıyla ilgili. Tanrı varsa, onu neden göremiyoruz, neden sessiz kalmayı yeğliyor? Din adamları bana, Tanrı'nın peygamberlere ve kâhinlere görüldüğü karşılığını veriyorlar. Musevilerin, Hıristiyanların ve Müslümanların kutsal yazılarında, Tanrı'nın kendi kendini ifşa ettiği belirtilir; Şruti Hindularını ise, rişi adını verdikleri esinli şairlerin, Tanrı'nın kutsal sesini duyduklarından söz ederler. Oysa bunların üzerinden yüzlerce, hatta binlerce yıl geçti. Belki de tüm bunlar, toplumun birliğini sağlamak amacıyla, kayıtsız şartsız bir Gerçeğin varlığını ortaya koymak için yazılmıştı. Beni asıl kaygılandıran, insanoglunun hatırlaya-mayacağı kadar eski zamanlarda olup bitenler değil, bugün yaşadıklarımız. Eğer varsa, Tanrı şimdi neden o kadar gizli ve sessiz? Zavallı bir felsefe profesörüne görünmeye tenezzül etmemesine anlayış gösterebilirim. Belki ona sıkıcı geliyordur. Ama masumların acılarını, hiç umursamadan izleyebilmesine katlanamıyorum. Neden masumlar diyorum ki? Acı çeken tek bir çocuğun çığlıkları bile, Tanrı'nın varlığına karşı gösterilen kanıtlar içinde, dünyanın tüm Tanrıbilim kitaplarını barındıran kütüphanelerine ağır basar. Ama fazlasıyla soyut kaçırmaktan korkuyorum."

Alain Tannier sanki tüm gücünü sözlerinin en can alıcı noktasına saklamak istermişçesine, gene konuşmasına kısa bir ara verdi.

- Afrika'daki ülkelerden birinde, ama aynı olay dünyanın herhangi bir yerinde de meydana gelebilir, bir anne ve iki çocuğu gecenin bir yarısı uykularından uyanıyorlar. Savaşa çağrılmış olan babalarından aylardır haber alamamışlardır. Yoksa geri mi dönmüştü? Sonunda hayatları normale dönebilecek miydi? Delikanlı artık, babasının mağrur bakışlarını üzerinde hissedip sevinebilecek miydi? Genç kız en sonunda, âşık olduğu gençle evlenmenin mutluluğuna erişebilecekti miydi? Kapı açılıyor. Düşman askerleri, kaba ve alaycı çığlıklar atarak, küçücük odanın içine dalıyorlar. Genç kızla annesinin kaygı dolu bakışları altında, oğlanı yakalıyorlar. Kadınların çığlıklarından iyice tahrik olarak, oğlanı oracıkta bıçaklamaya başlıyorlar. Bacaklarından, cinsel organından, karnından, yüzünden... Sonra alalecele bir darağacı inşa ediyorlar ve kanlar içindeki paramparça bedenden geriye kalan, oraya, tahtanın üzerine çarpmışa geriliyor... Yüreğiniz mi parçalandı? Durun, daha devamı var. Sevinç ve çılgınlık sarhoşu askerler, genç kızı yakalıyorlar. Büyük bir kudurganlıkla üzerindeki giysileri parçalıyorlar. Kan içindeki elleriyle, kendisini sevgi dolu bir kocanın okşayışlarına saklayan genç kızın bedenini kirletiyorlar. Art arda ve saatler boyunca ırzına geçiyorlar, onu parçalıyorlar, mahvediyorlar. Sonra zincire vurup, ibadetini hiç aksatmayan iyi bir aile babasına köle olarak satmak üzere yanlarında götürüyorlar. Eğer Tanrı varsa, parmağını bile kıpırdatmadan, tüm bunları seyretmeye nasıl katlanıyor? Gökyüzü sessiz kalıyor. Korkunç derecede sessiz. Tanrı'nın tek Özrü, var olmaması,' demişti Stendhal. Bu konuda kesinlikle haklıydı.

"Yüce Kral ve siz jürideki bayanlarla baylar, kendinizi din adamlarından, gerçekte içlerinde, doymak bilmez bir iktidar açlığının yansımasını barındıran, avutucu ve yapmacık konuşmalarından koruyun. Ülkeniz, karmaşık sorulara verilen basit yanıtlar, içimizdeki en değerli insancıl yanı sakatlayan ilahi çağrılardan korunsun."

Alain Tannier konuşmasına birdenbire eon verip, yavaşça yerine oturdu. Yarattığı şaşkınlık, heyecan vericiydi. Salondaki herkes donakalmıştı. Çeşitli dinlerden gelen temsilciler, bakışlarını yere çevirmişlerdi. Derin düşüncelere dalmış ya da dua ediyorlarmış gibi...

Yüzleşmeler

Bilge sessizliği bozdu. 'Oyunun kurallarını' kısaca hatırlattıktan sonra sözü, dinlerin temsilcilerine verdi. Duygularım ilk açığa vuran, Swami oldu. Yerinden kalktı ve herkesin şaşkın bakışları arasında, salonu terk

etti. Elleri ayaklan birbirine dolaşan organizatörler, ne yapacaklarına karar vermek için birbirlerine baktılar. Henüz bir karar almaya zaman bulamadan, Swami yeniden aralarına dönmüştü bile. Elinde, manastırın muhteşem bahçesinden koparttığı bir çiçek vardı. Tek söz etmeden, Alain Tannier'ye yaklaşarak, soylu ve gösterişsiz bir hareketle, çiçeği ona uzattı. Sonra yerine döndü. Olaya şaşırın Felsefe Profesörü, gözleriyle Swami'yi sorgular gibiydi. Swami uzun uzun gülümsedi ama ağızını açmadı.

Salondaki hava ağırlaşmaya başlıyordu. Tek şaşırın Tanrıtanımaz değildi. Budist katılımcı, belki de haksız yere hareketi üzerine alındı. Bu, dinleyicilerinden birine bir gül vermiş olan Buda'nın yaptığına fazlasıyla benziyordu. Keşiş'in söz almasıyla, herkes rahat bir soluk aldı:

- Profesör Tannier, ilginç bağlılık andınız hepimizi duygulandırdı. Bir Budist olarak, her ne kadar bir din adamı olsam da, kendimi çözümlemenize çok yakın hissettiğimi söylemek zorundayım. Yine de bu sözcüğün anlamını tam olarak kavramak gerekir... Hiç kuskusuz Budizm'in, kâinatın yaratıcısı ve dünyadaki tüm acıların sorumlusu olan bir Tanrı'nın varlığını reddettiğini biliyorsunuz. Siddhârta Gautama, Buda Şâkyamuni, Tanrı' olarak adlandırdığınız bu soru karşısında sessiz kalmıştı. Onu, tabii onunla birlikte bizi de asil düşündüreren ıstırap oldu, daha doğrusu ıstıraptan kurtuluş. Öte yandan, Budistler mutlak Gerçeği yadsımazlar. Hatta bazıları onu 'Tanrı' diye adlandırabilir. Karşı oldukları, O'nun doğasına uygun olmayan düşüncelerin içine hapsedilmesidir.

Alain Tannier rahatlamıştı. Çiçeği, sandalyesinin yanına koydu. Üstat Rahula'nın sözleri, Swami'ni n rahatsız edici hareketiyle uzaklaştığı, önermelerin, yargılamaların sonucunda oluşan dünyaya geri dönmesini sağlamıştı.

- Sevgili Üstat. Buda dinini ya da felsefesini çok yakından tanımıyorum. Buna karşın birçok meslektaşım bana, yapısalcı düşünürlerimizin vardığı bazı sonuçları, sizinkilerle aynı olduğunu söylediler.

Bilge, zaman kaybetmeden söze karıştı:

- Açık ve basit bir dille halka açıklamadıkları durumda, öğretilere ya da soyut düşüncelere kesinlikle başvurmamaları gerektiğim yarışmacılara hatırlatmak isterim.

Alain Tannier, şu an için Budist keşişle konuşmasını sürdürmenin hiçbir yaran olmayacağını anlamıştı. Tanrıtanımaz katılımcı olarak dinlere yönelttiği katı eleştiri karşısında, öbür yarışmacıların tepkilerini sabırsızlıkla bekliyordu.

Belli bir amaca yönelmiş bir evren

Haham Halevy, heyecan içinde yerinden kalktı.

- Sayın Profesör, ben Musevi'yim. Ve düşüncelerini dile getiren Budist üstadın aksine, ben ve bütün halkım bir Yaratan'ın varlığına inanıyoruz -hamdolsun. Az önce, bu Afrikalı ailenin acısından söz ettiğinizde, aklıma Treblinka'daki toplama kampında ölen büyükannemle büyükbabam, bir de savaş sırasında katledilen bir buçuk milyon Musevi çocuk geldi. Güçsüz, ferî sönmüş, yalvaran bakışları geceleri 'rüyalarımıza giriyor. Sabah uyandığımda, bu küçük çocuklardan birini olsun kucağıma alıp, onu sevdiğimi söyleyebilsem keşke. Ne var ki kendimi yapayalnız, gördüğüm korkunç manzaralarla baş başa kalmış olarak buluyorum ve gerçeğe asla ulaşamıyorum. Oysa Soykırımı, halkımızı kırıp geçiren bu felakete karşın, bizi her türlü esarettan kurtaran, zamanı gelince Mesihini, Peygamberini gönderecek olan göklerin ve dünyanın Yaratan'ına inanıyor, inanmayı sürdürüyorum. Benim için asıl sorun Tanrı'nın varoluşu değil, kısaca varoluş. Tanıdığınız pek çok filozofun da sorduğu gibi: "Neden bir hiçlik değil de, bir şey var?" Bir an için -Tanrı beni affetsin-Tanrı'nın olmadığını düşünelim; bir an için varsayımınızı doğru kabul edelim. Geriye ne kalır? Sert mücadeleleri, muhteşem karmaşasıyla evren. Peki ama o nereden geliyor? Salt hiçlikten mi? İmkânsız! Nasıl olur da hiçbir şeyin içinden bir şey çıkabilir?

Bir an için hakem rolünü unutan Bilge, sunulan uslamlamaya yanıt vermek üzere tartışmaya katıldı:

- Ama Haham Bey, günümüz fizikçileri, kâinatın içinde yeşerdiği 'kuantum boşluğundan' artık rahatça söz ediyorlar!

Bilge bir an için, yalın konuşma zorunluluğunu unutu vermişti.

- Belki, diye sürdürdü David Halevy, ama bu boşluk, tam anlamıyla hiçlik değil. Gizli bir güç. Hiç kuşkusuz başlangıcında bir şeyler var, zaman içinde kâinata şeklini veren 'madde' ve 'karşı-madde'den oluşan, bir çeşit tarifsiz enerji. Benim sorduğum tek soru, bu 'enerji'nin nereden geldiği. Temel soruyu yineliyorum: "Neden bir hiçlik değil de, bir şey var?"

Alain Tannier bu sorularla sıkça karşılaşmış ama bir sonuç çıkaracak kadar derinlemesine bir araştırmaya

girmeyi göze alamamıştı. İnsan mantığının çeşitli görüşler ve dinsel öğretiler geliştirebilecek kadar güçlü, her tür eleştiriye dayanabilecek bir bakış açısı yaratamayacak kadar zayıf olduğunu düşündü o zaman. Yanıt vermekte geciktği için, sözü Doktor Christian Clement aldı:

- Haham Halevy'nin sorusu bana, uzun yıllar boyunca hapiste kaldığı Romanya'da, tarif edilmez acılar yaşayan Rahip Richard Wurmbbrand'ın anlattığı bir fıkrayı anımsattı. Dini inançları yüzünden hapse atılan, Hıristiyan bir Rus köylüsüne işkenceciler sormuş: "Bize Tanrı'yı kimin yarattığını söylersen, seni serbest bırakırız." Köylü bir süre düşündükten sonra, onlara şöyle demiş: "Soruma karşılık verirseniz, ben de sizinkini yanıtlarım, l'den önce hangi sayı gelir?" Ne cevap verebilirlerdi ki? 0 mı? Ama 0 bir sayıdan öte, sayısızlığın işareti değil midir? Eksi 1 mi? Ama eksi 1, 1 sayısının negatif halidir... Hayır. Sayı saymanın, değişmez başlangıç noktası l'dir. Aynı şekilde Tanrı da, her şeyin düşünülüp, yaşanılmaya başlandığı l'dir, diye, bir sonuca varmış köylü. O zamandan beri, asıl soru Tanrı'nın var olup olmadığı değil, daha çok, bu 'Tanrı'nın', her şeyin var olmasına neden olan bu l'in, kim olduğudur.

Alain Tannier, Hıristiyan katılımcının sözünü, oldukça sertçe kesti:

- Biraz fazla ileri gidiyorsunuz! Sözcüklerle oynama tarzınız, insanları aydınlatmaktan çok, yanılgıya sürüklüyor. Her şeyin kaynağının, insanlar için gizemini koruduğunu kabul ediyorum. Ama bu ilk kökeni Tanrı' olarak adlandırmak, karışıklıklara yol açmaktan ve size ait olmayan bir şeyi, Tanrıbilim yoluyla geri almaya çalışmaktan başka bir şey değil. Tanrı'ya inanmamakla birlikte, kaynağını bilmediğim ve gerek rastlantılarla, gerekse karmaşıklik yasaları sonucunda evreni oluşturan bir enerjinin varlığını kabul ediyorum. Ama rica ediyorum, zorla' Tanrı'ya inanmamı istemeyin benden.

Christian Clement ona, bu 'karmaşıklik yasalarının' nereden kaynaklandıklarını ve rastlantıların nasıl olup da böyle bir düzen yarattığını sormaya zaman bile bulamadan, Haham konuşmasına kaldığı yerden devam etti:

- Sayın Filozof, kaynağını tam olarak bilemediğiniz bir enerjinin varlığına inanıyorsanız, bizim de "Tanrı" olarak adlandırdığımız şeyin, nereden kaynaklandığı sorusunu çözümlenemediğimizi anlıyor olmalısınız. Böylece ilk Neden hakkındaki sorunuz, yanıtsız kalıyor. İnançlı ya da inançsız insanlar olarak tek söyleyebileceğimiz, hepimizin gözümüzden kaçan nedenler sonucunda da olsa, evrenin gerçekten var olduğu... Dindar insanları ötekilerden ayıran özellik, bizim için evrenin belli bir amaca yönelmiş olması. Ona hayat veren bir Anlam var. Ve elimizden geldiğince, dini yaşantımızda çözmeye çalıştığımız şey, Tanrı'nın gizemi, yani tam anlamıyla bu 'Yönlendirici Hareket'.

Tanrı en büyük

- Böylece ikinci soruma gelmiş oluyoruz, diye söz aldı Profesör, aslında ilk soru bu: Bu sözünü ettiğiniz Anlam gerçekten varsa, neden bu kadar sessiz? Sözlerinizde, ne anlattığım Afrikalı aile avuntu buluyor, ne de Auschwitz'de katledilmiş olan Musevi çocuklar.

Tüm bakışlar Haham'a çevrildi. Musevi katılımcı bir anlık kararsızlıktan sonra yanıt verdi:

- Sözü tekeliime almak istemem, ama madem bu konudaki düşüncemi sormak istiyorsunuz, bir kez daha sorunuza karşılık vermeme izin verin. Bir an için daha -Tanrı beni bir kez daha affetsin- Tanrı'nın olmadığını düşünelim. Bu durumda, insanın neden olabildiği tüm bu kötülük nereden geliyor? Bu kötülüğün, insandan başka bir yerden gelmediğini kabul etmek zorundasınız. Yapılan bütün kötülükler, insanlardan kaynaklanır. Bu noktada, her ikimiz de aynı düşüncüyü paylaşıyoruz. Tanrıtanımazlarda, -en azından bazılarında- beni hayrete düşüren şey, Tanrı'ya olan güvenlerini yitirmiş oldukları halde, insana güven duymayı sürdürebilmeleri. İnsanlık tümüyle insanoğlunun kadir olduğuna inandığınız gaddarlıkların elindeyken, bu dünyada yaşayacak cesareti nasıl bulabildiğinize şaşıyorum. Bizi Tanrıtanımazlardan ayıran şey, biz müminler için, bütün akıl almazlığa rağmen, kötülüğün tarihteki son söz olmak olması. Peki ya kimilerinin, 'afyon' olarak nitelendirdikleri bu güven, bize nereden mi geliyor? 'Tanrı' diye adlandırdığımız bu 'Yönlendirici Hareket'e duyduğumuz inançtan. Bize bu inancı asıl sağlayan ise, bu 'Hareket'in hayatımızdaki yeri.

Christian Clement, Haham'ın, kendi aklından geçenlerin aynalarını söylemesinden mutluymuştu. Şeyh Ali bin Ahmed bile Musevi meslektaşının düşüncelerine katılıyor ve aralarında neden hâlâ bu kadar düşmanlık olduğunu düşünüyordu. Öte yandan Budist üstat, bu tür bir görüşü kabul edemezdi; ama sessiz kalmaya karar verdi. Swami'ye gelince; yüzünü aydınlatan gizemli gülümsemesinden bir şey kaybetmemişti.

- Herkesin bu inanca sahip olmadığını göz önüne alırsak, diye fısıldadı Alain Tannier, çıkarmamız gereken sonuç, 'Yönlendirici Hareket' olarak adlandırdığınız bu duygunun, yalnızca bazı seçilmiş insanlarda bulunduğu mu?

Haham, Filozofun bu eleştirisinin, Musevilerin kendilerini seçilmiş bir toplum olarak görmeleriyle ilgili olduğunu kavramıştı, Müslüman ve Hıristiyanlar boş yere üzerlerine alınmışlardı.

- Herkes kendine göre seçilmiş sayılır, diye yanıt verdi kısaca.

Doktor Clement, yeniden söz istedi:

- Hıristiyan âlemi yüzyıllardır, Tanrıtanımazlığa karşı çıkmıştır. Ama yavaş yavaş, Kilise'ye yöneltilen katı eleştirilerin ve dinsel deneyimlerin, Tanrı'nın ve insanlığın görünümünü arıttığının, böylece, büyümelerine yardımcı olduğunun bilincine vardılar. Biz Hıristiyanlar için, Tanrıtanımazlıkta bir gerçeklik payı vardır. Roma İmparatorluğu'nun tanrılarının varlığını reddederek, Evren'in Tek Hâkimi olan Tanrı'ya inandıkları gerekçesiyle, ilk Hıristiyanların Tanrıtanımaz sayıldıklarını bildiğinizden hiç kuşum yok. Georges Bernanos, ilahi gücün bazı temsillerini ortadan kaldırmamızın gerektiğini itiraf etmişti. Tüm sorularımızın yanıtı olan anahtar-tanrısının, tüm acılarımızın avuntusu olan mendil-tanrısının, her türlü güvenliğimizi sağlayan cüzdân-tanrısının, özellikle de bu tanrının kesinlikle ölmesi gerekiyordu. Freud, insanların bilinçaltı yaşamlarını ve dünyevi babalarıyla ilgili hayali görüntüleri Tanrı'ya yansıtabileceklerini kanıtlamakta haklıydı. Aynı şekilde Durkheim, ilahi gücü, grup hayatının ya da toplum ilişkilerinin bir yansıması olarak tarif etmişti.

O âna dek sessizliğini bozmayan Şeyh Ali bin Ahmed, Amina'nın yardımıyla yerinden kalktı:

- Bay Tannier, bu tartışmaya katılmakta gecikmemin nedeni, konuşmanızın beni kayıtsız bırakmış olması değil. Aksine. Kuşkusuz, Tanrıtanımazlara tahammül edemeyen ve onları bir çırpıda yargılayan çok sayıda Müslüman bulunmakta. Onları da anlayışla karşılamak gerekir. Yanlış olarak 'Müslüman' olarak adlandırılan bazı devletlerimizde -günümüzde, artık hiçbiri gerçek anlamda İslam devleti sayılmaz-, Tanrıtanımazlık felsefesine karşı, Batı'daki kadar sert bir dini eleştiriyle karşılaşmadık. Elbette, Tanrıtanımazların görüşlerini ifade edebildikleri unutulmaz tartışmalar oldu. Ama bütün ünlü felsefecilerimiz, Yunan filozoflarını Batı'ya tanıtmak konusunda büyük katkıları olan, Doğu ve Batı dünyasını kaynaştıran feylesofların hemen hepsi dindar insanlardı. İsim vermek gerekirse: El Kindi, El Fârâbî, İbni Sina, daha sonraları ise İbni Rüşd, bunlardan yalnızca birkaçı. Daha çok Razes adıyla bilinen ve gururlarının esiri olmuş sözde kâhinlere karşı yaptığı acımasız eleştirileriyle tanınan El Râzî bile, Batılı anlamda materyalist sayılmazdı. Biz Müslümanlar için Tanrı'nın öylesine önemli bir yeri var ki, Varlığını yadsımak bize olanaksızmış gibi gelir. Bu yüzden, İslam inancına uygun olarak şahadet getirirken, sürekli: "Allah'tan başka Tanrı yoktur," diye tekrar ederiz. Amentümüz bir olumsuzlamayla başlar. Gerçek Tanrı'yı olumsuzlamak için, öncelikle sahte tanrıları ve özellikle de Tanrı'nın taklitçilerini inkâr etmemiz gerekir. Yeryüzündeki bir milyar Müslüman, "Allahü ekber," diye haykırırlar. Gerekli eğitime sahip olmayanlar için, bunun anlamı 'Allah'ın en büyük' olduğu, diğer tüm tanrıların ve dinlerin üstünde olduğudur. Oysa 'Allahü ekber', 'Allah daha büyüktür' demektir, bu da Tanrı'nın, onu tasvir ettiğimizden çok daha büyük olduğu anlamına gelir. Bu yüzden, az önce söz alan Doktor Clement'in düşüncelerine katılıyorum. Bu düşünce henüz Müslümanlar arasında azınlıkta olsa da, ben Tanrıtanımazlığın gerçek dinin düşmanı olmadığına yavaş yavaş inanmaya başlıyorum.

Bilge Müslüman, sakince yerine oturdu. Christian Clement hiç zaman kaybetmeden söz aldı:

- Tanrıtanımazlık düşmanımız olmamakla kalmıyor, bence aynı zamanda, Tanrı gerçeğini sorgulamamız konusunda bize ışık tutmayı sürdürüyor. Tanrıtanımazlık, katılaşmamıza engel olan itici bir güç. Lessing: "Gerçeğin arayışı, gerçeğin kendisinden daha değerlidir," demişti. Bu konuda kesinlikle haklıydı.

Alain Tannier öfkelenmişti. Doktor Clement'in, Tanrıtanımazlığı kendi inancının bir parçasıymış gibi gösterme tarzından hoşlanmıyordu. Bunlar ona toplama düşüncelermiş gibi geliyordu. Oysa belli belirsiz duygularını ifade etmeye zaman bulamadan, dinleyicilerin arasından genç bir adam, öfkeyle ayağa kalkmıştı. Acele konuşma tarzı, artık içindeki duyguları bastıramadığını gösteriyordu.

Tartışmalar

- Tanrı sizinle aynı düşüncede değil. Bay Clement, Yuhanna İncili'nin 14. babının, 6. ayetinde, "Ben yolum, ben gerçeğim, ben yaşamım. Hiç kimse, benim izimden gitmeden, Tanrı'ya ulaşamaz," diyen Hz. İsa'yı şahsen tanımıyor. Yeniden dünyaya gelmiş gerçek bir Hıristiyan'ın gerçeği aramasına gerek yoktur. Gerçeği İsa'da bulmuştur. Başkalarının hoşuna gitmese de, bunu onlara da bildirmesi gerekir. Havarilerden Petrus, Hamsin Yortusu'nda: "Kurtuluşu İsa'dan başkasında aramayın; çünkü Tanrı katında insanlara, kurtulmaları için gerekli başka bir isim sunulmamıştır," diye açıklamıştı. Bu sözler, Resullerin İşleri, 4. bap, 12. ayette yer alır. Başka bir yerinde, şu sözler...

Bilge, genç adamın sözünü sertçe kesti:

- Beyefendi, dinleyicilere az sonra söz hakkı tanınacak. Sizin gibi düşünmeyenlere karşı birazcık da olsa nezaket ve saygı gösteremiyorsanız, yeriniz burası değil. Sizin gibi benzer yersiz bir müdahaleye daha hoşgörü göstermeyeceğim. Doktor Clement, lütfen konuşmanıza kaldığınız yerden devam edin.

- Teşekkür ederim, ama bitirmiştiniz. Benim sıram geldiğinde, bu genç adama yanıt vereceğim.

- Peki ya siz, Profesör Tannier, diye konuşmasını sürdürdü hakem, söylemek istediğiniz başka bir şey var mı?

Genç adamın kendine özgü tutkusu ona, kendi çıkaracağı sonuçlardan çok daha fazla yardımcı olmuştu.

- Hayır, söyleyecek bir şeyim kalmadı, diye yanıt verdi Profesör, rahatça.

- Öyleyse söz önce dinleyicilerin, sonra da jürinin. Söz almak isteyen?

Salondakiler arasında, yaşlıca bir adam elini kaldırdı:

- Profesör Tannier'yi büyük bir ilgiyle dinledim. Beni hayrete düşüren, savunmasını yaptığı sırada, herkesin bildiği bir gerçektir, dine karşı olan bilimden söz etmemesi oldu. Bu sessizliğin nedenini öğrenebilir miyim?

Genç bir kadın söz istedi:

- Sorunuz, az öncekiyle ilgili mi, diye sordu Bilge.

- Kesinlikle, diye yanıt verdi kadın. Benimkisi bir sorudan öte, bir katılım. Soruyu soran beyefendi, bilim dünyasındaki son gelişmelerden haberdar olmasa gerek. Ben, Lozan'daki Federal Politeknik Okulu'nda fizik eğitimi gördüm. Oradaki arkadaşlarımdan biri, küçük bir araştırma yapmıştı. Fizik bölümündeki tüm eğitimcilere, Tanrı'ya inanıp inanmadıklarını sormuştu. Hatırlayabildiğim kadarıyla, yüzde 60'ı Tanrı'ya inandıklarını söylemişlerdi, diğerleri ise inanmadıklarını. Tanrıtanımaz olduğunu itiraf eden çok az sayıda öğretmen vardı, hatta hiç yoktu. Bu yüzyılda yaşamış fizikçilerin neredeyse tümü dindardı - Einstein'ı ele alın ya da Heisenberg'i ya da Max Planck'ı ve daha birçoklarını. Öyleyse, günümüzde bilim dallarının kesinlikle çok daha alçakgönüllü olduklarını ve dinlere karşı gelmediklerini söylememiz doğru olmaz mı?

Profesör Tannier bu noktada müdahale etmeye karar verdi:

- Düşüncelerini dile getiren bu iki kişiye yürekten teşekkür ediyorum. Hanımefendinin verdiği rakamlar hakkında bilgim yok. Fransa'da, Yeni Soruşturmacı'nın, Uluslararası Bilimsel Deneyler Merkezi'nde çalışan 239 araştırmacı üzerinde yaptığı bir kamuoyu yoklaması, içlerinden 110'unun Tanrı'ya inandığını, 106'sının inanmadığını, 23'ünün ise kararsız olduğunu ortaya koydu. Bilimler ve dinler arasındaki ilişki konusu, burada ele alamayacağım kadar derin. Bağlılık andımında bu konuya yer vermememin nedeni, gerçekten de günümüzde birçok bilim adamının dini inançlarının olması. Bunun, Tanrı'nın varlığını kanıtlayıcı bir delil olmadığına dikkatinizi çekmek isterim, çünkü birçok bilim adamı uzmanlık alanlarının dışına çıktıklarında, oldukça saf olabiliyorlar. Bunun ortaya koyduğu tek gerçek, bu insanların daha geniş ve toplu bir dünya görüşüne gereksinim duyduklarıdır. Bence bu görüşü dinlerde aramakla kendilerini kandırıyorlar.

Bir Cizvit'in meseli

Saatin ilerlediğini fark eden hakem, son bir katılım için sözü jüri üyelerine verdi. İçlerinden, kurallara en çok titizlik göstereni söz aldı:

- Bay Tannier'nin, sorulara, hakemin belirtmiş olduğu gibi tasarlanmış ve tutarlı bir biçimde bir yanıt vermediğini tespit ettim. Belki de kendini gerektiği kadar zorlamadı. Yine de kendisine, bize anlatacak bir meseli olup olmadığını sormak isterim.

Alain Tannier özür dilemeyi denemedi bile. Sunumunun, Bilge'nin önerdiği türden bir konuşma olmasına olanak yoktu. Basit bir dille yanıt verdi:

- Mesel anlatma konusunda pek başarılı olduğum söylenemez, ama özellikle sevdiğim, Anthony de Mello adlı bir Cizvit'in anlattığı bir tane var.

Dinleyicilerin bir bölümünün şaşkınlığını hisseden Tannier, gülümseyerek sordu:

- Bir Tanrıtanımazın, bir Cizvit'in adını anmasına şaşırдыңız mı? Bir zamanlar bir Hıristiyan'ın, 'Tanrı'nın bilmediği bir şey varsa, o da bir Cizvit'in gerçekten ne düşündüğüdür,' dediğine tanık olmuştum! Madem Cizvitler, bizim adımızı anarak bize saldırmak konusunda ustalaştılar, benim de onlara kendi silahlarıyla saldırmam çok mu garip kaçır? Bu meseli size kendi tarzımda anlatacağım.

"Çok uzun yıllar önce, çöllerle kaplı bir bölgede çok az sayıda ağaç bulunmuş, meyveler güçlükle yetişmiş. Günün birinde, kendini 'kâhin' sanan biri, kendi deyimiyle Tanrı'dan gelen bir emri iletmiş. 'Herkeseye şunu emrediyorum: Bundan böyle hiç kimse, günde bir meyveden fazla yemeyecek. Bu sözüm, Kutsal Kitaba böylece yazılsın. Her kim ki bu yasaya karşı gelirse, Tanrı'ya ve tüm insanlığa karşı büyük bir günah işlemiş sayılacaktır.' Oysa bu, o devre ve o zamanki toplum hayatına göre, sağduyunun ta kendisiymiş. Bu yasaya yüzyıllar boyunca uyulmuş, ta ki günün birinde, bilim adamları çölü sürülebilir topraklara dönüştürecek bir yöntem buluncaya dek. Ülke, olağanüstü verimli meyve ağaçlarına sahip olmuş. Ama, ülkedeki dini makamlar ve hatta sivil halk tarafından titizlikle uygulanan Yasa yüzünden, ağaçlar toplanmayan meyvelerin ağırlığı altında boyunlarını eğmeye başlamışlar. 'Günde bir meyve' emredilmişmiş. Bunca meyvenin çürümesine yol açan, bu insanlığa karşı işlenmiş günahı ortaya koymaya kalkışanlara lanet ediliyormuş. Tanrı Sözü'nün gerçekliğinden ve geçerliliğinden kuşku duymaya cesaret eden bu insanların, kibirlerine yenik düşmüş oldukları, yüce Gerçeğe açılan yegâne kapılar olan inanç ve itaate güçlerinin yetmediği söyleniyormuş. Sözde 'kâhin' yıllar önce ölmüş olduğu için hiç kimse ona, şartlar bu kadar değişmişken, yasanın hâlâ geçerli olup olmadığı konusunda bir şey soraamazmış. İşte bu yüzden, dini makamlar 'Tanrı' Yasası'nın yürürlükte olmasını şart koşuyorlarmış. Yıllar geçtikçe, daha çok sayıda insan Yasa'ya, Tanrı'ya ve dine aldırış etmemeye başlamışlar. Bazıları vicdan azabı duyarak, Yasa'yı gizlice çiğnemişler. Yasayı titizlikle yerine getiren 'müminler' ise, vazgeçme cesaretini gösteremedikleri anlamsız ve geçersiz bir geleneği sürdürmekle, öbürlerinden daha iyi insanlar oldukları inancındaymışlar. İşte."

Bir çiçek almak

Sevinçten ne yapacağını şaşırarak Soyтары, dayanamayıp yerinden kalktı ve gürültüyle alkışladı:

- Bravo Bay Alain Tannier, diye haykırdı neşe içinde, cesaretinizden dolayı sizi tebrik ederim! Bu arada, bir grup çocuğa: "Kızlarım ve oğullarım, cesaret nedir?" diye soran piskoposun öyküsünü biliyor musunuz? Hiç kimse sorusuna yanıt vermediği için, piskopos bilgece bir tavırla: "Cesaret, çocuklarla dolu bir yatakhane, yatmadan önce, çabucak yatağınızdan inip, diz çökerek dua edebilmeyi göze almaktır..." demiş. Sonra da: "İçinizden biri, bize bir başka cesaret örneği gösterebilir mi?" diye sormuş, kendiyile gurur duyarak. Bir oğlan, çekinerek elini kaldırmış: "Benim bir başka örneğim var. Cesaret, piskoposlarla dolu bir yatakhane, içlerinden birinin yatma zamanı diz çöküp dua etmeden, çabucak yatağına girebilmeyi göze almasıdır!"

"Bay Tannier, bu dindar insanlarla dolu aslan kafesinde göstermiş olduğunuz cesaret, benim cesaretimi de pekiştirdi. İsminizin baş harflerini hak ediyorsunuz! A.T.,ate(Tanrıtanımaz),teşekkürler!"

Soyтары, Eloise'i kollarına alarak, çeşmenin çevresinde gülünç bir dans tutturdurdu, ta ki Bilge, zorla ona yerine dönmesini söyleyene dek. Ortalık sakinleşince, Bilge ilk yarıya son verdi:

- Sözlü yarışmaların bu ilk gününde, katılımlarından dolayı Profesör Tannier'ye ve öbür yarışmacılara yürekten teşekkürlerimi sunuyorum. Hepiniz, bilgi hazinemizi zenginleştirdiniz.

Bilge konuşmasını bitirmek üzereyken, Swami ayağa kalkıp, Profesör'e doğru ilerledi. Kendisine az önce vermiş olduğu çiçeği eline aldı, sonra çiçeği bir kez daha ona uzatarak şunları söyledi:

- Tanrısız bir insan, topraksız bir çiçeğe benzer. Namusun lekelenmesinin temelinde, Mutlak Gerçek değil, bu gerçeğin kökünden sökülüp atılması yatar.

Swami, şaşkınlık içindeki Filozof'u saygıyla selamlayarak salondan çıktı.

İlk yarışma sona erdikten sonra, jüri üyeleri bir süre daha yerlerinde oturup, aldıkları notları gözden geçirdiler. Katılımcıların yol yorgunu oldukları göz önüne alınarak, akşam için özel bir program yapılmamıştı, 'sporcuların' ve izleyicilerin çoğu erkenden yattılar.

İlk gece

Kral uyumakta zorluk çekti. Elinde olmadan aklından bir sürü acı dolu sahne geçiyordu. İşkence gören Afrikalı aile, meyve ağaçlarıyla ilgili mesel, Soyтары'nın aptalca dansı, kör babasıyla gelen güzel Amina... ve belki de hepsinden daha önemlisi, ağzı dolanarak gevelediği başarısız açılış konuşması. Böylesine önemsiz bir şeyden üzüntü duymasını ayrıca dert ediyordu. "Burada, rüyalarımızı yorumlamak ve hangi dünya görüşünün halkımıza bir yön kazandırabileceğini saptamak amacıyla toplandık, oysa ben açılış töreni sırasında itibarım elden gittiği için kendime içerliyorum!"

Kral, kendini Krallığın merkezi olarak gördüğünü anlamıştı. Sanki tüm bakışlar üzerindeydi. "Peki öyleyse, ülkenin merkezi ne olmalı?" diye sordu kendi kendine. Halkım her sabah uyanıyor, işe gidiyor, oyun oynuyor, yemek yiyor, her biri kendi işiyle ilgileniyor. Sonra, akşam olduğunda, hepsi evlerine dönüp uyuyorlar. Onları bir araya getiren merkez güç ben değilsem, kim peki? Ne için, kimin için yaşıyorlar?"

Kafası bu yeni sorulara takılan Kral, güçlükle uyuyabildi.

Soyтары, bu ilk günden çok hoşnuttu. 'Kendi' şampiyonunun başarısı, hayal ettiğinin çok üzerindeydi. Dua etmek için diz çökmeden, sevinç içinde yatağına girdi...

Bilge'ye gelince; kendinden oldukça memnundu. Halktan bazı kişilerin denetlenemez birkaç müdahalesi dışında, ilk günkü yarışmaları oldukça iyi bir biçimde yönetmişti. Müslümanların namaz saatlerini programa dahil etmeyi unutmışlardı. Ama Bilge, ileriki günlerde bunu göz önüne almaya kararlıydı. Heyecanlı ve mutlu bir şekilde, rahat bir uykuya daldı.

Bütün gece hiç gözünü kırpmadan sabahlayan tek kişi, Alain Tannier idi. Bağlılık andı başarılı olmuştu - hatta Soyтары'ya göre mükemmeldi. Ama onu ciddiye alması doğru olur muydu? Tannier'yi en çok düşündüren, Swami'nin çiçeğiydi. Onu en çok allak bullak eden kişi, en az konuşan olmuştu. Çiçek... toprak... bir insan... Tanrı... Olay fazlasıyla basitti, fazlasıyla sade, hatta doğal. Ama yine de! Haham'ın uslamaması da onu sarsmıştı. Tanrı'dan, hayali bir gökyüzünün bir yerlerindeki Manevi bir varlık olarak değil de, gerçeğin tam ortasındaki bir 'Yönlendirici Hareket' olarak söz etmesi. Tannier, Bergson'un 'Dirimsel Atılım'ını ve Piaget'nin 'Yaşamın Örgenli İşlevi'ni anımsadı. Piaget de kendisi gibi, inancını yitirmeden önce Hıristiyan'dı.

Alain Tannier, anlattığı meseldeki gibi bazı dini emirlerin özünü oluşturan katı kuralların yalnızca ilahi açıdan doğrulanmış sağduyular olduğundan emindi. Birdenbire filozof, o çok sevdiği 'sağduyu'yu ve Haham'ın 'Yönlendirici Hareket'ini aklında ve yüreğinde bir araya getirdi. İnançlarına kuşku sızmıştı. "Ya, insanlık tarihindeki bu katı kurallar, her şeye rağmen, insanoğlunu kendine göre en uygun biçimde yönetmek isteyen bu 'Yönlendirici Hareket'in bir çeşit açığa vurumuysa? Ya Tanrı, cisimleşmemiş, hatta hayali bir Varlık değil de, insanlığın yüreğinde yer alan bir tür 'Yaşam Titreşimiye'? Peki öyleyse tüm bu savaşlar ve nefret niye? Ya dinler arasındaki bu kadar farklılığın nedeni ne? Bir tek bilimsel gerçek vardır, bazen bu gerçek, kuantum fiziğindeki gibi aykırı ve çelişik olsa da..."

Bu sorular, küçük sivr sinekler gibi, Filozofu sabaha dek uyutmadılar.

Budist'in bağıllık andı

Okuyuculara iyilik olsun diye, Turnuva'nın hazırlıklarıyla ilgili tüm ayrıntıları aktarmayacağım. Oysa ilginç olmadıkları kesinlikle söylenemez. Aşçıların yiyecekler konusunda, herkesi memnun edebilmek için çok esnek ve duyarlı davranmaları gerekti. Kimileri şarap içmez, kimileri domuz ya da sığır eti yemez; Museviler için yemeğin belli bir şekilde pişirilmesi gerekir, Müslümanlar için bir başka şekilde. Yiyeceklerin bir bölümü, 'SY' için özellikle dışarıdan getirildi, geri kalanı içinse bazı elçilerin öğütleri dikkate alındı.

Zengin bir kahvaltının ardından, herkes yarışların ikinci günü için toplandı. Rastlantı bu ya, ikinci yarışmacı olarak Budist seçilmişti. Bilge sıcak sözlerle yeni günün giriş konuşmasını yaptıktan sonra, sözü Budist Keşiş'e verdi.

Toprak rengi güzel elbisesinin içindeki Üstat Rahula, heybetle yerinden kalkıp, çeşmeye doğru ilerledi.

Sri Lanka asıllıydı ve pek çok Budist ülkeyi ziyaret etmişti. Böylelikle, yıllar süren yolculukları sırasında çeşitli Budist okulları hakkında bilgi sahibi olmuştu. Tayland ve Vietnam da dahil olmak üzere, Tibet'ten Japonya'ya dek çok sayıda ülkede, doğru yolu bulmasına yardımcı olacak üstatlarla bir araya gelme fırsatını bulmuştu. Kiliselerin birleşmesine yönelik isteği ve düşüncelerinin derinliğiyle tanınmış olduğundan, World Buddhist Sangha'ya üye bir milyon rahip arasından, hiç tereddütsüz seçilmişti.

Rahula, meditasyon duruşuna geçti. Bunu yalnızca birkaç dakika sürdürmesine karşın, iç sessizliğe dünyevi gürültüler kadar alışkın olmayan halk için zaman geçmek bilmedi. Bazıları sıkılmaya başlamışlardı bile. Kimileri, hayatlarında ilk kez çeşmenin yatıştırıcı mırıltısını duydular.

Jüri üyelerinden biri öfkelenmişti. Yanındakine dönüp, homurdandı:

- Buraya Buda'nın kim olduğunu ve öğretisini öğrenmek için geldim, oysa bu adam tutmuş, anlamsızca susuyor.

O sırada, Rahip sessizliğinden sıyrılıp, yüzünde huzurlu bir ifade ve dingin bir sesle, şunları söyledi:

- Buda'nın öğretisi ne bir felsefeye ne bir dine ne de bir etik sistemine indirgenebilir. Budizm bir felsefeden çok bir uygulamadır; bir dinin aksine, bir inanca ya da bir tapınma eylemine başvurmak yerine, insanı kendi üzerinde çalışmaya yönlendirir; bir etik sisteminden öte, bir kurtuluş aracıdır. Budizm, Uyanış'a, tüm canlı ve cansız varlıkların gerçek doğasını tanımaya, acılardan kesin kurtuluşa giden yoldur. Gerçeği arayanlara, Buda şöyle derdi: "Kulaktan dolma bilgilere, geleneklere, dini metinlerin yetkisine, varsayımlara, basit mantığa, çilecinin sözlerine asla güvenmeyin. Ancak kendi kendinize: Bunlar ahlak dışı şeyler, bunlar kötü, bunlar bilgiler tarafından ayıplanır, bunlar, teşebbüs edildiklerinde ve yapıldıklarında insanı yıkıma ve acıya sürükler dediğinizde, işte o zaman onları reddetmiş olursunuz. Yine kendi kendinize, bunlar ahlaki şeyler, bunlar ayıplanmaz, bunlar bilgiler tarafından övülür, bunlar teşebbüs edildiklerinde ve yapıldıklarında, insanı refaha ve mutluluğa götürür dediğinizde, işte o zaman onları uygulamış olursunuz.

Halk hiçbir şey anlamamış gibi görüldüğünden, Budist kavranması daha kolay gerçekleri dile getirdi:

- Dalay Lama şöyle der: "Dünyanın önde gelen bütün dinlerinin temelinde, aynı sevgi idealleri yatar. Buda, Hz. İsa, Konfüçyüs, Zerdüşt, her şeyden önce sevgiyi öğretmişlerdi. Hinduizm, Müslümanlık, Jainizm, Musevilik, Şiilik ve Taoculuk aynı amacı güderler. Tüm tinsel ibadetler, insanlığın kendi yararına gelişmesini hedeflerler."

"Bu durumda, dinlerimizi karşılıklı ortaya koymak için bir arada olmamız iyi. Yol açtıkları faciaları gördükten sonra, her türlü askeri fetih hareketine karşı çıkan Hindistan'ın ünlü Budist Kralı Açoka, bir kayanın üzerine şu sözleri kazdırmıştı: 'İnsan yalnızca kendi dinini övüp

başkalarının dinlerini yermemeli, aksine, çeşitli nedenlerle başkalarının dinlerini yüceltmelidir. Bu şekilde davranarak hem kendi dininin büyümesine yardımcı olur hem de başkalarınınkine yararı dokunur. Başka türlü, hem kendi dininin mezarını kendi elleriyle kazmış hem de başkalarının dinlerine zarar vermiş olur. Her kim ki kendi dinini övüp, başkalarının dinlerini yeriyorsa, bunu kuşkusuz kendi dinine olan bağlılığından dolayı, kendi dinimi yücelteceğim düşüncesiyle yapar. Ama tersine, bu kendi dinine ağır biçimde zarar verir. Buna göre, iyi geçinmek için, herkes öbür dinlerin öğretilerine gönüllü olarak kulak versin.'

"O zamandan beri Budist bir toplum demek, tüm dinlere ve görüşlere saygı duyulan bir toplum demektir. Ey Kral, ülkeniz için arzu ettiğim de budur."

Alain Tannier, bu konuşmayı dinlemekten hoşlanıyordu. Öte yandan ideal olanla gerçeği birbirinden ayıran mesafeyi düşünmeden edemedi. Budist geleneğe sahip pek çok ülkede, böylesi bir açık fikirlilik yoktu. Gerek Birmanya'da, gerekse Tibet'te -Çin istilasından çok uzun süre önce-, hatta Sri Lanka'da bile, rahipler ülkelerindeki diğer dini cemaatlere karşı kimi zaman oldukça kararsız davranmışlardı. "Ötekine karşı duyulan bu kararsızlık, diğer dinlerde kesinlikle çok daha güçlü," diye kendini avuttu Filozof.

Budizm'in kurucusu

- Budizm'in kurucusu olan, Gautama Kabilesi'nden Siddhârta'yı size daha yakından tanıtmamı rica ettiniz benden. Hepinizin bildiği gibi, Buda, bir unvandır ve 'Uyanmış' anlamına gelir. Kendisi Buda olmadan önce, savaşçı bir kasta mensup, genç bir prensi. Babasının koruması altında, güvenli bir sarayda yaşıyordu. Tüm bunlar, milattan önce beşinci ya da altıncı yüzyılda, Hindistan'ın kuzeyinde, bugün Nepal'in bulunduğu yerin yakınlarında geçiyordu. Siddhârta on altı yaşına geldiğinde Yasodhara ile evlendi ve çiftin, benim de adını taşıdığım bir erkek çocukları oldu. Dört karşılaşmanın, Siddhârta'nın düzenli yaşamım altüst ettiğinden söz ederler: önce yaşlı bir adam, bir hasta ve bir ölüyle, ardından da göçebe bir keşişle. Bundan sonra Prens, tüm dünyevi zevklerinden ve aile hayatından vazgeçerek, insanlığın ve evrenin korkunç ıstırabına bir çare aramak için dünyadan elini eteğini çeker. Altı yıl boyunca, önemli din adamlarıyla tanışır ve ağır ve zahmetli kurallara uyar. Bu katı kurallardan hoşnut kalmasa da bundan böyle zevkin ve onur kırıcı olayların aşırılıklarından kaçınmak gerektiğine inanarak; hayatın asıl gerçeklerinin bilincine varana dek, bir ağacın altına oturup, derin derin düşünmeye karar verir. İşte, otuz beş yaşına geldiğinde, orada Uyanış'la tanışır. O günden sonra, kırk beş yıl boyunca kendini, ıstıraptan kurtulmaya yarayan Yol'u öğretmeye adanır. Sosyal konumları ya da kastları ne olursa olsun, her sınıftan kadın ve erkeği, aralıksız eğitir. Öğretisi herkese açıktı, tıpkı bugün olduğu gibi...

Jüri üyelerinin özenle not tuttuklarını gören Rahula, Buda'yla ilgili bu tarihsel bilginin Uyanış yoluna gerçekten bir katkı mı sağladığını, yoksa daha çok gem mi vurduğunu düşündü.

Kurucu bir metin: Dört Soylu Gerçek

- Bütün Budistlerin kabul ettiği kurucu bir metin vardır, bu Dört Soylu Gerçek vaazıdır. Buda bu vaazında, iyi doktor gibi hareket eder. Önce bir durum saptaması yapar -ilk Gerçek-, sonra hastalığı teşhis eder: Bu ikinci Gerçek'tir. Ardından bir ilaç önerir -üçüncü Gerçek-, son olarak da bu ilacın nasıl kullanılacağını belirtir: Bu da dördüncü Gerçektir. Bu ünlü metni size sunup yorumlayacağım.

"İşte ey keşişler, dukkha hakkındaki Soylu Gerçek.' Bu sözcük, 'ıstırap' ya da 'süresiz engellenme' olarak çevrilebilir. 'Doğum dukkha'dır, yaşlılık dukkha'dır, hastalık dukkha'dır, ölüm dukkha'dır, sevmediğine bağlı yaşamak dukkha'dır, sevdiğinden ayrı kalmak dukkha'dır, istediğine sahip olamamak dukkha'dır, özetle bağlılığın beş katışmacı dukkha'dır.'

"Buda'ya göre, hayattaki her şey -doğumdan ölüme, ilişkilerden ayrılığa- engel oluşturabilir. Acı her yerdedir: sevmediğimiz kişilere ya da durumlara bağlı oluşumuzda ya da bizim için çok değerli olan varlıklardan ya da nesnelere ayrılmak zorunda kalışımızda. Budist felsefesinin

özgünlüğü, her 'varlığın' ya da her 'benliğin', sürekli değişim halindeki fiziksel ya da ruhsal güçlerin birliğinden kaynaklandığını söylemesindedir. Bu hareketli birleşim, beş gruba ya da katışmaca ayrılabilir: madde, duyular, algılar, zihinsel oluşumlar ve bilinç. Biz Budistler için, 'öz-benlik' ya da 'ruh' olarak adlandırılabilir, sürekli bir manevi varlık olmadığı kavramak çok önemli. Bizim için 'var olmak', dağların arasından durmaksızın akıp giden bir nehir ya da bir film görüntüsü veren, birbirine bitleştirilmiş klişeler gibidir. Erkek ve kadınların, var güçleriyle zenginleştirmeye ve en büyük zevklerle ödüllendirmeye çalıştıkları 'BEN'in, bütün sevgilerin ve tiksintilerin kaynağı olan o 'BEN'in hiçbir gerçek kimliği yoktur. Ama bunu yalnızca derin düşünenerler bilir..."

Keşiş'in konuşmasından tek allak bullak olan KraPın kendisi değildi. Aldığı bütün eğitim ve Krallığın eğilimi, 'BEN'in önemi üzerine kuruluydu. Başarmak, kazanmak, ünlü olmak, haz almak... her şey 'BEN'in çevresinde dönüyordu. Budist üstadın henüz tam olarak anlayamadığı bakış açısı, Kral'ın başını döndürüyordu.

- Acının evrenselliğinin meydana çıkartılmasından sonra, sıra teşhise geliyor. "Ey keşişler, işte dukkha'nın nedeniyle ilgili Soylu Gerçek. Kâh orada, kâh burada yeni zevkler peşinde koşan ve yeniden varoluşla yeniden oluşu doğuran, tutkulu bir açgözlülüğe bağlı olan bu 'susamadır' -ya da aşırı bir istek-, yani duyuları tatmine duyulan susuzluk, varoluşa ve oluşa duyulan susuzluk ve varolmamaya duyulan susuzluk (kendi kendini yok etme)."

"Peki bu acı nereden geliyor? Buda bu konuda çok açık. Acı, sahip çıkma ve sahip olmaya duyulan 'susuzluktan' doğar. Bay Tannier'nin sözünü ettiği askerler, aşırı isteklerinin tutsağı olmasalardı, asla o zavallı aileye saldırmazlardı. O halde bu 'susuzluk' nereden kaynaklanıyor? İnsanı bir 'öz-benliğin' var olduğuna ve sahiplenmelerin mutluluk verdiğine haksızca inandıran cehaletten. İnsan sevdiklerinin, tiksindiklerinin, kendini ifade etme ya da her türden yok etme istencinin tutsağı olduğu sürece, bir varoluştan öbürüne durmadan göç etmeyi sürdürür. Buna göre asıl önemli olan, bu 'susuzluğa' bir son vermektir ve bu da üçüncü Soylu Gerçek'tir: Ey keşişler, işte dukkha'nın sona erdirilmesiyle ilgili Soylu Gerçek budur. Bu 'susuzluğu' tümüyle sona erdirmek, onu bırakmak, ondan vazgeçmek, ondan kurtulmak, ondan ayrılmak.

"Budizm'in gücü, acıdan kurtuluşun olası olduğunu iddia etmesinden gelir. Nasıl mı? Her türlü bağlılığın sona erdirilmesi, susuzluğun ortadan kaldırılmasıyla. Açgözlülüğün, nefretin ve yanılmanın sönüp gitmesi, tam anlamıyla Nirvana'dır. O halde Nirvana nasıl nitelendirilebilir? Nirvana kavramlarla tanımlanamaz ve Lankâvatâra-Sûtra'nın dediği gibi: 'Cahiller, bir filin çamura dalması gibi, kendilerini sözcüklerin içine gömerler.' Bununla birlikte Nirvana'nın, Özgürlük, Mutluluk, Koşulsuz Son olduğu öne sürülebilir."

Salondakilerden birçoğu, artık Keşiş'in söylediklerini izleyemiyorlardı. Bu sözler onlar için fazlasıyla soyuttu. O sırada Rahula, Tibetli büyük üstat Kalu Rinpoşe'nin sözlerini aktardı:

"Uyanışın zenginliği zihnimizin derinliğinde yer alır, ama kazmazsak eğer, gizli kalır."

Budist mesel

Dinleyicilerle aynı düzeyde kalmaya çalışan Rahula, şöyle dedi:

- Şu meseli dinleyin. Bir gün, bir samuray, zen ustası Hakuin'e sormuş: "Cehennem var mıdır? Peki ya cennet? Eğer varlarsa, kapıları nerededir? Ya oralara ulaşmak için ne yapmak gerekir?" Bu samurayın sıradan bir zekâsı varmış. Felsefeyle ilgisi yokmuş, o yalnızca cehennemden kaçıp cennete girmenin yolunu öğrenmek istiyormuş. Hakuin, samurayın anlayacağı bir dilde ona yanıt vermiş. "Kimsin?" diye sormuş. "Ben bir samurayım," diye cevap vermiş adam. Japonya'da samuraylar, gerektiğinde hiç düşünmeden canlarını feda edebilen savaşçılardır. "Samurayların başıyım," diye sürdürmüş ziyaretçi gururla, "imparator bile bana saygı duyar." "Sen mi samuraysın?" demiş Hakuin alay edercesine. "Daha çok sefil bir düzenbazı andırıyorsun." Gururu kırılan samuray geliş nedenini unutarak, kılıcına sarılmış. "İşte kapılardan biri," demiş Hakuin gülümseyerek. "Kılıç, öfke, gurur ve bencillik, cehennem kapılarıdır." Samuray bu sözlerden ders almış ve kılıcını kınına yerleştirmiş. "Ve işte bu da öbürü, cennetin kapısı..." diye açıklamış Hakuin.

Halk mutlulukla güldü.

- Tüm gerçek dinler gibi Budizm de, bilinmez şeylere dayanan bir öğreti değildir, diye konuşmasını sürdürdü Rahula, aksine onları uygulayan kişiyi olumlu yönde değiştiren alışkanlıkların bütünüdür. Saldırmak, kendimizi göstermek, hayatımızı korumak için fiilen ya da sözlü olarak kılıca sarılmak, ya da elimizdekileri geri vermek, bağlılığımıza son vermek ve benliğimizin tüm arzularına gem vurmak için kılıcı kınına sokmak; işte hepimizin, her an karşı karşıya kaldığı seçim. O halde, Buda'nın önerdiği ilacı nasıl uygulayacağız? İşte bu noktada, dördüncü Soylu Gerçeğe geliyoruz.

"Ey keşişler, işte insanı dukkha'yı bitirmeye götüren Soylu Gerçek. Bu, Sekizli Soylu Yoldur: doğru görüş, doğru düşünce, doğru söz, doğru davranış, doğru varoluş, doğru çaba, doğru dikkat, doğru yoğunlaşma. Nirvana'nın gerçekleşmesini kolaylaştıran sekiz öge, üç grupta toplanabilir: Sağduyu gerektirenler -doğru görüş ve düşünce-, Ahlak gerektirenler -doğru söz, davranış ve varoluş- ve Derin Düşünce gerektirenler -doğru çaba, dikkat ve yoğunlaşma-.

"Gerçek bilgi, düzgün davranış ve tam meditasyon, Budist'in yaşamındaki vazgeçilmezlerdir. Gerçek bilgi, ne 'öz-benliğinin' ne de 'olayların' özerk ya da ebedi olmadıklarını kavramak demektir. Her şey birbirinden bağımsız olarak vardır, yani her şey 'süreksizdir', her şey olur ve bozulur, her şey bağımsız ve kesin bir varoluştan 'yoksun'dur. 'Her olayın, her görünümün doğası, ayın su üzerine yansımaya benzer,' diye öğretti bize Buda. Dünyanın öğelerine bağlanmak, ayı yansımaya bir tutmak kadar saçmadır. Düzgün davranış, yalandan, her türlü kırıcı ya da boş sözden uzak durmak, saygın ve barışçıl davranmak ve kimseye zarar vermeyecek bir meslek edinmek demektir. Mahâyâna Budizmi'nde -bireysel kurtuluşla yetinmeyen, herkesin mutluluğunu hedefleyen 'Büyük Araç'-, gerçek boş doğalarını tanımayan ve itkilerinin esiri olan tüm Varlıklar' için acıma duygusu çok gelişmiştir. Tam meditasyon'a gelince; kışkırtıcı anlayışları yatıştıran bir yönteme dayanır. Önerilen yollar, ustasına göre değişiklik gösterir. Bazıları, koan adı verilen aykırı düşüncelerden yararlanırlar; kimileri oturup amaçsızca düşünürler. Bazıları bir dış Buda'ya güvenirlere; öbürleri en sonunda, meditasyondan gelen Tanrısal enerjiyi içselleştirirler. Bu farklılıkların önemi yoktur. Temel olan, seçilen yolun özenle izlenmesidir.

"Bir gün, ünlü Tibetli Budist Milarepa, son öğretilerini, öğrencisi Gampopa'ya aktarmayı düşünmüştü. Bu, ondan başka kimseye açıklamak istemediği 'çok gizli öğretisi' imiş."

Dinleyiciler, böylesine bir öğretiyi duyacaklarını düşünerek soluklarını tuttular.

- Milarepa, öğrencisinin böyle bir öğrenime gerçek anlamda hazırlanmış olduğundan emin olmak için onu defalarca sınamış, diye sürdürdü konuşmasını Rahula. Hazır olduğunu hissettiğinde, onu huzuruna çağırtmış. Sonra Milarepa, öğrencisine haber vermeden arkasını dönmüş ve elbisesini kaldırıp, ona... kışını göstermiş! "Görüyor musun?" "Şey, evet," diye fısıldamış Gampopa, utanarak. "İyice gördün mü?" diye yinelemiş hoca. Öğrenci tam olarak ne görmesi gerektiğini pek anlamamış. İşin aslı, Milarepa'nın kışı nasır tutmuşmuş, yani yarı et yarı taş gibi görünüyormüş. "Görüyor musun, ben Uyanış'a bu şekilde ulaştım: oturup düşünerek. Sen de yaşadığın süre içinde Uyanış'a ulaşmayı arzuluyorsan, aynı güce sahip ol. Son öğreteceğim şey işte budur; buna ekleyecek tek bir sözüm daha yok."

Keşiş Rahula, gözlerinde muzip bir bakışla jüriye dönüp, konuşmasını şöyle tamamladı:

- Bayanlar, baylar, belki de konuşmam çok uzun ve karmaşıktı. Kıpırdamadan yerlerinizde oturup büyük bir sabırla beni dinlediniz. Milarepa, tıpkı Buda gibi, uzun bir süre oturarak Uyanış'a ulaşmış olsa da, ben sözü biraz daha uzatırsam korkarım sizler uyuyakalacaksınız. Uyanışı anlatan bir Budist keşişin başına, hitap ettiği insanların uyuyakalmalarından daha kötü bir şey gelebilir mi? Bu yüzden sözlerimi burada noktalayacağım!

Şen bir kahkaha eşliğinde, konuşmalara bir süre ara verildi.

Yüzleşmeler

Söze ilk giren Alain Tannier oldu:

- Bir Tanrıtanımaz olarak, bütün söylediklerinizi çok takdir ettim. Bildiğim kadarıyla Budizm bir Tanrı'nın ya da Vahiy'in varlığına sığınmayan tek din - ama gerçekten de bir din mi? Budizm,

öbür dünya hakkında boş soyutlamalar yapmak yerine, insanları karşılıklı bağımlılığa ya da kimilerinin deyimiyle her şeyin göreceli olduğunu kabul etmeye davet eder. Yine de bir soru aklıma takıldı. Bundan birkaç yıl önce, ülkeniz Sri Lanka'yı ziyaret etme fırsatım oldu. İnançsızlığıma karşın pek çok tapınağa gittim, öncelikle de geleneklere uygun olarak Buda'nın bir dışının muhafaza edildiği Kandy Tapınağı'na. Her gittiğim yerde, insanların Buda'ya sanki faniliğin elçisi değil de bir tanrıymışçasına dua ettiklerini, hatta dışına tapındıklarını gördüm. Kafamda soru işareti uyandıran bu: Bu dünyadaki her şey fani de... Buda'nın dışı değil mi?

Keşiş Rahula gülümsedi:

- Pek çok Budist aydın, sözünü ettiğiniz, dindarlığın halka özgü biçimini onaylamazlar. Buda'nın gerçek öğretisiyle bu tür uygulamalar arasında, bazı Katoliklerin azizlere tapınmasıyla, Tanrı kelamı arasındaki kadar fark vardır. Peki bu ibadetleri bütünüyle ortadan kaldırmak gerekir mi? Budizm'in asıl amacı bütün düşüncelerle uyumlu olmaktır; Budizm'de çok çeşitli ibadet yollarıyla karşılaşılabilmesi de bundan kaynaklanmaktadır. Bu yüzden bazıları Buda'ya dua ederler -ya da bir Bodhisattva'ya, yani merhametinden dolayı başkalarının yardımına koşmak uğruna, nihai özgürlüğünden vazgeçen bir Varlığa- bazıları Krişna'ya ya da İsa'ya- Budizm'in en eski metinlerinde bu duaların yerinin olmamasına karşın, önemli olan, herkesin doğru bilgiye doğru ilerlemesi, Nirvana'ya ulaşabilmesidir.

Buda gerçekten de var mı?

Havadaki sıkıntıyı sezinleyen Kral, tartışmaya katıldı:

- Ey Keşiş, söyledikleriniz aklıma karıştırdı. Şu soruma basit bir yanıt verin, lütfen: Eğer Varlık' yoksa, Buda gerçekten de var mı?

- Bir gün Kral Milinda, Nâgasana'ya buna benzer bir soru sormuş. Ben de tıpkı o keşiş gibi karşılık vereceğim. "Büyük bir ateş yanarken, bir alev sönerse, o alevin şurada mı yoksa orada mı yandığını söyleyebilir miyiz?" Kesinlikle hayır, çünkü o alev sönmüştür artık, yok olmuştur. Aynı şekilde, ruhu şad olsun, Buda'nın da şurada ya da orada olduğunu söylemeyiz. Ama onu Kanunun Bedeni olarak kabul edebiliriz, çünkü Kanun'u o öğretti.

"Milattan önce altıncı yüzyılda yaşamış olan tarihsel kişilik Buda Şâkyamuni'nin bir 'varlığı' vardı. O, bizler için büyük bir ateş gibiydi. Bu yüzden ondan, bir zamanlar var olmuş, artık yok olmuş biri gibi söz edebiliriz. Oysa ölümünden sonra bıraktığı bilgiler sayesinde Kanun'da, Dünyanın Düzeni'ne girmeyi başarmış öğretisi Dharma'da yaşamayı sürdürüyor. Daha da temeline inerek inceleyecek olursak, bir ruh hali ya da Budacılık olarak adlandırdığımız şey, her varlığın gerçek doğası olarak tanımlanabilir. Yani Buda, bizim dışımızda bir Varlık' değil. Hepimizin gerçek kimliği, onunkiyle aynı, süreksiz ve benliksiz. Üstat Linji'nin ünlü sözü de bu yöndedir: 'Yol'un yandaşları, Dharma'nın bir parçası olmak istiyorsanız, başkalarının yanlış görüşlerine aldanmayın. İster içeride, ister dışarıda olsun, her neyle karşılaşılırsanız, onu hemen öldürün; bir Buda'yla karşılaşılırsanız, Buda'yı öldürün... Böylelikle özgürlüğünüze kavuşursunuz. Olaylara bağlanmazsanız, onları özgürce aşarsınız.'

"Bu şaşırtıcı sözler niye? Zen manastır geleneğinin yaratıcısı olan saygıdeğer Tao'nun öğrettiği gibi: 'Buda'dan hiçbir eksiginiz yok ve ondan farklı değilsiniz.' Üstat Tao, bunu açıkça ifade etmiştir: 'Her birimiz, düşüncesinin Buda olduğunu, yani düşünüş biçiminin, kesinlikle Buda'nın düşünüş biçimi olduğunu kavramalıdır... Gerçeği arayanlar, aslında arayacak bir şey olmadığını farkına varırlar, Buda yoktur, düşüncesi vardır; tek düşünce Buda'dır. Doğru yolu arayanlar, hiçbir şey aramamalıdır...' "

Salonda bir gürültü koptu. Besbelli seyircilerin büyük çoğunluğu, böyle bir bilgiye hazır değillerdi.

Bunun üzerine, jüriden biri bağırmaya başladı:

- Söyledikleriniz mantık dışı, ne başı var ne sonu! Aramadan aramak gerekirmiş de... Buda yokmuş, hepimiz Buda'ymışız da... Anlattıklarınızdan hiçbir şey anlamıyorum! 'Düşünce' nedir peki? Peki ya yoksa, bunun kanıtı nerede?

Kendisini dinleyenlerin şaşkınlığının farkına varan Rahula, ayağa kalkıp şöyle dedi:

- Beni izleyin.

Yarışmaların yapıldığı salonun bitişiğindeki kocaman bahçeye çıktı. Herkesin oraya gelmesi on beş

dakikayı buldu. Ve Rahula, bakışlarını yukarı çevirip gökyüzünü seyre daldı. Uzayın sonsuzluğu bakışları içine çeker gibiydi...

Sonra mutluluk dolu, gür bir sesle, haykırırcasına, Hintlilerin yedinci Dinsel Önderi Vasumitra'nın sözlerini aktardı:

- "Düşünce gökyüzüne benzer

Ve onu göstermek için, gökyüzüne bakılır

Çünkü gökyüzünün ne olduğu anlaşıldığında

Hiçbir şey doğru ya da hiçbir şey yanlış değildir artık."

Ve Keşiş, şiirin üstüne tek söz eklemeksizin, salona geri döndü.

Tanrı gerçekten var mı?

Bunun üzerine, şeyh Ali bin Ahmed, söz aldı:

- Benim etten gözlerim artık hiçbir şey görmüyor. Gökyüzünü bile. Ama gene de Keşiş Rahula'nın ne demek istediğini sezinledim galiba. Gökyüzünün sonsuz bir Boşluk olduğu bir gerçek. Oysa gökyüzünde de, tıpkı benim koyu karanlıklarımda olduğu gibi, karanlığı delen bir Işık vardır. Budizm simgesel olarak Gökyüzü'nün dini sayılırsa, ayrı nitelikteki tektanrılı dinler de Güneş'in dinleridir. Tanrı'nın güneş olduğundan -O, tüm yaratılmış varlıklardan çok daha büyüktür- ya da gökyüzünde yaşadığından değil. Aslında biz Müslümanlar, Hıristiyanların deyimiyle Göklerin Hâkimi'nin, 'göklerde' olabileceği düşüncesine karşıyız. Bize göre Tanrı, Yaratıcı'mız, 'insanı koyu karanlıklardan ışığa çıkaran', Dünyaların tek Hâkimidir (Kuran-ı Kerim, 2257). Allah, göklerin ve yeryüzünün ışığıdır (24,35) ve sonsuza dek var olacaktır (20,73). Oysa siz Budistlere göre hiçbir şey ölümsüz değildir. Dininiz, birçok Müslüman'ın gözünde, Tanrı'nın sürekliliğine yönelik büyük bir günah olarak kabul ediliyor. Peki ya sizin gözünüzde, Tanrı gerçekten var mı?

Sorunun soruluş tarzı Rahula'nın anlayışına ters düşüyordu. 'Evet mi, hayır mı' mantığı, fizikötesi sorular için kesinlikle uygun değildi. Çok nazikçe yanıt verdi:

- Buda şakyâmuni, birçok kez olduğu gibi bu soru karşısında da sessiz kalmıştı. Evren ezeli ve ebedi midir, değil midir? Sonlu mudur, sonsuz mu? Ruh bedenden ayrı mıdır? Ölümden sonra hayat var mıdır? Buda'ya göre önemli olan acıdan kurtulmaktır. Tıpkı, bir okla yaralanmış bir insanın, öncelikle okun kimin tarafından atıldığını, nereden geldiğini ya da nasıl fırlatıldığını öğrenmek yerine, kendisini yaralayan bu silahtan nasıl kurtulacağını düşünmesi gibi, insanoğlunun da kendini sıkıntıdan ve acıdan kurtaracak bir Yol'a ihtiyaçı vardır. Çözümsüz sorulara yanıtlar bulmaya değil.

- Ama Tanrı Evren'in Ölümsüz Hâkimi olarak görüldüğüne göre, bu çözümü olmayan bir soru sayılmaz ki, diye konuşmasını sürdürdü şeyh.

- İki çeşit Budist vardır, dedi Üstat Rahula. Sizin Tanrı' olarak nitelendirdiğinizin bütün görüngüler gibi olduğunu, yani mutlak gerçeğin dışında bulunduğunu savunanlar, bir de onu esas Gerçek'le, tüm süreksizliğin ve acıların ötesindeki Nirvana'yla özdeşleştirenler.

İnsana duyulan merhamet

Bunun üzerine Haham Halevy, kendi görüşünü bildirdi:

- Buda'nın ilahi sorular karşısındaki sessizliğine saygım sonsuz. Talmud'da: "En iyi ilaç sessizliktir," diye yazar (Megilla 18a). Metafizik gevezelikler dünyayı değiştirmez. Ve süreksizlik hakkında söylediklerinizi de kabul edebiliriz. Büyük bilge Süleyman, kutsal kitabımızda: "Solukların soluğu, her şey soluk," diye ileri sürmüştür (Kohelet 1,2). Hezekiyel

Peygamber de insanın yalnızca bir soluktan ibaret olduğunu söylemiştir (Hezekiyel 1,22). insana özgü deneyim, kırılmanın ve değersizliğin ta kendisidir. İnsanın kendi kendisine ya da kendi için dayanıklılığı yoktur. Tanrı, kibirli insan hakkında: "Ben ve o, bir arada yaşayamayız," der (Talmud, Sota 5a). Demek ki, kötüler yaşamlarını sürdüremezler. Oysa biz Museviler için, insanoğlu, yani erkek ve kadın, Tanrı'nın suretinde yaratılmıştır (Tekvin, 1,26). İnsanoğlu aslında densiz olmakla birlikte, kendisini Yaratan'ın asaletini taşır. Budizm, anâtman öğretisiyle, Benliğin yokluğunu savunarak, erkeğin ve özellikle de kadının değerini azaltmış olmuyor mu? Bildiğim kadarıyla Buda, kadın manastırlarının kurulmasını çok zor kabul etmişti, hatta bunun, Budist cemaatinin ömrünü yarıya indireceğini bile savunmuştu.

Üstat Rahula, Haham'ın konuşmasını çok yerinde bulmuştu.

- Her din zamanla yozlaşıp, yanlış biçimde hayata geçirilebilir. Budist cemaatlerimizin erkekler tarafından yönetilmiş oldukları doğru. Dalay Lama'nın da dediği gibi, Budizm'de kadının durumuyla ilgili önemli değişiklikler yapılması gerekecek. İnsanın değerini azaltmak konusunda ise, ne yazık ki kabul edilemez bir aldırmaçlığın göze çarptığı durumlar var. Bütün varlıklara merhamet göstermek gerektiği, Buda'nın öğretilerinde yer almaktadır ve Mahâyânist akımda da geliştirilmiştir. Dışarıdan bakıldığında yalnızca yemek yemek, uyumak ve gezmekle uğraştığı sanılan ve bu yüzden Bhusuku, yani 'üç uğraşlı adam' olarak tanınan ünlü Keşiş Şantideva şöyle demiştir...

Zaten bir süredir açlıktan kıvranan ve karnını doyurmak için ne yapıp edip salondan çıkmak için bir fırsat kollayan Soyтары, keşişin sözleriyle yeniden canlandığını hissetti.

- İşte benim felsefem de bu, diye bağırды, bir palyaço gibi sıçrayarak.

Rahula şaşırılmıştı, ama Bilge'nin kendisine gülümsemesiyle konuşmasına kaldığı yerden devam etti.

- "Keşke hastalara ilaç, doktor, hastabakıcı olabilsem, ta ki hastalıklar yok oluncaya dek! Yiyecek ve içecek yağmurları yağdırıp, açlık ve susuzluk acılarını dindirebilsem ve kıtlık zamanı, kendim yiyecek ve içecek olabilsem! Yoksullar ve parasızlara tükenmez bir hazine olabilsem; ihtiyaç duydukları her şeye dönüşebilsem ve tüm bunlar ellerinin altında bulunabilse! Bu bedeni, herkesin yararına sunuyorum; canları çektiğince, istedikleri kadar kullansınlar onu, ister öldürsünler, ister yaralansınlar ya da vursunlar. Onurumu kıranların, bana zarar verenlerin ya da benimle alay edenlerin hepsinin, Uyanış'a erme şansları olsun!"

Metnin güzelliği bütün dinleyenleri büyülemişti. Böylesine bir merhametin var olabilmemesini olağanüstü buluyorlardı... hatta delice!

Doktor Clement da ötekiler gibi, Şantideva'nın öğretilerinden etkilenmişti.

- Bir Hıristiyan olarak, Budizm'in beni ne denli heyecanlandırdığını ve şaşırttığını belirtmek isterim. Az önce dinlemiş olduğumuz, Buda'nın sözde geçmiş hayatlarından birini anlatan ve İncil'e uygun sayılabilecek bir sevginin izlerini taşıyan öyküde olduğu gibi...

Alain Tannier'nin tüyleri diken diken olmuştu. Hıristiyan doktorun, tıpkı Tanrıtanımazlık için yapmış olduğu gibi, Budizm'den de kendine pay çıkartacağı ânı kollamaya koyuldu. Uzun süre beklemesi gerekmedi. "Yalnızca 'sevgi' ya da 'insani dayanışma' demek varken, 'İncil'e uygun sayılabilecek bir sevgi'den söz etmek niye?" diye düşündü kendi kendine.

- Bu öykü, diye konuşmasını sürdürdü Christian Clement, dört küçük yavrusunu doyurmaktan aciz, aç bir kaplanla karşılaşan Buda'nın, bedeni ve kanıyla yeniden canlanıp, yavrularını emzirebilmesi için anne kaplana kendini sunuşunun öyküsüdür. Budist merhametle, kendini bizim için feda eden İsa'ya duyulan sevgi arasında benzerlikler yok değildir...

Neyse ki Christian Clement'in konuşması Profesör Tannier'nin düşündüğü yönde gelişmiyordu.

- Yine de bana, bir boyut farkı varmış gibi geliyor. Siz Budistler için, merhamet, boşluk öğretisinin ayrılmaz bir parçası, oysa biz Hıristiyanlar için insan sevgisi, tüm yarattıklarından ötürü Tanrı'ya duyulan sevgiye bağlıdır. "Birbirimizi seviyoruz, çünkü Tanrı, ilk önce bizleri sevdi," diye belirtir Havari Yuhanna, ilk yazdığı mektupta (4,19). Siz Budistler merhametlisiniz çünkü öbür insanlar hiçbir şeyin doğasından haberdar değiller, çünkü açgözlülükleri yüzünden acı içindeler. Kendi kendilerine sevecen değiller, belki de Tanrı'nın yüzünden; ama bunun asıl nedeni, Boşluğu tanımamalarından, olayların ve 'öz-benliklerinin' süreksizliğinden dolayı acı çekiyor olmaları.

"Sizin durumunuzla, benimki arasında önemli bir fark daha var. Eğer doğru anladıysam, Budistlerin dünya görüşlerine göre 'görecelilik, boştur'. Oysa Hıristiyan inancına göre, sınırlı, görelî dünyaya olan sevgisi için 'Mutlak boşalmıştır'. Oğul Tanrı, yüceliğinden vazgeçmiş ve insanlara hizmet etmek amacıyla İsa'nın bedeninde can bulmuştur."

Bu yeniden doğuş dogmasına temelden karşı olan Haham, görüşü onaylamadığını hafif bir gülümsemeye belli etmeye çalıştı. Tam Şeyh'e dönecekken, Amina'yla göz göze geldi, genç kadın bakışlarını hemen yere çevirdi...

Rahula'nın canı, sonu bir yere varmayacak bir tartışmaya girmek istemiyordu.

- Buda şöyle demişti: "Nasıl ki hayatı tehlikede olan bir anne, yalnız çocuğunu gözetir ve korursa, bizim de her canlıyı aynı şekilde, sınırsızca yürekten sevmemiz gerekir, dünyayı bütünüyle sevmeliyiz, altım, üstünü ve çevresini, sınır koymadan, sonsuz bir iyilikle (Suttanipâta, I, 8)." Aramızda görüş ayrılıkları olduğu kesin, ama asıl önemli olan sevmek değil mi?

- Elbette, diye onayladı Christian Clement. Ve aynı zamanda kendini sevdirmek.

Atman ya da anâtman (Öz-benlik ya da Öz-benliksizlik), işte bütün mesele bu

Swami Krişnânda henüz konuşmamıştı. Bütün gözler ona çevrildi. Hâlâ suskunluğunu bozmamış olduğundan, Bilge doğruca onunla konuştu:

- Ekleme istediğiniz bir şey var mı? Swami çekingenliğini bir kenara bıraktı:

- Buda da benim gibi, Hintliydi. Bütün dini bilgisi, dini Veda felsefesinin ve en üst kasta mensup rahipler olan Brahmanların edebiyatının üzerinde yükseliyordu. Haklı olarak, bunları yeniden ve derinlemesine derleyip toparlamak istiyordu. Ancak, tarihi gelişimini bilmeden, Budizm'i anlamak olanaksızdır. Geçmişte, Hindularla Budistler arasında büyük gerginlikler yaşandı; öyle ki, Hindistan'da, Şantideva'nın ölümünden kısa süre sonra, Buda öğretisi neredeyse ortadan kalktı; bu, yüzyıllar sürdü. Oysa bildiğiniz gibi, Hindu geleneklerinden birine göre, Vişnu yalnızca Rama ve Krişna'nın değil, Buda'nın bedeninde de tenasüh etti. Bizim için o, bir avatâra'dır, yani İlahi Bilincin yeryüzüne 'inişi'dir.

"Bir Budist, 'öz-benlik yoktur,' dediğinde, biz Hindular bu sözü şöyle yorumlarız: Beş duyumuzla algıladığımız her şey süreksizdir, çünkü asıl Gerçek, her zaman öbür dünyadadır. Başka bir deyişle: 'Bu -yani algılanabilir ve tanımlanabilir olan bir şey- öz-benlik değildir.' Öte yandan insanın ölümsüz Öz-benliği, tanımlamayan atman'ın varlığı gerçektir. Hatta atman bizim anlayışımızda, değişmez ve ebedi mutlak gerçek Brahman'la özdeşleşmiştir."

Rahula halkın sabrının çoktan aşılmış olduğunun farkındaydı. O andan itibaren tek bir söz bile söylemedi.

Sözü dinleyicilere veren Bilge, yaşlıca bir kadın küçük bir vaaz vermeye başladığında, hakem olarak konuşmayı nazikçe sınırlamayı bildi.

- Artık tüm dinler el ele vermeli, dedi kadın inançla. Budist'miş, Hindu'ymuş, Musevi, Hıristiyan ya da Müslüman, ne fark eder. Hepsinde dile getirilen, aynı Aşk Tanrısı. Onca benzerlik varken, farklılıklardan söz etmek niye? Onları birbirlerinden ayıran ve uzaklaştıran şey mantık, oysa sezgi onları bir araya getirip bağdaştırıyor. Buda, İsa, Musa, Muhammed ya da Krişna, mesaj aynı olduktan sonra, elçinin kim olduğu ne fark eder ki...

Jüri üyelerinden biri, tatlı sert bir tavırla araya girdi:

- Hanımefendi, birliğe duyduğunuz özleme saygım sonsuz. Öte yandan, bildiğiniz gibi birçok mezhep ve dini akım hiç kuşkusuz, inançlar ya da dinler arasındaki anlaşmazlıkları aşma 'arzusundan doğmuştur. Ancak birlik ölçütleri fazlasıyla sınırlı olduğundan ve içinde gelenekler arasındaki gerçek farklılıklara saygı barındırmadığından, yeni akım yeni ayrımlar doğurmuş ve yalnızca bu yeni öğretinin öncüleri olduklarını savunanları bir araya toplayabilmiştir! Yeni Havariler Mezhebi, genellikle Hormonlar diye bilinen, Azizlerin İsa'sı Mezhebi'yle, Moon, Mandarom, Sathya Sai Baba ve Bahai cemaatleri bu şekilde ortaya çıkmıştır. Birlik elbette güzel, ama ne pahasına olursa olsun birleşmek yanlış. Gerçeğin titizlikle ele alınması gerekir.

Bir jüri üyesinin, 'mezhepler' ve 'yeni dini akımlar' hakkında bu denli bilgi sahibi olması, dinleyicileri hem şaşırtmış hem de rahatlatmıştı. Bu, yarışların sonunda verilecek kararın değeri

açısından, iyiye işaret etti.

Yorulmuş olan Bilge, şöyle dedi:

- Mutlaka bir şeyler eklemek isteyen bir jüri üyesi daha var mı?

Ses tonu kesinlikle cesaret kırıcıydı. Buna karşın, uyanık bakışlı bir kadın soru sorma cesaretini gösterdi:

- Üstat Rahula, bu ilginç sözlerini tek bir cümlede özetleyebilir mi acaba?

Keşiş bir çırpıda karşılık verdi:

- Hintli Üstat Buddhagoşa şöyle demişti: "Var olan tek şey acıdır, oysa acı çeken tek bir insan bile yoktur."

Swami'nin dışında hiç kimse, bu dokunaklı sözün ne anlama geldiğini kavrayamamıştı. Aslında Buddhagoşa, Brahman bir ailenin çocuğu olarak dünyaya gelmiş ve sonradan dinini değiştirip Budist olmuştu. Rahula bu sözleriyle, Swami'ye dinini sonuna dek savunacağını anlatmak istemişti. Yüzyıllarca süren tartışmaları bir kalemde silmek olanaksızdı. Swami, Budist'in 'saldırısına' kocaman bir gülümsemeyle yanıt verdi. Yemekten sonra söz sırası kendinde olduğu için, iyice büyüyen bir gülümsemeyle.

Tehdit mektubu

Herkes, hızlı adımlarla yemek için özel olarak hazırlanmış büyük çadıra doğru ilerledi. Hızlı hareket etmeleri, ne kadar aç olduklarını ortaya koyuyordu sanki. Sabahki sunum, hem öğrenmeye hem de dünyevi besinlere karşı açlık uyandırmıştı içlerinde. Pek çoklarına göre, anlaşılması güç soyut düşünceleri telafi etmek istercesine.

- Belki acı çeken biri yoktur, ama midemin acı çektiği kesin, diye haykırdı Soytarı.

Palyaço kimliğinin tutsağı olan Soytarı, adım bile hatırlamadığı, 'üç uğraşlı adam'ın kendisini büyülediğini kendine itiraf edemiyordu. Yüzeysel görünürken, bir taraftan da akıl almaz bir derinliğe sahip olmak; bu onun en gizemli hayali değil miydi sanki? Budist, kendi ülküsünü keşfetmesini sağlamıştı: en sıradan hareketlerle, çok yoğun bir mesajı dile getirebilmek.

Yemeğe başlamadan önce pek çok insan dua etti, Tanrı'ya şükretti ya da saygı duruşunda durdu. İnanç farklılıkları görülmeye değerdi. Kral bile 'sporcular' ve onları izleyenlerle birlikte yemek yemek istemişti. Bu yakınlaşma, coşkunun bir parçasıydı. Masalarda dinsel etiketlerin anlamı kalmamıştı.

Ne var ki tatlıya geçildiği sırada duyulan şaşkınlık dolu bir çığlık, masalardan birini ve çevresindekileri dehşet içinde bıraktı. Kıpırdanmayı fark eden Bilge, bütün bakışların yöneldiği yere koştu. Olay yerine vardığında, Şeyh Ali bin Ahmed'in öfke içinde olduğunu ve kendini zor tuttuğunu gördü. Yanında oturan Amina yıkılmış gibiydi. Bilge'ye, tabağının altında bulunduğu mektubu uzattı. Mektubun dilini anlamayan Bilge, yazının kendi diline çevrilmesini istedi. Ardından, meraklı bakışlardan çekindiği için düşüncesini değiştirerek, kendisiyle birlikte daha kuytu bir köşeye gelmelerini rica etti. Dedikodular ağızdan ağıza dolaşmaya başlamıştı bile.

Olayları haber alan Kral ve Soytarı da yanlarına gelmişlerdi. Amina oturmuş, artık gözyaşlarını tutamaz olmuştu. Babası ona, şefkat ve kararlılıkla destek oluyordu.

- Neler oluyor, diye sordu Kral.

- Majeste, Şeyh'in kızı Amina, bu imzasız Arapça mektubu almış.

Bir çevirmenin yardımıyla, mektubun içeriğini öğrendiler:

İslam'a yaraşmaz kız! Allah, sevgili Peygamberine -nur içinde yatsın, Allah rahmet eylesin- şöyle demiştir: 'İnançlı kadınlara, bakışlarını yere indirmelerini, namuslu olmalarını, vücut hatlarını belli etmeyen giysiler giymelerini, peçelerini göğüslerine kadar indirmelerini söyle... Ey siz müminler, Hak yolundan gidin. Ancak o zaman huzura erersiniz.' Oysa sen, saçlarını tümüyle gizlememişsin. Giysilerin de bedenini tam olarak örtmüyor. Eğer bedenini böyle erkeklere teşhir etmeyi sürdürürsen, ömrün boyunca pişmanlık duyacaksın.

- Peki ama sizi bu şekilde suçlayan, benim turnuvarımı da mahvetmeye çalışan kim olabilir, diye sordu Kral kaygıyla.

Şeyh üzüntü dolu bir sesle yanıt verdi:

- Bugüne dek, din konusundaki tutumum yüzünden, kendilerini haksız yere 'Müslüman' sayan aşırılıkçı kesimden pek çok tehdit mektubu aldım. Ama ilk kez kızıma yöneldiler. Gözümüzü korkutmaya çalışıyorlar, ama bunu yapmalarına izin vermeyeceğiz.

Bilge yarışların en başında meydana gelen rezaleti hatırladı:

- Allah adına, Alain Tannier'yi protesto eden şu sakallıyı hatırladınız mı? Ya, bu da onun işiyse?

Kraliyet polisi hemen adamı aramaya başladı. Amina'nın öğleden sonraki konuşmalara katılmamasına ve gizli bir yerde korunmasına karar verildi. Şeyh Ali bin Ahmed'e gelince; konuşmaları kaçırmak istemediğini, ayrıca bir fanatiğin düşüncelerinin kendisini yıldıramayacağını söyledi. Sanki hiçbir şey olmamış gibi, sivil korumalar eşliğinde, öteki yarışmacılara katılmak üzere büyük salondaki yerini aldı.

Hindu'nun bağıllık andı

Öğleden sonra programın başlaması biraz gecikti. Yarışların yapıldığı salona her girenin üstü aranmıştı. Kral, güvenliğin gerektiği gibi sağlandığından emin olmak istiyordu; öte yandan 'Turnuvasına' şiddet olaylarının karışabileceği düşüncesi onu korkutuyordu. İçten içe, bu 'SY'leri düzenlemenin iyi bir fikir olup olmadığını bile düşünüyordu. Bu sözlü yarışmaların, asla böylesine bir saldırganlığa neden olabilecekleri aklına gelmemişti. Ama artık bütün yarışmacılar yeniden bir araya gelmişken, işi sonuna kadar götürmek gerekiyordu. Hem kendi onuru söz konusuydu hem de Krallığının bu tür organizasyonlardaki başarısı.

- Bayanlar, baylar, diye söze girdi Bilge, bildiğiniz gibi, katılımcı heyetlerden birine bir tehdit mektubu gönderildi. Bu kabul edilmez bir şey. Burada, açık fikirlilikle, gerçek dinsel görgünün ne olduğunu öğrenmek üzere toplandık, oysa şiddetin en kötüsüyle, Tanrı adına yapılanıyla karşı karşıya gelmiş bulunuyoruz, üstelik meçhul biri tarafından. Bu bağıllık ve korkaklık, üzüntü verici. Biz yine de, uygarlıktan nasibini almamış kişilerin gözümüzü korkutmalarına izin vermeden, yarışmalarımızı sürdürmek istiyoruz. Böylece sözü, Hinduizm'in temsilcisi Swami Krişnânda'ya veriyorum.

Genç adam ayağa kalktı. Öbür rakipleri gibi, kırk yaşının altındaydı. İşin aslı, içlerinde en gençleri de oydu, en genç görünenleri de. Hindistan'ın güneyindeki Tiruchuli'de dünyaya gelmiş ve bütün yaşlıları gibi, elli üç yıl süreyle, efsanevi Arunâchala Tepesi'nde derin düşüncelere dalan Kamana Maharşi'den oldukça etkilenmişti. Ama bu kutsal adamın aksine, Krişnânda çocukluğundan başlayarak Hindistan'ı köşe bucak gezmişti. Parlak zekâsı ve meditasyondaki olağanüstü yoğunlaşma gücü sayesinde ünlenmişti. Hatta kimileri, Advaita Vedanta'nın -en saygın Hindu dizgelerinden biri- yüce üstadı Şankara'nın, Swami'nin bedeninde yeniden can bulduğunu iddia etmişlerdi.

O da Rahula gibi, çeşmenin yanında meditasyona başladı; ama fıskiye'nin öbür tarafına oturmayı yeğledi. Ardından, gücünü ve yeteneğini olağanüstü bir biçimde yansıtarak Hindistan'ın en kutsal hecesi olan 'OM' mantra'sını telaffuz etti. Yayılan titreşimler, salondakilerin, o âna dek varlıklarından bile haberdar olmadıkları derinliklerine nüfuz etti.

İki kuşun meseli

Bir dakika sessizliğini koruduktan sonra, dinleyicilere şu meseli anlattı:

- Bir ağacın üzerinde iki kuş konmuş. Bir tanesi ağacın tepesinde, öbürü alttaki dalların üzerinde duruyormuş. En tepede duran sakın, ağırbaşlıymış. Aşağıdakiyse, aksine yerinde duramıyormuş. Bir daldan öbürüne sıçrayarak, acılı tatlı meyveleri gagalıyormuş. Son derece nahış bir meyveye denk gelince başını kaldırmış. Ve orada, ağacın tepesinde kimi görmüş dersiniz? Mutlu kuşu. Ona benzemeye can attığından, yanına yaklaşmış. Sonra amacını unutup, yeniden acı tatlı meyveleri yemeye koyulmuş. Derken, daha şiddetli bir acı yakasına yapışınca, gözlerini yukarı kaldırıp, sevinçlerin ve üzüntülerin dışındaki, soğukkanlı kuşu izlemiş yeniden. Ve tırmanış böylece sürüp gitmiş, ta ki aşağıdaki kuş, mutlu olana iyice yaklaşıncaya dek. Tepeye ulaştığında, tüylerinin pırıl pırıl parlamaya başladığını fark etmiş. Tırmandıkça bedeninin ışık selinin altında kendinden geçip eridiğini hissetmiş. O anda, birdenbire neler olduğunu anlamış. Aşağıdaki kuş, yukarıdakinden farklı değilmiş. Onun gölgesi gibiymiş, gerçeğin bir yansıması. Oysa o yanlış bir düşünceye kapılmış ve yukarıdaki kuşun özünün aslında kendisinininki olduğunu kavrayamamış.

Swami bir süre ara verip, sonra konuşmasını şöyle sürdürdü:

- En yukarıdaki kuş Brahman'dır, tüm ikiliklerin dışında olan, ama onları da içinde barındıran Tanrı. Aşağıdaki kuş, dünyevi çalkantılara, sevinçlere ve üzüntülere, hoş ve nahos deneyimlere, övgülere ve tehditlere maruz kalan insan ruhudur.

Krişnânda bakışlarını büyük bir dikkatle Ali bin Ahmed'e çevirdi.

- İnsan ruhu, gerçek kimliğine yaklaştıkça, bu dünyadaki gelip geçici anlaşmazlıklardan uzaklaşır ve Tanrı'nın tarif edilmez ahiret mutluluğuna kavuşur.

Jüri üyelerine dönüp şunları söyledi:

- Vivekânanda'nın bu meseli, sizin Hinduizm dediğiniz, bizimse Sanâtana Dharma, ebedi Din ya da her şeydeki Daimi Düzen olarak adlandırdığımız pek çok esas öğretiyi kısaca özetler. 'Ölümden sonra, benden geriye ne kalır?' 'Kimim ben?' Bunlar, hepimizin kendine sorması gereken temel sorulardan bazıları. Biz Hindulara göre gerçek Benlik ne beden, ne de bilinçtir. Her birimizin içindedir o; bütün düzenlerin ötesindedir ve Tanrı'dan ayrı değildir. Dini deneyim her şeyin dışındaki Varlığı her varlığın içinde keşfetmektir. Merkeze yaklaşmak için, hayatın çemberinden çıkmayı sağlayan bir yürüyüştür. İnsanın, bir hatadan gerçeğe doğru değil, bir alt gerçekten bir üst gerçeğe doğru yol aldığına inanırız. İşte bu yüzden bütün dinler değerlidir çünkü hepsi -en basit putperestlikten en incelikli tasavvufa kadar-Sonsuzluğu gerçekleştirilmeye çalışırlar.

Hinduizmdin esası

Swami gözlerini kapatıp derin bir soluk aldı.

- Hinduizm'in öbür dinlerdeki gibi bir kurucusu yoktur. Mistikler, Gerçek konusundaki deneyimlerini, köklerini aynı toprağın içine salmış sık dallı bir ağaç misali birbirlerine iletmişlerdir. Üç bin yıllık Veda metinlerinden büyük Mahâbhârata -ve onun Bhagavad Gîtâ'sı- ve Râmâyana destanlarına, eski Parana öykülerinden, Dharma-Şâstra diye adlandırılan kanun derlemelerinden günümüz bilgelerinin çağdaş yapıtlarına kadar, söz konusu olan tek bir akımdır. Dile Getirilenden Anlatılamaz'a, Çokluktan Birliğe, Geçici'den Ölümsüz'e, Koşullandırmadan Özgürlüğe giden yoldur bu. Hinduların saygı gösterdikleri sayısız tanrı, yalnızca tek bir Gerçeğin çoğul haldeki adlarıdır. Brahma, Şiva ve Vişnu, eşleri Sarasvatî, Şakti ve Lakşmî, dişil ve erilin, Mutlak Bütünlük içinde birbirlerini tamamlamalarını temsil ederler. Aynı zamanda evrendeki Güçleri de simgelerler: yaratma, yıkma ve koruma ya da esin, enerji ve bolluk. Panteonumuzda, bunlardan başka binlerce tanrı bulunmaktadır. Engelleri ortadan kaldırmak için yardıma çağrılan, fil başlı ünlü Ganeşa'dan Hinduların günahlarından arınmak için girdikleri Ganj Nehri'ne adını veren Tanrıça Ganga'ya kadar, bu tanrılar efsanelerimizin ve ayinlerimizin esin kaynaklarıdır. Bazıları, buradan yola çıkarak putperest olduğumuzu sanırlar. Ama ışık bir, renkler prizması ise çoğuldur.

Swami, tepkisini ölçmek için gizlice Şeyh'e baktı. Çünkü Müslümanlar yüzyıllar boyunca, hiçbir şekilde tasvir edilmemesi gereken Allah adına, muhteşem Hindu tapınaklarını talan etmişlerdi. Ama Şeyh'in kılı bile kıpırdamamıştı.

- Bizler çoktanrılı değiliz. En fazla, bizi tek-çoktanrılı olarak nitelendirebilirler. Temelde, İlahi Gerçeğin, Tek olduğunu biliyoruz.

"Veda ilahilerinin en ünlülerinden birinde -Rig-Veda 10,129- şu sözler okunur: 'O zamanlar ne varlık, ne de yokluk vardı. [...] Ne ölüm ne de ölümsüzlük vardı o zamanlar, ne de geceyle gündüzü birbirinden ayıran bir işaret. O, içinden soluk çıkmadan soluyordu: Başka da hiçbir şey yoktu."

Bu metni okurken, Swami gözlerini kapatmış ve bir kez daha içine kapanmıştı. Sonra devam etti:

- Upanişad'ların en tanınmışlarından ve Hindularca en çok sevilenlerinden olan İşâ Upamşad'da şöyle denir: "Tanrı, yeryüzündeki her şeyi, hareket halindeki evrende hareket eden her şeyi kapsasın! [...] O, tek başına ve hareket etmeden bile, düşünceden daha hızlıdır: Önlerinde koşarken, tanrılar O'na yetişemez! [...] O harekete geçer ya da geçmez; uzaktadır, yakındadır;

O her şeyin içinde, her şeyin dışındadır." İlahi güç, bu şekilde tanrıların ve insanların, hayvanların ve nehirlerin, dağların ve dansların maskelerini takar. Ona her yerde ve her şeyde rastlarsınız...

Swami'nin konuşmasından bir bütünlük duygusu yayılıyordu. Oysa, bazıları onu belirsiz bir hapsolmuşlük duygusuyla dinliyorlardı. Sanki Hindu'nun herkesi içine alan olağandışı bakışları düzenli soluk almalarını engelliyor gibiydi.

- Brahman, Doktor Clement'in sözünü ettiği Rus köylüsünün l'idir, diye sürdürdü konuşmasını Swami. Öte yandan bu 1, 2'nin, 3'ün, 4'ün ve sayıların sonsuzluğunun içinde de algılanabilir. O, Her Şey'in içinde yaşayan Temel 'dir.

Yerinde duramayan Soyтары, sandalyesinden kalkıp şu sözleri haykırarak Krişnânda'ya yöneldi:

- "Brahman her yerde!
İçimde, içinde, her şeyde.
Brahman her yerde!
Toprakta, kurtlarımda, topraktaki solucanlarda.
Brahman her yerde!
Aklımda, yüreğimde ve elimde."

Ve Soyтары birdenbire, Swami'ye okkalı bir tokat attı. Sonra da, genel şaşkınlıktan yararlanarak, kinini kustu:

- Bütün bu saçmalıklar da neyin nesi? Brahman... her yerdeymiş... Onu tokatlarda ve tehdit mektuplarında da görüyor musunuz? Peki ya tecavüzlerde ve işkence edilen çocuklarda?

Bilge, Soyтары'yı sakinleşmesi ve yerine dönmesi konusunda uyardı, aksi halde ondan salonu terk etmesini istemek zorunda kalacaktı.

Acı ve kurtuluş

Herkes Hindu'nun tepkisini merak ediyordu:

- Tukârâm'ı tanır mısınız? On beş yaşında babasını, kısa süre sonra da annesini kaybeden şu delikanlıyı. Sonra, Rakhumâbâi ile evlenir ve acısı hafifler. Kısa süren birkaç mutlu yılın ardından, bir kıtlık dönemi baş gösterir. Yiyecek tek bir buğday tanesi bile yoktur. Sevgili karısı Tukârâm'ın gözlerinin önünde, günden güne eriyip ölür. Sırada, zaman geçmeden annesine kavuşan, ilk evladı Chantu vardır... Hindular, acıların arkasındaki gerçeği bilirler. Yalnızca bu yaşamlarındakini değil, bundan önceki yaşamlarındakileri de. Bir inanışa göre, bir ruh yeniden bir insan bedeninde can bulana dek, 8 milyon 400 bin insan dışı şekilde dünyaya gelmiş, yani bitki, hayvan ya da başka bir şey olarak. Tukârâm'ın 'mezmurlarından' birindeki feryadına kulak verin:

"Yaşam çevrimlerim boyunca, bu ne çok acı!
Annemin karnında bir cenin haline gelmeden önce,
tam sekiz milyon dört yüz bin kez
rahim ağzından dışarı çıktım;
oysa şimdi, azledilmiş halde, dilenci gibiyim.
[...] Bu talihsizliğimi kim üstlenecek?
Kim bu ağır yükümü taşıyacak?
Adın, dünya nehri üzerinde bir salcı,
Seni yardıma çağırmanın yönünde ilerliyorsun.
Koşar adımlarla bana ilerlemenin zamanı geldi,
ey Nârâyana -insanın içindeki Tanrı-,
sana muhtaç bir zavalliyim.
Kusurlarıma bakma;
Toûka senden merhamet dileniyor.

"Oysa sınırsız acısının tam ortasında, Tukârâm, Viththal'ın -Vişnu'nun adlarından biri-kendisine sunduğu kurtuluşa kavuşuyor.

"Nâmelerimizde Viththal'ı söyleyelim,
Viththal'i düşüncelerimize yerleştirelim.
[...] Yalnızların dostu,
iyilik ırmağı,
engellerimizi ve ecelimizi uzaklaştırıyor.
Secde etmiş yalvaranı
kurtarıyor:
Azizlerin içinde yaşıyor.'

"Sanırım hepiniz, dinimizin en ünlü kitabı Bhagavad Gîtâ'yı duymuşsunuzdur. Bu metnin, kardeşin kardeşi öldürdüğü dehşet verici, akıl almaz bir savaşla ilgili olduğunu biliyor musunuz? Ve bu korkunç derecede ölümcül çatışmanın tam ortasında, Krişna kurtuluş yolunu açıklıyor.

"Biz Hindular, mokşa'dan, yani özgürlükten bu kadar sık söz ediyorsak, bunun nedeni ruhgöçünün neden olduğu acıları yakından tanıyor olmamızdır. Neden bazıları dilenci olarak dünyaya gelir, bazıları da Kral'ın oğlu? Neden bazıları sömürücüdür, bazıları da sömürülür? Hinduizm'in bu sorulara verdiği yanıtlar, evrensel nedensellik ile ilgili karman yasası ve yaşamların akışını konu alan samsâra'dır. Her düşünce, her söz ya da her eylemin bir semeresi, bir sonucu vardır. Yararlı bir eylem olumlu etkiler doğurur, zararlı bir eylemse olumsuz etkiler. Her insanın yaşamı geçmiş karman'ına bağlıdır. Şimdiki zamanda gerçekleşene -Prârabdhakarman-, henüz etkisini göstermemiş olana -Sanchitakarman- ve ilerki yaşama aktarılacak olana. Her insan, bu yaşamında gerçekleştirdiği işler sayesinde -Agâmi-karman- kendi geleceğini etkileyebilir. Bu yüzden, elinizin okşuyor ya da vuruyor olması fark eder. Yakın bir gelecekte ya da bir sonraki yaşamınızda, yaptıklarınızın sonuçlarına katlanmak zorunda kalabilir ya da semeresini alabilirsiniz."

Swami'nin bütün anlattıklarını anlamamış olmasına karşın, Soyтары yaptığı hareketten pişmanlık duymaya başlamıştı bile.

- Samsâra, yaşamların ezeli ve ebedi akışını ifade eder. İnsanoğlu gerçek kimliğini, yani Brahman'la birliğini keşfetmedikçe, ruhgöçü faciasına katlanmak zorunda kalır. Hinduizm, özgürlüğe kavuşmak için çeşitli yollar önerir; bunlar değişik yoga'lardır. Batılılar en çok, uygun bedensel hareketler gerektiren hatha-yoga'yı tanırırlar. Oysa temelde, davranışlarda çıkar gütmemeye dayanan karman-yoga, Patanjali'nin Yoga-sutrâ'sında sözü edilen, düşünceyi yoğunlaştırmaya ve derinleştirmeye dayalı râja-yoga, zihinsel bilgi ve çözümlenmeyle insanı Yaratan'a kavuşturan jnâna-yoga ve son olarak da, sevgi sayesinde Salt Gerçeğe açılan bhakti-yoga vardır. Bu dünya şiddet ve yanılısamarlarla yoğrulmuş. Sahici Gerçek'ten başka mutluluk ve bütünlük yoktur. Oysa bilgelerin öğretilerine göre, Gerçek, gerçektışının içindedir ve arayan onu ortaya çıkartabilir.

Krişnânda sustu. Sırtı dimdik, kutsal 'OM' sözcüğünü ve barış dileği 'Şânti'yi mırıldanarak birkaç dakika boyunca derin düşüncelere daldı.

Tutuklama

Salonun girişinde duran korumalardan biri, kıpırdanıp duruyordu. Toplantının derin sessizliğini bozup bozmamak konusunda bir süre tereddüt ettikten sonra, kendisine iletilen pusulayı hakeme vermeye karar verdi.

Bilge notu okudu ve yüzüne memnuniyet dolu bir gülümseme yayıldı.

- Bayanlar, baylar, huzurumuzu kaçıran kişinin yakalandığını sizlere müjdelemek isterim. Polis onu, boş yere gizlemeye çalıştığı ateşli silahıyla birlikte, kaldığı otel odasında ele geçirdi. Yarışlarımızın açılışında da bizi rahatsız eden bu gencin, aşırılık yanlısı bir Müslüman olduğu anlaşıldı. Bavullarında, El-Maghîlî adlı birine ait, cihat'ı, yani sanırım kutsal savaş konu alan bir kitap bulduk. Ama burada, savaş sona erdi.

İmam Ali bin Ahmed hem rahatlamış, hem de yaralanmıştı. Kızının artık tehdit edilmeyeceği düşüncesi içini rahatlatmıştı, ama gerçek İslam'ın bir kez daha, bir aşırılık yanlısı tarafından çarpıtılması onu derinden yaralamıştı. El-Maghîlî'nin, kendilerini 'yanlış' öğretilere kaptırmış din kardeşlerine yönelik cihat'ı, kâfirlere karşı yapılacak olandan daha ivedi saydığım biliyordu. Hedef alman kendisiydi, güzeller güzeli kızı değil. Aslında Şeyh, İslam'a göre cihat'ın ne anlama geldiğini ve Müslümanların ezici bir çoğunluğunun Allah adına uygulanan bu şiddetten ne kadar nefret ettiğini açıklamak isterdi ama Hindu'ya duyduğu saygıdan, sırasını beklemeye karar verdi.

Yüzleşmeler

- Swami'yle barış içinde tartışılabilir, diye belirtti Bilge muzaffer bir sesle. Kim söz almak ister? İlk söz alan yine Profesör Tannier oldu:

- Bir filozof olarak, sunumunuzda, sanırım Darşana adını verdiğiniz Hindu felsefesinin altı ekolüne yer vermenizi arzu ederdim. Hatta içlerinden birinin, Sânkhya'nın Tanrıtanımaz olduğunu duymuştum... Ama burada fazla soyut konulara inmenin gereksiz olduğunu düşünmenizi anlıyorum. Bu yüzden size çok basit bir soru soracağım. Anladığım kadarıyla, Brahman'ın her yerde bulunduğunu söylediniz. O halde, Hinduizm nasıl olur da kast sistemi kadar adaletsiz bir sosyal sistemi savunabilir? Ve madem Mutlak herkesin içinde, nasıl oluyor da bazı 'guruların' öğrencileri üzerinde, kimi zaman cinsel tacize bile varan güçlü etkileri olabiliyor?

- Hindu toplumunun esası, pek çok eserin yanında Manu-Samhitâ'ya, yani Manu Yasaları Kitabı'na dayanır. Hindu toplumu gerçekte, dört Varna'dan ya da kasttan oluşacak biçimde yapılandırılmıştır. Hatta Rig-Veda'da, her gün çok sayıda Hindu tarafından okunan ve insanoğlunun atası sayılan ilk insan Puruşa'dan söz eden bir ilahi yer alır:

"Ağzından Brahman oldu,
kolundan Savaşçı yapıldı,
bacakları Çiftçidir,
Hizmetkâr ayaklarından doğdu.'
(Rig-Veda 10,90)

"Brahmanlar, rahipler, filozoflar, bilginler ve din adamlarıdır; kşatriya, savaşçıların ve politikacıların kastıdır; uaişyalar, tüccar ve köylülerden oluşur; şûdralar ise, işçiler ve hizmetkârlardır. Bu dört büyük 'renklendirme' ya da kast, doğum oranlarına ve mesleklere göre çok sayıda jati ya da alt sınıfa ayrılırlar. Bunun dışında, paria'ları ya da Gandhi'nin sevecenlikle harijans, yani Tanrı'nın çocukları diye adlandırdığı 'dokunulmazları' da unutmamak gerekir - onlar, kendilerine dalitler, yani kırılmış insanlar demeyi yeğlerler. Dokuz yüz milyon Hintlinin içinde, sayıları otuzu geçmez. Kast sistemi ilk başlarda, sosyal sınıflar arasında rekabetin neden olduğu saldırıları ortadan kaldırmayı hedeflemişti. Herkes bulunduğu yerden topluma katkıda bulunabiliyor ve yeteneğini ortaya koyabiliyordu. Ne yazık ki zaman içinde sistem katılaştı ve iktidar savaşları, baskılara yol açtı. Hindistan hükümeti bu sistemi ortadan kaldırmaya çalışsa da, zihinlere kazılmış bir kere.

"Bu arada bilmenizi isterim ki, gerçekten dindar biri için, bu hiyerarşik örgütlenmenin hiçbir anlamı yok. Ayinler için de durum aynı. Büyük üstadımız Şankara şöyle demişti: 'Kastlar, kurallar, kast sistemine ve varoluşun çeşitli evrelerine bağlı olan görevler bana göre değil; düşünceleri bir noktada toplamak, meditasyon ve yoga da öyle. Ben ve benimim var olmama üzerindeki baskısı ortadan kaldırılmıştır. Geriye kalan, Bir, Şiva, Kurtulan'dır ve o da Ben'im.'"

Gurular ve kangurular

- Peki ya gurular?

- Bu konuda da bir abartma olduğu kesin. 'Ağır' bir eğitim veren her insana guru deniliyor. Hindu geleneklerine göre, gurular dört farklı düzeydedir: ebeveynler, acemi ustalar, ruhani lider ve onları evrensel Guru'ya götüren ruhani guru. Liderin görevi, doğru tinsel yolu bulmanıza yardımcı olmaktır, o

yolu sizin yerinize kat etmek değil... sizin sırtınızdan geçinmek, hiç değil...

Soytarı, Bilge'ye doğru dönüp kulağına şunları fısıldadı:

- Kocaman, kötü kalpli bir guruyla, sevimli bir kanguru arasındaki fark nedir, biliyor musun? Hiçbir fark yoktur. Çünkü her ikisi de ne bulurlarsa ceplerine indirmeyi severler!

- Son olarak söylemek istediğim, diye sürdürdü konuşmasını Krişnânda, bir guruyla öğrencisi arasında fark yoktur. Şankara şunları da söylemiştir: "Ne öğretmen ne öğretim, ne öğrenci ne eğitim, ne sen ne ben ne de tüm evren. Öz-benliğin gerçek doğasının vicdanı hiçbir farklılığı kabul etmez. Geriye kalan Bir, Şiva, Kurtulan'dır ve o da Ben'im."

Rahula söz istedi.

Hindu Swami de, Budist Keşiş gibi aralarında geçen konuşmalarda, iki bin beş yüz yıllık bir tarihin ağırlığını hissetti. Müslüman ve İngiliz egemenliklerinden önce Hindistan yüzyıllar boyunca, kâh Mauryas ve Kuşânas gibi Budist yanlısı, kâh Şungalar ve Guptalar gibi, Hinduizm yanlısı soylu ailelerce yönetilmişti.

- Budizm'le ilgili birçok vaazda, kastların ayrıcalıkları ve Brahmanların kibri şiddetle kınanır. Oysa çok sayıda Budist keşişin, güçlerini kötü yönde kullandıkları ve kibirlerinin esiri oldukları bir gerçek.

Swami, Rahula'nın yapmacıklıktan uzak özeleştirisi karşısında, kendini rahatlamış hissetti.

- Sorumsa şu: Öz-benliğin olmadığını savunan Budist öğretisi, öz-benliğin Brahman'a eş ya da onunla bir olduğunu savunan Hindu görüşüyle tam bir çelişki içinde. Bizler, 'ben'in, maddesel olmayan bir mevcudiyet olduğunu düşünüyoruz, oysa siz onun, 'bencil ben'in ötesinde, evrensel bir 'BEN', betimlenemez bir 'ŞEY' olduğunu savunuyorsunuz. Olumsuz bir felsefemiz olduğu bir gerçek, ama Papa'nın Umuda Yolculuk adlı eserinde haksız yere söylediği gibi, dünyayı umursamayacak ölçüde değil. Felsefemiz, betimlenemez olanı yakalayabilecek ya da hapsedebilecek her türlü kararı reddetmek konusunda, olumsuzdur. Yakalamak, sahiplenmek demektir; ve her türlü sahiplenme öldürücü bir güce dönüşebilir. Bilgelerimiz olumsuz ve sahiplenme taraftarı olmayan bir söylem ve tavır içindeyken, sizinkiler olumlu davranarak kendilerinde: "Bir'dir, o da Ben'im," deme cesaretini buluyorlar. Oysa bir insanın yaşamında, özellikle de yüreği günahlardan yeterince arınmamış bir insanda, öz-benlikle ilgili bu tür bir açıklama, bir kast küstahlığından ya da guru kibriden kaynaklanıyor olabilir. Siz bu konuda ne düşünüyorsunuz?

- Profesör Tannier'ye de söylediğim gibi, Hinduizm'in de diğer tüm dinler ya da felsefelerde olduğu gibi tam olarak anlaşılmadıkları takdirde tehlikeli boyutlara ulaşabilecek görüş ayrılıkları barındırdığını itiraf etmek zorundayım. Hindistan'da ve Batı toplumlarında, insanların yüzeyselliğinden yararlanarak, onların sırtından geçinmeye çalışan çok sayıda sözde guru vardır. Gerçek Bilge'ye, hiçbir şeyi kendine mal etmez. Şankara'nın dediği gibi, 'ben'ini, yoklukla örtmez. Gerçek bilge, Salt Gerçeğin kendi kendini ifade etmesine izin veren bir gizemcidir. Yalnızca Tanrı'nın, bir insanın ağzından dile getirdiği 'VARIM' sözcüğü gerçek ve ölümsüzdür. İnsanın egosu gelip geçicidir, Atman-Brahman ise ebedi.

Yazı tura

- Eğer dediklerinizi doğru olarak anladıysam, diye söze girdi Alain Tannier, Hinduizm'le Budizm bir madeni paranın iki yüzü gibiler. Buda'nın öz-benliksizlik öğretisi, insanın yaşam deneyiminden yola çıkar ve tüm deneyler hakkında, temkinli davranarak şöyle der: "Hayır, bu sürekli değil. Ona güvenmeyin!" Hinduların Öz-benlik öğretisi ise, Sürekli'den yola çıkar ve temkinli bir tavırla şöyle der: "Süreklilik, bu süreksiz dünyada tecrübe edilebilir." Budizm, evrenin mutlak bir değere sahip olduğunu, sürekli değiştiğini reddeder, Hinduizm ise Ebedi Mutlak'tan yola çıkarak, onu çalkantılı evrenimizin içinde çözer.

Hakem yarışmacılara, herkesin anlayabileceği bir dille konuşmaları gerektiğini bir kez daha hatırlattı. Uyarıya karşın, Alain Tannier konunun esasını anlayabildiği için mutlu oldu. En azından öyle sanmıştı.

- O kadar basit değil, diye düzeltti Rahula. Budistler, 'hiçbir şeyin sürekli olmadığını' ya da 'her şeyin süreksiz olduğunu' söylediklerinde, bunun iki farklı anlamı olabilir. Birincisi, 'her şeyin' ancak görebildiğimiz şeyleri kapsadığını ve 'her şeyin' üzerinde, sürekli bir Görünmez'in olduğudur, ikincisi

ise, 'her şeyin', Tanrı, tanrılar ve Hinduların Öz-benliği de dahil olmak üzere, gerçekten de HER ŞEYİ kapsadığıdır. Bu durumda, tek gerçek HER ŞEYİN süreksizliğidir.

- Hindular, ilk anlamın doğruluğuna inanıyorlar, diye belirtti Swami. Ustamız Şankara kimi zaman 'kılık değiştirmiş Budist' diye adlandırılmış olabilir. Hatta Ananda Comaraswamy gibi bazı uzmanlar, derinlemesine incelendiğinde Budizm'le Hinduizm'in birbirlerinin aynı olduğunu savunuyorlar. Sözcüklerin ötesinde, tecrübe vardır. Rengi ne olursa olsun, bütün inekler aynı sütü verirler. Adına ne denirse densin, gülün kokusu değişmez.

- Belki, diye söze girdi Şeyh. Ama inek sütü keçi sütüyle bir değildir, gülün kokusu ise yasemininkinden farklıdır. Müslümanlar, alışkanlıklarınızı ve öğretilerinizi anlamakta çok güçlük çektiler. Özellikle de Kuran'a ve Şeriat yasasına titizlikle uyanlar. İnsan ya da hayvan, kadın bedeni ya da cinsel organ biçimindeki Tanrı tasvirleriniz, İslami duyarlılığı şaşkınlığa uğrattı. Allah, Muhammed'e şöyle demişti: "Git onlara söyle: Tanrı'nın dışında bir şeye tapınmak yasaktır (Kuran 6,56)!"

Ali bin Ahmed konuşmasına bir süre ara verdi.

Swami'nin aklına, Müslüman liderlerin halkını yaralayışı geldi. Aralarında Gazneli Mahmud ve Gorlu Muhammed de olmak üzere bir sürü insan, ülkesini vahşice yağmalamış ve binlerce heykeli parçalamışlardı. Yüzlerce Hindu tapınağı yerle bir edilmiş, enkazlarının üzerine camiler inşa edilmişti.

- Belki de Tanrı'nın kısmi diye nitelendirilen temsili bir görüntüsüne sahip olup, kendi âdetlerini ona bakarak yerine getirmek, başkalarının inançlarını ve geleneklerini kitlesel olarak yok etmenin doğruluğuna inanan bir Tek Tanrı inancından iyidir.

Hindu'nun bu katı eleştirisi Şeyh'i şaşırtmıştı.

- Sözlerimi yanlış anladınız. Ünlü Müslüman mutasavvıfı Mevlâna Celaleddin Rûmi'nin öğrettiği, İslam Yasası'nın sözde doktorlarının pek çoğunun anlayamadıkları felsefeyi düşünüyordum. Rûmi, Tanrı'yla Musa arasındaki bir konuşmayı aktarmıştı: "Sana hizmet etmem, ayakkabılarını yamamam, saçlarım tarayabilmem için, söyle neredesin Tanrım!" diye sormuş çobanın biri. "Kâfir!" demiş ona, oradan geçmekte olan Musa! "Saçmalıyor ve dine karşı geliyorsun. Tanrı'nın bunlara ihtiyacı yok. Bu tür ihtiyaçları olduğunu söylemekle, ona hakaret etmiş oluyorsun." Mahcup çoban, çöle doğru kaçmış. O sırada Tanrı, Peygamberini azarlamış: "Az önce hizmetkârlarımdan birini benden ayırdın. Sen birleştirmek için gönderildin, ayırmak için değil... her birine, kendine özgü bir yaratılış, farklı bir dil verdik. Onun için övgü olan, sana göre ayıp sayılabilir; onun için bal olan, sana zehir gelebilir... Ben, her türlü saflığın ve ahlaksızlığın üstünde yer alıyorum. Varlıkları, onlardan yararlanmak için değil, onlara iyilikte bulunmak için yarattım... Onların övgüleri beni değil, asıl kendilerini arındırıyor. Benim için önemli olan dış görünüş ve sözler değil, insanın yüreği ve içidir. Çünkü aslolan yürektir, sözcükler ise birer kazadır." Gene Rûmi şöyle demişti: "Yokluk ve noksanlık her varlığın içindeki Güzelliğin yansımalarıdır."

Müslüman'ın bu uzlaştırmacı görüşleri herkesi şaşırtmıştı.

Peki ya tüm bunların içinde Gerçek ve dünyanın yeri?

Doktor Clement söz istedi:

- Her dinde, uzlaştırmacı akımlar olduğu kadar, hoşgörüsüz akımlar da vardır. Hinduizm tüm dini inançlara oldukça büyük bir açıklıkla yaklaşıyor görünüyor. Bu sizin için mümkün çünkü sizler Mutlak Gerçeği, çemberin çevresinden çıkan bütün yolların bağlandığı bir Merkez ya da zeminden yükselen tüm yolların vardığı bir Zirve olarak görüyorsunuz. Oysa birçok Hıristiyan'a ve aynı zamanda birçok da Müslüman'a göre, tek kurtuluş yolu kendi dinleridir. Bu düşünce iddialı görünebilir. Ama bazen, bazı hastalıklar için tek bir çare vardır, üstelik yalnızca inananlar için değil, tüm insanlık için. Açık düşünceli davranıp, her türlü ilacı denemek, insanı ölüme götürebilir. Gerçekte bir tek dinin var olduğunu söyleyenlere karşı tepkiniz ne oluyor?

- Adına yaraşır bir Hindu, tek bir yolu kayıtsız şartsız kabul etmez, diye yanıt verdi Swami kısaca. Bu cahillerin inancındır.

- Bazen de bilgililerin, öyle mi, diye sordu Christian Clement. Fark etmez. Bu konuyu yeniden tartışmaya fırsatımız olacak.

Bilge bir süredir, yarışmacılar arasındaki gerginliğin tırmandığını fark etmişti. Acaba yorgunluklarından mı kaynaklanıyordu bu? Yoksa dinleri arasındaki farklılıklardan mı? Dindar da olsalar, din adamları da sonuçta insandı.

- İkinci sorum dünyayla ilgili, diye sürdürdü konuşmasını Hıristiyan aday. Hindistan'da çok yoksul insan var. Batı'da da yoksulluğa rastlandığı bir gerçek; işsizlik oranı her geçen gün kaygı verici ölçüde artmakta. Emin olun, biliyorum. Geçtiğimiz yüzyılda, bir yığın insan, yalnızca hayatta kalabilmek için ülkem İsviçre'den kalkıp, yeni ufuklara göç etmek zorunda kaldı. Az önce de belirttiğim gibi, işsizlik oranı yükselmiş olsa da, içinde yaşadığımız toplumda refah düzeyinin eskisine göre yüksek olması yüzünden, birçok vatandaşımız bunu unutmuşa benziyor. Yani bizler için parasal mutluluk ve maddi refah küçümsenemeyecek kadar önemli. İncil'e göre dünya, Tanrı tarafından, kötüye kullanılmamak kaydıyla, insanların mutluluk içinde yaşamaları için yaratıldı. O günden beri maddi ve manevi değerleri birbirlerinden ayırmak olanaksız. Sözlerinizden anladığım kadarıyla, somut varlığın aleyhine, Hinduizm'de öncelik Brahman'a verilmiş -ve Brahmanlarla rahiplere-. Acaba yanılıyor muyum?

- Geleneksel olarak, Hindistan'da mistikler politikacılardan daha çok saygı görürler. Onların bilgelikleri Tanrı'yla ilgilidir, oysa yöneticiler fanilerle uğraşırlar. İlişkilerin globalleşmesi ve ekonominin her alandaki üstünlüğü nedeniyle, bu düzen değişmeye başlamış olabilir. Yine de, Hinduizm'in yalnızca mokşa'nın, yani kurtuluşun arayışına önem verdiğini ve geriye kalan her şeyi küçümsediğini düşünmek yanlış olur. Bunun dışında Hinduizm'in savunduğu üç erek daha vardır: artha, yani maddesel zenginliklerin elde edilmesi, kâma, yani cinsel doyum ve dölleme ve Dharma'ya yani Evrensel Kanun'a gösterilen saygı. Bu dört puruşârtha ya da insani ereklilik, saygıya değer görülür.

Kâma sözcüğünü duyan bazı dinleyiciler dikkat kesildiler. Amaçları Doğu erotizmiyle ilgili birkaç öğüt almaktı, ama boşuna. Onun yerine, çetin bir felsefi nutukla karşılaştılar.

- Kısacası Tanrı'yla, Dünya -bizim Jagat, yani fanî olarak adlandırdığımız- ve İnsanlar -ya da Jîva, yani canlı varlıklar- arasındaki ilişkiler karmaşıktır. Madhva'ya göre dünya, ebedi ve Tanrı'dan ayrıdır. Aynısı İnsan için de geçerlidir. Râmânuja'ya göre Dünya, İlahi Enerji'nin açığa vurumudur. Tanrı'nın bedeni gibidir, İnsanlar ise İlahi Gücün, Ondan ayrı ama onunla bir bütün oluşturan küçük parçalarıdır. Şankara'ya göre, gizemcilik inanışında Dünya ve İnsan, Tanrı'nın içinde yok olurlar. Cahillere Dünya gerçekmiş gibi gelir, oysa gerçek dışıdır. Mutlak'ın gerçeküstülüğü göz önüne alındığında, Dünya Mâya'dır - sihir, düş, yanılsama ve kozmik gerçeksizlik.

"Tüm bu söylediklerime karşın, sanırım sorunuza yanıt veremedim. Hindistan, manevi arayış uğruna halkının yaşam koşullarını ihmal etmiş olabilir. Neyse ki şartlar değişiyor. İçinde bulunduğum Şrî Râmakrişna tarikatında ve ona bağlı misyoner düzenin içinde, hem derin düşüncelerden örülü, hem de sosyal açıdan etkin bir yaşam sürüyoruz. Manastırlarımızın içinde okullar, yetimhaneler, hastaneler, eczaneler ve hatta kütüphaneler yer alıyor. Maneviyat, her ne kadar maddiyata göre ağır bassa da, onu asla hiçe saymaz."

Kötülüğün kaynağı

Son söz alan, Haham Halevy oldu:

- Bir sorum, bir de dikkatleri çekmek istediğim bir nokta olacak. Sorum şu: Musevi inancına göre-Hıristiyanlıkta ve Müslümanlıkta da olduğu gibi-insanoğlunun yaptığı kötülükler, güvensizlikten, Tanrı'yla arasındaki ittifakın bozulmasından ve Yaşamsal Kaynak'tan kopmasına neden olan başkaldırıdan kaynaklanır. Buna göre ahiret mutluluğu, ilahi kurallara uyararak, Tanrı ile insan arasındaki ittifakı eski haline getirmekten geçer. Dediklerinizi tam olarak anlayabildiysem, Hindulara göre kötülük, insanın cehaletin üzerinde şekillenen eylemlerinin olumsuzluğundan kaynaklanmakta. İnsan Tanrı'nıninkine ilişik ya da eş doğasının özünü unutmuş olduğundan, çok sayıda fani, yaşama saplanıp kalıyor. Burada, tektanrılı Sami dinlerin müminlerinin çoğu gibi, birden çok yaşamı kapsayan ruhgöçü ile tek bir yaşam sonrasındaki dirilişin arasındaki temel fark konusuna değinmek istemiyorum. Anlayamadığım şey, nasıl oluyor da cehalet, her şeyin içinde var olan özgür ve kusursuz Benliği çarpıtabiliyor? Canlı varlıklar, nasıl oluyor da gerçek özlerini unutup, bedenleriyle özdeşleşebiliyorlar? Kısacası, eğer Tanrı ve Benlik ebedi ve kusursuzlarsa, cehaletin ortaya çıkmasının ve karmanın düzeltilmesinin nedeni ne?

Swami, Haham'ın kavrayışına hayran kalmıştı.

- Çok sayıda Hindu, bu soruya bir yanıt vermeye çalıştı, ama bunlardan hiçbiri tam anlamıyla tatmin edici değil. Vivekânanda alçakgönüllülük gösterip bunun nedenini bilmediğini kabul etti. Bu soru karşısında ben de susmayı yeğliyorum.

- Hepimizin dinlerinde cevapsız kalan sorular var ve içtenliğinizi takdir ediyorum. Bu kesinlikle alabileceğim en iyi yanıt.

- Bir de dikkat çekmek istediğiniz bir nokta vardı, öyle değil mi, diye sordu hakem.

- Ah, evet! Biz Museviler için Tanrı, kendinden ayrı nitelikteki dünyanın Yaraticısı'dır. İbranice'de, bu yaratımı tanımlayan fiil bara'dır ve 'dışında' anlamına gelen 6ar zarfından türemiştir. Tanrı dünyayı yaratırken, bir annenin çocuğunu doğurması gibi, onu adeta dışarı fırlatmıştır. Tanrı'nın ex nihilo'yu yoktan var ettiğine inanmak, evrenin, Tanrı'nın cennetinden çıktığını kabul etmek demektir. Musevi inancı Kabala'ya göre, Tanrı ilk Hiçlik'tir. O aynı zamanda en üstün 'BEN'dir. Yani O, hem Budistlerin sözünü ettiği Boşluk, hem de Hinduların belirttikleri Özbenliktir. Zaten İbranice'de '-MAMAK' olumsuzluk takısı ile 'BEN' sözcüğü evirmecedir. Biri 'AYN', diğeri de 'ANY' olarak söylenir.

Kral'la Bilge irkildiler.

- 'ANY' ve 'AYN' dediniz, öyle değil mi, diye sordu Kral.

- Evet, diye karşılık verdi Haham, hayretler içinde. Bu sizi şaşırttı mı?

- Biz bazı rüyalar görmüştük de, diye anlatmaya başladı Kral, ve...

Bilge'nin bakışları, Kral'ın tek bir söz daha etmeden susmasına neden oldu.

- ...bunu başka zaman konuşuruz.

Bilge heyecandan, dinleyicilere ve jüriye söz vermeyi unutmuştu. Oturumu kapattı. Sonra toparlanıp, şu açıklamayı yaptı:

- Programda da okumuş olduğunuz gibi, bu akşam kültürel faaliyetlerimiz var; Büyük Şehir Tiyatrosu'nda ülkemize ve katılımcıların geleneklerine özgü müzikler ve danslar sunulacak. Hepiniz davetlisiniz.

Bilge kalabalıktan sıyrılıp, Kral ve Soyтары'yla bir araya gelmek üzere, küçük toplantı odasına doğru, koşar adımlarla uzaklaştı.

ANY- AYN

Kral'la Bilge heyecan içindeydiler. Soyтары ise soğukkanlılığını yitirmemişti. Kayıtsızca, Eloise'in başını okşuyordu.

- Gerçekten de 'ANY' ve 'AYN' dedi, diye iç çekti Kral. Rüyalarımızın yalnızca fantezi olmadığına emin olabiliriz artık.

- Bence, rüyalarınızda yalnızca sizin değil, aynı zamanda Haham'ın da hayalleri yer alıyordu! Belki de, kendisi için bu kadar önem taşıyan bu sözcükleri, size telepati yoluyla iletmıştır.

- Bu çok saçma, dedi Hükümdar. Düşünce iletimi yapan ve yaşadığı yerden binlerce kilometre uzaktaki üç kişiye aynı anda mesaj gönderen bir haham! Çünkü hatırladığım kadarıyla sen de bir mesaj almıştın, Soyтары.

- Evet, ama benimkisi özel olarak Tanrı'dan gelmişti.

- İşi alaya alma. ANY, AYN ve Tanrı, üçü de aynı Kaynak. Bu konudan bize söz eden Haham olduğuna göre, en iyisi onun dini olmalı.

Bilge, Hükümdar'ın kanısını dengelemeye çalıştı:

- Musevilerin Tanrısı bize bu mesajı göndermiş olabilir. Ama şaşırtıcı olan Tanrı'nın, Budistlerin ve Hinduların da karşı çıkmayacakları niteliklerle kendini göstermiş olması: tanınmayan '-MAMAK' ve üstün 'BEN' olarak. Kendini hem bir kişi olarak tanıtıyor, hem de tüm kişiliklerin ötesindeymiş gibi. Demek ki Musevilerin Tanrısı, Doğu dinlerine özgü sezgilere de yabancı sayılmaz.

- Mesajların nereden geldikleri bizler için aydınlanmaya başlamış olsa da, diye yüksek sesle düşündü Kral, içeriğini hâlâ tam olarak anlamış sayılmayız: "Tıpkı ay gibi, halkının da ölmesi gerek." Yarışmacıların hiçbiri bundan söz etmedi. Sahi, senin mesajın neydi?

- "Tıpkı halk gibi, Kralının da ölmesi gerek. İğneyi bulursanız, yaşarsınız."

- Pek bir ilerleme kaydetmiş sayılmayız, diye iç geçirdi Kral. Bu ölüm mesajlarını da hiç sevmiyorum. Başımıza neler gelecek? Artık korkmaya başladım...

- Önemli bir varoluş sorunuyla karşı karşıyayız, diye felsefe yaptı Soyтары. Mesajdaki iğneyi nerede aramamız gerekir, samanlıkta mı? Bence biz tüm bu anlamlı mesajları bir kenara bırakalım.

Soyтары tam zamanında başını eğerek Kral'ın kendisine doğru attığı kalın kitaptan kurtulmayı başardı. Bunun üzerine daha fazla ısrar etmeden, odadan dışarı çıktı.

Amina

Kendisini tehdit eden kişinin yakalandığını öğrenmek, Amina'yı rahatlatmıştı. Babasının odasına döndü. Çeşitli ülkelerden gelen heyetlerin ağırlandığı otel, neredeyse bomboştur. Herkes Büyük Tiyatro'ya gitmişti. Yalnızca, zihni az önce yaşadıklarıyla fazlasıyla meşgul olan Bilge evine dönmüştü. Aniden başı ağrıyaya başlayan David Halevy de gösteriye katılmamıştı.

Amina sessizliğin tadını çıkartıyordu. Mısır'da babasıyla birlikte yaşıyordu. Kahire'nin gürültülü sokaklarıyla, oteli çevreleyen parkın sessizliği arasındaki karşıtlık etkileyiciydi. Dolunay vardı ve hafif bir ışık bahçedeki ağaçları sarıyordu. Bu büyülü ortamın içine dalıp gitmek istedi. Tıpkı suya girercesine. Ama aklına babası geldi ve kararını değiştirdi. 'Artık küçük bir kız sayılmam,' diye düşündü. 'Annem beni bu yaşta doğurmuştu.'

On dokuz yaşındaki Amina, hayatını renklendiren birtakım özgürlüklere sahipti. Ama bunlar yetmiyordu ona. Babası kısa süre öncesine kadar, ünlü El Ezher Üniversitesi'nde eğitim veriyordu, bu yüzden genç kız dinin ve sosyal inanışların ağır yükünü omuzlarında hissediyordu. Şeyh'in gidişiyle, Amina hafiflemiş gibiydi. Bir süre fazla bağımsız davranmak istememişti. Oysa o akşam, vicdanının sesine kulak vermeden, dışarı çıkmaya karar verdi. "Otelin bahçesinde dolaştığım sürece, babam bana içerlemez, herhalde," diye kendi kendini yatıştırdı.

Bu kargaşanın içinde, Amina odasının kapısını kilitlemeyi unuttu - sonradan, bu yaptığından büyük pişmanlık duyacaktı. Gece esen rüzgâr, yüzünü okşuyordu. Düzenli adımları, yumuşacık çimlerin üzerinde bir dansı andırıyordu ya da bir duayı...

David Halevy duasını tamamlamıştı:

Tanrı hükümdardır,

Tanrı hükmetti,

Tanrı ebediyen hükmedecektir.

Çünkü egemenlik senindir ve sonsuza dek zaferle hükmedeceksin, çünkü bizler için senden başka hükümdar yoktur.

Adın kutlu olsun, zaferle hükmeden Tanrım; O her zaman bize ve tüm eserlerine egemen olacaktır.

Haham, dua kitaplarını ve şalını kaldırıp yatmaya hazırlandı. Pencereyi açıp, bu güzellikleri yarattığı için Yaratan'a şükretti. Birden Amina'yı fark etti ve bir adım geriledi. David otuz dört yaşındaydı, henüz evli de değildi. Bir haham için pek alışılmadık olan bu durum, tanıdıklarının arasında alay konusu haline gelmişti; ona sürekli Talmud'dan alıntılar yaparak takılırlardı: 'Bekâr bir erkek, erkek değildir' (Yebamot 63a) ya da 'Bekâr bir hayat sürmek, cinayet işlemek kadar ciddi bir suçtur' (Yebamot 63b). Sinirlenmek yerine, onlara 'Tanrı'nın herkese uygun bir eş bulunduğunu' (Moed Katan 18b) ve Tanrı karar vermedikçe yalnızca 'Tevrat'ın sevgilisi' olarak yaşamını sürdüreceğim söyleyerek karşılık vermeyi bir alışkanlık haline getirmişti.

Genç adam gözlerini kapattı. Gündüz, Amina'yla göz göze geldiklerinde genç kızın bakışları onu çok etkilemişti. O anda hissettiği heyecanı kısa sürede bastırmayı bilmişti. Oysa şimdi, odasında tek başında durmuş, heyecanına hâkim olamıyordu. Yavaşça gözlerini açıp genç kıza izlemeye koyuldu.

Amina rahat adımlarla yürüyordu. Omuzlarına düşmüş başörtüsünün altından belli olan gür siyah saçları boynunu okşuyordu. Çiçek toplamak için eğildi ve koparttığı çiçeği akıllıca bir zarafetle dudaklarına götürdü. David'in bakışı, genç kızın taptaze yüzüne değip usulca bedenine yayıldı. Haham, sıcak ve sevecen bir toprak tarafından yutulduğunu hissetti... "Adonay,¹ koru beni!"

David pencereden uzaklaştı. Atasözleri kitabından, kendini korumasını sağlayacak sözler okumaya

başladı hızla: "Kendini uğursuz kadından ve yabancıнын baştan çıkarıcı dilinden korumak için, yüreğinde güzelliğine yer verme, seni gözleriyle elde edemesin. [...] Kor ateşler üzerinde yürüyen birinin ayakları küle dönmez mi? Komşusunun karısına göz dikenin de öyle: Her kim ki ona el sürerse, zarar görmeden kurtulamaz." Kendi kendine, Betşeba'nın güzelliğinden çılgına dönen Kral Davud'u ve kendi halkından olmayan kadınlar yüzünden yolunu şaşırın Kral Süleyman'ı düşünmeye çalıştı. Tüm çabalarına karşın, Amina'nın yüzü ve bedeni onu büyülüyordu. Kafasındaki saplantıya yenik düşerek, yeniden pencereye döndü. Ama park boştu. Rahatlamış ama hayal kırıklığına uğramış durumda, dakikalarca bekledi. Sonra koridordan gelen ayak seslerini duydu: Birisi yan odaya giriyordu. Hatta bir ara, banyodan gelen su şırıltısını ve yere atılan giysilerin sesini duyar gibi oldu... David Halevy, yorgunluk ve üzüntü içinde soyunup yatağına girdi. İçini tiksintiyle karışık bir utanç duygusu kaplamıştı. "Nasıl oldu da bu Müslüman kızın beni baştan çıkarmasına izin verdim?" diye sordu kendi kendine.

Ama daha fazla sızlanmasına fırsat kalmadan, yan odadan hızla bastırılan bir çığlık yükseldi. David yatağından fırladı ve hızla o tarafa yönelerek, yüksek sesle her şeyin yolunda olup olmadığını sordu. Birinin bağırdığını duydu, ama sesi boğuk gibiydi. Hiç duraksamadan odaya girdi; orada, karanlığın içinde, maskeli bir adamın Amina'yı hoyratça sarstığını gördü. Adamın üzerine atılarak genç kıza kurtarmaya çalıştı. Kısa bir boğuşmanın ve korkunç bir şaşkınlığın ardından, saldırgan kaçmayı başardı. David Halevy, bir yandan yardım çağırarak adamı izlemeye koyuldu. Ama otelin koridorları ıssızdı, saldırgan izini kısa sürede kaybettirmişti. Haham, facianın gerçekleştiği odaya döndü. Amina'yı, bir köşede ayakta durmuş, yüzünü ellerinin arkasına gizlemiş, hıçkırığa hıçkırığa ağlarken buldu. Yanına gidip elini nazikçe omuzlarına koydu. Genç kızın geceliği yırtılmıştı ve bedeni tir tir titriyordu. İçinden gelen bir hareketle, kurtarıcısının kollarına sığındı. Genç kadının hatlarının yumuşaklığını hisseden ve böylesine bir savunmasızlık karşısında heyecanlanan David, başta kendini kurtarmayı denedi. Sonra kendini olayların akışına bırakıp, onu tatlılıkla, safça teselli etmeye çalıştı.

Bedenleri birbirlerine yalnızca birkaç saniye değdiği halde, bu süre David'e sonsuzluk kadar uzun gelmişti. Birdenbire durumun uygunsuzluğunun farkına varan genç kız Haham'ın kollarından sıyrılarak, kendini banyoya attı. David Halevy, heyecandan olduğu yerde çakılıp kalmıştı. Sonunda akli başına gelerek odadan çıktı. Koridorun ortasında, az önce dikkatini çekmeyen bir cismi fark etti. Eğilip cismi yerden aldı. Ne olduğunu anladığında, şaşkınlıktan bir çığlık attı. Kimse görmeden onu cebine attı ve otel görevlilerine olayı haber vermek üzere lobiye indi.

Kısa süre sonra polis olay yerine gelmiş, Şeyh'i de kızının yanına getirmişlerdi. Sorular art arda yağıyor ve herkese, olanları defalarca anlatmak gerekiyordu. Haham, Amina'nın odasından çıkarken yerde bulunduğu cismin ne olduğunu söylemekten ustaca kaçındı. Ancak saatler süren yorucu görüşmelerden sonra yataklarına dönebildiler. Amina'yla babasını gece gündüz korumak üzere polis memurları görevlendirildi.

Genç kız bir türlü uyuyamıyordu. içinde bir şeyler yaralanmış, kirlenmiş, lekelenmiş gibiydi. Haham'a gelince; bütün gece rüyasında çığlıklar ve siyah saçlar gördü. Hatta bir ara kendini, Kral Süleyman'ın giysileri içinde, güzeller güzeli Sulamit'e Neşideler Keşidesi'nden dizeler okuyup, ona doğru ilerlerken gördüğünü sandı:

Ne de güzelsin, ne de tatlısın, zevklerin içinde aşk!
Endamın palmiye ağacını andırıyor, göğüslerinse üzümleri.

Tam genç kadının yüzüne bakmak istediği sırada, dehşet içinde, onun Amina değil de, eleştiren ve üzüntü dolu gözlerle kendisini seyreden Kral Davud olduğunu fark etti...

Çöküntü

Kahvaltıda herkes 'olay'ı konuşuyordu. Zihinleri meşgul eden bu şeyler, Swami'nin sözünü ettiği 'OLAYLAR'dan ne kadar da farklıydı! Gece meydana gelenler, hızla yerel basına yansımıştı. İlk günkü sunumlara gazetelerde yalnızca birkaç satır yer verilirken, bu saldırı manşet olmuştu.

'BİR HAHAM, BİR İMAMIN KIZINI KURTARDI' diye başlık atmıştı, en çok okunan günlük

gazetelerden biri. Magazin gazetelerinden birinin manşeti ise: 'BÜYÜK TURNUVA'DA TECAVÜZ VE ŞİDDET' şeklindeydi. Basında çıkan bütün bu makaleler, David Halevy'yi şaşkınlığa uğratmıştı. Gerçekle ilgisi olanlar yok denecek kadar azdı. Birçoğu, saldırganın kimliği konusunda spekülasyonlar yapmaya başlamışlardı bile; hepsi de failin 'aşırı dinci bir Müslüman' olduğundan kuşkuluyorlardı. Polis, olayların gazetelerde yer almasını beklemeden harekete geçmişti. Dinleyiciler arasındaki bütün Müslümanlar yakalanmış ve hepsinin teker teker ifadeleri alınmıştı. Haham, önyargıların yalnızca kendi cemaatini değil, İslam dünyasını da ne denli ezdiğini fark etti.

Ali bin Ahmed, yanında korumalarıyla ağır adımlarla toplantı salona girdi. Yaşadığı üzüntülerin izi yüzünden okunuyordu, bitkindi. Amina'nın toplum içine çıkması yasaklanmıştı. Zaten onun da kimseyi göreceği hali yoktu. Acı içinde, kendini odasına hapsetmişti. Yerel polisin sağlamaya çalıştığı sıkı güvenlik, onu rahatlatmaya yetmiyordu, yeni bir saldırı olabileceği düşüncesi onu adeta çılgına çeviriyordu.

Haham salona girdiğinde, bütün bakışlar üzerine çevrildi. Yere bakarak, yerine doğru ilerledi. Bir an için, Budist keşişin huzur dolu yüzüyle karşılaştı ve içini rahatsız edici bir utanç, hatta bir kızgınlık duygusu kapladı. Son birkaç saattir, içinde patlamaya hazır bir volkan vardı sanki. Bir gün öncesinde, Rahula'nın 'duyuları tatmine duyulan susama' içerisinde, acıdan ve acının nedeninden söz edişini büyük bir ilgiyle dinlemişti. Aklında, bu öğretinin olumlu ve olumsuz yönlerini değerlendirmiş ve onu Tevrat'ın öğretisiyle kıyaslamıştı. Ama artık her şey çok farklıydı. Keşiş'in dinginliği, Haham'ın içindeki karmaşayı daha da artırıyordu. Daha dün, Buda'nın, küçümsediği bir sözünü hatırlamıştı: "Ne düşünüyorsunuz gençler, sizin için en doğrusu ne? Bir kadın mı, yoksa kendinizi bulmak mı?" Oysa bugün kafası karışmıştı. Kendini rahatlatmaya çalıştı. Aklına, Budizm tarihinde dinden ilk sapmaların kaynağı sayılan öyküden bir kesit geldi: Therevâda Budizm'i tarafından tanınmayan bir din bilginleri toplantısı sırasında, Keşiş Mahâdeva, arhatların, yani azizlerin 'içlerini geceleri de dökebileceklerini' belirtmiş; arılaştırmacıların şiddetle karşı çıktıkları bu düşünce büyük bir çoğunluk tarafından kabul edilmişti. "Budist bir keşiş bile olsa, insan insandır," dedi David Halevy kendi kendine. "Bir Musevi haham da öyle...."

Olaylardan çok etkilenmiş olan Bilge, oturumu açtı:

- Dün bir tehdit mektubu ele geçirildi ve bir şüpheli göz altına alındı. Gece ise şiddet olayları bir kez daha patlak verdi ve Şeyh Ali bin Ahmed'in kızı, bir saldırının kurbanı oldu. Neyse ki, Haham Halevy olaya müdahale edebildi ve vahşetin önemli bir boyut kazanmasına engel oldu. Herkesin önünde onu tebrik etmek istiyorum. Bu olayların sonucunda, Turnuva'yı erken bitirmeyi düşündük. Ama katılımcı heyetlerin ortak kararıyla, bağnazların amaçlarına ulaşmamaları için, sonuna kadar direnmeye karar verdik. Belki de tek hedefleri bu toplantıyı sona erdirmektir. Onlara bu zevki tattırmayacağız. 'Kader', bir sonraki konuşmacının Müslüman katılımcı olmasına karar verdi. Başlarına gelen felakete karşın, Şeyh programa uymayı kabul etti. Ona en içten teşekkürlerimizi sunuyoruz.

Notlar

1 Adonay Allah'ım (Çev)

Müslüman'ın bağlılık andı

Dinleyiciler, konuşmacıyı bir dakikayı aşkın bir süre boyunca alkışladılar. Müslüman, oturduğu yerde sessizliğini korudu ve tezahüratların sona ermesini bekledi.

- Bismillahirrahmanirrahim. Esirgeyen ve bağışlayan Allah'ın adıyla başlıyorum. İslam... bu muhteşem sözcüğün içinde, İbranice'de şalom olarak geçen, 'barış' sözcüğünün kökü yer almaktadır - selam. Dün gece Allah, Müslüman bir genç kızın, bir Musevi tarafından, bir felaketten korunmasını istedi. Şalom ve selam, el ele verdiler.

Halk onu bir kez daha heyecan ve kararlılıkla alkışladı. Korkularını bastırmak ister gibiydiler.

- Barış dini İslam, ne yazık ki günümüzde, onunla övünenlerin ihanetine uğramış durumda. Tanrı onları affetsin çünkü yaptıklarının farkında değiller.

Adeta İsa'nın sözlerini yansıtan bu yakarış, Christian Clement'in merakını uyandırmıştı.

- En az altı çeşit Müslüman vardır ama kamuoyu aralarındaki farkı bilmiyor. İsmen Müslüman olanlar vardır, bunlar öylesine dine uzaktırlar ki, dinleri hakkında hiçbir şey bilmezler. Gelenekçi ya da genci Müslümanlar vardır, bunlar sözümona İslami ülkelerde, politik güçlere yakınlıklarıyla bilinir, Müslümanlık adına, haksız ve totaliter rejimleri desteklerler. Sonra, güya Kuran ve Şeriat adına, bu kokuşmuş rejimlere karşı çıkan devrimci Müslümanlar vardır; bazıları hedeflerine ulaşmak için şiddete ve teröre başvurmaktan kaçınmazlar. Fosilleşmiş İslami rejimlerle mücadele etmek isteyen ve gerçek İslami toplumu yeniden yapılandırmaya çalışan ıslahatçı Müslümanlar vardır; ama bu amaç uğruna şiddet kullanmazlar. İslam'ın bu farklı uygulamalarını ciddi biçimde eleştiren ve vahiyle gelmiş olan meşru metinleri çağdaş, insancıl ve demokratik bir dünya görüşüyle uyum içinde yaşatmaya çalışan çağdaşçı Müslümanlar vardır. Son olarak da kelamın ötesindeki, daha doğrusu içindeki anlayışı, gizli anlamı kavramak için, dinin içine nüfuz eden safiler vardır; öldürücü dogmalara karşı, insanı canlı kılan gizemciliği göklere çıkarırlar. İslam dünyasının şu anki en büyük sıkıntısı, bu değişik akımların birbirleriyle savaş halinde olmasıdır. Hatta toplantımız bile, bu gerginliklerden kaynaklanan şiddet olaylarından etkilendi.

Şeyh, gözyaşlarını güçlkle tutuyordu.

Şeyh'in yaşamı

- İslam dininin içeriğini sunmadan önce, sizlere manevi yolculuğumla ilgili birkaç söz söylemeye izin verin. Gerçek şu ki, biz Müslümanlar kendimizden fazla söz etmekten hoşlanmayız, çünkü ilkemiz kişisel deneyimlerimizin değil, Tanrı'nın ifşa edilmesidir... Bununla birlikte, hayatımdan birkaç kesite değinerek, Allah'a karşı saygımı belirtmekte yarar görüyorum.

"Mısır'da, hali vakti yerinde ve dindar bir ailenin çocuğu olarak dünyaya geldim. İlk duyduğum sözcükler, doğar doğmaz kulağıma fısıldanan şahadet, yani tüm Müslümanların dine duydukları inancı belirten sözler oldu: 'Lâ ilahe illallah ve eşhedü enne Muhammeden abdehu ve resuluhu', 'Allah'tan başka Tanrı yoktur ve Muhammed onun elçisidir'. Dünyevi yaşantım kulağa hoş gelen bu sözcükleri duyarak başladı. Ve Allah izin verirse, yine bu sözleri mırıldanarak son bulacak. Küçüklüğümden beri Kuran okudum, ta ki ezberleyene dek. Şu an gözlerim görmediği için, bu çok işime yarıyor.

"Gençlik yıllarımda, ülkemdeki İslami anlayışa ve Batı'nın onu kültürel ve ekonomik açıdan sömürgeleştirmesine başkaldırdım. Müslüman Kardeşler Birliği'ne katıldım ve kurucusu Hasan al-

Bannâ'nın ve Sait Kutbi'nin şiddet dolu düşüncelerini savunanların yapıtlarını okuyarak kendimi geliştirdim, içimde, kendilerini Müslüman olarak nitelendiren ama Tanrı'nın Kuran'da ve Şeriat Kanunu'nda açıkladığı emirlerin hiçbirini yerine getirmeyenlere karşı bir nefret vardı. Tehdit mektubunu yazan ya da kızıma saldıran kişi gibiydim: gayretli ve kör...

"Zaman içinde, Müslüman Kardeşler'in şiddet dolu kanadının altından uzaklaşıp, saygın El Ezher Üniversitesi'nde kapsamlı bir ilahiyat eğitimi gördüm. Hatta öğrenimim bitince benden ders vermemi istediler; bu, benim için büyük bir onurdu. Bununla birlikte hayatımı altüst eden iki olay yaşadım. Birincisi gözlerimi kaybetmeme neden olan araba kazasıydı. Korkunç bir sarsıntı geçirdim. Gece karanlığının içine gömülmek... yeryüzünü cömertçe aydınlatan güneşin parlaklığını, her biri ayrı ışıltılar saçan yıldızları, evrenin sonsuz renklerini bir daha asla göremeyecek olmak... En önemlisi ise karımın şefkat dolu yüzünden ve bana söylenenlere göre, günden güne güzelleşen kızımın taptaze gülümsemesinden mahrum kalmak..."

Güzellik ve aşk

David Halevy hafifçe kızarmıştı ama kimsenin fark etmediğini görüp, rahatladı.

- O günden sonra, gözlerimin mahrum olduğu güzellikler, bende adeta bir saplantı haline geldi. Arkadaşlarım beni sufilerin ve özellikle de İranlı yazarların eserleriyle tanıştırdılar. Onlar sayesinde Tanrı'nın, insanların kendisine körü körüne itaat etmelerini emreden bir Efendi değil, evrenin tüm geçici güzelliklerine yansıyan, Ebedi Güzellik olduğunu anladım.

Şeyh, yoğun bir heyecan içinde Cemi'den bir şiir okumaya başladı:

- "Güzelliğin bir perdenin arkasında, saklı kalmaya tahammülü yoktur; güzel bir yüz, peçeden nefret eder ve kapısını kapatsan, pencereden görünmek ister. Dağın tepesindeki lalenin, baharın ilk tebessümüyle, kayaların içinden boynunu uzatıp da güzelliğini bize sergilemesi gibi. Senin de aklına, eşine az rastlanır bir düşünce geldiğinde onu aklından atamaz, yazılı ya da sözlü olarak ifade etmek istersin. İşte güzelliğin, her var olduğu yerde doğası buna benzer. Ebedi Güzellik buna boyun eğmek zorunda kaldı ve ufuklarla ruhların üzerinde parlamak için, sırlarla dolu kutsal bölgelerde ortaya çıktı. Ondan yayılan parlak ışık, yeryüzünün ve gökyüzünün üzerine fışkırdı. Varlıkların aynasında kendini gösterdi... evreni oluşturan atomların her biri, sonsuz parlaklığı yansıtan birer ayna haline geldi. Parlaklığının bir parçası, bülbülü aşkıyla deli eden gülün üzerine düştü. Bu sayede Leyla, Mecnun'un yüreğini elde etmeyi başardı..."

"Yeryüzündeki güzellikleri örten tülü delip geçen ve tüm tutkun gönülleri kendine hayran bırakan güzellik, buna benzer işte. Yüreklere canlandırıp ruhları güçlendiren, ona duyduğumuz sevgidir. Aslında her vurgun yürek, farkında olsa da, olmasa da yalnızca ona âşıktır."

Kısa bir sessizlikten sonra, konuşmasını sürdürdü:

- Aşk acısından yoksun bir yürek, yürek değildir; aşk acısından mahrum bir beden, çamurlu bir suyu andırır... Evrenin sonsuz hareketinin kaynağı, aşk üzüntüsüdür; küreleri çeviren, aşkın baş dönmesidir.

"Eğer özgür olmak istiyorsan, aşkın tutsağı ol. Eğer sevinç istiyorsan, yüreğini aşk acısına aç. Aşk şarabı insanın içini ısıtır, başını döndürür; onsuz her şey soğuk bir bencillikten ibarettir... Ülkülerinin peşinden dilediğince koş; seni kendinden kurtaracak tek şey, aşktır... O, gerçeğe giden tek yoldur..."

Dinleyiciler allak bullak olmuşlardı.

- Cemi'nin bir de şu öyküsüne kulak verin: "Bir öğrencinin bir şeyhe gidip, ondan tinsel yolda kendisine rehberlik etmesini istediğini, yaşlı adamın da ona şöyle dediğini duymuştum: 'Eğer bileğin aşk yolunda hiç burkulmadıysa, git ve önce aşkı tanı, sonra da gelip beni bul. Eğer tasavvuf iksirinin tadına varmak istiyorsan, öncelikle olasılık şarabından bir kadeh içmen gerekir; ama sakın ola olasılıklara takılıp kalma; eğer yüce amaca ulaşmak istiyorsan, o köprüyü hızla geçmelisin.'"

Haham, sanki Tanrı'yla karşılıklı konuşuyormuş gibi etkilenmişti.

- "Yalnızca aşk seni kendinden kurtaracaktır." Kuran'ı yorumlayışımda ortaya çıkan, benim gibi düşünmeyenlere karşı duyduğum kibirli katılığın yavaş yavaş eridiğini hissettim. Bu da, bu

süreci daha da hızlandıran ikinci olaydı.

"Bir gece, şimdiye dek yalnızca eşime anlattığım tuhaf bir rüya gördüm. Bir deveye binmiş, yemyeşil bir vahadan çıkıyormuşum. Çölün ortasında, korkunç bir kum fırtınasına yakalanmışım. Fırtına dindiğinde, yolumu kaybediyormuşum. Kum tepelerinin ve kayaların arasında dolanmaktan bitkin düşmüşüm, içecek bir damla suyum kalmamış ve ağızımdan ateşler çıkıyormuş. Kendimi yere atıp, hayatımı kurtarması için Allah'a yalvarıyormuşum. O anda karşımda, insan bedenine bürünmüş bir ışık meleği belirdi. Korkmuştum, ama bana şöyle dedi: 'Merak etme, ben Tanrı'nın elçisi Cebrail'im. Beni, seni kurtarmam için gönderdi.' Elinde, içinden serin bir su kaynağının fışkırdığı bir kitap tutuyordu. Ona yaklaştığımda, bu kitabın... Musa'nın Tevrat'ı ve İsa'nın İncil'i olduğunu fark ettim. Ani bir tepkiyle: 'Hayır, Asla!' dedim. 'Bunlar yanıltıcı kaynaklar, ölümü yeğlerim.'

"Bildığınız gibi Müslümanlar, her fırsatta kendilerine vahiy yoluyla 'Kutsal Kitap' indirilmiş olan Musevilere ve Hıristiyanlara, özellikle saygı duyarlar. Ama bir yandan da, önceden gelmiş bu Mesajları Kuran'ın düzelttiğine inanırlar. İşte bu yüzden Müslümanlar, İncil'i ya da öbür dinlerin kutsal kitaplarını çok nadiren okurlar. Okurken de, gerçek amaçları kendi dinlerinin üstünlüğünü kanıtlamaktır.

"Meleğin bir sözü beni özellikle etkiledi: 'Susuzluğunu giderebilecek olan bir şeyi hor görme. Allah'ın sana verdiğini iç.' Kararsızlığımın üstesinden gelip, dudaklarımı kaynağa yaklaştırdım, su beni kendime getirdi. Sonra tüm benliğimi saran bir serinlik duygusuyla uyandım. Bunun üzerine bir İncil alıp, karımdan ya da Amina'dan, bana seçme yazılar okumalarını istedim. Yavaş yavaş, değişikliklerin, Kuran'da belirtildiği gibi (2,75 ve 3,78) metnin gerçek anlamında değil de, bazı Musevi ve Hıristiyan ilahiyatçıların yanlış yorumladıkları yazılarda olduğunu anladım. Bir süredir, Hinduların Bhagavad-Gîtâ'sıyla ve Budistlerin kutsal kitabı Tripitaka'nın seçme yazılarıyla ilgilendiğimi de belirtmeliyim."

Şeyh, sesinde hafif bir pişmanlıkla konuşmasını sürdürdü:

- İçimdeki bu değişimler, öğretimime de yansdı. Benden beklenenle, söyleyebileceklerim arasındaki fark fazla büyümeden, üniversiteden ayrılmaya karar verdim. Daha içten bir yol uğruna geleneksel öğretimi bırakan Al-Gazâlî'ye bakarak, doğru bir karar verdiğime inandım. Şu an önümde yeni kapılar açan, İbni Arabî'nin Tanrıbilimi. Ama henüz o kapılardan içeri girmeye cesaret edemiyorum. Allah bana doğru yolu gösterebilir.

Hiç kimse, Şeyh'in anlattıkları karşısında duyarsız kalamamıştı. Alain Tannier bile, Müslüman'ın yaşamöyküsünden etkilenmişti, özellikle de ılımlı davranışlarından. Kendilerini bir daha çıkmamak üzere dogmaların içine hapseden yüksek düzeydeki din adamlarının basmakalıp sözlerinin aksine, Şeyh Ali bin Ahmed sürekli hareket halindeydi. Tehlikelerle dolu, bu yüzden de büyüleyici, gerçek bir gönül serüveni yaşıyordu.

- İslam'ı size birkaç sözcükle nasıl anlatabilirim ki? Sanırım İslam' sözcüğünün farklı anlamlara gelebileceğini kavramışsınızdır. Kuran'daki İslam dinini, uygarlık sonucu ortaya çıkan İslam'dan -ya da İslamcılıktan- ayırt etmek gerekir. Aralarındaki fark çok büyük olabilir. Hiç kuşkusuz öğrenmek istediğiniz, dinimizin gerçek anlamı, bu Vahyin içeriği. Allah yardımcım olsun.

Allah'ın Elçisi

"Biz Müslümanlar için Hz. Muhammed -nur ve rahmet içinde yatsın- İslam'ın kurucusu değil, Allah'ın elçisi ve sözcüsüdür. Kurucu, Tanrı'nın kendidir. Peygamberimiz MS 570 ile 622 yılları arasında, Arabistan'ın Mekke kentinde yaşamıştır. Ardından Medine'ye göç etmiş ve 632 yılındaki ölümüne dek, yaşamını burada sürdürmüştür. Bizim Hicret diye adlandırdığımız bu göç, ayın hareketini esas alan Müslüman takviminin başlangıcı sayılır. Zaten Kuran'da da aydan çok söz edilir (41,37; 10,15; 22,18...), Rumî'ye göre ise Peygamberimiz Tanrı'yı, ayın güneşin ışığını yansıttığı gibi yansıtır. Ayın hilal hali, Müslüman inancında büyük önem taşır. Cennetin imgesi ve dirilişin simgesidir."

Bunları duyan Kral'ın beti benzi attı. "Tıpkı ay gibi, halkının da ölmesi gerek," cümlesini

hatırladı. Konuyla ilgisiz söz etmiş olmak, Şeyh'in kendisini de şaşırttı. Bunun nedenini daha sonra anlayacaktı.

- Kuran, diye sürdürdü konuşmasını, ezbere okuma anlamına gelir. Biz Müslümanlara göre Kuran, Cebrail aracılığıyla, Muhammed'e vahyedilmiş olan Tanrı'nın Sözü'dür. Yetkesi, diğer tüm metinlerin üstündedir. 114 sureden, yani bölümden ve 323 bin 671 harften oluşur ve Arap harfleriyle, asla taklit edilemeyecek biçimde yazılmıştır. Kronolojik olarak 22. sırada yer alan, 112. sure, Mekke'den esintiler taşır. Hz. Ebubekir'in dediği gibi: "Teklik olarak da adlandırılan bu sure, Müslüman ilahiyatının (tevhid) temelini, öğretisinin özetini, mutlak, tek, her şeyi bilen, tam yetkili, bilge, özgür bir Tanrı'ya inancının ifadesini oluşturur. Tek başına tüm Kuran'ı özetler." Bu söze kulak verin.

Ayetin yoğun duraksamalarla, Arapça okunuşu çok etkileyiciydi.

- Çevirisi şu:

"Esirgeyen ve Bağışlayan Allah'ın adıyla.

Allah birdir Yakarılan Tanrı'dır,

Ne doğurmuş, ne de doğurulmuştur.

Allah'tan başka Tanrı yoktur."

"Hz. Ebubekir bu temel iddiayı, şu sözlerle yorumlar: 'Tanrı'nın bu tekliği, Hıristiyanların ekanim-i selâsesine (Baba, Oğul, Kutsal Ruh üçlemesi), çoktanrıçılığa, putperestliğe, kamutanrıçılığa, ruhgöçüne, en sabit fikirli, en saf, en içten tektanrılı din olan İslam'a karşı çıkan tüm inanış ve öğretilere ters düşer. Müslüman olmak demek, Allah'ın birliğine içtenlikle inanmak ve bunu her fırsatta dile getirmek demektir.'"

En içten inanışlarından birini, yani kutsal üçleme gizemini reddeden bu sözleri duyan Doktor Clement hiçbir tepki göstermedi. Öte yandan, Şeyh'e soracağı soruyu hazırlamıştı bile.

- Biz Müslümanlar için İslam, yeni bir din değil, Hz. İbrahim'in, Musa'nın ve İsa'nın dinlerinin olanca saflıklarıyla canlandırılmasıdır. Gene Kuran'dan alınmış şu söze kulak verin: "Musevi ya da Hıristiyan'sanız, doğru yoldasınız, dediler [Kitapta yazanlarla övünenler]. Şöyle de [onlara]: Aldırma! [Biz en iyisi] İbrahim'in dininin izinden gidelim, Allah'a asla ortak koşmayan bu içten müminin. Deyin ki: Biz Allah'a inanıyoruz, İbrahim'e, İsmail'e, İshak'a, Yakup'a, [on iki] kabileye inanıyoruz, Tanrı tarafından Musa'ya, İsa'ya ve peygamberlere emanet edilenlere. Biz aralarında hiçbir ayırım yapmadık ve Tanrı'ya itaat ettik (2,135 s)." Allah'a körü körüne itaat (İslam) etmedik, O'na yaşamını sevgiyle geri verdik, işte gerçek bir Müslüman'ın yapması gereken budur.

Şartlar

"İslam'ın şartı beştir. Birincisi şahadettir, yani inancı kanıtlamak: 'Allah'tan başka Tanrı yoktur ve Muhammed onun elçisidir.' Bir Müslüman, inancını bu şekilde ifade ederek, Tanrı'nın, Peygamberi Muhammed'e vahyettiği en son mesaja olan bağlılığını kanıtlamış olur. Yine bu sözlerle, tarihe inancı olduğunu ve Tanrı'nın, Musa'ya ve İsa'ya sözlerini ilettikten sonra, son elçisi Muhammed'e görüldüğünü dile getirir. İkincisi, Tanrı'yı hatırladığımızı belirtmek için huzurunda eğilerek, her güne ayrı bir anlam kazandıran namaz'dır. Üçüncüsü, kimilerinin 'toplumsal arıtıcı vergi' olarak nitelendirdiği zekât'tır. Gereksinimi olanlara parasal yardımda bulunmak, insanın Tanrı'ya duyduğu minneti -paramız bize ait değildir- ve dayanışmayı -elimizdekileri paylaşabiliriz- ortaya koyan dini bir eylemdir. Dördüncüsü, Ramazan ayı boyunca tutulan oruç'tur. Güneşin doğuşundan, batışına dek, Müslümanlar kendilerini, bedenlerine girebilecek her türlü yabancı maddeden ve cinsel ilişkiden mahrum ederler. Ramazan ayı boyunca müminler, yalnızca Allah'a hizmet etme konusundaki iradelerini fiziksel açıdan gösterme ve çok sayıdaki aç insanın her gün neler çektiklerini anlama olanağı bulurlar. Beşinci ve son şart ise, bir kez hacca gitmek'tir, yani Mekke'de bulunan kutsal tapınak Kabe'yi ziyaret etmek.

"Bu beş şartın anlamı ortadadır. İnsanın kişisel, toplumsal ve dünyevi yaşantısına, özgürlüğe

giden bir yön vermeyi amaçlar. Allah'ın birliğine ve yalnızca ona itaate inanmak, hiç kimsenin bir başkasının ya da dünyanın kölesi olmayacağını kabul etmek demektir. Yani, evrene karşı özgürlüğünü ve Tanrı katında herkesin eşit olduğunu belirtmek demektir."

- Özellikle de kadınlarınkini, diye haykırdı izleyicilerin içinden bir kadın.

Bu uyarıdan incinen Şeyh, birkaç saniye için kabuğuna çekildi. Sonra, dikkatinin daha fazla dağılmasına izin vermeden, sunumunu sürdürdü:

- Muhammed'in, Allah'ın elçisi olduğunu söylemek demek, tarihin zaman içerisinde yön değiştirdiğini kabul etmek demektir; hacca gitmek ve namaz kılmak için yüzünü Kabe'ye dönmek ise, mekân içinde bir yön olduğunu...

Az önceki eleştiriden cesaret alan birçok temsilci de Şeyh'in sözlerini kınadı. Kudüs, Pencap, Bodh-Gâya ve daha birçok kutsal şehrin, dini yön açısından hiç mi önemi yoktu? Şeyh hiç zaman kaybetmeden, bir sufiden alıntı yaparak, dinleyicilerin gücenmelerine engel olmaya çalıştı:

- "Kabe'nin içinde yaşayanların, oraya gitmelerine gerek yoktur." Mutasavvıflara göre, coğrafi yönlendirme her şeyden önce tinsel yaşam açısından eğitsel bir destektir. Çok sayıda dinbilimcinin bu yoruma karşı çıktığı bir gerçek. Yine de sözlerimi tamamlamak isterim.

"Nasıl ki zekât vermek, paranın ancak cömertlikle bir anlam kazandığını ifade ediyorsa, her gün ibadet etmek de, zamanın Tanrı'yla bir anlam kazandığını ifade eder. Canın, malın, günün, yılın, tarihin yegâne yönü, her şeyin geldiği ve geri döndüğü Allah'a doğrudur."

Şeyh sunumunu, Kuran'ın başlangıç bölümü, Fatıha'yı okuyarak tamamladı:

- "Esirgeyen ve Bağışlayan Allah'ın adıyla.

Dünyaların hâkimi, Tanrı'ya övgüyle.

Esirgeyen ve Bağışlayan,

Ahiret gününün hâkimi.

Taptığımız sensin!

Yardım et diye yakardığımız sensin!

Bize doğru yolu göster, merhametini hak lütufta etmeyenlerin ya da yolunu şaşırılmış olanların değil, bulduklarına açtığın yolu."

Yüzleşmeler

İlk karşıt görüş, yine Alain Tannier'den geldi: — Madem ilk sözü almayı alışkanlık haline getirdim, bunu sürdüreceğim. Buradaki herkes gibi, Müslüman temsilcinin bağlılık andından ben de çok etkilendim. Eleştirilerim şahsından çok, çağdaş İslam dünyasında sıkça karşılaştığımız olaylara yönelik. Nasıl oluyor da kadınlar -insanlığın diğer yarısının kaderini nasıl görmezden gelebiliriz- İslam ülkelerinde bu denli sömürülebiliyor? Neden erkekler, onlara bu şekilde hükmediyorlar? Ya çokeşlilik konusu? Peki ya, neden Müslüman kadınları peçe takmaya mecbur ediyorsunuz?

"İşte biz Batılıları ilgilendiren bir dizi nazik mesele daha: Gerçekten laik bir toplum, İslam'la uyum sağlayabilir mi? Tüm Müslümanlar, İslam'ın kulla, Allah arasındaki özel ilişki anlamında bir 'din' olmadığı, aksine varoluşun tüm boyutlarını içine alan bir yaşam biçimi olduğunu söylüyorlar.

Böyle bir görüş açısına sahipken, benim gibi Tanrıtanımazlara ya da başka dinden olan insanlara verdiğiniz değer nedir? Nasıl oluyor da, sizler bizim ülkelerimizde istediğiniz kadar cami inşa edebilirken, Mısır'da yaşayan Kiptiler, tapmaklarını onaramıyorlar bile? Peki ya Suudi Arabistan'da ya da diğer İslam ülkelerinde ibadet yerleri olmayan Bahailer, Hindular ya da Hıristiyanlara ne demeli? Evlilik ya da din değiştirme konularındaki tek yönlülüğü nasıl savunuyorsunuz? Müslüman bir erkeğin, Hıristiyan bir kadınla evlenmeye hakkı var, oysa Müslüman bir kadın Hıristiyan bir erkekle evlenemez; aynı şekilde bir Müslüman erkeğin başka bir dine ya da düşünce sistemine geçmesi yasak -işin gerçeği, böyle yaparsa hayati tehditler alır-, öte yandan İslam dinine geçiş konusunda insanlar fazlasıyla yüreklendirilmekte. Ve neden İslam ülkelerinde şiddet olayları bu denli yaygın, neden bu ülkelerden yok denecek kadar az

sayıda bilgin ya da filozof çıkıyor, bunlar uluslararası birlik tarafından tanınıyorlar mı?"

Tüm bu sorularda bunaltıcı bir şeyler vardı. Üstelik halk, Alain Tannier'nin sormak istediği daha bir yığın soru olduğunu, ama bir bölümünü şimdilik sakladığını fark etmişti. Şeyh, bunca eleştiri karşısında, dinini korumayı nasıl başarabilecekti? Dinleyiciler Şeyh'in bu işten nasıl sıyrılacağı sabırsızlıkla bekliyorlardı.

İğne mi, makas mı?

Ali bin Ahmed, elini cebine daldırıp küçücük bir nesne çıkarttı. Ardından da şu öyküyü anlattı:

- Günün birinde bir kral, Müslüman bir mutasavvıfa harika bir armağan vermek istemiş. Bu, üzeri elmaslar ve başka değerli taşlarla işli altın bir makasmış. Sufi Kral'a nazikçe teşekkür etmiş, ama şunları eklemiş: "Davranışınız beni çok etkiledi. Ama ne yazık ki armağanınızı geri çevireceğim. Makas aslında kesmeye, ayırmaya, bölmeye yarar. Oysa benim yaşantımın, aldığım eğitimin temeli, yaklaştırmaya ve barıştırmaya, toplamaya ve birleştirmeye dayalı. Beni gerçekten mutlu etmek istiyorsanız, bana bir dikiş iğnesi, sıradan bir iğne armağan edin..."

Bilge hemen, gözleri şaşkınlıktan fal taşı gibi açılmış olan Kral'a baktı. "İğneyi bulursanız, yaşarsınız. "

- Dünyada iki kuvvet vardır, diye sürdürdü konuşmasını Şeyh, bir ayırma gücü, bir de birleştirme gücü. Gerçek dinde, iğne diker. Ne yazık ki çok sayıda Müslüman, Kuran'ı -anlatılmış Vahiy-, Sünnet'i -Muhammed'in güzel sözlerinin ve hareketlerinin bütününden oluşan gelenekler- ve Şeriat'ı -İslami Yol ve Kanun- bir iğneyle değil, makasla okuyorlar. Kendilerini başkalarına karşı haklı göstermek için, metinlere harfi harfine bağlı kalıyorlar. İlk Hıristiyanlardan biri olan Havari Paulus'un yazdığı gibi, yazı tek başına öldürücüdür, onu canlandıran zekâdır.

"Az önce değindiğiniz tüm bu konulara bir açıklık getirmek için, ifşa edilmiş sözleri, metnin bütününe içinde değerlendirmek gerekir. Hz. Muhammed zamanında -Allah rahmet eylesin- kadının toplumsal durumunda büyük çaplı bir düzelleme oldu. Yapılacak daha çok şey olduğu bir gerçektir. Ama böylesine köklü bir değişim bir günde başarılamazdı; insanların bazı şeyleri kabullenmeleri zaman alır. Üzücü olan, çok sayıda eğitimsiz ya da sofu Müslüman'ın, Kuran'ın öğretilerini olduğu gibi uygulamak istemeleri. Oysa anlamadıkları şey, Allah tarafından vahyedilen bu öğretilerin, Muhammed'in zamanında gönderilmiş oldukları... ve elbette ki günümüzde yapmamız gereken, bu metinlerdeki toplumsal davranışlarından esinlenmek değil, bu metinlerin o dönemde esinlediklerini günümüz koşullarına uyarlamaktır. Kuran'ın mükemmelliği içinde yazarların tümünü, düşünmeden yerine getirmememizi, aksine kendimizi içindeki değişkenliğin akışına bırakmamız gerektiğini söylemesinden ileri gelmektedir. Bu, az önce belirttiğiniz tüm sorunlar için geçerlidir, hatta sözünü etmedikleriniz için de: kadınla erkek arasındaki eşitlik -aralarındaki farkı küçümsemeden-, azınlıklara ve diğer dinlere gösterilen saygı, gerçek bir inanç özgürlüğü -tabii Müslümanların inanışını da gözeterek-, hedefe ulaşmak için şiddet uygulamayı engelleyen bir ilişki türü... Ben de Al-Harvârizmi -cebiri keşfeden doktor-, El-Haytam ya da El-Râzî gibi matematikçilerin, fizikçilerin çıktığı o parlak dönemlerimizi özlemle anıyorum. Kuran'ın, Sünnet'in ve Şeriat Kanunu'nun mantıklı bir şekilde, yeniden okunması gerekiyor. Ama aşırı dinci azınlıklar yüzünden, bu tür bir işe girişmek çok tehlikeli bir hal aldı."

Tanrı'nın oğlu ve Oğul-Tanrı

O sırada Doktor Clement tartışmaya katıldı:

- Verdiği karşılıktan ötürü, Şeyh'e gönülden teşekkür ediyorum. Biz Hıristiyanlar da bu tür sorularla karşılaştık. Bizim kutsal metinlerimizde de, harfiyen uygulandıklarında çağdışı kalan,

hatta tehlike yaratan bölümler bulunmaktadır. Her ne kadar zor bir iş olsa da, İslam dünyasında, dini metinlerin yeniden yorumlanmasıyla ilgili akılcı ve insancıl bir girişimin var olduğunu duymak sevindirici. Ama sanırım söz ettiğiniz yorumlama, daha çok kadının rolü ya da azınlıklara saygı gibi toplumsal konularla ilgili. Oysa bu tür bir girişimde, sizce de Tanrıbilimsel konular ağırlıkta olmamalı mıydı? Demek istediğim şu: Hıristiyanlarla Müslümanlar arasında on dört asırdır süren bir anlaşmazlık var. İsa'nın bir peygamber olduğunu, Meryem Ana'dan dünyaya geldiğini, Muhammed'in bile başaramadığı mucizeler gerçekleştirdiğini ve kıyamet gününde geri geleceğini söylüyorsunuz. Bir bakıma bize çok yakınsınız. Öte yandan kutsal üçlemeye, İsa'nın Tanrı'nın çocuğu olduğuna, çarmıha gerildiğine, sonra dirildiğine ve bizim yerimize ölmüş olması sayesinde günahlarımızın affedildiğine inanmıyorsunuz. Belli ki aramızda bir uçurum var. Vahiyler harfiyen uygulandıklarında, birbirleriyle taban tabana zıt, böylelikle de müminlerinin birbirlerine karşı gelmekten başka çareleri kalmıyor. Yeni Ahit'te şöyle yazar: "İşte Baba ve Oğul'u reddeden Deccal. Oğul'u reddedenin Babası da yoktur; Oğul'a günah çıkartanın, Babası da olur (I Yuhanna 2,22-23)." Başka bir yerinde de: "İçimizdeki Tanrı sevgisi şöyle açığa çıkmıştır: Tanrı, onun için yaşamamızı istediğinden, tek Oğlu'nu dünyaya göndermiştir... Tanrı bize ebedi yaşamı vermiştir ve bu yaşam Oğlu'dur. Oğluna sahip olan, yaşama da sahip olur; Tanrı'nın Oğlu'na sahip olmayanın yaşamı da yoktur (I Yuhanna 4,9; 5,11-12)." Bir Hıristiyan için, İsa, Tanrı'nın Oğlu'dur. Bu tüm kutsal metinlerde belirtilir. Bir Müslüman için, İsa Tanrı'nın Oğlu değildir, çünkü Tanrı bir 'Baba' değildir. Allah ne doğurmuş, ne de doğurulmuştur (Kuran 112,3). Böylesine bir çelişki karşısında, iki olanak vardır. Ya diğerinin varlığını inkâr etmek -Şeytandan esinlendiğini ya da Yazıların değiştirildiğini savunarak- ya da gerçek anlaşmazlıkların giderilmesi açısından her iki kitabı da yeniden okuyup yorumlamak. Ne sizler, ne de bizler Vahiylerimizin 'yanlış' olduğunu kabullenmeye hazır değiliz. Birlikte yaşayabilmek için, bunun bize neler kazandıracığını görerek şaşırarak pahasına bile olsa, kitaplarımızı yeniden yorumlamaya mecburuz.

Şeyh, Hıristiyan'ın söylediklerini büyük bir dikkatle dinlemişti. Ama bu kadar ileri gidip gitmekte kararsızdı.

- Kuran'da şöyle yazar: "Tanrı, Meryem'in Oğlu İsa'ya: İnsanlara sizi, yani annenle seni, Tanrı'nın üzerinde iki tanrı olarak seçmelerini sen mi söyledin, diye sorar - Hamdolsun, der İsa, gerçek olmadığım düşündüğüm bir şeyi söyleyemem. Eğer bunu söylemiş olsaydım, bilirdin! İçimdekileri biliyorsun, oysa ben senin içindekileri bilmiyorum. Gerçekte, bilinmezi en iyi şekilde bilen sensin. Onlara yalnızca, söylememi emrettiğin şeyleri söyledim, yani şunları: Benim ve sizlerin Efendisi olan Tanrı'ya tapın (Kuran 5,116-117)." Yani kabul etmemiz gereken şey, Üçleminizin, İbrahim'in, Musa'nın, Muhammed'in ve hatta İsa'nın tektanrıcılığıyla bağdaşmadığı.

- Az önceki metne değinmemeye izin verin. Bir Hıristiyan olarak, Muhammed'in, o zamanlar yaygın olan çoktanrıcılığı, hatta o dönemde yaşayan Hıristiyanların sapkınlıklarını düzeltmek için Tanrı tarafından gönderildiğini kabul edebilirim. Muhammed zamanında yaşayan Hıristiyanların birçoğu 'üçtanrıcıydı'; Tanrı'nın üç kişilik bir aileden oluştuğuna inanırlardı: Baba olan Tanrı, Anne olan Meryem ve cinsel birleşmeleri sonucunda dünyaya gelmiş Oğulları İsa. Böylesine bir 'üçlük' kabul edilemez ve ona şiddetle karşı çıkılmalıdır. Ve Kuran da bunu haklı olarak kınar. Ama bu 'üçlük', Hıristiyanların Üçlemi değildir! Bizler için de Tanrı Bir ve Tek'tir. Zaten her konuda Tek'tir: yoktan var etme yeteneği'le, yansız adaletiyle, karşılaştırılmayan sevgisiyle. Bir olma konusunda bile Tek'tir! Tanrı her zaman için, bizim kendi yarattığımız simgelerden daha büyüktür. Ve akıl erdirebildiğimiz 'Birlik' de, bunlardan biri olabilir! Bizim anlayışımıza göre, Üçlem, Uzayda Bir'i oluşturan, birbirinden ayrılmaz üç boyut gibidir: yükseklik, genişlik ve uzunluk, üç farklı Uzay oluşturmazlar.

- Oysa $1 + 1 + 1$ 'in 1 'e eşit olduğunu söylüyorsunuz.

- Eğer Üçlemden söz etmek için rakamlara başvurmamız gerekseydi, kesinlikle böyle bir şey söylemezdik! Ya da $1/3 + 1/3 + 1/3$ 'ün 1 'e eşit olduğunu! Daha çok $1 \times 1 = 1$ derdik! Birinci '1', yani 'Baba' Tanrı, her şeyin görünmez ve İlk Kaynağı'dır; bu yüzden onu tanımıyoruz. İkinci '1', yani 'Oğul' Tanrı, onun Görüntüsü, Yansıması, Dışavurumu, 'Portresi'dir. Üçüncü '1', yani 'Kutsal Ruh' Tanrı, onları birleştiren ve insanlığı da bu inan birliğine çekmeye çalışan Sevginin Soluğu'dur. Tanrı'yı Baba olarak kabul etmek demek, O'nün bizim üzerimizde olduğunu ve O'na

asla dokunamayacağımızı anlamak demektir. Tanrı'yı Oğul olarak kabullenmek demek, O'nun bize yaklaştığını, görülebilir ve duyulabilir olmaya başladığını anlamak demektir. Tanrı'yı Kutsal Ruh olarak kabul etmekse, Tanrı'nın içimizden geldiğini, Bilinmeyeni bilmemiz açısından, bizi içten içe değiştirdiğini anlamak demektir. Tanrı hem yücelik hem varlık hem de içkinliktir; aynı anda hem sonsuz hem yakın hem de içimizde olabilir. Bu açıdan İncil'de sözü edilen Tanrı, karışıklığa ya da dışlamaya neden olmayan bir İnan Birliği'dir.

Şeyh kararsızdı.

- Biz Hıristiyanlar için, Tanrı'nın bir Üçlem olduğunu -daha doğrusu, üç birimden oluştuğunu söylemek-, türdeş ve durağan olmadığını kabullenmek demektir, ne de olsa O'nda dışlama ve bireşim var. Ama sanırım bunlar biraz fazla felsefi konular. Geçen gün kızınızın elini büyük bir sevgiyle tuttuğunuzu fark ettim, her ikinizin de yüzünde şefkat dolu bir gülümseme vardı. Bana göre Üçlemin bir yansıması gibiydiniz! Kızınız, siz değil ama sizden geliyor. Size benziyor, tıpkı Oğul'un Baba'ya benzediği gibi. Aranızdaki şefkat, Kutsal Ruh'un imgesiydi ya da bazı Ortodoks Tanrıbilimcilerin tabiriyle Baba'yla Oğul arasındaki Öpücüğün. Tanrı için kullandığımız dil yersizdir, hatta 'Birlik', 'Varlık', 'İlahi Gerçek', 'Merhamet' sözcükleri bile. Hıristiyanlara göre, Tanrı'yı anmak için en uygun imge, bir babayla -ya da bir anneyle- çocuğunun arasındaki sevgi titreşimleridir.

Bilge haklı olarak, Doktor Clement'a, sorunun kendisine değil, Şeyh'e sorulduğunu, tezlerini açmak için daha sonra kendisine fırsat verileceğim hatırlattı. Az önce duyduklarından aklı karışmış olan Ali bin Ahmed, Hıristiyan temsilciyle tartışmasını sürdürmeye kararlıydı:

- Peki ya İsa'nın çarmıha gerilmesine ne demeli? Yeni Ahit'le, Kuran'ın bu konuda uzlaşmadıkları doğru değil mi? Bizim Vahiyimiz şöyle der: "Bizler, onlara imansızlıkları ve Meryem'e çaldıkları o korkunç namus lekesi yüzünden de lanet ediyoruz. Ayrıca onları: 'İsa Peygamber'i, Meryem'in Oğlunu, Tanrı'nın elçisini öldürdük!' dedikleri için de lanetledik. Onu ne öldürdüler, ne de çarmıha gerdiler; bu yalnızca aldatıcı bir görünüştü. [...] Tam tersine, Tanrı onu yanına çağırdı, çünkü Tanrı güçlü ve erdemlidir (Kuran 4,1,156-157)."

- Mademki Şeyh bana bir soru yöneltiyor, onu yanıtızsız bırakmayacağım. Dile getirdiğiniz güzel benzetmeyi yeniden ele alacak olursak, bunun bir 'makas', bir de 'iğne' yorumu vardır. Okuduğuna ayrımcı bir yorum getiren bir Hıristiyan, Muhammed'in 'dosetler' diye anılan ve İsa'nın yalnızca bir görüntüden ibaret olduğuna ve bu yüzden asla ölemeyeceğini savunan bir grup Hıristiyan'dan etkilendiğini söyleyecektir; hatta 2. yüzyılda yaşamış olan Basilides, İsa'nın yerine asıl çarmıha gerilenin Kireneli Simon olduğunu öne sürmüştü. Eğer Muhammed bu tür bir sahte-Hıristiyan eğitimden geçmiş olsaydı, yanlış bir öğretinin, hatta şeytanın etkisi altına girmiş olacaktı. Bazı Şii metin yorumcularının da desteklediği bir başka yoruma göre, bu metin İsa'nın ölümünü inkâr etmez. Hıristiyanlara değil, İsa zamanında yaşamış olan ve İsa'yı çarmıha gererek, Tanrı'nın eylemine bir son verebileceklerini düşünen Musevilere hitap eder. Tanrı, o dönemde yaşamış olan Musevilere yanıt olarak, İsa'nın Tanrı tarafından yetiştirildiği için, ölümün ve çarmıha gerilişin üstesinden geldiğini, yani dirildiğini ve onun ne öldürüldüğünü ne de çarmıha gerildiğini doğrular!

Bu açıklama Şeyh'i şaşırtmıştı, ama düşünüp taşınmadan karşı çıkmak istemedi. Bir Hıristiyan'ın Kuran'ı bu denli iyi bilmesi onu içten içe mutlu etmişti. Bu onun, İncil'i daha yakından inceleme kararını kamçıladi. İşin aslı, bu metinler doğrudan doğruya Allah tarafından gönderilmişlerse ve onları tahrif eden yalnızca birkaç kilisenin yorumuysa, Cebrail'in de kendisine dediği gibi, susuzluğunu giderebilecek olan bir şeyi hor görmemesi gerekirdi.

Tanrı her yerde mi?

Swami söz istedi:

- Doktor Clement'la aranızda, Üçlem konusunda uzun bir tartışma geçti. Öte yandan Ebubekir'den aktardığınız söz, Tanrı'nın Birliği adına, Müslümanların Hindulara yakıştırdığı çoktanrıçılığı ve kamutanrıçılığı da eleştiriyor. Oysa Cemi'nin duygu dolu öyküsünde, Ebedi Güzelliğin, varlıkların aynasına yansıdığı ve bu dünyanın 'görünümler âlemi' olduğu açıkça

belirtiliyor. Kimbilir, belki sizin mutasavvıflarınızla bizimkiler, aslında birbirlerinden o kadar da farklı değildirlere. Râmânuja, Üstün Gerçeklik'ten söz ederken, Yaratan ve yaratılanı Kuş'la yuvasına benzetir; siz ne düşünüyorsunuz?

- Gizemcilik öylesine çeşitlilik gösterir ki, ondan söz etmek zor, dedi Ali bin Ahmed. Ne yazık ki, katılıkları nedeniyle insanları yanlış yola saptıran Müslüman mutasavvıflar tanıyorum. Oysa gizemcilik, ahlaki değerleriyle bizi birbirimize tek yaklaştıran yol sayılabilir. İki âşık, varlıklarını şiirsel bir ilişkiyle 'kaynaştırdıklarında', onları dışarıdan ve 'tarafsız' bir şekilde inceleyenlere göre, kullandıkları dil yanıştır: İki 'beden kaynaşamaz'. Oysa cinsel birleşme sırasında, her ikisinin de vicdanında, senlik ya da benlik, erkeklik ya da kadınlık diye bir kavram kalmaz, tek var olan şey zaman ve mekânın ötesinde bir rahatlıktır.

"Gizemcilerin konuşmaları, hukukçulara her zaman için ters gelmiştir. Hallac-ı Mansur: 'Gerçek benim,' dediği için idam edilmişti; çünkü İslam hukukçularına göre Tanrı'yı, insani bir varlıkla özdeşleştirmek, putperestliğe giriyordu. Oysa Rumî, şu güzel öyküyü anlatmıştı: 'Adamın biri, arkadaşının kapısını çalmış. Kim o? Benim. Burada iki kişiye yer yok, diye yanıt vermiş içerden gelen ses. Adam gitmiş ve bir yıl boyunca yapayalnız yaşamış. Geri döndüğünde: Kim o, diye sormuş, içerdeki ses Sensin, Ulu Tanrım. Mademki Benim, içeri gireyim! Bir evde iki ben için yer yok.' Sevgi sayesinde, insani BEN ile, ilahi SEN arasındaki farkın üstesinden gelinebilir, gerçekte bu fark var olsa bile. İbni Arabî, Râmânuja hakkında söylediklerinize, belki de bütün Müslümanlardan daha fazla inanıyordu. Her ne kadar onunla aynı görüşü paylaşmıyor olsam da, ona göre başlangıçta yalnızca bir tek karışık Gerçek yer alıyordu. Sevgi ve birbirini tanıma isteği sayesinde, bu Gerçek, Yaratan ve yaratım olarak ikiye ayrıldı. Bugün ise, insanoğlu sayesinde başlangıçtaki birim, yeniden oluşturulabiliyor.

"Kanımca Müslüman gizemciliği, tıpkı Hıristiyan ve Musevi mutasavvıfların yaptıkları gibi, bu denli cüretkâr olmadan, Tanrı'nın her şey olduğunu değil de, her şeyin Tanrı'dan geldiğini kabul edebilir."

Bir şiddet dini mi?

- Konuyu değiştirip, size iki soru sormak istiyorum, dedi Keşiş Rahula. Biz Budistler, tıpkı Buda'nın günümüzdeki Hintli takipçisi Mahâvîra'nın öğrencileri jainler gibi, ahimsâ'ya çok önem veririz, yani şiddete karşıyız. Her canlı varlığa mutlak saygı göstermek, en önemli ilkelerimizden biridir. Nasıl oluyor da İslam dini bu denli şiddet içerebiliyor?

- Sanırım sözünü ettiğiniz, cihat konusu....

Şeyh, aşırıılık yanlısı bazı dindaşlarının neden oldukları karışıklığın bütün yükünü bir kez daha omuzlarında hissetti.

- Köken olarak, cihat sözcüğü 'bir amaca ulaşmak için harcanan çaba' anlamına gelir. Tüm Müslümanlar, 'Hak yolunda bir çaba sarf etmeye' çağırılırlar. Tarihte, bu 'çabalardan' bazıları, kâh Müslüman bir bölgeyi saldırganlara karşı korumak, kâh barışçıl çağrılarını kabul etmeyen bir ülkeyi İslam'a açmak için, askeri bir çabaya dönüşmüş olabilir. Dilbilimsel olarak incelendiğinde, Kuran birçok şiddet olayını destekliyormuş gibi algılanabilir. Tıpkı Tevrat'ta olduğu gibi. Musa'nın, Davud'un ve daha birçok İsrail Kralı'nın yaptıkları savaflara bir bakın... Ruhaniler, 'büyük cihadı', yani başka bir deyişle tinsel mücadeleyi, 'küçük cihaddan', yani askeri mücadeleden ayrı tutmuşlardır. Birçok İslam ülkesinde, büyük cihat az gelişmişliğe karşı savaşmış, bu ada yakışır bir yaşam düzeyine ulaşmayı hedefler. Ama İslam ülkelerindeki okuma yazma oranı bu düzeylerde seyretmeyi sürdürdüğü sürece, cihat adına binlerce insanı kışkırtacak mollaların önü kesilmeyecektir.

Az daha Bilge söze karışarak, insanlık tarihinin en büyük vahşetlerden biri olan Nazi akımının, dünyanın okuma yazma oranı ve kültür seviyesi en yüksek olan ülkesinde başladığını söyleyecekti. Eğitim tek başına, şeytani davranışlara engel olamazdı. Ama ağzım açmadan, Budist söz almıştı bile:

- İkinci sorum, yalnızca bir ayrıntıyı içeriyor. Bildiğiniz gibi bu gece dolunay. Ve Theravâda geleneğini sürdüren toplumlarda, en önemli dini bayramımız olan Vesak'ı, mayıs ayında, dolunay

zamanı kutlarız...

Kral'la, Bilge'nin bir kez daha beti benzi attı. Onlar da rüyalarını, bundan tam bir yıl önce bir dolunay gecesi görmüşlerdi.

- Bu bayramda, Buda'nın hem doğuşunu, hem Uyanışım, hem de tarihi bir kişilik olmaktan parinirvana'ya geçişini, yani sonsuza dek sönüşünü kutlayacağız. Neden sizler, Müslüman olduğunuz halde, ayı 'cennet'le bağdaştırıyorsunuz?

- İslam dininde, ayın hilal halinin önemi büyüktür. Arapça'da 'N' -nun- harfi, üzerinde bir nokta olan hilale benzer. Oysa nun, 'balık' anlamına da gelebilir ve Kuran'da sözü geçen bir mesele göre, ölümsüzlüğü simgeler. Hilal aynı zamanda yeniden doğuşun simgesidir çünkü hem kapalı, hem de açık bir şekle sahiptir; tıpkı dirilip açılmadan önce, ölümün içine kapanıp kalmış olan insan gibi.

Nazik bir konu

Henüz görüşlerini belirtmemiş olan tek katılımcı, David Halevy'ydi. Bilge'nin sorgulayan bakışları, onu söz almaya itti.

- Şu an Musevilerle, Müslümanlar arasındaki ilişkiler çok gergin. Her iki taraftan uzlaşmacıların, barışı sağlama çabaları bizi sevindirirse de, Filistin sorunu oldukça nazik bir konu. Buraya gelmeden önce, İslam konusunu her düşündüğümde, içimde kuşkuyla karışık bir çekingenlik duyardım. Oysa bugün bana, ne olduğunu tam olarak çözemediğim bir şey oldu. İçimdeki bu değişikliğin nedenlerinden biri, Şeyh'in açık ve alçakgönüllü sunumu. Müslümanlık ve Musevilik, inanç yönünden birbirlerinden çok farklı dinler değil. Tevrat'ta yer alan birçok metnin aynılarını Kuran'da da bulmak mümkün. İşaya'nın kutsal kitabında şunları okuyabiliriz: Adonay (Yaratan) şöyle der: Ben ilkim, ben sonum, benim dışımda, Elohim yoktur (yani Tanrı yoktur) (44,6). Ya da:

"Adonay ben değil miyim?
Benim dışımda başka Elohim yok!
El doğru, Kurtarıcı, yalnızca ben!
Bana yüzünüzü dönün, kurtulun, hepiniz,
siz yeryüzünün sınırı.
Evet, ben, El, başkası değil (45,21-22)."

"Allah ve El sözcükleri, büyük olasılıkla 'güçlü', 'her şeyden önce', 'O'na doğru soluk alınan ve ona doğru dönülen' anlamına gelen, aynı Sami dile aittir. Ve her ne kadar Elohim -Adonay da öyle- çoğul bir sözcük olsa da, tek bir Tanrı'yı betimler. Bu çelişki, birçok bilgemiz tarafından yorumlandı. Yorumcularımızdan biri Elohim sözcüğünün kökünün -İbranice yazılışıyla, alef, lamed, he- birçok nesneyi bir birim halinde toplayan 'bunlar' işaret zamiriyle aynı olduğunu kanıtlamıştır. Buradan, şu sonucu çıkarabiliriz: Elohim, gücü ve istemi sayesinde bir tek bütünlük içinde var olan çokluğu birleştiren Varlık'tır. Elohim, bir araya getiren Bir'dir, birleştiren Birlik'tir. Aynı zamanda Elohim, kendini Musevi halkına, telaffuz edilemez YHWH harfleriyle -aziz adı kutlu olsun- tanıtmıştır; bazıları bu harflerin aralarına sesli harfler koyma riskini göze almışlardır, oysa biz Museviler saygımızdan ötürü, bu sözcüğü Haşem, yani İsim ya da Adonay, yani Yaratan olarak söylemeyi yeğleriz. Demek ki tümel Tanrı'nın kendine özgü bir adı var ve Musevi halkının Tanrı takdiri, bu tümelliğe tanıklık etmeyi hak etmiş, özel bir halk olmasından kaynaklanır. Biz Museviler, farklılıklara saygı göstermek ve karışıklığa neden olmamak konusunda çok dikkatliyizdir. Her şeyin benzeştiği günümüzde, her farklılık bir tehdit unsuru olsa bile. Halkımızın bu özelliğinden dolayı, bu bütünün bir parçası olan her Musevi, içinde çok özel biri olma duygusu taşır. Bu duygu bizlerde o denli gelişmiştir ki: "İki Musevi bir araya geldiğinde, en az üç farklı görüş ortaya çıkar!" deriz. Bazen bu, gülünç durumlar bile yaratabilir. Bir de, ıssız bir adada kaybolmuş, adada kaldığı yıllar boyunca da bir sürü güzel bina inşa etmiş olan Musevi Robinson'un öyküsü var. Günün birinde uzaklarda bir yerde bir gemi belirir ve adaya yanaşır.

Kaptan, Robinson'un yaptığı binaları gördüğünde büyülenir. 'Burası evim, burası ise sinagogum, yani dua evim.' Kaptan hayran kalmıştır. Teki ya şurası ne?' diye sorar bir başka görkemli yapıyı işaret ederek. 'İkinci bir sinagog.' 'Siz deli misiniz! Neden iki sinagoga gereksinim duyduunuz?' 'Birbirlerinden çok farklılar. Öbürü hiç gitmediğim sinagog!'"

Halk, en sonunda biraz gülerek rahatladığı için mutluydu.

Tekörnekçi bir din mi?

Haham konuşmasını sürdürdü:

- Sorum şu: Muhammed'in bir keresinde şöyle bir şey dediğini okumuştum: "Müslüman olarak dünyaya gelmeyen (doğal yoldan) bebek yoktur. Bir Yahudi, bir Hıristiyan ya da ateşe tapan biri olmasına neden olan ailesidir." Bu geniş çaplı görüş açısı, gelenekler arasındaki kendilerine özgü farklılıkları göz ardı etmiş olmuyor mu? Zaten, ne Sünnilerle Şiiler arasındaki ayırmadan söz ettiniz ne de 'gelenekçi' olan Müslümanlarla olmayanlar arasındaki farklılıklardan - yani Allah'ın, Halife El-Hâkim'in bedeninde cisimleştiğine inanan Dürziler'den ya da Gulam Ahmed'in, tıpkı Hz. Muhammed gibi, Tanrı'nın temsilcisi olduğunu savunan Ahmediler'in adlarını ağızınıza almadınız. Sizin 'birlik' düşünceniz -tek bir Tanrı, tek bir Toplum için, son peygamber tarafından iletilmiş, tek bir değişmez Kuran- bence diğer dinleri de kapsıyor. Kuran, Tevrat'a eklenmemiş olduğu halde, onu arılık ve gerçeklikle yeniden derlediğini savunuyorsunuz. Bence bu, özellikleri ortadan kaldıran ve farklılıklara saygı göstermeyen bir düşünce. Hıristiyanlar Eski Ahit'lerini ortadan kaldırmadan, onu olduğu gibi bırakmış ve kutsal kitaplarını Yeni Ahit adı altında uzatmışlardır. Eğer siz de Hıristiyanların yapmış oldukları gibi, Tevrat'ı olduğu gibi bırakmış ve Kuran'ın, onun bir uzantısı olduğunu söylemiş olsaydınız, aramızda bu kadar çok anlaşmazlık çıkmazdı.

Şeyh büyük bir nezaketle, Musevi'nin sağduyulu sorusunu yanıtladı:

- Size İncil'i okumaya başladığımı söylemiştim işin gerçeği çok kısa süre önce. Bunu yapan Müslümanların azınlıkta olduğunu da eklemem gerekir... özellikle de kendi dinini savunma amacını gütmenden. Öte yandan Kuran'ı ya da İncil'i okuyan çok sayıda Musevi tanıyor musunuz?

Haham bakışlarını yere indirdi.

- Haklısınız. İslam'ın içinde ve dışında, biz Müslümanların olumlu bir yaklaşımla kabul etmemiz gereken bir çeşitlilik var. Şiilerle, yani Ali'nin -Muhammed'in kuzeni ve damadı- taraftarlarıyla (Aleviler), Sünniler arasındaki en önemli farklılık, Peygamber'in vârislerinin yasallığı ve onları seçmesi konusunda aynı düşüncede olmamaları. Dini uygulamaları birbirlerinin neredeyse aynı. Şiiler ezan okuduklarında, Hz. Ali'nin adını da anarlar. Onlar ayrıca, İslam'a karşı olan bir geleneği, geçici evlilik kavramını korudular ve kadınla erkek arasındaki miras bölünmesini eşitlediler. Özellikle de 'içtihadın kapılarının' -yani Kanun'u yorumlamak için harcanan kişisel çabanın- kapalı olmadığını açıkça belirttiler. Ne yazık ki, dört büyük hukuk okulu yasaların esasını derledikten sonra bazı Sünni imamlar haksız yere, bu gayreti göstermenin gereksiz olduğu düşüncesini yaydılar. Bu da, elimizi kolumuzu bağlayan, anlıksal engellemenin üzücü nedenlerinden biri oldu. Bahailere, Dürzilere, Ahmedilere ve diğerlerine gelince; bunlar çoğunlukla İslam'ı başka peygamberlere ve öğretilere açarak, dinin esaslarını genişletmişlerdir. Aramızdaki iletişim kopukluğu, içimizdeki ketlenmeleri ve başkalarını dışlama alışkanlığımızı gerektiği kadar önemsemememize neden oldu. Bazılarının bize yüklediği -ve onları korkutan- canlılığa karşın, biz Müslümanlar, şu sıralar akıl almaz bir güçsüzlük yaşıyoruz. Aşırılık yanlısı dindaşlarımızın verdikleri zararlar da, doğru dürüst iletişim kuramamamızdan kaynaklanıyor. Yarışmalar sırasında bile, Allah'ın şerefini lekeleyecek onur kırıcı davranışlara rastladık...

Haham'ın itirafı İmam'ın kucaklaşması

O sırada, katılımcılar arasında duygulu bir olay yaşandı. Haham Halevy, gözleri yaşlarla dolu halde yerinden kalktı ve Şeyh'ten özür diledi:

- Her konuşmanız bir alçakgönüllülük örneği. Âmâ olmanıza karşın, buradaki herkesten daha ileri görüşlüsünüz. Bilgelerimizden Haham Simeon ben Yohai şöyle demişti: "insan iyi yönlerini alçak sesle, yenilgisini ise haykırarak itiraf etmeli." Sizin burada, bizlerle birlikteyken, başından beri yaptığınız da bu. Ben kendi halkımı korumaya çalıştığım halde, siz Müslümanların zaafalarını gizlemeye çalışmadınız... Sizden tüm kalbimle özür diliyorum. Kızınız o tehdit mektubunu aldığından beri, herkesin kuşkuları aşırılık yanlısı İslamcılar üzerinde yoğunlaşmış halde. Oysa soru yanlış bir biçimde soruldu. Hahamlarımızdan birinin anlattığı bu öykü, uzun bir kurama bedel. "İki adam bir bacadan aşağı iniyorlarmış. Biri temiz, öbürü pişmiş. Haham öğrencilerinden birine dönüp: 'Sence içlerinden hangisi yıkanmaya gidecek?' diye sormuş. Tis olanı,' diye yanıt vermiş öğrenci. 'Hiç de değil!' demiş haham. 'Temiz olanı. Yanında duran arkadaşının pis olduğunu gören adam: O pis olduğuna göre, ben de pis olmalıyım, gidip yıkanmam gerek, diye düşünür. Oysa pis olan, yanındaki arkadaşının temiz olduğunu görerek şöyle düşünür: O temiz olduğuna göre, ben de öyle olmalıyım. Öyleyse yıkanmama gerek yok.' Bunun üzerine haham konuşmasına şöyle devam etmiş: İki adam bir bacadan aşağı iniyorlarmış. Biri temiz, öbürü pişmiş. Sence içlerinden hangisi yıkanmaya gidecek?' Temiz olan,' diye yanıt vermiş öğrencisi, heyecanla. 'Kesinlikle hayır! Pis olanı tabii ki. Ellerinin is içinde kaldığını görüp kendi kendine: Pisim! Gidip yıkanmam gerek, diyecektir. Öte yandan temiz olan, ellerinin temiz olduğunu görüp, kendi kendine şöyle diyecektir: Pis olmadığımı göre, gidip yıkanmama gerek yok... Sana bir sorum daha olacak,' diye sürdürmüş haham. İki adam bir bacadan aşağı iniyorlarmış. Biri temiz, öbürü pişmiş. Sence içlerinden hangisi yıkanmaya gidecek?' Öğrenci artık anlamış olduğundan emin: 'Temiz ve pis olan!' diye haykırmış. 'Yanlış!' diye bağırmış haham. Anlamadığın şey şu, eğer iki adam bir bacadan iniyorlarsa, birisinin pis, öbürünün ise temiz olması imkânsızdır. Her ikisinin de pis olmaktan başka şansları yoktur. Eğer bir soru yanlış sorulursa, tüm yanıtlar yanlış verilir."

Bilge bu öyküden hoşlanmıştı, ama David Halevy'nin nereye varmak istediğini anlamamıştı. Musevi katılımcı sözlerine kaldığı yerden heyecanla devam etti:

- Aşırılık yanlıları yalnızca Müslümanlıkta yok. Musevilerin arasında da onlara rastlamak mümkün... Dün gece, Amina'nın odasından çıkarken şunu buldum. Ama polise söylemeye cesaret edemedim.

Sonra, cebinden çıkarttığı bir kumaş parçasını, halka sundu

- Bu bir takke, şu an başımın üzerinde duranın aynısı. Bu başlık, hiç kuşkusuz bir Musevi'ye ait. Beni görünce heyecanlanan ve kaçmaya çalışan saldırgan, Amina'nın odasındaki boğuşma sırasında takkesini düşürmüş olmalı. Yani bu saldırının faili bir Müslüman değil, benim cemaatimden biri. İlk tepkim bu olayı gizlemeye çalışmak oldu. Ama bir suçluyu korumaya hakkım yok, Musevi bile olsa. Sessizliğim fazlasıyla uzun sürdü. Ve sizlerden özür diliyorum, özellikle de sizden Şeyh bin Ahmed.

Şeyh, korumalarının yardımıyla yerinden kalıp, Musevi temsilcinin yanına gitti. Onu elleriyle arayarak, kendine doğru sertçe çekti. Polis, Haham'ı korumak için harekete geçmeye hazırды. Ama buna gerek kalmadı. Şeyh, Haham'ı şefkatle ve uzun uzun kucaklayarak, ona karşı duyduğu minneti dile getirdi. Bu hareket, söylenebilecek bütün sözlerden daha çok şey ifade ediyordu. Bilge konuşmasını ne şekilde tamamlaması gerektiğini bilemiyordu. Soyтары yardımına koştu:

- Şiddet bacasından aşağı inen iki kişi, dinleri ne olursa olsun, Musevi ya da Müslüman, Hıristiyan, Hindu ya da Budist hiç fark etmez, her ikisi de pistir. Ama alçakgönüllülük banyosuna giren iki kişi, inançları ne olursa olsun temizlenmiş olurlar.

Ardından, alçak sesle şunları ekledi:

- Ben büyüyünce mimar olacağım. Ve bacaları banyo küvetlerinin tam üzerlerine inşa edeceğim...

Seyirciler ve jüri, gene söz alamamışlardı. Polis tüm Musevileri ve İsrail pasaportu taşıyanları gözaltına almaya başlamıştı bile. Hepsi de zorla karakola götürülerek, ayrıntılı ifadeleri alındı. Uzmanlar her türlü ipucunu değerlendirdikleri için, takkeye el konuldu.

Uyanıklık

Kral, Bilge ve Soyтары birlikte yemeye karar verdiler. Hükümdarın kafası karmakarışıktı; bütün çabalarına karşın, içinden adeta fıskıran duygu seline hâkim olamıyordu.

- Dün ANY ve AYN'dı. Bugün ise iğne ve mayıstaki dolunay...

- Yarın da hepimiz öleceğiz, dedi Soyтары ilgisizce.

- Eğer ölüm beni senin saçmalıklarından kurtaracaksa, seve seve ölürüm, dedi Kral öfkeyle. Genç bir kadına önce bir tehdit mektubu gönderiliyor, ardından da neredeyse tecavüz ediliyor. Kendi kendimize, "Bu olsa olsa aşırılık yanlısı bir Müslüman olabilir," diyoruz. "Hayır, bu aşırılık yanlısı bir Musevi," diye karşı çıkılıyor. Artık ne düşüneceğimi şaşırdım.

- Peki ya gerçek suçlu, aşırılık yanlısı bir Tanrıtanımaz, Hıristiyan, Hindu ya da Budist'se, diye sordu safça, Soyтары.

- Hazır başlamışken, aşırılık yanlısı bir soyтары da olabilir, diye bağırdı Kral, daha da sinirlenerek.

Bilge onları yatıştırmaya çalıştı:

- Efendim, Soyтары haksız sayılmayabilir. Hepimiz safça, saldırganın bir Müslüman olabileceğini düşündük, oysa şimdi Musevi olma olasılığı var. Ama belki de hiçbiri değildir...

- Açık konuş, dedi Kral ısrarcı bir tavırla.

- Haham'ın dediklerini hatırlıyorsunuzdur: yanlış sorulmuş bir soruya, tatminkâr bir yanıt verilemez. Belki de gerçek suçlu, şüpheleri Müslüman ve Musevilerin üzerine çekerek, bizi yanıltmaya çalışıyordur. Bu olayın faili bambaşka biri çıkarsa hiç şaşırmayacağım.

- Peki ama, bu saldırgan niye Turnuvarı mahvetmeye çalışıyor olabilir?

- Ya asıl neden kıskançlıksa, diye sordu Soyтары. Belki de komşu ülkelerden birinin başkanı, insanlık tarihinin bu ilk Büyük Dinsel Turnuvası'na ev sahipliği yapmanızı çekemedi. Belki de hedef alınan sizsiniz?

- Saçmalık bu!

- Belki de iktidara geçmeyi planlayan, tahtınızda gözü olan düşmanlarınızın hazırladıkları bir komplodur?

Bütün bu varsayımların Kral'ı ne denli bunalttığına farkına varan Bilge, bu konuşmaya bir son vermek istedi:

- Bu adam kim olursa olsun, uyanık olmamız gerek.

- Aslında, bu kadın da diyebiliriz, diye ekledi Soyтары -neden bir kadın olmasın ki?-, hepimiz çok uyanık olmalıyız.

Musevi'nin bağıllık andı

Bilge, alışlagelmiş açılış konuşmasını yaptıktan sonra, sözü Musevi yarışmacıya verdi. David Halevy ayağa kalktığında, patlayan flaşlardan gözleri kamaştı. Geçen gece meydana gelen olaydan sonra, 'SY'ler medyanın ilgi odağı haline gelmişti. Haham ilk başta, bundan rahatsız oldu. Kendi kendine şöyle düşündü: 'Tanrı'dan, dinden, hayatın anlamından konuştuğumuz sürece, yarışmalar kimsenin ilgisini çekmedi. Ama gazeteciler dişlerine göre bir konu bulur bulmaz, akbabalar gibi üşüştüler!' Ardından fikir değiştirdi: Tek suçlu gazeteciler değil, aynı zamanda okurlar da. Ne de olsa bu tür şiddet olaylarını okumaktan zevk alanlar onlar. Ve belki de biz din adamları olarak, Tanrı hakkında insanları sıkmadan konuşmayı beceremiyoruzdur.'

Haham'ın aklına Bernard Shaw'un bir esprisi geldi. Ciddi bir tavır takındı ve konuşmasına, bundan esinlenerek başladı:

Mademki basın benimle bu kadar yakından ilgileniyor, sizlere bir sırrı açıklamak zorundayım. Hepimizin babası İbrahim öldü. İshak öldü. Yakup öldü. Einstein bile öldü. Ya bugün sıra bendeyseniz? Kendimi pek iyi hissetmiyorum da!...

Halk, Haham'ın alaycı tavrından ve mizah anlayışından hoşlanıyordu.

Gizli Tanrı

Kahkahalar ve alkışlar kesildikten sonra, haham seyircilere seslendi:

- Tanrı -adı kutlu olsun- gizlenen bir Tanrı'dır. "Sen kesinlikle kendini gizli tutan bir Tanrısın, İsrail'in Tanrısı, kurtarıcı olan." Bu sözler İşaya'nın kitabının 45. bölümünde yer alır. Pascal'ın gizli Tanrı'dan etkilenmek için geçerli bir nedeni vardı. Öte yandan, İsrail'in Tanrısı gizlenmeyi bildiği gibi, O'nu arayanlara görünmeyi de bilir. 18. yüzyılda ortaya çıkmış, Museviliği yenileme akımı olan Hasidizm'in önde gelen bilgelerinden BaalŞem Tov, sayısız kapıları olan bir saray düşünün, demişti. Her kapının ardında, gelen konuklar için birer hazine olduğunu; hazineyi tam kendine göre bulan ve başka bir şeye gereksinim duymayan ziyaretçi, başka bir şey arama derdine düşmez. Oysa koridorun diğer ucunda, bir kapı, kapının arkasında da hazineleri değil de kendisini düşünenleri ağırlamayı bekleyen bir kral vardır.

"Bilmişliğin neden olduğu kibir, cahillikten beterdir. Aramak, bulmaktan iyidir. Kendi kendine yetebilmek açıklıktan beterdir. Gezinlik, durağanlıktan yeğdir. Sahte tanrıların en başarılı oldukları konu, fazla çaba sarf etmeden, insanın içinde kolayca uyandırılabilen açıklıkları bastırarak, geçici çözümler bulmaktır. Güç tanrısı der ki: 'Önümde diz çok ki, güçlü olasın! Böylelikle istediğin herkesi yönetebilirsin.' Sahiplenme tanrısı der ki: 'Biriktir! Biriktir! Ancak öyle zengin olursun! Böylelikle hiçbir eksik kalmaz.' Şöhret tanrısı der ki: 'Başkalarını ezerek başarıya ulaş! Böylelikle adın sonsuza dek unutulmaz.' Haz tanrısı der ki: 'Yeniden haz almam diye endişelenmeden, haz al! Böylelikle tatmin olursun.' Seyirlik tanrısı der ki: 'Gerçekdışılığa ve gizile kaç! Böylelikle güçlü olursun.' Ama Elohim, Tanrıların Tanrısı der ki: 'Beni arayın ve yaşayın.'

"Talmud'a göre (Makot 24a), Amos'un kitabının 5. babının, 4. ayetinde geçen şu sözler, Musa'ya gönderilen altı yüz on üç emri özetler: 'Her gücün ve her sahiplenmenin, her şöhretin, her hazzın ve her seyrin en yüce kaynağını arayın ve yaşayın. Kutsallık, cömertlik, alçakgönüllülük, sevinç ve hayranlık içinde yaşayın. Tevrat'ımı, size doğru Yolu gösterecek olan Yasamı arayın, böylelikle mutlu olacaksınız.' Arayın... bir delikanlının sevgilisini aradığı gibi...

Güzel Tevrat

"Musevi gizemciliğinin temelini oluşturan metinlerden biri olan Zohar'da Tevrat, sarayın ücra

odalarından birinde gizlenen, güzeller güzeli bir genç kıza benzetilir."

Haham gözlerini kapattı ve zihninde Amina'nın yüzü belirdi. Hafif ve hoş bir titreme tüm bedenine yayıldı.

- Bu genç kızın, diye sürdürdü şefkat ve tutku dolu bir sesle, yalnızca kendinin bildiği bir sevgilisi varmış. Delikanlı genç kıza olan aşkıdan, durmadan sarayın önünden geçermiş ve onu görmek ümidiyle köşe bucak bakarmış. Genç kız, delikanlının asla saraydan uzaklaşmadığını bilirmiş; bu yüzden ne mi yapmış? Gizli odasının duvarına küçük bir delik açmış ve yüzünü sevgilisine göstermiş, hemen ardından da gizlenmiş. Yalnızca delikanlı, genç kızın yüzünü görebilmiş, başka da hiç kimse görememiş. Ve delikanlı, genç kızın, ona duyduğu aşk sayesinde yüzünü yalnızca kendisine, bir an için gösterdiğini anlamış; yüreği, ruhu ve içindeki her şeyi ona vermiş. Tevrat da aynen böyledir; en derin sırlarını, yalnızca onu sevenlere açar. Erdemli olanın, her gün bıkip usanmadan kapısının önünde gezip durduğunu bilir.

Haham bir süre konuşmasına ara verdikten sonra, daha öğretici bir dille devam eder:

- Bu aşk benzetmesi sizi şaşırttı mı? Kutsal Kitabımızın büyük bir bölümü, kadınla erkeğin, Tanrı'yla insanın arasındaki aşka adanmıştır. Bu, kimi zaman İlahilerin İlahisi olarak adlandırılan, Neşideler Neşidesi'dir. Haham Akiba, bu yazı hakkında şöyle demişti: "Neşideler Neşidesi, İsrail'e verilmeden önce, dünyanın ne bir değeri ne de bir anlamı vardı." Cinsel dürtülerle manevi dürtüler, bir madalyonun iki yüzü gibidir. Ve bu madalyon Tanrı'nın eseridir. İnsan teninde, kendi benliğinden sıyrılıp, karşı cinsten bir insanı kabul etmesini sağlayan biyolojik ve duygu dolu bir dürtü kazılıdır. İnsan zekâsında, kendi egosundan sıyrılıp, en üstün Diğeri'nin, yani Tanrı'nın arayışına çıkmasını sağlayan fizik ötesi ve manevi bir dürtü kazılıdır. Bir kadının, bir erkeğin yüzüne ya da bir erkeğin, bir kadının yüzüne saplantı derecesinde âşık olabileceği gibi, Tanrı da insan ruhunu kendine âşık edebilen, Baştan-çıkarıcı bir güçtür. Birbirlerini çağıran bu iki dürtü olmadan, hayat içe dönük, tatsız tuzsuz bir şey olurdu.

"'Elohim, Âdem'i kendi suretinde yarattı, o Elohim'in suretiyle yaratıldı (Tekvin 1,26-27).'
İnsan, yani ilahi yansıma hem dişil, hem de erildir, ikilik içinde bir birlik. İlk Âdem, erkek değil, çift cinsiyet-liydi. Yapışık doğmuş ve ayrılmaları gereken ikizler gibi, Tanrı onları 'testereyle biçti'. Böylelikle Adem'den, Havva meydana gelmiş oldu. Yaratıldıklarından bu yana, erkekle kadın, bölünmez bir bütündür. Kutsal Kitap'ta, Tanrı *bir* erkek yarattı değil, insanı yarattı diye yazar - İbranice'de *Ha-Adam*, olarak geçer. Sözcüklerin gizli anlamını ortaya çıkarmak için, her harfe sayısal bir değer veren Kabalacılara göre, *Ha-Adam* sözcüğünün değeri 50'dir; yani 'Kim' anlamına gelen İbranice sözcük *Mi* ile aynı sayısal değerdedir. Oysa Adem'in tek başına, karısı Havva olmadan, yalnız bir adam olarak toplam değeri 45'tir; ve 45 'Ne' anlamına gelen, *Mah* sözcüğünün sayısal değerine eşittir. Kabalacılar bundan esinlenerek, şu güzel öğretiyi yarattılar: İnsan, erkekle kadının birbirlerini tamamladığım anladığında, Ne'den Kim'e, nesnel varlıktan öznel varlığa geçer. *Adem'den, Ha-Adam'a* geçmek demek, diğerini bulmak ve adsızlıktan çıkmak anlamına gelir. Aynı şey, insanların Yaratıcılarını buldukları an için de geçerlidir: Sosyal ve biyolojik gereklerin esiri olduğu nesnel durumdan kurtulup, Tanrı'nın özgürlüğüne katılan, öznel bir duruma geçer. İnsanlık tarihinin anlamı -bireysel, toplumsal ve dünyevi- esaretten özgürlüğe geçmektir; egemenlik ilişkilerinden adaletle sadakatin kucaklaştığı, Mesih çağına geçmektir."

David Halevy konuşmasına kısa bir süre daha ara verdi, sonra kaldığı yerden devam etti:

- Sizin de fark ettiğiniz gibi, biz Musevilerin kutsal başvuru kaynağı, Tevrat'tır. Geniş anlamda, Tevrat, Musevilerin Kutsal Kitabındaki 'yazılı geleneklerden' ve Talmud'da kesinleşmiş 'sözlü geleneklerden' meydana gelir. Çok sayıda yorumcu, Tanrıbilimci, filozof ve gizemci, bitip tükenmek bilmeyen yorumlarıyla, dini mirasımızı zenginleştirmektedirler. Daha dogmatik dinlerin aksine, bizimkisi metinlerin anlamını sonsuza dek, olduğu gibi kabul etmeyi reddeder; bizim görevimiz, müzisyenlerin bir partiyonu yorumladıkları gibi, Tevrat'ı *yorumlamaktır*. Ve sayılamayacak kadar çok farklı yorum vardır...

Bu sanatsal benzetme herkesi büyülemişti, özellikle de Alain Tannier'yi. İlahiyat eğitimi sırasında, yalnızca Hıristiyanlığın değil, aynı zamanda İslam'ın dogmatizminden de çok çekmişti.

- Biz Museviler, ibadetin, bir yere kadar inançlardan daha önemli olduğuna inanırız. En önemlisi, *mitzuotları*, yani arkasında onu destekleyen sadık İbrani halkı olduğu halde, Tanrı'nın yüz yüze Musa'ya ifşa ettiği emirleri yerine getirmektir. İbrahim, İshak ve Yakup

babalarımızdır. İnişler ve çıkışlar, dargınlıklar ve barışmalarla dolu çalkantılı tarihimiz boyunca, Tanrı durmadan peygamberler göndererek bizi sorgulamıştır. Bu peygamberlerin görevi, bize adil ve merhametli ilahi kurallara göre yaşamamız gerektiğini hatırlatmaktı. *Zaten* Raphael Hirsch'in de belirttiği gibi, *Elohim*, adil Tanrı'dır, öte yandan *YHVH*, merhametli Tanrı'dır. Bu iki yönü, birbirinden ayrılamaz. Tanrı, hem merhamet eder hem de herkesin kendince rahat yaşaması ve başkalarının rahatça yaşamalarına izin vermesi için sınırlar koyar. "Kimsem, o olacağım (Çıkış 3,14)," diyen, halkını putperestlikten ayırıp, kutsallığa çağırandır: "Azizler, benim olun, çünkü ben Yaratanınız da azizim; sizi bir sürü insanın içinden, benim olun diye seçtim (Levililer 20,26)." Tanrı'nın Musevi halkını seçmesi, çoğu zaman yanlış anlaşıldı. Seçilmek, yeğlenmek anlamında değil, Tanrı'nın tüm insanları çağırdığı adil ve merhametli hareketin içinde, insanlığa hizmet etmek anlamındadır.

Haham'ın özeti

Haham, halkının seçilmişliği konusunu gündeme getirdiğinde, dinleyiciler arasında karşı çıkanlar olacağını düşünmüştü, oysa yaptığı yorum hiç kimseyi şaşırtmamıştı. Kendisini böylesine dikkatlice dinlemelerinden güç bularak, tehlikeyi göze almaya karar verdi:

- Özetlemek gerekirse, kanımca Hindulara ve Budistlere, düşünme ve duygularını içine atma duruşu olan oturarak dua etme ayrıcalığı verilmiş; Müslümanlar önce ayakta durup, sonra da Allah'a boyun eğmenin işareti olarak secde etmeyi tercih ediyorlar; Hıristiyanlar ise, ölümden dirilişe giden yolu simgelediği için ayakta durmak yerine, yatar duruşu yeğliyorlar. Musevilere verilmiş olan özel mesaj ise, yürüyerek dua etmeleri gerektiği: Mısır'dan kutsal topraklara yapılan göçün, esaretten özgürlüğe gidişin simgesi olarak.

Bu özet, Bilge'nin çok hoşuna gitmişti. Öbür temsilcilerden herhangi bir itiraz gelmediğini gören haham, kendisini hâlâ dinleyip dinlemediklerim merak etti. İçinden şu eski sözü tekrar etti: "Söylediklerine karşı çıkılmayan bir haham, haham değildir." Kışkırtıcı bir söz edip etmemek konusunda kararsızdı, ama Haham Meir'in şu sözleri onu rahatlattı: "Tanrı'nın yarattığı en güzel şey barıştır." Sakin bir ses tonuyla, konuşmasını sürdürdü:

- Bilgelerimiz, Musa'nın kitabında 248'i olumlu, 365'i ise yasaklardan oluşan, toplam 613 emir olduğunu saptadılar. Geleneklerimize göre, insan bedenindeki her organa olumlu bir emir, yılın 365 gününün her birine de bir yasak denk gelir. Kısacası bunun anlamı, tüm beden yıl boyunca Yasa'ya uyması gerektiği ve dini uygulamanın, tüm dertlere deva olduğudur. "Tevrat'ı ve emirlerimi unutma oğlum, yüreğin onları koruyacaktır. Böylece günlerin uzayacak, yaşanacak yılların ve huzurun artacaktır. Sevgi ve doğruluk asla yanından ayrılmayacak. Onları boğazına dola, yüreğinin üzerine yaz. Elohim'in ve insanoğlunun gözünde iyilik ve anlayış bulacaksın. Tüm kalbinle *YHVH*'ye güven; yalnızca zekâna değil. Adım attığın her yolda, yanında olsun; o senin yollarını düzeltecektir. Yaralarına şifa, kemiklerine aşk şerbeti gibi gelecektir (Süleyman'ın Meselleri 3,1-7)."

"Bir gün, Musevi olmayan biri, MS 10 yılında ölmüş olan, tatlılığıyla ünlü bilge Hillel'in huzuruna çıkmış. Ona demiş ki: 'Musevi olmayı kabul ederim ama bir şartla: bana bütün Kutsal Kitabı, ben tek ayak üzerinde dururken öğreteceksin.' Üstat ona şöyle demiş: 'Sana yapılmasını istemediğin şeyi, başkasına yapma. İşte bütün Kitabın özü budur; geri kalanı yalnızca yorumdur: Şimdi git ve geri kalanım öğren.' Haham Akiba ise, Levililer 19'un, 18. ayetine atıfta bulunarak, şöyle demişti: 'Senden sonra geleni, kendin gibi seveceksin; Yasa'nın esas ilkesi budur.'

Musevilerin çeşitliliği ve birliği

"Gördüğünüz gibi Yasamız hem basit, hem de karmaşıktır. Bazı yurttaşlarımız onu en ince ayrıntılarına kadar uygulamak isterler, başkaları gerisi kalanını 'unutarak' yalnızca özünü uygulurlar. Gelenekçi ve özgürlükçü Museviler arasında, kimi zaman sert tartışmalar olabilir: Gelenekçiler tüm emirleri yerine getirmek konusunda ısrarlı davranırlar, özgürlükçüler ise yalnızca modern yaşantı tarzıyla uyumlu olanları benimseme yanlısıdırlar, ikisinin arasında kalan

muhafazakârlar ise, kendilerine uygun bir durum bulmaya çalışırlar. Bu üç eğilime, bazıları bir dördüncüyü de ekliyorlar: yeniden yapılanmacı Musevileri. Her neyse. Bilinmesi gereken, Museviliğin, esas gerginliklerini ilk ortaya çıktığı zamanlarda değil, modern zamanların başlamasıyla yaşadığı. Günümüzde dinin gereklerini yerine getiren Musevilere, getirmeyenlere, hatta Tanrıtanıamaz Musevilere bile rastlamak mümkün. Ortaçağın ünlü Musevi doktor ve filozofu Moïse Maimonide, temel inanışlarımızı, *on üç inanç maddesi* adı altında toplamıştır: Yaratan, her şeyi yönetir, Tek'tir, bedensizdir, İlk ve Son'dur; tüm dualar yalnızca ona edilmelidir; peygamberler gerçeği söyler ve Musa ilk peygamberdir; Yasalar kendisine verilmiştir ve değiştirilemezler; Tanrı insanların her hareketini ve her düşüncesini bilir; kurallarına uyanları ödüllendirir ve karşı gelenleri cezalandırır; geç de olsa Mesih, bir gün mutlaka gelecektir ve ölümler dirilecektir. Çok sayıda Musevi, bu maddeleri kabul eder, kimisi de bunlara karşı çıkar; ama yine de Musevi sayılırlar. Öbür dinlere kıyasla fazla kalabalık sayılmayız ama yine de bu halkın bir parçası olmaktan gurur duyuyorum. Halkımız, Spinoza, Bergson ve Husserl gibi filozoflar, Einstein, Bohr ve Born gibi bilim adamları, Mendelssohn, Mahler ve Chagall gibi sanatçılar, Freud, Adler ve Bettelheim gibi psikologlar, Herzl, Marx ve Troçki gibi politikacılar ve İbrahim, Musa ve İsa gibi dini dehalar yetiştirmiştir... Bazıları halkımıza sadık kaldı, bazıları ise kalmadı; bazıları onu korudu, bazıları ise ona şiddetle saldırdı; bazıları Yasa'ya uydu, bazıları ise onu karaladı; ama hepsi de temel sorularla mayalandı ve Yeni Topraklar olarak saydıkları yere doğru kararlı adımlarla ilerlediler, peşlerinden başkalarını da sürüklediler. En önemli olan şey, arayıştır.

"Sıkıntılı bir adamın, Haham Mendel de Kotz'a şunu sormuş olduğu anlatılır: 'Durmadan düşünüyorum. - Ne düşünüyorsun peki? - Gerçekten de bir yargıç ve mahşer günü olup olmadığını. - Peki bundan sana ne? - Eğer bunlar olmasaydı, Yaradılış neye yarardı? - Peki bundan sana ne? - O zaman Tevrat da olmazdı. - Peki bundan sana ne? - Haham, sen neler söylüyorsun öyle? - Eğer tüm bunlar senin için o kadar önemliyse, bu gerçek bir Musevi olduğun anlamına gelir. Öyleyse rahatça düşünüp taşınabilirsin.' Pssiskheli Yaakhov Yitzhak ise şöyle demişti: 'Tanrı'ya hizmet etmenin belli bir yöntemi yoktur. Üstelik bu ilke de, hizmet etmenin yollarından biri değildir."

Salonda sessizlik hâkimdi, dinleyicilerden çıt çıkmıyordu.

Gerçek zenginlikler

Haham, gerçek zenginliklerle ilgili bir öğretiyle, salondaki sessizliği bozmaya karar verdi:

- İnsanlığın en büyük zaafı, zenginliklerinin esiri olmaktır. Bu arada, eğer paranızı emanet edebileceğiniz, güvenilir bir banka arıyorsanız, size amcamın adresini verebilirim... ama kesinlikle sorumluluk kabul etmem.

Kopan kahkaha tufanı, ortamı yumuşatmıştı.

- Zlotchevli Haham Mikhal'e güç bir soru sormuşlar: "Fakir olmanıza karşın, gereksinimlerinizi karşıladığı için, her gün Tanrı'ya şükrediyorsunuz; bu yalancılık sayılmaz mı? - Hiç de değil. Benim için fakirlik bir gereksinimdir!" Ve Çernobilli Haham Nuahum şakayla karışık şöyle demişti: "Fakirliği seviyorum. Fakirlik, Tanrı'nın insana armağanıdır. Gerçek bir hazine. Üstelik pahalı da değil."

Haham, bir alkış seli içinde, yerine oturdu. Zaman ilerledikçe, insanlar duygularını daha büyük bir rahatlıkla dile getirmeye başlamışlardı. Bu, Bilge için sevindirici bir gelişmeydi.

Yüzleşmeler

Yönetici jüriyi bir kez daha kızdırmamak için, sözü ilk olarak jüri üyelerinden birine verdi. İçlerinden bir kadın hemen konuya girdi:

- Haham Bey, beni adeta büyülediniz! Konuşma tarzınız, mizah gücünüz, zekânız gerçek bir ruhsal şölen yaşattı bize. Ama açıkça konuşmak gerekse, bir havai fişeği andıran sunumunuz beni kararsız bıraktı. Sunumunuzun sonunda, hâlâ bir Musevi'nin nasıl olması gerektiğini tam olarak anlamış değilim! Musevi olup da dinin gereklerini yerine getirmemeyi anlayışla karşılıyorum. Ama Tanrıtanıamaz bir Musevi olunabilmesini ya da Musevi olup da Museviliğe karşı gelmeyi hiç aklım almıyor!

Musevi olmak

Kocaman bir gülümseme, Haham'ın yüzünü aydınlattı:

- Kimliği, kaynağı ve nedeni ile 'Musevilik sorunu', halkımın aklını sürekli kurcalayan sorudur. Derler ki, tanınmış bilim adamlarını taşıyan bir gemi batmış. Karaya çıkan bu bilge kişiler, ulaştıkları bu ıssız topraklarda yalnızca bir fil sürüsünün yaşadığını fark etmişler. Zihinleri pas tutmasın diye kaybetmemek için, her biri bir araştırmaya girişmiş. Fransız bilim adamı, 'fillerin aşk hayatıyla' ilgilenmiş; Amerikalı, 'Altı ayda fil sürünüzü nasıl ikiye katlıyorsunuz?' adlı bir kitapçık yayınlamış; Alman, 'Günümüzde, Hegel fillerinin felsefesi' başlıklı tezini kitap haline getirmiş. Musevi'ye gelince; tüm zamanını, 'Filler ve Musevilik sorununa' ayırmış!

"'Musevi olmak' ne demektir? 'Yahudilik' sözcüğü, İbranice'de 'Tanrı'ya şükretmek' anlamına gelir. Ama aynı zamanda bir ülkenin -Yahuda- de adıdır, Yahuda kabilesinin soyundan gelenler, yani Yahudiler. Andre Chouraqui, Musevi kimliğini betimlerken, bir Mesaj'ı, bir Halk'ı ve bir Toprağı birleştiren bir 'Üçlem'den söz eder.

"Mesaj, 'Şema israil'de özetlenen Zebur'dur; 'İşit İsrail, Elohim'imiz, tek YHVH ve YHVH'yi, Elohim'imizi tüm kalbin, tüm benliğin, tüm yeğinliğiyle seveceksin. Size bugün emrettiğim bu sözler, kalbinizin üzerinde yer alacaktır. Onları oğullarına aktar, evde otururken, yola giderken, yatarken, kalkarken onlardan söz et. Onları işaret olarak eline bağla. Gözlerinin arasındaki taş olacaktırlar. Onları evinin yüksek yerlerine ve kapılarına yaz (Tesniye, 6,4-9).'

"Bu İbranice şahadet, iki yüz kırk sekiz sözcükten oluşur ve bilgilerimize göre bu sayı, insan bedenindeki organların sayısına eşittir. Bu sözleri her gün tekrar etmek, insanı sağlıklı kılar. Bilmenizi isterim ki, dinin gereklerini yerine getiren Museviler, sabah duası sırasında, *tefilim* adı verilen ve içinde kutsal kitabımızdan ayetler bulunan küp şeklindeki küçük kutuları, işte bu yüzden alınlarına ve kollarına bağlarlar. 'Şema israil'in sözleri, aynı zamanda dini bir simge olan ve kapıların sağ eşiklerine konulan *mezuzah*'ın içinde de yer alır.

"Toprağa gelince; sınırları farklı eğilimlere göre coğrafi ya da manevi olarak belirlenmiş İsrail devletidir. Çok sayıda Musevi'nin artık Tevrat'taki emirlere uymadığı, bazılarının ise kendilerini 'İsrail Toprağı'nın bir parçası olarak görmediği, ne yazık ki doğru. Kurtarıcı Mesaj'ı, laik bir biçimde yeniden yorumluyorlar -Marx'ın sosyalizmini ya da Freud'un psikanalizini düşünün-, ama yine de Musevi olarak kalıyorlar. Neden mi? Çünkü onlar her zaman için, Halk'a aitler..."

İsrail ya da Filistin,
vaat edilmiş topraklar mı?

Haham'ın İsrail Topraklarından söz ettiğini duyan Şeyh, birden doğrularak heyecanla söze girdi:

- Eğer politik ve dini 'Siyonizm' ilişkilerimizi çıkmaza sokmasaydı, Museviler ve Müslümanlar çok daha iyi anlaşırlandı. Kudüs, biz Müslümanlar için de kutsal bir şehir ve Filistin halkının acısı fazlasıyla uzun sürdü. Öldürmek ve çalıp çırpmak için İslam'a sığınan canileri teşhir etmenin zamanı geldi. Peki ama neden, kutsal kitapları adına bir halkı yerinden etmeye ve köle konumuna indirmeye çalışan bazı Musevileri cezalandırmak için aynı uğraş verilmiyor?

Haham'ın gözlerinde kısa bir süre nefret kıvılcımları çaktı, ama hemen toparlandı. Sanki birisi açık yarasına tuz serpmiş, sonra da hemen geri çekilmişti.

- Filistin sorunu ve 'Siyonizm' çok hassas konular. İbrahim'e, İshak'a ve Yakup'a verilen sözlerden beri, Museviler bu topraklara ruhen ve bedenen bağlılar. Rachi bu konuda şöyle demişti: "Kutsal Topraklar'ın dışındaki bir İsraili, Tanrısını kaybetmiş gibidir." Günün birinde, Suudi Arabistan'ın, İslam'ın düşmanları tarafından yönetildiğini düşünün. Toprakları ele geçirildikten, diyelim ki iki bin yıl sonra, Müslümanların olanları unutup, gerçekten ülkelerine geri dönmek istemeyeceklerini mi düşünüyorsunuz? Üstelik de bazı sufiler, Mekke'yi ve Kabe'yi tinselleştirmek için onları sürekli çağırırken.

Şeyh düşünceliydi.

- Filistinliler için, diye sürdürdü konuşmasını Haham, Museviler birer 'dikendir'. Bir yüzyılı aşkın süre önce, bu topraklara taşınmış olmamız, onların düzenini bozdu. Kendi ülkeleri olarak

kabul ettikleri bu topraklar, yersiz bir şiddetle, ellerinden alınmış oldu. Ama aynı zamanda Filistinliler de, Museviler için birer 'diken'. *Yargıçların* kitabında şöyle yazar: "Tanrı'nın İsrail'e karşı öfkesi şahlandı. Şöyle dedi: 'Mademki bu ulus, babalarına yazmış olduğum yasaya karşı geldi ve beni dinlemedi, ben de Yeşua'nın ölmeden önce, yerli yerinde bıraktığı ulusların hepsini elinden alacağım.' Bunu yapmasının nedeni, İsrail'i sınamak ve babalarının yaptığı gibi, Tanrı yolundan gitmeye devam edip etmeyeceklerini görmektir (2,20-22)." Tanrı bu toprakları ilk işgal edenleri 'kovup' onları başka topraklara 'yerleştirebilirdi'. Ama bunu yapmadı. İsrail halkı da, kendi topraklarına, askeri gücüne, haklarına tapmasın diye, Tanrı'nın isteği üzerine 'diken' oldu (Yeşua 23,13). Bu topraklar ne İsraililere aitti, ne de Filistinlilere, onlar yalnızca Tanrı'nındı ve Tanrı onları kime isterse ona verdi. "Ülke benim; siz benim topraklarımda göçmen ve misafirsiniz yalnızca," dedi Tanrı (Levililer 25,23). Mezmurlarımızdan birinde şöyle denir: "Alçakgönüllüler ülkenin sahibi olacaklar, barış ve huzur içinde yaşayacaklar (37,11)." Bu sözler Kuran'da da hatırlatılır, orada şöyle yazar: Geri çağırılmadan sonra, Mezmur'a şunları yazdık: 'Gerçekte dürüst hizmetkârlarım toprakların sahibi olacaklardır (21,105).'" İncil'de ise, İsa: "Ne mutlu ılımlı insanlara, toprağı bölüşecek olan onlardır," diye öğretmişti (Matta 5,4). Tanrı toprağı kime isterse verir. Bunun anlamı: Alçakgönüllülere, dürüstlere ve ılımlı olanlara vereceğidir. Ve eğer toprağın kiracıları, iyi huylarından vazgeçerlerse, Tanrı 'toprağı, üzerinde oturanları kusmasını' emreder (Levililer 18,25); ister Musevi, ister Filistinli olsunlar. Bu yüzden hepimiz, adaletin pençesindeyiz.

Çifte bir minnete doğru mu?

- Madem İsa'dan bir alıntı yaptınız, dedi Doktor Clement, ben de onun hakkında birkaç eklemede bulunmak istiyorum. Musevilerle Hıristiyanların arasında geçen olaylar... korkunç... Hıristiyan Kilisesi'nin, halkınıza çektiği sefalet, anlatılamaz. Bu konuda utanç duyuyor ve sizden özür diliyorum...

Bu dehşet dolu geçmişten açıkça etkilenen Hıristiyan katılımcı, bakışlarını yere çevirip, konuşmasını daha alçak bir sesle sürdürdü:

- Hakkınızda neler söylenmedi ki? Nysalı Gregorius sizi, "Tanrı katilleri, peygamber canileri, Tanrı'ya karşı savaşanlar ve ondan nefret edenler, merhamet düşmanları, babalarının inancından habersizler, şeytanın avukatları, yılan dölleri," diye nitelerdi... Luther ise sizin hakkınızda şöyle yazmıştı: "Öncelikle havralarını ve okullarını ateşe vermek gerek. [...] Ve bunları Tanrı ve Hıristiyanlık adına yapalım ki Tanrı, bizlerin Hıristiyan olduğumuzu ve Oğluna küfür edilmesine, iftira edilmesine ve onun inkâr edilmesine göz yummadığımızı görsün. Ve Tanrı, cehaletimiz yüzünden (ben bile bilemedim) hoş gördüğümüz şeyleri affetsin. [...] Sonra, sandıkları gibi ülkemizin efendileri değil de, Tanrı'nın huzurunda, sürekli yakındıkları türden zavallı esirler olduklarını göstermek için evlerini de yıkalım. [...] Hertzi destek almak için, Papa X. Pius'u ziyaret ettiğinde aldığı yanıt çok açıktı: "Museviler, Yaratanımızı reddettiler. Bu yüzden biz de Musevi halkını tanıyamayız." Tanrı'ya şükür, Vatikan'daki, II. Piskoposlar ve Din Bilginleri toplantısından sonra, görüşler oldukça değişti.

- Size Yeşua ben Yosef konusunda, birkaç sözcükle nasıl yanıt verebileceğimi bilemiyorum. Musevilerin ona bakışı, Haham Stephen S. Wise'in şu sözleriyle özetlenebilir:

"İsa, bir insandı, Tanrı değil;

İsa Musevi'ydi, Hıristiyan değil;

Museviler, Musevi İsa'yı asla reddetmediler;

Ve işin aslı Hıristiyanlar,

Musevi İsa'yı ne kabul ettiler, ne de onun izinden gittiler!"

"İsa bizlerden biriydi. Dua edişi, öğretisi, giyinişi... hepsi de Museviliğini açığa vuruyordu. Ve ne yazık ki aramızda bir uçurum var. Biz Museviler, her zaman için, Mesih'in gelmesini bekleriz. Neden mi? Çünkü gelişiyse, tüm acılardan kurtulacağımıza inanırız. Günün birinde bir hahama,

Mesih'in geldiğini haber vermişler; haham pencereden bakmış ve hiçbir şeyin değişmediğini fark etmiş; o an, Mesih'in henüz gelmediğini anlamış.

- Ama bu konuda aynı görüşü paylaşıyoruz, öyle değil mi? Hıristiyanlar yanlış yere, Mesih'in gelmiş olduğuna inandılar; oysa biz de tıpkı sizin gibi, onu bekliyoruz.

- Belki. Ama bize olan sevgisine karşın, Tanrı'nın bu insanın bedenine bürünüp, bize sırtını dönmüş olmasını kabullenmek güç. Sözcüleri, sürekli Tanrı'nın bize karşı olduğunu savunurken, bizler İsa'daki *Emmanuel*'i -bizlerle birlikte olan Tanrı'yı- nasıl kabul edebiliriz ki?

Christian Clement, Haham'ın kararsızlıklarını anlıyordu.

- Ortada olan şu ki, diye sürdürdü konuşmasını Haham, Hıristiyanlık âlemi, Musevileri reddetmekten vazgeçtikten sonra, Museviler de İsa'yı tanıdılar. Hatta İsrail'de İsa konusu, şu sıralarda gündemde: Hakkında hiç yazılmadığı kadar kitap yazıldı. 'Manite' adıyla tanınan, Profesör Leon Aşkenaz, iki farklı Mesihlik olduğu düşüncesini hatırlatan ilginç bir makale yayınladı: biri *Yahuda'ya göre, öbürü ise Yusuf a. Matta'nın kitabında (1,2) yer alan İsa'nın soyağacında, ilk peygamberin, 'Yakup'un, Yahuda ve kardeşlerini dünyaya getirdiği'* yazılıdır, yani Mısır uygarlığını kutsallaştırmak için Firavun'a hizmet etmiş olan İbrani Yusuf u. Oysa bu soyağacının sonunda (1,16), farklı bir 'Yakup'un, Meryem'in kocası Yusuf u dünyaya getirdiğini ve ikisinin beraberliğinden de Mesih adı verilen İsa'nın doğduğu' söylenir. Bu yüzden, İsa'nın babasının adının Yusuf olması ve onun Yakup'un oğlu olması önemlidir. İncil'i okuyan herkes, Yusuf un sonradan Mısırlı olan bir İbrani olarak dünyaya geldiğini ve putperestlerin arasında Tanrı'nın şahidi olduğunu bilir, oysa Yahuda Mısır'dan kaçan İbranilerin soyadıydı (Mezmurlar 114,1-2), yani putperestlerin dışında, Tanrı'nın şahitlerinin. Bu şekilde Yakup'un çocuklarının iki farklı 'dağılımı', iki farklı İsrail halkını oluşturacaktı: biri putperestlerin arasından onları kutsallaştırmaya çalışacak olan 'Yusufun oğulları', öbürü ise putperestliğe inanmayan, Tanrı'nın kutsallığını hatırlatacak olan, 'Yahuda'nın oğulları'. *Yusuf un oğlu olan İsa, Yusuf un izinde Mesih olma yolunu seçecekti; oysa Yahuda'nın çocukları olan Musevi halkı, Mesih'i beklemeyi sürdürecektir ve Yahuda'nın yoluna sadık kalacaklardı.* Böylece bu iki Mesihlik, düşmanlığı bir kenara bırakıp, birbirlerini tamamlayacaklardı.

Bu anlaşılması güç açıklama, Doktor Clement'ı şaşırtmıştı. O güne dek, bir Musevi'nin, *Musevi* kimliğinden ayrılmadan, yaklaşma yolunda bu denli ileri gittiğini duymamıştı.

- Müslümanların aksine, biz Museviler, İsa'nın 'Tanrı'nın Oğlu' olduğunu kabul edebiliriz. Bu sözler onun, Yaratıcı Baba'nın tasarımına uygun bir varlık olduğu anlamına gelir. Bizim için asıl sorun, İsa'nın sıfatının 'Oğul Tanrı' olarak ters çevrilmesidir.

Anne ve Baba bir Tanrı?

- İzninizle bir şey sormak istiyorum, diye söze girdi Swami, neden siz Museviler -Müslümanlar da öyle- Tanrı'nın, bir insan bedeninde ortaya çıkmasını kabullenemiyorsunuz? Ve neden Tanrı'nın insanı kendi görüntüsünde, hem eril hem de dişil olarak yarattığını söylediğiniz halde, onu 'Baba' olarak nitelendiriyorsunuz? Ona 'Anne' de demeniz gerekmez miydi?

- Umarım Tanrıbilimle ilgili konuşmalarımızla, dinleyicileri sıkmayız... Ama sorunuza zevkle cevap veririm. Musevilere göre, Yaratıcı, yaratım kavramını son derece aşar. Üstünlüğünü bu şekilde dile getirmek, ona yapılacak ya da onun adıyla başkalarına yapılacak her türlü saldırıyı reddetmek anlamına gelir. Ne yazık ki tarih boyunca, din uğruna yaratılan vahşetin büyük çoğunluğunun, bu mesafe gözetilmediğinde gerçekleştiğine tanık oluyoruz. Alman askerlerinin palaskalarının üzerinde yazan '*Gott mit uns*' -Tanrı bizimle'-, dini gücün en sapkın ifadesidir. Tanrı, ancak bize karşı olduğu sürece, bizimle *birliktedir*.

Haham birdenbire anlattıklarının, Hıristiyan katılımcıya söyledikleriyle ilişkili olduğunu fark etti. Hıristiyanların Musevilere bu denli düşmanca davranmasının ve Musevilerin Hıristiyanlara karşı duydukları derin nefretin bir ölçüde Tanrı'dan kaynaklanabileceğini düşündü. Sanki onları Yaratıcı Baba, iki oğlunun birbirleriyle olan sorunlarını kendi aralarında çözmelerini istiyordu. Ama bunun bedeli ne olacak, diye sordu, kendi kendine, içinden gelen sesleri bir kenara bırakarak, kendisine sorulan soruya karşılık verdi:

- Tanrı'ya yakıştırılan eril kimliğe gelince; bunun bir bakıma yetersiz olduğunu söylemekte haklısınız. Ne yazık ki cinselliği belirleyici bu sözcük, din adamlarımız tarafından kadınlara hükmetmek için kullanıldı. Oysa dini metinlerimizde, birçok yazar, Tanrı'nın şefkatinden söz etmek için, anaç bir dil kullanmayı uygun gördü: Peygamber İşaya'ya göre Tanrı, "Sizleri, bir annenin oğlunu teselli ettiği gibi, teselli edeceğim..." demişti (66,13). Bir 'Baba' çocuğundan kolaylıkla ayırt edilebildiği halde, bir 'Anne', en azından hamileliği süresince, ayrı düşünülemez. İşte bu dışardanlığı, Tanrı'nın bu kutsallığını korumak amacıyla, eril bir dil kullanılmıştır. Bu arada, Musevilerin Tanrı hakkında hiçbir şey söyleyemediklerini belirtmekte yarar var; onlar yalnızca Tanrı'nın ağzından çıkmış Sözlerle kendilerini ifade edebilirler. İnsanın içindeki Tanrı bilinemez. Ancak Vahiy'deki sözlerine, insan ve dünyayla olan ilişkilerine bakılarak birkaç şey mırıldanılabilir. Adlandırmak, hükmetmektir. Ve Tanrı her zaman söylevlerimizi de, bilincimizi de aşar.

Kurtaran ve seven bir Tanrı

Keşiş Rahula sessizliğini bozdu:

- Hıristiyanlığın ve Müslümanlığın esas kaynağı olan Musevilikten anladığım kadarıyla, Tanrı dünyanın Yaratıcısı ve bu *iyi* bir yaratı. Buda, iyi bir Yaratıcı'nın, evrenin kurucusu olduğu konusunda kararsızdı. Öncelikle insan yaşamı, *iyi* bir dünyada değil de, çoğu zaman tatminsiz etkileşimlerde denendiği, dayandığı için, sonra da 'BENİM' diyen bir Tanrı'nın izinden gitmek, her şeyin süreksiz olduğu düşüncesiyle uyumadığı için. Budizm, varsayımlara dayanan bir Tanrı'yı kuramsal olarak düşünmeyi reddeder, çünkü böyle bir varsayım bile, insanı hayattaki tek hedefinden saptırabilir: kurtuluşu yaşamak için, her şeyi göze almak.

- Dünyaya bakış açılarımız, gerçekten de birbirlerine zıt. Bize göre 'BENİM' diyen bir Tanrı, insanın 'benim' diyebilmesini sağlar. Bizler, her varlığın tek olduğuna ve varlığını kendisini Yaratan'dan aldığına inanırız. Size göre özdeşlikler, tarif edilemez bir gizemin içinde erir gibi görünürken, bize göre her varlığa özdeşliğini veren Tanrı'nın gizemidir. Öte yandan biz de *kurtuluşa ve özgürlüğe* inanıyoruz. Dünyanın ağırlıkları -gerek kötülük, gerekse hastalık ya da ölüm- bizi her zaman mutlaka ezmezler. Tanrı'nın, dünyanın Yaratıcısı olduğunu kabul etmek, onun kölesi olmadığını, ona hâkim olduğunu ve ona iyiliğimiz için yön verdiğini kabul etmektir. Alinyazısına yer yoktur. Aynı şekilde Buda da, insanı *harmanına* ya da acısına bağlayan her türlü kötümserliği reddetmişti. Bir başka benzerlik de, her türlü *karşılıklı bağımlılığa* yönelik inanç. Ama siz, bu bağlılığın Desteği ya da Ölümünden Sonrası konularında sessiz kalırken, bizler Tanrı sevgisini keşfediyoruz. Samson Raphael Hirsch şöyle yazmıştı: "Verenlerle alanları birbirlerine bağlayan yoğun sevgi, insanın tek başına kalmasına engel olur, her şey etkileşime, kişi ve grup için karşılıklı bağlılığa dayanır. Her şeyi yalnızca kendine saklayan, vermek için almak zorunda olmayan hiçbir güç yoktur. Her varlık bir şeyler verir ve verirken de amacının mükemmelleştiğini görür. Hey! Aşk, der Bilgeler (*Bereşit Rabba* 80,12), taşıyan ve taşınan aşk, işte evrenin yaratılışının kilit sözcüğü. *Aşk*, her yerden sana fısıldanan bir sözcüktür."

Bu kez, son sözü alan Alain Tannier oldu:

- Ben de Keşiş Rahula'ya katılıyorum ve açıkçası anlattıklarınız beni pek tatmin etmedi. Madem sevgiden söz ediyorsunuz, cinsel sevgiyle, tinsel sevgi arasındaki ilişki hakkında söylediklerinize dönmek istiyorum. Bu güzel ortak yaşamın, yalnızca biyolojik itkilerin neden olduğu, manevi bir *yüceleştirme* olabileceğini hiç düşünmediniz mi? Her canlı varlığın doğasında olan cinselliği Tanrı'nın yaratmış olduğunu söylemekle, onu kutsallaştırmış, ona bir ayrıcalık katmış olmuyor musunuz?

- Haklısınız, cinsellik insanlara özgü bir şey değil, diye yanıt verdi Haham. Ama insan, yaptıklarına bir anlam kazandırmaya çalışan ve o konuda, şu anda yaptığımız gibi tartışabilen, tek 'hayvan'. Sanırım sorunuzun içinde bir başka soru var: Tanrı hakkında tüm söylediklerimiz, yalnızca rüyalarımızın bir yansıması değil mi? Bir Hindu, size belki şöyle derdi: "Ya insanın varoluşu, yalnızca Tanrı'nın rüyasıysa ve tek kurtuluş da uyanmaksa?" Bir Musevi olarak -ve eminim ki, inançlı Müslüman ve Hıristiyan kardeşlerim de bana bu konuda katılacaklardır- insanoğluna tanınan en önemli seçim hakkının şu olduğuna inanıyorum: rüya ile ifşa arasında seçim yapmak. Üstelik, ifşa edilenin içinde insan rüyasının yer aldığını bilerek.

Haham yerine döndü. Yüzündeki yorgun ifadeden, başka soru istemediği açıkça anlaşılıyordu. Bilge oturuma son verip herkese serbest gecelerinde iyi eğlenceler diledi. Aslında, turnuvayı düzenleyenlere bu konuda baskı yapan, ülkenin tüccarlarıydı. Onlar da bu tür bir olaydan 'yararlanmak' istiyorlardı. Haham'ın fakirlik hakkında anlattıkları, onlar açısından çok iyi reklam sayılmazdı; ama kuramla uygulama arasındaki yol uzun ve dolambaçlı olabileceğinden, tüccarların üzülmeleri anlamsızdı.

- Bayanlar, baylar, bu geceyi dinlenerek ve Krallığımızı gezerek geçirin. Yarın bizi, uzun bir gün bekliyor. Hıristiyan katılımcının bağlılık andının ardından, jüri ülkemiz için en uygun dinin hangisi olduğuna karar verecek. İşleri zor görünüyor.

Bu kadar çok konuşmadan ve heyecandan bitkin düşmüş olan Soytarı, Bilge'ye döndü:

- Haham, bir harika! Özellikle de rüyayla ifşa hakkında söyledikleri. Kral'ımız, yalnızca rüyada ifşa edilenlerle ilgileniyor. Oysa beni en çok mutlu eden ve geceleri yatağımdan kalkmama neden olan şey, rüyamda içki ve mantı görmek...

Ama o gece bambaşka şeyler yedi. İşin aslı, akşam yemeği için, Bilge ve altı katılımcıyla birlikte saraya davetliydi. Kral'ın sofrasına.

Soruşturma

Kraliyet polisi, bütün gün boyunca durup dinlenmeden çalışmıştı. Tehdit mektubunu ve Haham'ın onlara vermiş olduğu takkeyi, büyük bir dikkatle incelediler. Mektubun üzerinde, Şeyh'in, Amina'nın ve Bilge'nin parmak izlerini bulmuşlardı - hatta bir eldiven izine de rastlamışlardı. Ama el yazısı, gözaltına alman hiçbir Müslüman'a ait değildi. Zaten içlerinden birçoğu Endonezyalı ya da Pakistanlı olduğundan, mektupta kullanılan Arapça'yı bilmiyorlardı bile; çoğunun Kuran'daki Arapça'yı bildiği bir gerçektir, ama onunla bu mektubu yazmak arasında dağlar kadar fark vardı. İşleri iyice karıştıran ise takkeydi. Yapılan incelemelerde, takkenin üzerinde bulunan izler... Haham'a aitti. Uzmanlar aynı görüşteydi: üzerindeki işaretleri, parmak izlerini, saçları ya da kepekleri yok etmek için, takke özenle yıkanmıştı. Tüm olasılıklar gözden geçirilmişti ama hiçbiri, soruşturmanın ilerlemesi açısından bir yarar sağlamamıştı.

Zanlı bir yabancı mıydı, yoksa yerli mi? Dinleyicilerden biri miydi, yoksa Turnuva'yla bir ilgisi yok muydu? Polisler, saldırganın jüri üyelerinden, hatta temsilcilerden biri olabileceği olasılığını da göz önünde bulundurmışlardı. Ama kim, neden Amina'ya saldırmak istemiş? Kuşkular anlamsızca, Şeyh'le Haham'ın üzerinde yoğunlaşıyordu. Her ikisi de, böyle bir iş yapıp ötekinin dinini küçük düşürmek istemiş olabilirdi. Uzmanları en çok düşündüren Haham'di. Ne de olsa o akşamki gösteriye tek katılmayan oydu. Ve takkenin üzerindeki parmak izleri, ona aitti. Ya olayı bir saldırıymış gibi göstermek için, her şeyi planlayan Haham'sa ve saldırgan da dindaşlarından biriye? Sonra da kurnazca, Musevilik'in simgesi sayılan takkeyi olay yerine bırakıp, Musevi olmayan birinin suçu bu şekilde üzerine atmaya çalıştığı izlenimini yaratmak istediye? Keskin zekâsı sayesinde, böylesine ahlaksız bir plan tasarlamış olabilirdi. Tüm temsilcilerin, yarışmaların sonuna dek, sivil polislerce gözetlenmelerine karar verildi.

Karakolda gözaltına alınan Musevi ve Müslüman şüpheliler, masumiyetlerini kanıtlamak için çırpınıyorlardı. Bazıları da polisleri, gözaltı süresinin uzaması durumunda konsolosluklarına şikâyet etmekle tehdit ediyorlardı. Soruşturmayı idare eden polis ise, onları serbest bırakma riskini göze alamıyordu. Bu yüzden, İçişleri Bakanı'na danışmaya karar verdi; o da kendi eliyle Kral'a bir mektup sundu.

Saraydaki yemek

Kraliyet sarayında verilen akşam yemeği, tüm ayrıntılarıyla, her konuğa uygun olarak hazırlanmıştı. Fakirlikten ve ilgisizlikten son derece etkileyici bir dille söz eden yarışmacıları, bu denli zengin bir ortamın içinde, harika yemekler yerken görmek insana garip geliyordu. Aslında, Rahula daveti geri çevirmeyi düşünmüştü. Budist Keşiş, öğle yemeğinden sonra ağzına bir lokma bile koymazdı. Ama Kral'ı boş yere incitmek için, davete katılmaya karar vermişti. Swami

ise, bir Bilge'nin sözünü düşünüp, rahatlamıştı: "Sarayının içindeki bir kral, fakirhanesinin içindeki bir dilenciden bile daha yalnız olabilir."

Yemeğin sonunda, Kral söz aldı. Açılıştaki yaptığı sıradan konuşmayı 'telafi etmek' istiyordu.

- Saygıdeğer temsilciler, sizleri aramızda görmek, Krallığım için çok büyük bir onur. Gerçekten de her biriniz, kendinizi yaşamın temel esasları üzerinde düşünmeye adanmış kişilersiniz. Dahası: Her biriniz, yüzyıllar, hatta binyıllar boyunca insanların dertlerine deva olmuş, antik geleneklerin vârislersiniz. Yeryüzünün tüm bilgeliğini, bizzat içinizde barındırıyorsunuz. Ve insanlık tarihinde ilk kez, bu bilgi ve deneyimlerin özü bir araya getirilip, sadeleştirilerek başkalarına sunuluyor. Her şey, benim, Bilge'nin ve Soyтары'nın garip rüyalar görmesiyle başladı....

Bilge, hemen Kral'ın kulağına eğilip, fısıldadı:

- Efendim, şimdilik bu konuda hiçbir şey söylemeyin. Henüz Hıristiyan katılımcı konuşmasını yapmadı.

Kral, bunu unutmadığını belirtircesine gülümsedi.

- Bu rüyalar bizleri sarstı. Sizden duyduklarımız da öyle. Bayan Amina'nın başına gelen üzücü olaylar da olmasa, bu Turnuva gerçek bir başarıyla tamamlanacaktı. Ama erken davranmayalım. Yarın bizim için gerçek bir karar günü. Baylar, size sunularınız için şimdiden teşekkür ediyor, hepimize iyi şanslar diliyorum.

Bu tür bir yarışma için pek uygun düşmeyen iyi dilek sözcükleri dışında, Kral bu konuşmadan yüzünün aklıyla çıkmıştı. Ve bunun farkındaydı. Alkışlar fırsat bilinip, İçişleri Bakanı'nın mektubu kendisine verildi. Kral mektubu okuduktan sonra, Bilge'ye uzattı. Şüphelileri serbest bırakılabilir miydi? Mektubun özünde bu soru yatıyordu. Bilge, Kral'a bu soruyu doğrudan temsilcilere sormasını önerdi. Karşılıklı görüşmelerden sonra, hep birlikte, Müslüman ve Musevi şüphelilerin serbest bırakılmalarına ama sıkı takibe alınmalarına karar verildi. Öte yandan, toplantı salonuna girişlerinin yasaklanmaması konusunda düşünce birliğine vardılar: Nasıl olsa girişte herkesin üstü sıkıca arandığı için, tehlike yoktu. Akşam yemeği erken sona erdi ve herkes evine ya da oteline döndü. Keşiş Rahula'nın meditasyonu her zamankinden daha uzun sürdü; dünyanın her yerinde Vesak Bayramı 'nı kutlayan tüm Budistlere yüreğiyle katıldı. Öbür katılımcılar erkenden yattılar. Haham dışında. Öğleden sonraki sunumunu farklı açılardan değerlendirdi: Bazı önemli konuları atlamış olduğunu fark ederek üzüldü. O gece kendini, hiç olmadığı kadar yalnız hissediyordu. Amina'nın bedeniyle kendinkinin geçen gece nasıl birbirine değdiği aklına geldikçe içi titriyor, genç kadının yan odada olduğunu bilmeye katlanamıyordu. Sakinleşmek için parkta bir gezinti yapmaya karar verdi. Yan odanın ışığı hâlâ yanıyordu. Hatta Haham bir ara, perdenin arkasından genç kızın gölgesini gördüğünü sandı. Sanki onu gözlüyormuş gibi. Sanki onu bekliyormuş gibi. Kendini duygularına kaptıran David, sivil bir polisin kendisini izlediğini, üstelik tüm hareketlerini gözetlediğini fark etmemişti. David odasına dönerken Amina'nın kapısını usulca okşadı. Polis şefi durumdan hemen haberdar edildi...

Hıristiyan'ın bağlılık andı

Kahvaltıdan sonra, herkes toplantı salonuna geçti. Girişteki sıkı güvenlik önlemleri, toplantının başlamasını geciktirmişti. Bilge herkese günün programını hatırlattıktan sonra sözü Doktor Clement'a verdi. Hıristiyan temsilci yerinden kalkarken, salonda önceki güne oranla daha az izleyici olduğunu fark etti. Sonradan öğrendiğine göre bu, ülkenin kültürel ve dini geçmişi göz önüne alındığında, Krallık halkının büyük bir çoğunluğunun Hıristiyanlığı yakından tanıdıklarına emin olmasından kaynaklanıyordu, insanlar bu yüzden, sonuncu sunumu izleyerek boş yere zaman harcamak istememişlerdi. İzleyici sayısındaki bu düşüş, Christian Clement'ı üzmüştü. Kendine güveni tam olmadığı için de, bunu şahsına yapılmış bir hakaret saydı. Öte yandan, içinden gelenleri dışa vurmak konusunda oldukça ateşliydi.

- Majesteleri, bayanlar, baylar, son konuşmacı olmanın bana yarar mı sağlayacağını, yoksa zarar mı vereceğini bilmiyorum. Pek çoğunuz, son birkaç gündür sunulan tüm bu güzel düşüncelere doymuş olmalısınız. Ama umarım, sizlerle paylaşmak istediklerimi dinlemek için, azıcık yeriniz kalmıştır.

Hıristiyan'ın sesinde ve duruşunda, kimilerini rahatsız eden, kimilerine ise çekici gelen bir

kırılganlık vardı.

Haç yolu

- Konuşmama, Şeyh Ali bin Ahmed gibi, hayatımdan birkaç kesit sunmakla başlamama izin verin. Katılımcıların açıksözlülükleri, daha kişisel bir dille konuşmam konusunda beni yüreklendiriyor.

"İsviçre'de, oldukça varlıklı bir ailenin çocuğu olarak dünyaya geldim. Babam kiliseye bile gitmez, ama Protestan olduğunu savunurdu, annemse tutucu bir Katolik'ti. Gençliğimde, yaşamımı altüst eden birçok üzücü olay yaşadım..."

Doktor Clement'in kısa süreli duraksaması, acısının derinliğini belli ediyordu.

- Babam, ansızın işini kaybetti... ve yıllar boyunca işsiz kaldı. Daha doğrusu, işsizlik yüzünden *kendim kaybetti*. İnsanlarının değerinin, sosyal Verimliliğiyle' ölçüldüğü bir ülkede, babamın çektiği acı dayanılmazdı. Yavaş yavaş alkolik oldu ve o güne dek birbirimizle oldukça uyumluymken, aile yaşantımız bir cehennem hayatına döndü. Annemle babam, durmadan kavga eder olmuşlardı. Babam annemden intikam aldı... onu aldatarak. Kendimizi güçsüz hissediyorduk. Ve ben, içimde babama karşı, ona bir iş bulamayan topluma karşı, ülkemizde yaşayan ve işleri olan yabancılara karşı kinle büyüyordum. Arkadaşlarımla aracılığıyla, genç beyinleri neonazi düşüncelerle yıkayan, milliyetçi bir birlikle tanıştım; yaptıkları işler, yaralı yüreğime merhem olmuştu. Sonraları, gizemcilik ve büyüyle uğraşan gruplara katıldım. Güç toplamak ve yolumuza çıkanları büyülemek için gizli toplantılar yapıyorduk. Bir keresinde şeytani yardıma çağırdık; bugün hâlâ açıklayamadığım, doğaüstü olaylar oldu. Büyülenmiş... ve de ruhen sarsılmıştık, içimde hem çığncasına bir yaşama isteği, hem de gittikçe şiddetlenen intihar düşünceleri vardı.

"Evlilik ve aile yaşamında ezilmiş olan annem, akıntıya kapılmış olduğumuzu seziyordu. Şaşırtıcı olan, Tanrı'ya inancını kaybetmemiş olmasıydı, hepimiz için dua etmeyi sürdürüyordu. Günün birinde Bağımsız Protestan Kilisesi'nden biriyle tanıştım. Bana, bizi 'kurtarabilecek' ve kinimizden arındırıp, bize 'yem bir hayat' sunabilecek olan İsa'dan söz etti. Nedenini bile bilmeden, Kilise'den ve öğrettiklerinden nefret ediyordum. Onların İsa'sının adını bile duymak istemiyordum; yine de bana armağan edilen Yeni Ahit'i kabul ettim. Birkaç ay sonra, umutsuzluğumun dibe vurduğu bir sırada, bu genç adamın bana söylediği sözler aklıma geldi. Bu İsa şöyle demişmiş: 'İsteyin, size verilecektir; arayın, bulacaksınız; çalın, açılacaktır. Gerçekten de soran alır, arayan bulur, çalana kapı açılır. Ya da içinizden hanginiz, oğlu ekme istese, ona bir taş verir ki? Ya da balık istese, yılan verir ki? Siz kötüler bile, oğullarınıza iyi şeyler vermeyi başarabiliyorsanız, gökyüzündeki Babanızın size verebileceklerini düşünün bir kez (Matta 7,7-11).'

"Yeryüzündeki babam böylesine kötü bir durumdayken, gökyüzündeki Baba'nın bana iyilik yapabileceğini nasıl düşünebilirdim? Bir delikanlının başına gelebilecek en büyük felaket, ailesine duyduğu güvenin sarsılmasıdır. Ya intihar edecek ya da bu yolu deneyecektim. Azıcık bir inançla, Hıristiyan'ın bana öğrettiği şekilde 'İsa adına', tanımadığım bir Tanrı'ya dua ettim. O anda hiçbir şey olmadı. Yine de biraz rahatlamıştım. Ama sonraki haftalarda bir şeylerin değiştiğini fark ettim. Sanki karanlığımın içine, küçük bir ışık sızmış gibiydi. Bir gün, bir hayal gördüm. Karanlık, nemli ve küf kokulu bir hapishanedeydim. Işıklar içinde bir adam, demir parmaklıklarımın arasından girerek hücreme bir mum bıraktı. Bana sarıldı ve beni öperek şunları söyledi: 'Ben dünyanın ışığıyım.' Mumun yanına bir anahtar koyup ortadan kayboldu. Bu anahtarın hücremin kapısını açtığını anladım. Haftalarca felçli gibi yaşadım: Olduğum yerden çıkmak istemiyordum. Belki de buna gücüm yoktu. Sinsi bir ses bana: 'Sen mahvoldun...' diye fısıldıyordu durmadan. Ama aynı zamanda, bana bir anahtar verilmiş olduğunu biliyordum.

"Sabrınızın sınırlarını zorlamak istemem. Kısacası, size sözünü ettiğim genç adamın Protestan Kilisesi'ne gitmeye başladım. Orada benim için dua ettiler, hatta 'İsa adına', şeytanca güçleri bile kovaladılar. Yavaş yavaş, o güne dek tanımadığım bir iç huzuruna, bir uyanıklığa, bir refaha kavuştum. Bunun üzerine Protestan ilahiyatı konusunda eğitim görmeye başladım. Yıllar geçtikçe, bana yardımcı olan kiliseye daha az gitmeye başladım. Neden mi? Üyelerinin inançlarına hayrandım, ama bazı kısır düşüncelerine katlanamıyordum. Eğitimim sayesinde, dünyanın

karmaşıklığını, İncil'deki dini metinlerin zenginliğini, Hıristiyan âleminin farklı yüzlerini keşfetmişim. Ortodoks ve Katolik mezheplerini çok beğeniyordum. Bu yüzden, II. Vatikan Din Bilginleri toplantısından günümüze kadar olan kiliseler arası birlikçilik konusunda bir doktora tezi hazırlamak üzere, Roma'daki Yüksek Rahipler Enstitüsü'ne gittim. Ama birçok mezhep arasından hangisini seçeceğime karar veremediğim için, içten içe, kiliseler arası bir birliğin oluşması için çalışarak, Protestan kalmayı seçtim. Dört yıldan beri, Cenevre yakınlarındaki Bossey Yüksek Rahipler Enstitüsü'nde eğitimlik yapıyorum. Bildiğiniz gibi bu kurum, Piskoposlar Meclisi'ne bağlı ve ister Protestan, ister" laik olsunlar, geleceğin yüksek rahiplerini yetiştirmeyi amaçlıyor."

Doktor Clement konuşmasına kısa bir ara verdi. Sanki devam edip etmemek konusunda kararsız gibiydi. Ardından, sözlerini kaldığı yerden sürdürdü:

- Haham, dün Hıristiyanlığın yükselmenin dini olabileceğini söyledi. İlk öğrencileri, 'Yol'un mensupları' diye çağırılmış olsalar da (Resullerin İşleri, 9,2), onlar hiç şüphesiz, hayatlarında bir dirilişin gücüne, bir ayaklanmaya şahit olmuş kişiler. Üstelik -ve özellikle de- düşüşler acı verdiğinde...

Sonra günah çıkarırcasına, şunları fısıldadı:

- Oğlum iki yaşındayken bir araba kazasında öldüğünde, kendimi kötürüm gibi hissettim. Yarası hâlâ içimde kanar. Buna karşın hayat devam ediyor ve İsa sayesinde biliyorum ki, çok yakında yeniden bir araya geleceğiz.

Bu sözleri duyan Alain Tannier'nin içini bir sıkıntı kapladı. Kendi oğlunun, on bir yıl önce yaşama veda edişi, sanki daha dün gibiydi. İnanılmaz | acılar çekmişti. O gün hissettiği çaresizlik ve 'Tanrı'nın' sessizliği, Tanrıtanımazlığını pekiştiren etkenlerdi.

Hıristiyanlığın kurucusu

- Size Hıristiyanlığı nasıl sunmalı? Sayısal olarak, bir buçuk milyardan fazla mensubuyla, Hıristiyanlık dünyanın en büyük dini. Ama bir arkadaşımın dediği gibi, üç çeşit yalan vardır: küçük yalanlar, büyük yalanlar... ve istatistikler!

Hıristiyan konuşmacının bu ciddi konuşmasının ardından patlayan kahkahalar herkese iyi gelmişti.

- Kiliseler arasındaki akıl almaz farklılıkların yanında, sayılar oldukça önemsiz kalıyor. Günümüzde Hıristiyanlığın merkezi, Avrupa'dan Güney Amerika'ya, Afrika'ya, hatta Asya'nın bazı bölgelerine kaymış durumda. Bu coğrafi genişlemeye, geçici yayılmayı da eklemek gerekir. Filistin'deki ilk Hıristiyanlarla, Yakınoğu'daki, Afrika'daki ya da Avrupa'nın ve Amerika'nın tarihini yazan Hıristiyanların aralarındaki benzerlik ne? Bundan iki bin yıl önce, Kudüs'te bir araya gelen bir avuç öğrenciyle, bugün beş kıtaya yayılmış ve ister Katolik, ister Ortodoks ya da Protestan olsun, 'Hıristiyan' olduklarını gururla haykıran bu insan selinin ortak noktası ne? Kimi zaman üzerlerini kalın bir tül gibi örten insanlıklarının altında, hepimizin içini titreten bir yürek var. Ve bu yürek, Hz. İsa olarak, Mesih olarak karşısında günah çıkarttığımız, Nasıralı İsa'nın ta kendisi.

"Museviler ve Müslümanlar, ona şükrederek ya da boyun eğerek, Tanrı'ya karşı farklı bir tutum sergileyedursunlar, biz Hıristiyanlar gerçek kimliğimizi, Tanrı'nın Sevgili Oğlu İsa'yı bir armağan olarak kabul etmekle buluruz.

"Bilmem hatırlatmama gerek var mı? İsa bir Musevi olarak dünyaya geldi. Onun adını taşıyan Miladi takvimin ilk yıllarında, ailesiyle birlikte yaşıyordu. İlk günden beri -yoksa bu duygu yavaş yavaş mı gelişti?- kendini Tanrı'nın elçisi olarak gördü. Bir Musevi gibi dua ediyor, bir Musevi gibi giyiniyor, bir Musevi'nin gördüğü eğitimi görüyordu... ama her şey özünde 'ihraç edilebilir', 'evrenselleştirilebilirdi'. Hakkında çok az şey biliyoruz. Tacitus, Suetonius ya da Genç Plinius gibi bazı tarihçilerden gelen bazı kaynakların dışında, ilk Hıristiyanların inançları hakkındaki bilgilerimiz, Hıristiyan kaynaklara dayanıyor. Bu durum, kuşkucu insanların pek de hoşuna gitmiyor. Yani anlayışımızın özü, belki de yanlış yere 'Eski Ahit' -'Birinci Ahit' demek daha doğru olurdu- olarak adlandırılan Tevrat'ın eksiklerini tamamlamak, onaylamak ya da bitirmek üzere gönderilmiş olan 'Yeni Ahit'ten geliyor. İsa'nın yakınlarının gözünde kim olduğunu renkli bir dille anlatan Dört İncil'den -ya da 'İyi Haber' anlatısından- ve yirmi üç adet yazı, mektup ya da öğretiden oluşan Yeni Ahit, dünyada en çok çevirisi yapılmış olan kitap... Hâlâ okuduğumuz İlk Ahit'le birlikte,

Tanrı'nın ilk oğlu İsrail (Çıkış 4,22), sevgili Oğlu İsa (Markos 1,11), Kilise ve evlat edindiği tüm çocukları tarafından (Galatlar'a Mektup 4,5), Tanrı'nın kurtarıcılığını esas alan Hıristiyanlığın Kutsal Kitabı'nı meydana getirir.

"Peki ama kimdir İsa? Bu soru belki de, bir insanın üzerinde düşünmesi gereken en önemli soru. Hıristiyanlara göre onda, kendine özgü bir şey var. *Tüm ölümlerin arasından tek dirilen odur* - 'canlanan' demek yanlış olur, çünkü canlanmış bir insan, yeniden ölümü bekler; 'diriliş', ilahi ve sonsuz Yaşam'ın, insanoğlunun fani durumuna bir anlamda akmasıdır. Ve İsa, bu deneyimi tek yaşayandır. Tanrı'nın öbür elçileri, her ne kadar ilginç ve değerli kişiler olsalar da, yaşamları ölümle sonuçlanmıştır. Dinin diğer kurucuları, arkalarında eskinin etkilerini taşıyan ya da sonrakileri etkileyen pek çok öğreti bıraktılar. Oysa İsa hâlâ aramızda ve etkin varlığıyla, dünyanın sonuna dek her ânımızda, bize bir şeyler öğretmeyi sürdürecektir. En azından, bizim en değerli inancımız bu. Ve bunun yanlış olduğu kanıtlanırsa, inancımız boşa çıkacaktır (Korinthoslulara Mektup, 15).

"Hıristiyanların İsa'ya bu denli bağlı olmaları, Tanrı'nın gizeminin insanoğluna yansımaları ve aynı zamanda yalnızlık, anlamsızlık, acı ve ölüm deneyimini gizli bir biçimde onun kişiliğinde bulmalarından kaynaklanmaktadır. İsa'yı, Paskalyamız gibi yaşarız, yani sözcük anlamıyla tüm çıkmazlardan Çıkışımız olarak. Yaşamı, dostlukları, ölümü ve dirilişini, her erkeğin ve her kadının durumunu özetlemiştir. İnsanoğlu, Tanrı'yla aynı duygu ve düşünceleri paylaşabilirdi diye, Tanrı onunla bedenlenmiştir.

Müslüman ve Musevi temsilciler bir süreden beri kendilerini huzursuz hissetmeye başlamışlardı; Doktor Clement durumu fark etmişti.

- Musevilere göre Tanrı kendini Musa'nın aracılığıyla ilettiği Tevrat'la ifşa etmiştir, Müslümanlara göre ise, Muhammed'e, Cebrail aracılığıyla iletilen Kuran'la. Hıristiyanlara göre Tanrı kendini, Havarilerin tanıklığında, İsa'nın bedeninde göstermiştir. Bu yüzden Hıristiyanlık bir Kutsal Kitap dininden çok, bir İnsan dinidir.

Şükür ve inanç

"Bir farklılık daha. Dinler genellikle 'yapılması gerekenler' ya da şunları yapın -Tanrı'nın rızasını almak için izlenmesi gereken bir dizi kural ya da mümkünse kurtuluşa kavuşmak için yerine getirilmesi gereken uygulamalar- olarak tanımlanırken, Hıristiyanlık öncelikle 'yapılmışlar' ya da 'bunlar yapıldı' olarak, yani İsa'nın şimdiye dek bizler için yerine getirdikleriyle tanımlanır. Tanrı, yaşamı boyunca ilk olarak bizleri sevdi; Tanrı, ölümünde bizleri kınadı ve bağışladı; dirilişinde ise bize sonsuz yaşamı verdi. Bu armağanlarından dolayı, İsa'nın taraftarları hiçbir borca girmeden yapma ve ibadet etme gücüne sahiptirler. Yani Tanrı'nın insana verdiği değer, onun Kurallara ya da bir yönetime sıkı sıkıya uymasına bağlı değildir. Eğer böyle bir durum söz konusu olsaydı, içimizden bazıları dini yaşantılarının önemiyle övünebilir, başkalarını küçümseyebilirlerdi: "Bizler üstünüz çünkü İlahi Kuralları izliyor, Doğru Yol'dan gidiyoruz. Diğerleri değersizdir, çünkü bizim gittiğimiz yoldan gitmiyorlar!" Hıristiyan inancına göre, insanın değeri, manevi başarılarımız ya da beceriksizliklerimizle değil, Tanrı'nın her birimiz için duyduğu ilk ve etkin İyilik'le ölçülür. Bir bakıma Hıristiyanlık din-karşıtlığıdır. Tanrıbilimci Paul Tillich'in dediği gibi: İnanç, kabul edildiğini kabul etmektir.'

"Tanrı son derece kusurlu ve değişken dindarlığımıza kanmaz. O kesinlikle özgürdür. Ve bu şahane özgürlüğüne karşılık, bize yakınlaşmıştır. Yücelik'le yaklaşmıştır. Aziz Augustin'in sevilmenin büyük sevincim yansıtan şu muhteşem metnine kulak verin: 'Seni çok geç sevdim, öylesine eski ve bir o kadar yeni Güzellik, seni çok geç sevdim. Çünkü sen benim içimdeydin, oysa ben kendimin dışındaydım! Ve ben seni dışarıda arıyordum; çirkinliğim, yarattığın tüm güzelliği örtüyordu. Sen benimledin, oysa ben seninle değildim. Beni senden uzakta tutan şeyler, senin içinde olmasalar, var olamazlardı. Beni çağırdın, haykırdın, sağırlığımın üstesinden geldin; kıvılcım saçtın ve parlaklığın, körlüğümü ortadan kaldırdı; etrafa kokunu yaydın, onu içime çektim ve artık seninle soluk alıp veriyorum; senin tadını aldım, sana aç ve susuzum; bana dokundun; huzuruna kavuşma arzusuyla yanıp tutuşuyorum."¹

Christian Clement gözlerini kapattı, yüzünde kocaman bir gülümseme vardı. Sanki bir mutluluk

çeşmesinden kana kana su içmiş gibiydi.

Temel bir ferman

- Bir Hıristiyan, edilgenliğin esiri olmak şöyle dursun, Tanrı'nın kendisine duyduğu sevginin farkındadır ve bunu tüm benliğiyle ilişkilerine yansıtmayı hedefler. Yaşam fermanı, 'Mutluluklar' - gerçek bir mutluluğun nedenleri ve şartları- diye adlandırılan ve dağın tepesindeki Vaaz'da yer alan bir bildiriyle özetlenir (Matta 5-7). Andre Chouraqui, Luka İncili'ni (6,20-26) bakın nasıl çevirmiş:

"Ne mutlu size, fakirler; çünkü Allah'ın melekûtu sizindir.

Ne mutlu size, şimdi aç olanlar; çünkü tok olacaksınız.

Ne mutlu size, şimdi ağlayanlar, çünkü güleceksiniz. İnsanoğlundan dolayı insanların sizden nefret edecekleri ve sizi cemiyetlerinden ayıracakları, size hakaret eyleyecekleri, adınızı kötü diye yayacakları vakit,

Ne mutlu sizlere! O günde sevinin ve sevinçten sıçrayın; çünkü işte, gökte karşılığınız büyüktür; çünkü onların babaları da peygamberlere böyle ederlerdi.

Fakat vay size, ey zenginler! çünkü siz tesellinizi almışsınız.

Ey şimdi tok olanlar, vay size! çünkü acıkacaksınız.

Ey şimdi gülenler, vay size! çünkü yas tutacak ve ağlayacaksınız.

Bütün insanlar sizin için iyi söyledikleri vakit, vay size! çünkü onların babaları yalancı peygamberlere de böyle ederlerdi.

"İsa'da en sevdiğim şey, hem Babası Tanrı'yla inan birliği içinde olan bir gizemci hem de insanoğluna karşı yapılan haksızlıkları eleştiren, gerçekleri öğreten, yürek acılarını dindiren bir kişi oluşu."

Halk, Doktor Clement'in sesinden, yaşanan acıları unutturmadan yaralara merhem olan, yaşamın kırılma noktalarının kökünü kazımadan insanı güçlendiren İsa'dan, kendisinin de payını almış olduğunu anlamıştı.

- Dünyamız hem iyiliklerle dolu bir bahçe, hem de gerçek bir savaş alanıdır. Çevremizde o kadar yaralı var ki! Aşkın bakışı üzerlerine değmediği için kendi kendilerini küçümseyen, kendilerini bedenlen ya da ruhen çirkin hisseden insanlar var. Hiçbir aile ya da toplum onlara aidiyet duygusu aşılamadığı için, kendilerini yapayalnız ve terk edilmiş hisseden insanlar var. Adaletsiz bir ekonomik sistemin içinde, haksız kazançlar sağlamayı bilen fırsatçılar, patronlar ve vurguncular yüzünden, sömürülen, haklarından olan insanlar var. Ama İsa tüm bu acılara kayıtsız kalmıyor, aksine. İnsanlar arasında, iyileştirici ve mutlu ilişkiler yaratmak istiyor.

"Yani bir Hıristiyan, kendinin ve yakınlarının mutluluğu için, içinde İsa'yı yaşatan kişidir. Havari Paulus şöyle yazmıştır: 'İsa'yla birlikte, ben de çarmıha gerilmiş biriyim; yaşıyorum ama ben artık ben değilim, içimde yaşayan İsa. Çünkü bedenimin içindeki yaşamımı, beni sevmiş ve yaşamını benim için feda etmiş olan Tanrı'nın Oğlu'na duyduğum inanç içinde geçiriyorum (Galatlar'a Mektup 2,19-20).' Yani bir Hıristiyan'ın yaşamının merkezinde bir kitap değil, hatta bir insan bile değil, İsa'nın içinde kendini gösterdiği haliyle, Tanrı'nın ta kendisi vardır."

Bir sentez tablosu

Christian Clement yerinden kalkıp, tepegöze doğru yöneldi. Bir saydamın üzerine büyük harflerle J E S U S C . H . R . I . S . T (İsa Mesih) diye yazıp, her harfi, şu sözcüklerle tamamladı:

J uif (Musevi)	C rucifie (Çarmıha gerilmiş)
E lohim (Tanrı)	H umain (İnsan)
S auveur (Kurtarıcı)	R essuscite (Dirilmiş)
U nique (Tek)	I ncarne (Cisimleşmiş)
S olidarite (Dayanışma)	S aint-Esprit (Kutsal Ruh)

Tri-unite (Üçleme)

- Haham'a katılarak belirttiğim gibi, İsa *Museviliğin* dışında tam olarak anlaşılabilir. Adı -Yeşua ya da Yehoşua- bir Musevi adıdır ve 'Yahveh kurtar' demektir. Kutsal kitabı olan Tevrat, Museviliğin kutsal kitabıdır. İlk öğrencileri de Musevilerdir.

"*Elohim* sözü -Arapça'daki *Allah* gibi- bize, Tanrı'nın hükmettiğini, kanunları koyduğunu ve yargıladığını anımsatır. Ama aynı zamanda ve öncelikle, *Kurtarıcı'dır*. İnsanların yaşadıkları acıları duyup kaderi değiştiren, acıyan ve bağışlayandır. *Bir ve Tek* olandır; dinlenilmesi ve sevilmesi gerektir. Bildiğiniz gibi, İsa Kutsal Kitabı, Birinci Ahit'te yer alan bu iki emirle özetlemiştir (Tesniye 6,4-5 ve Levililer 19,18): 'Birincisi: İşit İsrail, Efendimiz Tanrı, tek Tanrı'dır; Efendimiz olan Tanrı'yı tüm kalbinle, tüm ruhunla, tüm düşüncenle ve tüm gücünle seveceksin. İkincisi de: Senden sonra geleni, kendin kadar seveceksin. Bu ikisinden daha önemli emir yoktur (Markos 12,29-31).'

"Tanrı insanlarla Dayanışma içinde olduğu ve bizlerle Birlik olduğu için, bizler de onunla, başkalarıyla, dost ya da düşman, kral ya da dışlanmış, inançlı ya da inançsız herkesle dayanışmaya çağırırız. Tıpkı İsa'nın, Babası Tanrı'yla ve biz kardeşleriyle dayanışma içinde olduğu gibi. Tanrı'nın tüm insanlık için her yerel kilisenin aynı dayanışma duygusuyla evrensel Kilise'yle bir aile oluşturması hedeflemesi de bu yüzdendir.

"Bu söylediklerimin Musevileri ya da Müslümanları çok şaşırttığını sanmam. Bizi birbirimizden asıl ayıran ikinci sütunda yazarlar.

"İncil'e göre, İsa *çarmıha gerilmiştir* ama, Kuran'ın alışılmış yorumu buna karşı çıkar. Oysa bu inanç Hıristiyanlık'ta çok önemli bir yer tutar. Oğul Tanrı, İsa'yla birlikte ölümü tatmıştır, *tıpkı* öbür insanlar gibi. Gökyüzünün mutluluğunun içinde kalıp, kendini dünyadaki korkunç olaylardan soyutlamamıştır. Yalnızca *insan* olmakla ve *cisimleşerek* insanın neler çektiğini hissetmekle kalmamış, aynı zamanda acıların en büyüğü olan çarmıha gerilmeyi de yaşamıştır. İnsanlar *yüzünden* -güçlerini kötüye kullanmamalarını öğütlediği ve söylediklerini dinlemek istemedikleri için onu öldüren- tıpkı bir insan *gibi* ve insanların *uğruna* ölmüştür. İsa ölümüyle, kötülüğü, hastalığı ve ölümü beraberinde götürmüş, bize de affetme yeteneğini ve ölümsüz yaşamı armağan etmiştir."

Soytarı herkesin duyabileceği biçimde esnedi.

- Hepsi budalalık bunların. Bir başkasının ölümü, beni nasıl ölümden kurtarabilir ki?

İsa'nın ölümü ile ilgili meseller

Doktor Clement Soytarı'nın sorduğu aşağılayıcı soru karşısında renk vermeden, büyük bir nezaketle yanıt verdi:

- Anlatacağım iki meselin, sizleri aydınlatacağını umuyorum. Bir zamanlar, yakalanıp altın bir kafese konulmuş bir kuş varmış. Kuşun tüm yakarışlarına karşın, yeni sahibi onu kesinlikle

salıvermek istemezmiş. En sonunda kuş, hiç olmazsa ağabeyine yakalandığının haber verilmesini istemiş. İsteği kabul edilmiş ve bir haberci gönderilmiş. Ağabey kuş bu üzücü haberi duyar duymaz, düşüp ölmüş. Ulak, geri dönüp altın kafesteki kuşa kara haberi iletmış. Bu haberi duyan kuş, üzüntüsünden can vermiş. Kötü yürekli sahibe bu olanlar anlatıldığında, ölü kuşu tutmanın bir yararı olmadığını düşünmüş, kafesin kapısını açıp içinden hayvanı çıkartmış. Tam o anda kuş uyanıp uçmaya başlamış. Bir ağacın tepesine çıkıp şöyle demiş: "Ağabeyimin öldüğü söylendiğinde, onun bana kurtuluş yolunu göstermeye çalıştığını anladım." Ağgözlülüğün tek ilacı ölümdür. Gerek başkalarınınkinden, gerekse kendi içindekinden. Kötülükten kurtulmak için, ölmeyi göze almak gerekir... Ağabeyinin 'ölümü' sayesinde kuş mutluluk içinde, uçabilmişti.

"İsa, gelecekteki Yaşam'ı önceden yaşayabilmemiz için, bize ölümden önce ölmeyi öğretendir. Dünyanın baştan çıkarıcılığına karşı ölerək, kölelikten kurtulurum. Oysa İsa, bize doğru yolu göstermekten fazlasını yaptı. Bizim yolumuz oldu.

"Bir de öbür mesele kulak verin. İyi kalpli ve adil bir hâkimin, dünyada her şeyden fazla sevdiği bir oğlu varmış. Günün birinde, serseriler şehre baskın düzenleyip dükkânları talan etmişler ve kendilerine kafa tutanlara saldırmışlar; hatta bu gözü dönmüş caniler yoldan geçen masum insanları bile öldürmüşler. Polisler onları yakalayıp, hâkimin karşısına çıkarmış. Ülkenin yasaları acıkmış: Bu serseriler ölüme mahkûm edilmeliymiş. Tam karar ânı öncesi, hâkimin oğlu kalkıp şöyle demiş: 'Bu gençler, çocukluklarından beri ne annelerinden şefkat, ne de babalarından destek gördüler. Onların yerine cezalandırılmayı kabul ediyorum, bu gençleri de evlat edinmeni istiyorum. Ancak bu şekilde yaşamları değişebilir.'

"Tanrı yasasının karşısında, hepimiz birer serseriyiz. Gerek düşüncelerimiz, gerekse sözlerimiz ya da yaptıklarımızla, hakkımız olmayana göz diker, çalar, gizler, kötü davranır, saldırır, katlederiz. İsa bizim hak ettiğimiz cezayı gördü. 'Aslında dertlerimizi beraberinde götürdü, acılarımıza katlandı, biz ise onun Tanrı tarafından aşağılandığını ve cezalandırıldığını düşünüyoruz. Oysa gururu başkaldırılarımız yüzünden incinmiş, sapkınlıklarımız yüzünden ezilmişti; bizi huzura kavuşturacak olan cezamızı üstüne aldı, bizi iyileştirecek merhem ise yaralarında bulunuyordu (İşaya 53,4-5).' Luther, tüm zamanların en büyük katil, hırsız, zinacı ve soyguncunun... İsa olduğunu söylemişti, çünkü yapmış olduğumuz tüm kabahatleri üzerine almış, karşılığında bize saflığını, masumiyetini, adaletini vermişti."

Soytarı bakışlarım yere çevirmişti, izleyicilerden çıt çıkmıyordu.

- Böylece İsa, bizler için *çarmıha gerildi*. Sonra da herkesin Tanrı'nın şefaatinin, günahlardan daha büyük, hayatın ise ölümden daha güçlü olduğunu bilmesi için *dirildi*. Bu konuda, hiç ayı incelediğiniz oldu mu?

Kral ve Bilge yerlerinde doğruldular.

- Her ay, ay üç gece boyunca ortadan kaybolur, sonra da gittikçe büyüyerek, dolunay halini alır. İsa'nın harika bir simgesi gibidir: Bizler için ölür, dirilir ve üçüncü gün yaşamımızı aydınlatmak için yeniden ortaya çıkar. Tıpkı İsa ve ay gibi, yeniden özgürce parıldayarak doğabilmemiz için, ölümü, başımızdaki belalardan kurtulmayı, ağgözlülüğümüzden arınmayı kabullenmemiz gerekir.

'Yeniden yaşayabilmek' için 'ölmek' gerektiğini kabullenmek o denli güçtü ki, Kral bu sözler karşısında sevinmesi mi yoksa üzülmesi mi gerektiğini bilemedi.

Christian Clement sunumunu şu sözlerle noktaladı:

- İsa'nın ete kemiğe bürünüşünü Noel'de kutlarız; Kutsal Cuma günü çarmıha gerilişim; Paskalya'da ise Dirilişini. Öte yandan Pentekost'ta *Kutsal Ruh'un* desteği olmadan bunların hiçbiri gerçekleşemezdi. Tanrı'nın yaşamı sayılan Kutsal Ruh, İsa'nın Varlığı'nı yüceltmek için Hıristiyanları ve Kilise'yi canlandıran bir güç gibidir. Amacı, içimizde zaten var olan İsa'nın ışığına karşı donukluğumuzu azaltmaktır.

"Eğer Baba Tanrı'yı uzağımızdaki, Oğul Tanrı'yı ise bize yaklaşan Tanrı olarak sayarsak, Kutsal Ruh içimizdedir ve bu aziz *Üçleme*, Hıristiyan inancının temelidir. Her şeyin merkezinde, üç kez aziz sayılan Tanrı'nın bu harika gizemi, bu eşsiz senfonisi, bu yıkılmaz inan birliği yer alır. Ve her insanın yüreği, içtenlikten ve saygı duyulan kimliklerden oluşan bu ilahi uyumla çarpar, yoksa Tanrı'yı bir çiftte, ailede, toplumda ya da ulusta boş yere aramış oluruz. Tanrı'nın nezaketi ve şefkati hepimize sunulmuştur, iş ki onları kabullenelim, ona güvenelim ve tüm

benliğimizle *inanalım*.

"Şimdiye dek gevelediklerimi özetlemek için size son olarak, Yeni Ahit'ten bir söz aktarmak istiyorum: 'Tanrı dünyayı öylesine çok sevdi ki, kendisine inanan insanlar yok olmasın, sonsuza dek yaşasınlar diye, onlara tek Oğlunu verdi (Yuhanna 3,16).' Beni dinlediğiniz için teşekkür ederim."

Yüzleşmeler

Mola sırasında, etrafa candan ve yalın bir sevginin belirtisi olan, içten bir hava hâkimdi. Kuşkular yavaş yavaş dağılmış, yerini mutlu bir ortama bırakmıştı.

İncil ve Kuran

Christian Clement'a ilk soru, Müslüman katılımcıdan geldi:

- Dünyadaki tüm dinlerin arasında, özellikle iki tanesi, Hz. İsa'ya -huzur ve selamet içinde kalsın- çok derin bir saygı duyuyor. Tabii ki öncelikle siz Hıristiyanlar, ona gönülden bağlısınız. Ama unutmamak gerekir ki, biz Müslümanlar da ona çok büyük değer veriyoruz. Kendisine uygun görülen çok sayıda unvan Kuran'da belirtilmiştir: 'Tanrı'nın Sözü', 'Meryem'in oğlu Mesih', 'Tanrı'nın Hizmetkârı'. Ama işin aslı, onu tanrılaştıramayız, çünkü bu, Allah'ın varlığına karşı affedilmez bir saldırı sayılır. Tanrı'nın oğlu yoktur. O Bir ve Tek'tir. Öte yandan Yeni Ahit'te kendisine çok tuhafımıza giden, hatta şaşırtıcı nitelikler yakıştırıldığı da bir gerçektir. Size bu konuda üç soru sormak istiyorum. Birincisi metneleriniz güvenilir mi? Tanrıbilimcilerinizden bazıları, zamanlarının gerisinde olduklarını kanıtlamamışlar mıydı? ikincisi, İslam ilahiyatında İsa'nın, Muhammed'in gelişini haber verdiğini kabul ediyoruz. Siz neden bu konudan söz etmediniz? Son olarak da, nasıl oluyor da Kitab-ı Mukaddes'te, peygamberlerinizin pek çok kusurları olduğundan söz edebiliyorsunuz? Bu bizim için öylesine akıl almaz ki.

- Bana bu denli açık ve temel nitelikte sorular yönelttiği için, Şeyh'e teşekkür ederim. İncil'in ve Yeni Ahit'in esin kaynağı, başlı başına çok geniş çaplı bir konudur. Kendi başına büyük bir kütüphane olan İncil'in gerçeğine sahip olmadığımız doğru. Ama yine de elimizde, metnin yaklaşık yirmi bin kopyası var. İçlerinden, Sinaiticus ve Vaticanus diye adlandırılan metinlerden bazıları, uzun ve neredeyse eksiksiz; bunlar MS IV. yüzyıla ait yazılar ve Birinci Ahit'in Yunanca çevirisiyle birlikte, hemen hemen bütün Kitab-ı Mukaddes'i kapsıyorlar. Bazıları ise, örneğin 2. yüzyılın başlarına ait ve Yuhanna İncili'nden bazı ayetler içeren Rylands papirüsü, çok daha eski parçalar. Yalnızca Yeni Ahit'in, yaklaşık yüz bin değişikliği olduğu sanılıyor. Bu sizi şaşırtabilir. Buna karşılık, değişiklikler yalnızca ayrıntılarda, metnin temel özelliklerini kesinlikle etkilemiyorlar. Bu farklılıkları titizlikle karşılaştırılmak şartıyla, tüm Hıristiyan âlemi için çok güvenilir bir İncil ortaya çıkartılabilir. Hatırlatmak isterim ki, ne Yunan ne de Latin edebiyatına ait hiçbir klasik edebi eser hakkında, İncil için olduğu kadar kanıt yoktur. Örneğin Platon'un eseri, kendisinden on iki asır sonra yazılmış, kötü durumdaki iki el yazmasından bilinir. Budizm hakkında yazılmış en eski metinler, kurucusunun ölümünden tam beş yüzyıl sonrasına aittir ve daha yeni ortaya çıkmışlardır...

- Buna karşılık Kuran çok daha iyi doğrulanmıştır, diye sözünü kesti, Şeyh.

- Sözel vaazın üzerlerine yazıldığı nesnelere -kürek kemikleri, parşömen parçaları, çömlek kalıntıları- kaybolduklarını ve üçüncü Halife Osman zamanında, yanlış sayılan metinlerin elendiğini, ötekilerin birbiriyle uyumlu hale getirilmeye çalışıldığını göz ardı edecek olursak kronolojik açıdan İncelendiğinde, sizin metninizin, Muhammed'in anlattıklarının hemen ardından yazıldığı bir gerçek. Yani metnin günümüze yakın olması, mutlaka ilk günkü gibi kaldığı anlamına gelmeyebilir! Bir insanın sözlerini size birebir aktarabilirim, ama bu size, sözlerin içeriği ya da niteliği hakkında hiçbir şey ifade etmez. Hıristiyanların inancı şudur; eğer İsa dirildiyse, kendisinden söz eden İncil ve Manzum mektupların doğru bir biçimde aktarılıp aktarılmadıklarını da denetlemiştir.

- Bu çok saçma bir mantık, diye bağırdı halktan biri. İsa'nın dirildiğini kanıtlamak için İncil'e güveniyorsunuz... İncil'in doğruluğunu kanıtlamak içinse, daha baştan İsa'nın dirildiğini varsayıyorsunuz. Bu kısır döngü gibi bir şey!

- Ya da erdem döngüsü! Hiç kimseden, Yeni Ahit'e körü körüne inanmasını bekleyemeyiz. Onu okuyan, metinlerini ve yazarlarını keşfeden her insan, bu yazılara güvenip güvenmemek konusunda kendi kararını verir. Hıristiyanlara göre, İncil'deki metinler, Tanrı'yla farklı yazarlar arasındaki etkileşimden doğmuştur. Aynı zamanda Vahiy'in, Tanrı'yla insan arasında, bir metinden çok daha etkin olduğuna inanıyoruz. Her şeyden önce bu kutsal yazıların, Tanrı'nın yaptıklarının ve hâlâ yapmak istediklerinin, halkının yaşadıklarının ve keşfedebildiklerimizin esinli birer yorumu olduklarını unutmamak gerekir. Hatırlatmak isterim ki İncil, ister müminler ister inançsızlar olsun, insanlık tarafından en fazla eleştirilen Kutsal Kitap; bunun sayesinde -ya da bu yüzden- güvenilmeyi hak ediyor. Aynı görüşte olmayanları saygıyla karşılıyorum.

Alain Tannier söze karışmamak için kendini zor tuttu.

- Muhammed'in, İncil'de bildirilmesine gelince; bu çok eskilere dayanan bir tartışma konusu. İncillerin Yunanca yazılmış olan orijinallerinde, İsa'nın kendisinden sonra *bir parakletos'un*, yani bir avutucunun, bir yardımcının gelişini bildirmiştir. Muhammed'in Arapça'daki anlamı 'minnet duyulan'dır, bunun da Yunanca'daki karşılığı *periklufos*'tur. Bu arada, İslam'ın peygamberine duyduğum hayranlığı dile getirmeme izin verin; daha başından, Kuran'ın, minnet duyulması gereken kendisi değil, Tanrı olduğunu kabul edip Tanrı'yı yardıma çağırır: '*Elhamdülillah*' - yani sanırım Allah'a hamdolsun diye başlar. Yeniden sorunuza dönecek olursak, bu iki Yunanca sözcüğün birbirlerine çok yakın olmaları nedeniyle, bazı Müslümanlar Hıristiyanların *periklutos'u*, sözde *parakletos* olarak değiştirmiş olduklarına inandılar; ve tüm bunların nedeni, İsa'nın Muhammed'in gelişini haber verdiğini kabul etmemeleri. Oysa Yeni Ahit'te, hatta tüm Kitab-ı Mukaddes'te avutucu bir manevi varlığın gelişi açıkça belirtilmiş. Yine de, bu denli geniş kapsamlı bir tartışmayı bu kadar kısa sürede sonuca ulaştırabileceğimizi sanmıyorum.

Ali bin Ahmed'e söyleyecek bir söz kalmamıştı.

- Son olarak da, üçüncü sorunuz sayesinde bir başka temel farklılığa değineceğim. Biz Hıristiyanlara göre, Tanrı elçilerini acılarından bir anda arındırmaz, onları alçaklıklarından hemen kurtarmaz. Kitab-ı Mukaddes'te çok sayıda peygamber kusurlarıyla bize anlatılmıştır. Bu konuda bize benzerler. Bizler için birer örnek teşkil etmelerinin nedeni kusursuz olmaları değil, Tanrı'nın yaşamlarını olumlu yönde etkilemiş olmasıdır. İncil'dekilerin hepsi şiddeti, zinayı, nefreti, umutsuzluğu yaşamış insanlardır. Ve bu yüzden hatalarımızın üstesinden gelmek konusunda bize yardımcı olabilirler. Üstelik: Oğul

Tanrı, bize karşılıksız bir sevgi örneği sunabilmek için zayıf, kırılğan olmayı, dışlanmayı ve küçük düşmeyi kendi seçmiştir.

Öğretmenler ve öğrenciler

Haham heyecanla söz aldı:

- Karşılıksız sevgi! Ne güzel bir söz... oysa kiliseler tarafından ne kadar da ender hayata geçiriliyor! İsa, Mesih olsaydı bile, öğrencilerinin onun adına yaptıklarını asla kabul etmezdim. Yalnızca Musevilere karşı değil, aynı zamanda Afrika'daki, Amerika'daki ve Asya'daki yerli halka karşı davranışlarını da. Ya, Hıristiyanların kendi aralarında yaptıklarına, kardeşlerin birbirlerini öldürdükleri savaflara ne demeli? Kurtla kuzunun bir arada yaşamasını öğütleyen İşıya'nın sözlerine ne oldu? Ben, barış ve adalet için, Mesih'i beklemeyi yeğlerim...

Christian Clement, Haham'ın bu şiddetli tepkisinin içinde, hiçbir konuşmanın iyileştiremeyeceği derin yaralar olduğunu anlamıştı. Böylesine büyük bir acı karşısında beklenen tek şey sessiz kalması olduğu halde, kararsızlığının üstesinde gelip şunları söyledi:

- İsa'yla öğrencileri, İncil'le kiliseler arasında, kimi zaman hepimizi utandıran bir uçurum yer alır. *Hepimizi* utandıran diyorum, çünkü bir Hıristiyan olarak kendimi ne bu toplumdaki soyutlamak isterim, ne de soyutlayabilirim. Buna karşılık, başarısızlıklarımızdan ders almamız gerekir. Öğretici nitelikteki ama yanlış yorumlanmış metinlerimiz ne tür sorunlara neden olabilir? Neden kiliseyle ilgili kurumlar, politikaya atıldıklarında, mesajları saptırmaya çalışırlar? Nasıl oldu da Hıristiyan âlemi, en büyük acı olarak nitelendirilen cehennemi öne sürerek 'aşk' adına uygulanan akıl almaz şiddete göz yumdu ve üstelik tüm bunlar, büyücülerin, sapkınların, inançsız ve

dinsizlerin kendilerini bekleyen ateşten korunmaları içindi. Asla bitirilmese de tarihimizin yeni baştan okunması, haklı kırılganlığınızı gidermek için önerebileceğim tek çözüm. Bu belki yapılanları silip atmayacaktır, ama en azından yeni acılara engel olabilecektir....

Christian Clement, kusurları ve sapkınlıkları olan tek dinin Hıristiyanlık olmadığını bilincindeydi. Hatta Haham'a, İsrail topraklarındaki dini uygulamaların, hükümet yönetimine yansımaları konusunda neler düşündüğünü sormayı bile aklından geçirdi. Ama kendini tuttu, iğneyi başkalarına batırmadan önce, kiliselerin kendilerine batırmaları gereken çok sayıda çuvaldız vardı daha.

Tanrı ve ıstırap

Üstat Rahula söz istedi:

- Acıma ve saygı, biz Budistlerin de benimsediğimiz duygular. Öte yandan, 'Tanrı'nın' kırılabilirliği, hatta küçük düşmesi derken, ne demek istediğinizi anlamadım. Nasıl olur da Yüce Gerçek acı çekebilir?

- Hıristiyanlar ıstıraplılığı, evrenin en son değeri olarak görmezler. Havari Yuhanna'nın dediği gibi (I Yuhanna 4,8), mademki Tanrı Sevgi'dir ve bu zoraki değil, önerilmiş bir Sevgi'dir, öyleyse bu Sevgi'nin reddedilmesi söz konusu olamaz. Tanrı bugün hâlâ, insanların çektiği acıları gördükçe, ıstırap duyuyor. Neler diyorum ben? Yalnızca yaralarımızı görmekle kalmıyor, aynı zamanda onlarla özdeşleşiyor da. Tanrı, insanların her ezilişinde, eziliyor. Herkesçe bilinen bir mesele göre, İsa açlar, susuzlar, yabancılar, yoksunlar, hastalar ve tutuklularla dayanışma içinde olduğunu belirtmişti (Matta 25,31-46). Treblinka ve Auschwitz'deki toplama kamplarında, Alain Tannier'nin bize sözünü ettiği Afrikalı ailenin yanında, Kamboçya'da, Sudan'da, eski Yugoslavya'da, Ruanda'da ve daha birçok ülkedeki katliamlarda Tanrı'nın da bulunduğu inanıyorum... Acı çeken bütün bu insanlar aklıma geldikçe, 'Gökyüzündeki Babamız' diye başlayan duanın 'Horlanmışların Yüreğindeki Dostumuz' diye sürdürülmesi gerektiğini düşünüyorum:

"Horlanmışların yüreğindeki Dostumuz,
Sevgi içinde kalsınlar,
Adaletin onlara ulaşsın,
İraden, Tanrı'nın içindeki gibi, üzerlerine bir bayram havası estirsin,
Bugün de bize, her gün verdiğin gücümüzü ver,
Kayıtsızlıklarımızı affet, tıpkı bizim onların yetersizliklerini affettiğimiz gibi,
Bizi boynu bükük bırakma,
Bizleri felaketlerden kurtar,
Çünkü adalet, yardım ve mutluluk,
Bize yalnız senden gelir,
Gerek bugün, gerekse asırlar boyunca,
Amin."

Aynı anda, halkın bir bölümü alkışlamaya, bir bölümü ise ıslık çalmaya başladı. Christian Clement, dini bir gelenek üzerinde yapılan her türlü değişikliğin sevinçle karşılanabileceği gibi küçümsenebildiğini, Tinsel bir özgürlük kadar, haksız bir küfür olarak da algılanabileceğini fark etti.

Tek ve çoğul

Swami Krişnânda soylu bir edayla ayağa kalktı. Dinleyicilerin sesi soluğu kesilmişti.

- Musevilerin ve Müslümanların büyük bir çoğunluğu Cisimlenme düşüncesine, Tanrı'nın bir insanın bedeninde yer almasına sıcak bakmıyor. Biz Hindular için, Tanrı tüm evrende, her varlığın içinde, her yerdedir. İsa'nın bedeninde cisimlenmiş olması bizi kesinlikle rahatsız etmiyor. Biz O'na aynı zamanda, içinde Sonsuzluğu gerçekleştirmiş olan bir usta gözüyle bakıyoruz. Hıristiyanlıkta bizi

rahatsız eden nokta, Tanrı'nın çoğulluğunun yadsınıp, tekliği üzerinde durulması. Hıristiyanlar, Tanrı'nın yalnızca İsa'nın bedeninde cisimlendiğini söyledikleri halde, biz O'nun, bütün varlıkların içinde hiç durmadan ortaya çıktığını savunuyoruz; Hıristiyanlar, insana yalnızca bir tek yaşam verildiğine inandıkları halde, biz insanın birçok hayata sahip olduğuna ve defalarca dünyaya geldiğine inanıyoruz; Hıristiyanlar bu dünyanın tek olduğunu düşündükleri halde, bizler bu yaşamın sonsuz bir çarkın parçası olduğuna inanıyoruz; Hıristiyanlar bizi yalnızca İsa'nın kurtarabileceğini söyledikleri halde, biz çok sayıda kurtuluş yolu olduğunu biliyoruz. Teklik konusundaki bu ısrarınız nereden kaynaklanıyor?

Doktor Clement, dinleyicilerin arasında, az önce tek kurtuluş yolunun İsa'da olduğunu şiddetle savunan genç adamı fark etti. Ellerinin arasındaki kalın Kitab-ı Mukaddes'i, adeta bir av silahıymışçasına sıkıca tutuyordu. Christian Clement, 'dinler arası karşılıklı görüşmelerin' önemine değindiği için, ilkelerine aşırı bağlı Hıristiyanlar tarafından, 'sahte doktor' olarak nitelendiğini hatırladı.

- Büyük olasılıkla bütün dinsel geleneklerde olduğu gibi İncil'de de Tanrı'nın varlığının her tür sınırın ötesinde olduğunu söyleyen evrensel öğretiler, bir de Tanrı'nın işlerini açıkça özel mekânlarda dile getiren özel öğretiler var. Kiliselere göre, insanlar ve inancın olgunluğu, öğretinin çeşitli yönleri, ancak başkalarıyla karşılaştırıldığında ortaya çıkabilir. İnsan yaşamının yeryüzünde yalnızca bir tek insana verilmesi ve bilmediğimiz bir öbür dünyada, Tanrı ile birlikte ya da Onsun yenileniyor olması, yalnızca Hıristiyanlara özgü bir düşünce değildir: Müslüman ve Musevilerin büyük bir çoğunluğu da aynı görüşü paylaşırlar. Bu, insanı tek bir düşünce, ruh ve beden bütünlüğü olarak değerlendirmemizden ileri gelmektedir. İnsan sonsuza dek cisimlenebilecek bir ruh değil de hareketli bir beden olduğu için, tekliğinin içinde bir değer taşır ve kendi bedeninde dirilmeye çağırılır. İsa'ya gelince; kendisine layık gördüğümüz tekliği üzerinde kuşkularınız olması doğal. Acaba neden? İsa tek başına Kurtarıcı, Mesih ve Tanrı'nın Oğlu mu? Yeni Ahit'e göre, onun hayatında, ölümünde ve dirilişinde, yadsınamayacak bir özellik var. Şimdi söyleyeceklerim bazı dindaşlarımı şaşkınlığa uğratabilir: Her birimiz, Tanrı'nın suretinde yaratıldık (Tekvin 1,26), ama bizi 'görünmez Tanrı'nın resmi' olan (Koloselilere Mektup 1,15) İsa'dan ayıran, *saydamlığımızın ölçüsüdür*.

"İlahi evlatlık, hatta Mesihlik -sözcük anlamıyla, Tanrı'nın özgül bir eser yaratma adına için vaftizi- her insanın içinde kısmen yer alır. Ama İsa, Kutsal Ruh'un eylemini en iyi yansıtır. Tanrı'nın en kusursuzca işlediği kişiliktir, ama bu, Tanrı'nın yalnızca onu işlediği anlamına gelmez. İsa bize ilahi affı sunandır, ama bu, Tanrı'nın yalnızca onun bedeninde kendini açığa vurduğu anlamına gelmez. Kutsal Ruh, istediği yerde, istediği gibi hareket edebilme özgürlüğüne sahiptir. Bizim söylemek istediğimiz, İsa'nın saydamlığının en üst düzeyde olduğu ve Oğul Tanrı onun bedeninde cisimlendiği için, Baba Tanrı'yı en iyi biçimde ifşa ettiğidir. 'Beni gören, Tanrı'yı görmüş sayılır (Yuhanna 14,9).' İsa'nın ve her canlı varlığın tekliği sayesinde, özel olan her şey bizim için sonsuz bir değere sahiptir. Her bireye vermemiz gereken değeri eriten büyük sistemlerden ve çarklardan sakınıyoruz."

Hindu bilge, tek bir söz etmeden yerine oturdu. Hindu'nun sessizliği, Hıristiyan temsilciyle aynı görüşte olmadığını ve halkın da fark ettiği gibi bir yaraya sahip olduğunun göstergesiydi. Christian Clement tam bir açıklamada daha bulunmak için yeniden söz almak üzereydi ki, Profesör Tannier tartışmaya girdi. Bakışlarında, hiç kimsenin gözünden kaçmayan bir güç ve kararlılık vardı:

Tanrıtanımazın sözlü saldırısı

- Son söz de bana düştü işte. Ben, Hıristiyanlığın günümüzdeki haini, mürtedi ve karşıtı. Bu dinde en çok nefret ettiğim şey, alçakgönüllülük kisvesine bürünmüş küstahlıkları, başkalarını kabullenir gibi görünürken uzlaşmaz olmaları. Tanrıbilimcilerin her biri, birer bukalemun - hatta saygınlıktan yoksun, alçak ve her zaman geç kalan bukalemunlar. İletişim ve karşılıklı hoşgörü gibi kavramlar, aydın kesim için önem kazanmaya başladığından beri, kâtipleri tüm bağınaz öğretilerin kökünü kazımak için, yıllarca el sürülmemiş tozlu ahlak ve öğreti kitaplarını gün ışığına

çıkardılar. Kadının özgürlüğü ve çevre koruması insanların ilgi alanına girdiğinde Farisîler, kutsal kitaplarında emredilmiş olduğu halde, dinlerinin aslında kadının kocasına boyun eğmesini buyurmadığını savundular. İnsan hakları savunucuları sosyal ve politik haksızlıklara karşı mücadeleye başladıklarında, düşünürleri kurtuluş yöntemleri uydurdular. Beyler, artık ne zaman bir savaşın önünden gideceksiniz? Ne zaman kendi çıkarınız uğruna, hükümet güçlerine yaranmaktan vazgeçeceksiniz? Ne zaman olduğunuzu iddia ettiğiniz gibi olacaksınız, silah kaçakçıları, ahlaksız bankacıları ve utanmaz muhabbet tellallarını sorgulayan yeni bir hayatın tanıkları gibi davranacaksınız? Sessizliğiniz en büyük suç, sözleriniz ise, sizin rasgele, soyut düşüncelerinizin ötesinde bir eşi daha olmayan dünyamızı güzelleştirmeye yetmiyor.

Alain Tannier sert eleştirisine bir yanıt beklemeden, küçümseyici bir tavırla yerine oturdu. Soyтары bile, bu şiddet dolu konuşma karşısında şaşkıncı. Bitmek bilmeyen, koca bir dakikanın ardından, hakem Christian Clement'a bir şeyler eklemek isteyip istemediğini sordu.

Doktor Clement bir kez daha kararsızlığını yenip, şu sözleri mırıldandı:

- İsa ve Hıristiyanlar vardır, İncil ve ilahiyatçılar, Tanrı ve yasalar. Elbette ki ne onlara kesinlikle karşı çıkılabilir, ne de onlarla tam anlamıyla özdeşleşilebilir. İsa, haçıyla, insanların gerçekleştirdikleri her şeyi kökten eleştirmiştir. Belki de Bay Tannier, sizin eleştirilerinizde de, Efendimizin sesi yankılanıyordur...

"Elbette ki, Hıristiyanların yalnızca insanların peşinden gitmediklerini, bazı sosyal değişikliklerin de öncülüğünü yapmış olduklarını aynı savlarla kanıtlayabilirim. Henri Dunant'dan Rahibe Teresa'ya, Albert Schweitzer'den Martin Luther King'e, Soljenitsin'e, hayatlarını insanlık yararına feda etmiş daha birçok Hıristiyan sayabilirim. Aynı zamanda size, Hıristiyanlığın gerek duyduğu bilgilere ulaşmak için tüm eski metinlerini yeniden yorumladığını, bunun da, onun toplumların gelişimine ayak uydurmaya çalışan bir din olduğunu kanıtladığım söyleyebilirim. Ama bunlar yalnızca işe yaramayan sözcükler olarak havada asılı kalırlar, kaybettiklerimizi bize geri kazandıramazlar..."

Konuşmanın böylesine gizemli bir biçimde sonuçlanması, Alain Tannier'yi şaşırtmıştı. Ne ima etmeye çalışmıştı acaba? Kaybettiği ve her an özlediği kızım mı? Yıllardır sönmüş olan inancını mı? Böylesine öfkeleniği için kendi kendine içerliyordu. Öfkesi, kapanmış olduğunu sandığı bir yaranın yeniden kanamasına neden olmuştu. İşte o anda filozof, içinde bir özlem ateşi yandığını fark etti. Ama neye idi bu özlem? Tanrıtanımazlığı seçtiğinden beri, Alain Tannier kendini hem daha özgür ve daha olgun, hem de daha yalnız hissetmişti. Artık hiç kimsenin düşüncelerine burnunu sokup, Tanrı adına neye inanıp, neye inanmayacağını söylemeye hakkı yoktu. Artık hiç kimsenin, ona uygulaması gereken ahlaki değerleri Öğretmeye hakkı yoktu. Öte yandan, artık mücadelelerine, buluşlarına ya da sorunlarına bir anlam kazandıracak kimse de yoktu. Kısacık yaşamının sınırlarını tek başına tayin etmesi gerekiyordu. Bazılarının sözünü ettiği 'laik tinsellikler', ona bilgisayar ortamında yaşanan aşklar kadar anlamsız geliyordu. 'Mış gibi' davranmak... insanoğlu kutsalmış gibi, doğmakla ölmenin bir anlamı varmış gibi, ölmüş bir Tanrı güzel kokabilirmiş gibi... Tüm bunlar insana boş geliyormuş gibi! Oysa... Alain Tannier kara bir delik gibi tüm gücünü emen özlemin neye olduğu anlamıştı. Bu, güvene duyulan özlem, dinin saflığı olmaksızın her şeye ve herkese karşı direnebilen güvene.

Öğle yemeği saatinin geldiğini fark eden hakem, oturumu kapatmaya karar verdi. Sabah toplantısı fazlasıyla uzun ve yıpratıcı geçmişti. Herkes biraz olsun rahatlayarak, kendileri için hazırlanmış olağanüstü yemekleri yemek üzere büyük çadıra yöneldiler.

Son yemek

Katılımcıların birçoğu o akşam döneceklerini bildirdiklerinden, veda yemeğinin öğlede verilmesine karar verilmişti. Herkes bu yemeğe katılacaktı.

Kral'la Bilge yalnızca aydan, ölümden ve yeni bir hayattan söz ediyorlardı. Soyтары ise karnını maddesel olmayan şeylerle dolduramayacak kadar açtı. Aşçıların da harikalar yarattığını belirtmeden geçmemek gerek. Dünyanın dört bir yanına özgü yemekler, her dinin kurallarına uygun olarak, açık büfe şeklinde konuklara sunulmuştu. Bu farklı kokuların ve tatların karışımı,

adeta elle tutulur bir mutluluk ortamı yaratıyordu.

Kader, Alain Tannier ile Christian Clement'in aynı masada oturmalarını istemişti, üstelik de yan yana. Bir tartışmaya yol açmamak için, her ikisi de öbür yanlarında oturan komşularıyla koyu bir sohbeta daldılar. David Halevy ise kendini mahzun hissediyordu: Aslında ülkesine döneceği için mutsuz sayılmazdı, ama yine de içinde aralanmış olan kapı karşısında ne yapacağını bilemiyordu. Gözlerinin önünde bir ışık seli belirdi; küçük bir ışıldağı andırıyor ve masanın ta öbür ucundakileri bile aydınlatabiliyordu. David'in Amina'yı görmesiyle, bedenine bir sıcaklığın yayılması bir oldu. Genç kadın bakışlarını tabağından kaldırmadan, üzgün bir edayla yemeğini yiyordu. Haham'ın gözünde, bu üzgün haliyle bile çok güzeldi. David'in eli hafifçe titremeye başladı. Yanağını okşayıp, saçının yalnızca bir teline dokunabilmek için neler vermezdi? Hatta bu saplantısının içerisinde, aklına bir kurnazlık ile gelmişti: İmamı selamlamak için ayağa kalkabilir ve beceriksizce arkasını dönerken, eli genç kadının yüzüne değebilirdi... Asla hayata geçiremeyeceği bu saçma düşünceleri aklından çıkartmaya çalıştı.

- Hıristiyan katılımcının sunumu hakkında neler düşünüyorsunuz, diye yeniden sordu Rahula, Haham'a; ilk seferinde Haham soruyu duymamıştı.

- İlginç, diye yanıtladı David Halevy kısaca.

Aslında İsa figürü onu düşündürüyordu. Ya günün birinde İsa'nın kişiliğinde, yanılan bir Musevi peygamberden ya da çok çalışkan öğrenciler tarafından ilahlaştırılan sapkın bir hahamdan fazlasına rastlarsa? Budist'in sorusu aklını daha da çok karıştırmıştı. Bir saniyeden kısa bir süre için, kendini Amina'yla bir kilisede evlenirken hayal etti... Hatta gazetenin başlığını bile: 'BİR HAHAM, İMAMIN KIZIYLA, BİR PAPAZIN ÖNÜNDE EVLENİYOR'. Rezalet! Düşüncelerini biraz olsun değiştirebilmek için, tabağını yeniden doldurmak üzere büfeye gitti. Bu sırada çok sayıda insan, sunumundan ve düşüncelerinden ötürü onu tebrik ettiler. En sonunda büfeye ulaştığında kendini Amina'nın yanında buluverdi; eli elinin birkaç santim uzağındaydı yalnızca. Bir an için genç kadına dokunacak gibi bir hamle yaptı ve sonra aynı hızla elini geri çekti. Genç kadın hiçbir şey görmemiş gibi davranıyor, şaşkınlıkla hayal kırıklığını bir arada yaşıyordu. Haham hemen büyük çadırdan ayrılıp, öğleden sonraki oturuma kadar çevreyi gezmeye karar verdi.

Son sürat koşusu

Turnuva'nın can alıcı ânı yaklaşmıştı. Toplantı salonunda, heyecanla karışık bir ciddiyet göze çarpıyordu. Acaba hangi din altın madalyaya layık görülecekti? Ülkenin geleceği, az sonra verilecek kararlara bağlıydı.

Jüri üyelerinin yüzlerinde inanılmaz bir ciddiyet vardı. Belki de içlerinden bazıları, son kararın onların omuzlarına yüklediğini belli etmek istedikleri için bu yüz ifadesini takınıyorlardı.

Ama hiç beklenmedik bir karar, herkesi şaşırttı. Hakem, hiç kimsenin hazırlanmadığı bir konuda bir sınav yapılacağını duyurdu:

- Bayanlar, baylar, yarışlarımızın neredeyse sonuna geldik. Kısa süre sonra, jüri üyeleri kararlarını verecek, bizler de Bilgelik ve Gerçeklik madalyalarını hak edenlere sunacağız. Ama sözü jüriye vermeden önce, değerli yarışmacılarımız için son bir sınavımız daha olacak. Kral'la birlikte aldığımız bir karar sonucunda yarışmacılarımızdan istediğimiz şey şu: Her biri iki sözcükle ve bir dakika içinde bize inançlarının özünü sunsun. Yüz metrelik bir sürat koşusunu andıracak olan bu sunumların hepimize ve özellikle de jüri üyelerine doğru kararı vermek konusunda yardımcı olacağına inanıyoruz.

Salonu bir şaşkınlık ve heyecan dolu bir uğultu sarmıştı.

- Henüz bitirmedim, diye sürdürdü Bilge. Bu sözlerden herhangi birinin, farklı dinlerde sözü geçen İlahi Gücün ya da Gerçekliğin adı olmaması gerekiyor. Hepimiz Allah'ın, Brahman'ın, YHVH'nin, Üçleme'nin ya da Budizm'in değişik dini geleneklerin merkezlerini oluşturduklarını anlamış bulunuyoruz. Sizin yapacağınız, Aslın özünü bizlere iki sözcükte sunmak, yani herkesin aklında kalması gerekeni. Sunum sırası, gerçek sunumların aksi yönünde olacak. Yani ilk olarak sözü Doktor Clement'a veriyorum.

Christian Clement'ın rahatsız bir edayla istemiş olduğu beş dakikalık düşünme payı, Bilge

tarafından kabul edildi. Toplantı salonu yavaş yavaş sessizliğe gömüldü. Kral yoğunluktan özellikle zevk almıştı, hatta Turnuva bittikten uzun süre sonra bile, bu ânı tekrar tekrar anımsayıp aynı heyecanı duymak isteyecekti.

- Doktor Clement, söz sizin.

Hıristiyan katılımcı yerinden kalkıp, yüksek sesle şunları söyledi:

- Hidayet ve dayanışma. İşte Hıristiyanlık inancının akciğerleri. Her şeyi 'sevgi' sözcüğünde de bir araya getirebilirdim, ama ne yazık ki insanlarda hayranlık uyandıramayacak kadar çok kullanılan bir sözcük bu. Hidayet, bizi kendi mutluluğuna ulaştırmak için, her şeyin üzerine uygun biçimde eğilen Tanrı'dır. Dayanışma ise adil ve şefkat dolu ilişkiler kurmak için, insanlık ve evrenle sonsuza dek birleşen Tanrı'dır. Hıristiyanlara göre hidayet, ölümüne dek bizlerle dayanışma içinde kalan ve sonra da dirilişiyle ölümü yok eden Hz. İsa'da, en yüce noktasına ulaşmıştır. O zamandan beri, hidayet ve dayanışmanın gerek insan, gerekse toplum açısından gözle görülür ve gerçek bir hal alabilmesi için, İsa'nın Ruhunun içimizi aydınlatmasına izin vermek boynumuzun borcudur.

Hıristiyan katılımcı, dinleyicilerin alkışları arasında yerine oturdu.

- Haham Halevy, lütfen.

- Kutsallık ve sadakat, Museviliğin en önemli niteliklerindedir. Tevrat'ta, "Aziz olun, çünkü ben Efendiniz, Tanrı azizim," diye yazar (Levililer 19,2). Kutsal olan yalnızca Tanrı'dır, O kimseyle kıyaslanamaz. Yaratılandan ayrı ve tanıdığımız her şeyden farklı olarak, kendisi ve çevremizle yeni ilişkiler kurmamızı ister. Sevgi, adalet ve sadakatle dolu davranışlarımızla, hem onun adını, hem de kendi varlığımızı kutsallaştırmalıyız. Tanrı, sözlerine ve halkına sadık olduğu içindir ki, bizler de farklı ilişkilerimizde sadakatimizi dile getirebiliriz.

Haham, kimseye belli etmemeye çalışarak Amina'ya bir bakış fırlattı, genç kadının gülen yüzünü görünce heyecana kapıldı.

- Söz sizin, İmam Efendi.

- Kuran'da sözü geçen merhamet ve itaat, temel gerçeklerdir. Allah, Merhametli olandır. Evreni yaratan ve peygamberlerini gönderen O'dur. Bölünmüş ve asi insanlara, tekliğini ve adaletini, güzelliğini ve gücünü ifşa etmiştir. İtaat sayesinde -İslam-, yani kişisel ve sosyal yaşantılarımızın sevgi dolu bir biçimde Tanrı'ya iade edilmesiyle, dünya gerçek kimliğine kavuşabilir.

Ali bin Ahmed, kızının yardımıyla yerine oturduğunda salonu inleyen alkışlar, önceki katılımcılardakine oranla artmış gibiydi. Bu kör ve alçakgönüllü adam, halkın yoğun sevgisini kazanmıştı. Âmâliğinden mi kaynaklanıyordu bu? Ya da sözlerinde kibirden eser olmamasından mı? Yoksa yanında duran güzeller güzeli Amina mıydı neden?.. Bu konu Krallık'ta hâlâ tartışılır.

- Swami Krişnânda, lütfen.

- Özgürlük ve ölümsüzlük, Hinduizm'in özünü oluşturur. İyilikle kötülük, sağlıkla hastalık, sevgiyle nefret, yaşamla ölüm arasında bölünmüş ve parçalanmış olan dünyamızda, özgürlüğe derin bir özlem duyarız. Her insan meditasyon sayesinde, tüm köleliklerden arınmış, tüm gerekirciliklerin ötesindeki gerçek Benliğini bulabilir. İlahi Gerçek'le birleşmiş, hatta ona eşit olan bu Benlik, ölümsüzdür. Deneyim sayesinde, ölümün her türünden kurtulmak ve içimizdeki Ölümsüzlüğe ulaşmak mümkündür.

- Teşekkürler. Söz sizin Üstat Rahula.

- Buda'nın öğretilerine göre, insanların en çok gereksinim duydukları şeyler, çözülme ve acıma. Cehaletimiz ve açgözlülüğümüz yüzünden dayanıksız şeylere bağlanıyoruz ve bu yüzden acı çekiyoruz. Ancak iç ve dış dünyanın ne denli boş olduğunu anladığımızda çözülebiliriz. Bu sayede başkalarının çektikleri acılara kayıtsız kalmaz bunların, nedenlerini de daha açıkça görebiliriz. Acıma duygusu sayesinde, tüm insanlara kurtuluş yolunu göstermeyi amaçlarız, ta ki ıstırap tümüyle yok olana dek.

Alkışlar kesildikten sonra, hakem sözü Alain Tannier'ye verdi.

- Bir Tanrıtanımaç olarak, yalnızca kendi adıma konuşabilirim. İlk aklıma gelen sözcükler karmaşa ve insanlık. Evrenin dolambaçlı gelişiminde, rastlantı ve gereksinimden, sayısız değişim ve sürekli seçimlerden oluşan bir karmaşa yasası göze çarpar. On beş milyar yıl öncesine dayanan Büyük Patlama'yla meydana gelen ilk kuarklardan insan bedenindeki yüz bin milyar

hücreye varana dek, uzun bir ayrışma, birleşme, özelleşme ve birbirinden yararlanma sürecinden geçildi. En basitinden en karmaşığına, kargaşadan düzene, maddeden yaşama dek, karmaşa her yerde var ve var olmayı sürdürecektir. İnsanlığımız güzel ve kırılğan. Hücrelerimizin içindeki atom çekirdekleri, bundan on milyar yıl önce, ilk yıldızların bağıında, organik moleküllerimiz ise bundan yaklaşık dört milyar yıl önce, yaşamsal çorbanın içinde yaratıldı. İlk insanlar bundan üç milyar yıl önce yeryüzünde belirdiler, bizlerse yalnızca bir yüzyıl içerisinde, hepimizi ortadan kaldırabilecek güçte nükleer bombalar icat ettik. Uzun ve gizemli bir öykünün mirasçıları olarak, insanlığımızın kendi kendine zarar vermesine engel olmamız gerekir.

Yarışmacıların birçoğı, Alain Tannier'nin dinsel izler taşıyan bu konuşmasından çok etkilenmişlerdi, özellikle de sözünü ettiği bu 'yasanın', kendilerinin 'Tanrı' ya da 'ilahi irade' olarak adlandırdıklarına olan benzerliğinden. Ama hiçbirini yeniden söz alıp programı uzatma taraftarı değildi, üstelik böyle bir tartışma başlatmak aleyhlerine olabilirdi.

Salona büyük bir sessizlik çöktü. Bilge, hakemlik görevini yerine getireceğı yerde, derin düşüncelere dalmış gibiydi.

Soytarı dayanamayıp, şöyle haykırdı:

- Hey! Evrenin milyarlarca yıl süren bu yavaş gelişimini göz önüne alacak olursak, anlamlı bir şeylerin olması için daha uzun süre beklememiz gerekecek! Oysa benim yeni bir karmaşa yasası çıkana kadar burada durup beklemeye niyetim yok!

Bilge hiçbir şey duymamış gibi davrandı. Aslında Soytarı'nın söylediklerini dinlememişti bile. İçini garip bir önsezi kaplamıştı. Aklına ilk gelen, onu herkesle paylaşmak oldu; ama biraz düşününce jürinin söyleyeceklerini beklemenin daha doğru olacağına karar verdi. Jüri üyelerine karara varmaları için yarım saat süre tanıyıp, oturuma ara verdi.

Jüri kararını açıklıyor

Jüri üyeleri kararlarını açıklamakta gecikmişlerdi. Canları sıkkın, hatta sinirli görünüyorlardı. Başkanları söz aldı:

- Ey Kral, sayın hakem, siz farklı dinlerin ve Tanrıtanımazlığın saygıdeğer temsilcileri, bayanlar ve baylar. Uzun süren görüşmelerin ardından, jürinin kararını açıklama görevi bana verildi.

Salonda elle tutulur bir gerginlik vardı.

- Şiddetli tartışmalardan sonra, görüş birliğine varabildik. Kararımız, kesinlikle oybirliğine varamayacağımız! Aslında her katılımcı bir oy aldı, bu yüzden de altın madalyayı kime vereceğimizi bilemiyoruz. Jüri üyelerinden biri için, madalyayı hak eden Hinduizm çünkü Tanrı'nın her yerde olduğunu kabul ediyor. Bir başka jüri üyesine göre ödül alması gereken İslam, çünkü günümüze en yakın Vahiy onunla geldi. Bir üçüncüsü için en başarılı Musevilik, ne de olsa tektanrılı dinlerin kaynağı sayılıyor. Bir dördüncüsüne göre, mitolojik ideolojilerin tuzağına düşmemize engel olduğu için altın madalya Tanrıtanımazlığa verilmeli. Bir beşincisine göre kazanan Budizm, çünkü içlerinde en hoşgörülü olan ve en az şiddet içereni o. Bir sonuncusuna göre ise, madalyayı tek hak eden Hıristiyanlık çünkü performansı çok iyi değilse de, tıpkı bir dekatlon gibi eksiksiz. Ey Kral, bu yüzden son kararı vermek size kalıyor.

Toplantı salonu bir kez daha, bu durumdan hoşlanmayanların ısıkları ve karar alınmamasına sevinenlerin alkışlarıyla dolmuştu.

Jürinin oylaması karşısında ne yapacağını şaşırın Kral, kararını vermeden Bilge'yle Soytarı'ya danışmak istedi.

Soytarı işe karışınca

Hakem, Soytarı'nın Turnuva'yı rezil edecek bir şey yapmasından çekiniyordu. Ama mademki Kral onun da düşüncesini almak istemişti, ona söz hakkı vermek gerekiyordu.

Soytarı, yüzünde hınzır bir gülümseme ve kucağıında Eloise'le, çeşmeye doğru yöneldi:

- Bundan bir yıl önce gördüğüm rüyada bir el, "Kral ve Bilge gibi, senin de ölmen gerek," diye

yazmıştı ve imza 'Tanrı'nındı. Bu Turnuva başlayıncaya dek, ölümü, keder ve hastalık olarak hayal etmişim, o, adı ağza alınmaması gereken 'Ö' idi. Başka bir ülkede yaşayan meslektaşlarımdan biri, bana dinler hakkında şu çarpıcı özeti gönderdi:

- Hinduizm: Bu 'Ö' önceki yaşamlardan birinde başa geldi bile. Gizemci Hinduizm: 'Ö' geldiğinde, 'OM'u mırıldan.
- Budizm: 'Ö' kapıya dayandığında, acaba gerçekten 'Ö' müdür?
Zen Budizm'i: 'Ö' geldiğinde hangi sesi çıkarır?
Büyük Araç Budizm'i: 'Ö' içinde olanları sev.
- Musevilik: Neden 'Ö' her zaman gelip beni bulur? Dindar Musevilik: 'Ö' başıma geldikçe, dinime daha da çok bağlanıyorum.
Dinsiz Musevilik: 'Ö' başıma geldikçe, dinimin hiçbir şey ifade etmediğini daha iyi anlıyorum.
- Hıristiyanlık: 'Ö'nün çokça bulunduğu yerde, ruh huzuru da çoğalır.
Protestanlık: Daha fazla çalışırsam, 'Ö' başıma gelmez.
Katoliklik: Başıma 'Ö' gelirse, bu onu hak ettiğim içindir.
Ortodoksluk: 'Ö' dinsel tören hariç her yerde başa gelebilir.
Hıristiyan tarikatçılığı: Tık, tık. 'Ö' geliyor.
- İslam: Başına her geleni kabul et, hatta 'Ö'yü bile. İslamı Şiddet: Eğer 'Ö' başına gelirse, yanına bir rehine al.
Şairlerin İslam'ı: 'Ö'nün içinde olduğun zaman, ey insan, onu içine çekme.

Dinleyicilerin bir bölümü, Soyтары'yı yuhalamaya başladı. Soyтары ise olabilecek en sakin tavırla elindeki kâğıdı küçük parçalara ayırdı.

- Ölüm kapıya dayandığında, acaba gerçekten ölüm müdür? Bugün bu konuda kuşku duyuyorum ve bu kuşku bana inancımı yeniden kazandırdı...

Soyтары, halkın şaşkın bakışları arasında yerine döndü.

Bilge'nin sentezi

- Ey Bilge, sen bize neler söyleyeceksin, diye sordu Kral.

- Benim rüyamda: "Tıpkı halk gibi, Kral'ın da ölmesi gerek," deniyordu ve imza 'AYN'dı. Haham bize 'AYN'ın '-MAMAK' olumsuzluk takısı ve aynı zamanda Tanrı'yi belirten bir söz olduğunu söylediğinde aklım karıştı. Özellikle de Kral'ın rüyası 'ANY' imzalı olduğu ve ilahi 'BEN'i tanımladığı için. İşte o anda anladım ki, Tevrat'ta adı geçen Tanrı hem Budistlerin belirttiği gibi betimlenemez, hem de Hinduların dediği gibi ilahi 'BEN'e eşit.

"Az önce katılımcıların inançlarını iki sözcükle özetlediklerini duyduğumda, merakım daha da büyüdü: Müminlerle Tanrıtanımazların, Sami dinleriyle Doğu dinlerinin arasında öylesine büyük farklar vardı ki; ama sonra, tıpkı bir şimşegin gökyüzünü yarması gibi, içimde bir şey uyandı: Bize sunulan bu birbirlerinden inanılmaz ölçüde farklı inançların içinde, hepsini aynı çatı altında toplayan ortak bir görüş vardı. Sizlere rüyamda, anlaşılmaz bir not daha gördüğümü söylemeyi unuttum: "İğneyi bulursanız, yaşarsınız." Ali bin Ahmed, sufilerle ilgili muhteşem meşeliyle, bize bu esrarı yorumlayan anahtarı sundu: İğne diker ve birleştirir, oysa makas keser ve ayırır. Bu sözler, az önce hissettiklerimle tam bir uyum içinde. Bu dört gün boyunca dinlediklerimizin ortak yanları neler? Size söyleyeyim: bir ayrılışı ve birleşme'yi içeren çifte deneyim. Evrenin Kanunu, daha iyi birleştirmek için ayıran ve yeniden bir araya getirmek için özgür bırakan Ruhsal gizemin ta kendisidir. Bu, 'Baba' ile 'Oğul'un hem birbirlerinden ayrı, hem de aynı kabul edildikleri Hıristiyan Kutsal Üçlemesi için de geçerlidir. Aynı zamanda, hep daha çapraşık birlikler oluşturmak için taneciklerin bir araya geldiği karmaşa yasasında da vardır. Budistler bize, dünyanın ve benliğin boşluğundan söz ettiklerinde, amaçları bizi

açgözlülüğümüzden ve cehaletimizden kurtarıp, gerçek bir özgürlüğe ulaşmamızı sağlamaktır. Ve bize acıma duygusunu öğretilmelerinin nedeni, 'var olan' her şeyle bağ kurmadan birleşmemiz içindir. Hindular bizi gerekliliğimizden ve bencilliğimizden kurtulmak konusunda uyardıklarında, bize aslında her türlü bağılıktan uzak yaşamayı öğütlemektedirler. Ve bizi evrensel ve Ölümsüz İlahi Gücü sınamak konusunda yüreklendirdiklerinde, bu tüm canlı ve cansız varlıklarla yeni bir ilişki içine girmemiz içindir. Museviler, Hıristiyanlar ve Müslümanlar Tanrı'nın kutsallığından söz ederken, bizi görünen dünyaya bağlı olmamaya, insanları ya da fani mal mülkü yüceltmekten uzak durmaya çağırırlar. Ve yine Museviler, Hıristiyanlar ve Müslümanlar bize Tanrı'nın teklifinden ve tüm varlıkları yaratıp sevdiğinden söz ettiklerinde, bizleri yakınlaşmaya, şefkat dolu yeni ilişkiler yaşamaya çağırırlar. Kutsallık ve sadakat, inayet ve dayanışma, merhamet ve itaat, bizleri esir eden her şeyden kurtulmamızı ve yaratılmış olan her şeyle bir arada yaşamamızı sağlar.

Bilge'nin sesinde bir şeyi başarmış olmanın mutluluğu vardı. Sonra yüzünde yavaş yavaş mutsuz bir ifade belirdi.

- Ayrılık ve birleşme, birliktelik ve farklılaşma, kopma ve bir araya gelme, ölüm ve diriliş, Ruh'un canlılığının ta kendisidir. Ne yazık ki dinlerin ve insanların alinyazılarında çoğunlukla bu hareket donmuş, hatta engellenmiştir. Bu sonsuz deneyimi derinleştirmek yerine, çok sayıda mümin ya da inançsız kişi kendilerini bazı yüzeysel şeylerden soyutlarken, bir yandan da bir kişiye, topluluğa, ulusal, politik ya da felsefi bir kurama, dinsel bir inanca körü körüne bağlanıp kalıyorlar. Ve en tehlikeli kapana kısıtılıp, mutluluk ya da kurtuluş, özgürlük ya da dayanışma gibi maddesel olmayan servetlerin esiri oluyorlar. Taşlaşmış bir bağılıktan daha tehlikeli bir şey yoktur. Ve bugün, bu engellenen dindarlıklar yüzünden insanlar hâlâ öldürülüyorlar... Tinsel mutluluk adına, insanlardan hakları olan mutlulukları esirgediler, kurtuluş adına, onu anlamayanları ya da istemeyenleri katlettiler. Şart koşulan özgürlük adına, kültürel, ekonomik ya da cinsellik içeren bunca şiddet olayı cezasız bırakılıyor. Sosyal dayanışma adına, 'deli', 'kentsoylu' ya da 'kapitalist' olarak nitelendirilen insanlar öldürüldü. Tanrı, Tanrı düşüncemizden çok daha büyüktür, gerçek ise, hakkında bildiklerimizden çok daha karmaşık.

Bilge bu sözlerden sonra sustu, az önceki keşiflerinin içine gömülmüş gibiydi.

Kral'ın kararı

Kral, Bilgesiyle gurur duyuyordu. Ama Bilge'nin yaptığı bu sentez, Kral'ın pek işine yaramamıştı. Her turnuvada madalya kazananlar olurdu, oysa şimdilik kimse ödülü hak etmiş sayılmazdı. Ne yazık ki yarışları, sanki hiç kimse kazanmamış ya da hepsi de kazanmış gibi bitirmesi olası değildi. Jü'ri bir karara varamamış, bu ağır sorumluluğu Kral'a yüklemişti. Ülkesi için bir din seçmeli miydi, eğer evetse hangisini? Ardından rüyasını anımsadı: 'Tıpkı ay gibi, halkının da ölmesi gerek, imza ANY'ydi. Bilge'nin ve Soyтары'nın da katkılarıyla, ölümün daha rahat bir yaşama geçiş, bu dünyada başlayıp, öbür dünyada sona eren bir kurtuluş eylemi olabileceğini anlamıştı. Aya gelince; Üstat Rahula mayıs ayında gerçekleşen Budist Bayramı'nı anlatırken ona değinmiş, Ali bin Ahmed, ayı yeni bir yaşamın simgesi olarak göstermiş, Christian Clement ise ayı ölümle ve İsa'nın dirilişiyle bağdaştırmıştı.

Böylece Kral, asil ve heybetli bir şekilde yerinden kalkarak, şunları söyledi:

- Bayanlar ve baylar, cesur katılımcılar, en sonunda 'SY'lerimizin karar aşamasındayız. Jürinin kararsızlığının ve Bilge'nin açıklamasının ardından, kazananı tayin etmek üzere tek başıma bırakıldım. Bu görev bana çok zor gelse de, Kral olmanın omuzlarıma yüklemiş olduğu sorumlulukların bilincindeyim. Hepinizin bizleri bilgilendirdiğini, heyecanlandırıldığını, teşvik ettiğini, uyardığını, büyülediğini belirtmem gerekir. Gördüğüm rüyayı düşününce, bir tek din bize çok uygunmuş gibi geliyor ve bu dini de....

Halk, Kral'ın iki dudağının arasından çıkacak sözleri bekliyor, gazeteciler durmadan not alıyordu, temsilcilerin çoğunluğu ise bakışlarını yere doğru çevirmişlerdi.

Kral ilham almışçasına gözlerini kapadı ve içine döndü. Kendini içinden yükselen bir görüntüye kaptırdı ve birkaç saniye boyunca yabancı olduğu bir dünyaya sürüklendi. Krallığının dışındaki bir katedralde olduğunu gördü. Kilisenin arka tarafında, dinsel bir tören yöneten bir rahip vardı.

Protestan rahip -yoksa bir keşif miydi?- küçük bir dinleyici topluluğu önünde Kıyamet Günü'yle ilgili bir metin okuyordu. Kral bu rutubet kokan, ağır havalı ortamdan kaçıp kurtulmak istedi. Ama sanki görünmez bir el onu tutuyordu ve böylelikle de vaizin okuduklarını duydu. "Ben Alfa ve Omega'yım, İlk ve Son, Başlangıç ve Bitiş. Ne mutlu giysilerini yıkayıp, yaşam ağacına ulaşmayı ve şehrin kapılarından içeri girmeyi hak edenlere (22,13)." Tam o anda, kilisenin orta yerinden bir su fışkırdı. Dinleyiciler şaşkınlıkla irkildiler. Hatta papaz törene ara verip, bu garip olaya bakmaya gitti. İnce bir fıskiye andıran su, yavaş yavaş bir çavlına dönüştü. Sudan ıslanan insanlar gülümsemeye, hatta kahkahalarla gülmeye başladılar. Bu yaşam ve mutluluk pınarı, sanki onları ferahlatmış gibiydi. Su gittikçe hızlandı ve tüm kiliseyi kapladı. Civardan bu mucizeyi görmeye bir sürü insan geldi, mutluluk onlara da bulaştı. Olanları izleyen Kral'ın içini bir bütünlük duygusu kapladı, yeniden duyduğu heyecan onu sevindirmişti. Halkı tarafından terk edilmiş, eski Hıristiyan dininin altın madalyayı hak ettiğini haykırmak istedi. Ama içinden gelen bir Ses ona engel oldu. Halk bu Güç karşısında, daha da içine kapandı, sevinç huzura bıraktı yerini...

Kral gözlerini açtığında, kendini büyük toplantı salonunda bulduğuna şaşırılmış gibiydi. Dinleyicilerin dikkatli bakışları, gerçeğe dönmesini sağladı. Kendini bile hayrete düşüren sözler söylemeye başladı:

- ... bir tek din bize çok uygunmuş gibi geliyor ve bu dini de... kendi özel hayatım için seçeceğim. Bir Kral olarak, bu dini halkıma zorla kabul ettiremem. Devletim, herkesin, kendi esas Gerçeğini özgürce seçebileceği şekilde laik olmalı. Eğer varsa, Tanrı altın madalyaya layık olanı tek seçecek olmalıdır. Bu dünyadan göçtüğümüzde, hiç kuşkusuz kendi dinimizi ve insanlık felsefemizi seçebileceğiz. Bizse ancak bir gümüş madalya verebiliriz ve onun sahibini belirlemek üzere dört yıl sonra yeniden bir araya gelmeyi öneriyorum. Madalya, bu dört yıl içerisinde diğer dinlerin müminlerini anlamak ve onlara hizmet etmek konusunda en fazla çaba gösterendine verilecek. Böylelikle özerkliğini genişletmeyi başardığını, inancı olan ya da olmayan insanların neler hissettiğini anladığını kanıtlayacak ve onları yilikte bulunacak. Ruhun eyleminin işareti değildir zaten bu? Ayrılma ve birleşme, özerklikten kurtuluş ve başkalarını kabul etme. Elbette ki bu, başkalarının uygulamalarını ve öğretilerini hiçaraştırmadan, körü körüne kabul etmek anlamına gelmez! Ama bu görkemli yardımlaşma, insanların birbirlerini dinlemelerini, birbirlerine destek olmalarını sağlayacaktır ve ancak bu davranışlar ödüllendirilebilir. Yani size dört yıl sonrasının mayısındaki dolunay zamanı için şimdiden randevu veriyorum ve tüm rakiplerin barışı sağlamak için ellerinden geleni yapacaklarına inanıyorum. Aynı zamanda siz bütün temsilcilere, halkıma en iyi öğretiyi sunabilmeniz için, basın ve medya özgürlüğünü de sunuyorum. Davranışlarınızı yakından izleyip, bir sonraki yarışmada gümüş madalyanın sahibini tayin etme görevi onların olacak.

Halk, jüri ve temsilciler, Kral'ın bu kararı karşısında hem şaşkınlığa, hem de hayal kırıklığına uğramışlardı. İçlerinden tek bir kişi usulca alkışlamaya başladı. Ardından yavaş yavaş salondaki herkes çılgınca el çırpıma koyuldu.

Kral salondakilerden sessiz olmalarını rica ederek, kaldığı yerden konuşmasını sürdürdü:

- Bayanlar, baylar, bence doğru karar bu. Bu sözlerimden sonra, halkımın neler düşündüğünü öğrenmek isterim. Bu yüzden, bu Büyük Turnuva'nın özenle halka duyurulmasını ve gerek buradakilerin, gerekse başka yerlerdeki, burada yaşananlar ya da Söylenenler hakkındaki düşüncelerini açıkça beyan etmelerini öneriyorum. Bilge'yle birlikte, burada tartışılanları kaleme alması ve düşüncelerinizi sorması için güvenilir bir kişi seçeceğiz.

Dinleyicilerin sevinci yüzlerinden okunuyordu.

Kral son bir kez söz aldı:

- Bana bu turnuvanın sonunda, tüm yarışmacılara teşekkür etmek kalıyor. Sporcular, geçici bir zaferin peşinde koşuyorlar; sizlerse Ebedi Güzelliğin koşucularısınız. Dinlerinize adadığınız yaşamlarınızla bize örnek olduğunuz ve halkım için yapacaklarınız için şimdiden teşekkürler. Ayrıca bu zor görevin üstesinden başarıyla geldiği için Bilge'ye, tüm dikkatlerini yarışmacılara verdikleri için jüri üyelerine, katılımları için halka ve bu turnuvanın başarıya ulaşması için durup dinlenmeden çalışan isimsiz kahramanlara da teşekkürü bir borç bilirim. Her biriniz kararlılıkla, erdem ve dayanışma arayışıyla dolu bir yürekle evlerinize dönün. Hoşça kalın, Tanrı yardımcınız olsun.

Büyük Turnuva için bestelenen marş son bir kez çalındı. Gerek halk, gerekse artık birbirlerini birer rakip olarak görmeyen temsilciler, heyecan içindeydiler.

Son bir dokunuş için

Bir sürü gazeteci, temsilcilere son birkaç soru sormak için bekliyordu. Kral'la Bilge en çok aranan isimlerdi. Hatta Soyтары'yla bile röportajlar yapılmıştı.

İki saat sonra, toplantı salonu yavaş yavaş boşalmaya başlamıştı. Değişik dinlerle inançların temsilcileri, vedalaşıp birbirlerinin adreslerini aldıktan sonra, izin isteyerek sırayla salondan ayrıldılar.

David Halevy, tıpkı öbürleri gibi altın madalyayı kazanmadığına gizliden içerlemiş olduğu halde, yarışmaların bu şekilde sonuçlanmasından mutluymuştu. Şeyh'le henüz vedalaşmamıştı. Kalabalığın içinde Şeyh'i bulup, onu derin bir saygıyla selamladı. Ama tam arkasını döneceği sırada, Amina ile göz göze geldi. Kesin ayrılık saatinin gelip çattığını anlayan genç kadın, bakışlarını Haham'ın üzerinden çekme gereği duymadan, ona şefkat ve ısrarla baktı. Haham'ın eli ayağına dolanmıştı. Çevresindeki mutlu kalabalığın desteğine güvenip elini kaldırdı ve Amina'nın yanağını nazikçe okşadı. Yumuşacık bakışları adeta birbirlerine kenetlenmişti. Haham'ın ta içinde yeni bir evren doğuyordu sanki. Birden bu harika duygu yerini, sırtının ortasında hissettiği şiddetli bir acıya bıraktı. Haham'ın bakışları ciddileşti ve kanlar içindeki bedeni yere serildi. Kısa süre sonra kendinden geçmiş, artık Amina'nın dehşet dolu çığlıklarını duymaz olmuştu...

Adalet yerini buluyor

Haham saatler sonra kendine geldiğinde, gözlerini güçlkle açabildi. Yavaş yavaş çevresindeki beyaza boyalı duvarları ve birer teknoloji harikası olan tıbbi cihazları fark etti. Kürek kemiklerinin tam ortasında duyduğu acıyla yüzünü buruşturdu.

- Tanrı'ya şükürler olsun, diye bağırdı bir ses, kendinize geldiniz!

Yüzünü sesin geldiği tarafa güçlkle çeviren David Halevy, rahatlamış, güleç bir yüzle yatağının köşesine ilişmiş olan Christian Clement'i görmekten duyduğu şaşkınlığı gizleyemedi.

- Burada ne işim var benim, diye sordu Haham güçlkle.

Christian Clement ona, toplantı salonunda yere yıkılmasından bu yana olup bitenleri bir bir anlattı.

- Tam Bayan Amina'yla vedalaştığınız sırada, biri sizi sırtınızdan bıçakladı.

- Peki ama kim ve neden?

- İmamın kızı çığlık atmaya başlayınca, sivil polis hemen yardımınıza geldi. Kendinizden geçmiş, hareketsiz yerde yatıyordunuz. Öldüğünüzü sandık. Genç bir adam, elinde bir bıçakla Amina'nın tam karşısında duruyordu. Kaçmaya bile kalkışmamıştı. Polisler onu yakaladıkları gibi merkeze götürdüler. Kimliğini sonradan öğrendik.

- Kimdi peki?

- Bana inanmayacaksınız... Ali bin Ahmed'in büyük oğlu, yani Amina'nın öz ağabeyi. Kız kardeşinin yanağını okşadığınızı gördüğünde, öfkeden çılgına dönmüş. İmamın oğlu Hasan'ın kendi ağzından öğrendiğimize göre, genç adam asla babasının başka dinlere açık olmasını hazmedememiş, özellikle de İslam'a daha hoşgörülü bir yorum getirmesini. Hasan, özellikle Musevilikten nefret ediyor ve Amerikan kapitalizmiyle Sami dinler arasında hiçbir fark olmadığını savunuyor. Kız kardeşinin yüzüne dokunduğunuzu gördüğünde kendini tutamamış.

Haham şaşkın halde bakışlarını yere çevirdi.

- Hepsi bu değil...

- Daha ne olabilir?

- Bu dramatik olayların sonucunda, polis Amina'ya saldıranı da bulabildi, yani saldırmış gibi yapanı....

- Nasıl yani? Ona saldıran öz ağabeyi miydi?

- Her şeyi itiraf etti. Musevilere duyduğu kin yüzünden, sizi böylesine bir şiddet olayının faili

durumuna koymak istemiş. Polis Hasan'ın eşyalarının arasında, Amina'nın odasında bulduğunuz takkenin aynısına rastladı. Sizin odaya zamansız gelişiniz, tüm planlarınızı altüst etmiş.

- İnanılmaz, dedi Haham, dudaklarında muzip bir gülümsemeyle.

Ama bir saniye içinde, gülümsemesi bir acı ifadesine dönüştü.

- İyi misiniz, diye sordu Christian Clement.

Haham gözlerini evet anlamında kırıştırdı.

- Artık gitmem gerek, şimdi her şeyi biliyorsunuz. Şu an en fazla ihtiyacınız olan şey, dinlenmek.

Haham güçlükle, Hıristiyan'dan kendisine yaklaşmasını istedi.

- Size bir sır verebilir miyim? Bu soru karşısında önce şaşırın Doktor Clement'in yanıtı olumluydu:

- Elbette. Neyle ilgili?

- İnsan adaleti çoğu zaman başarısız olsa da, Tanrı'nın adaleti öyle değildir. Ağabeylerimden biri, askerliğini yaptığı sırada ağır bir yara aldığı anda, içimde derin bir kin doğdu. Asla bu denli düşmanca davranabileceğimi düşünmemiştim. Hatırlarsanız, Turnuva'nın açılış sırasında, dinleyicilerden biri Alain Tannier'ye sözlü saldırıda bulunmuştu. O an içimde bir intikam ışığı yandı. Müslümanlara, bir Musevi'nin neler yapabileceğimi kanıtlamak istiyordum.

- Ve Bayan Amina bir başka Müslüman'dan tehdit mektubu aldığı anda, intikam almaktan vazgeçtiniz...

- Hiç de değil...

Christian Clement hiçbir şey anlamıyordu.

- Mademki bir Müslüman, yersiz haykırılarıyla tüm cemaati karşısına alabilmişti, durumu daha da ağırlaştırmak çocuk oyuncuğuydu... üstelik basit bir kalemle.

- Kalem oldukça hafif bir şey.

- Arapça bir tehdit mektubu yazdığı zamanlar dışında....

- Yani o Arapça mektubu yazan... siz miydiniz?

- Evet ya... Ama adalet var olduğu için. Kalem bir hançer olarak bana geri döndü.

Tam o anda, elinde harika bir çiçek demetiyle hemşire içeri girdi.

- Size son bir soru daha sorabilir miyim, diye sordu Christian Clement, suç ortaklığı yapmanın verdiği heyecanla.

- Buyurun.

- Eğer ağabeyi tarafından hançerlenmek, Tanrı'nın adaletiyse, kız kardeş tarafından hançerlenmiş yüreğinizde duyduğunuz şey, Tanrı sevgisi olarak nitelendirilebilir mi?

David mutlulukla gülümsedi.

Son söz

Kapı çalındı. Doktor Clement kapıyı açmak için kalktı. Haham, Alain Tannier, Rahula, Krişnânda'yla birlikte Ali bin Ahmed'i kapıda gördüğünde şaşkınlıktan ne yapacağını şaşırıldı. İmam'ın asil yüz hatlarında, korkunç bir yorgunluk seziliyordu. Birkaç saniye boyunca, odaya boğucu bir sessizlik hâkim oldu.

- Nasıl olduğunuzu merak ettim, dedi Ali bin Ahmed, yorgun ama yumuşak bir sesle.

Haham, bu nazik davranış karşısında duygulanmıştı. Oğlunun yaptıkları karşısında yüreğinin parçalanmasına karşın, İmam'ın böylesine anlayışlı davranması odadaki herkesi etkilemişti.

- İyi olmaya çalışıyorum, diye yanıt verdi David Halevy. Sevgili Şeyh, size bir şey daha itiraf etmem gerekiyor...

Ve Haham bir kez daha yaptığı kötülüğü anlattı. İmam el yordamıyla Haham'ın yanına yaklaşmış elini tuttu. Ona bir sandalye uzatıldı; böylece dakikalar boyunca, birbirlerine tek bir söz bile söylemeden, el ele durdular. Öbür temsilciler bu şefkat dolu ânı bozmamak için kıpırdamıyorlardı bile. Haham'la İmam'ın yüzlerine daha yakından baktıklarında, her ikisinin de ağladıklarını fark ettiler.

Sessizliği bozan Haham oldu.

- Sizden özür diliyorum, diye mırıldandı.

İmam davranışıyla yanıtını vermişti zaten. Tek bir söz bile eklemedi. Sonra içini dökme sırası ona gelmişti:

- Öz oğlumun böyle bir şeye kalkışması beni çok üzüyor, hatta aklımı durduruyor, insanlar İslam hakkında kimbilir neler düşünecekler... Yarışların başında da sonunda da ortalığı hep Müslümanlar karıştırdı. İslam'ın şiddet ve vahşetle eşanlı olduğına inananların, basmakalıp görüşleri kanıtlanmış oluyor... Durumumuz içler acısı.

Bütün temsilciler bir ağızdan, İmam'la aynı düşüncede olmadıklarını dile getirdiler. Haham'ın söyledikleri, ötekilerin de görüşlerini özetler gibiydi:

- Sevgili Ali bin Ahmed, nitelikleriniz hepimizi derinden etkiledi. Seyirciler hepimizden fazla, sizi alkışladılar. Üstelik boş yere değil. Değerli düşünceleriniz ve davranışlarınız sayesinde, artık hiç kimse İslam'ın bir şiddet dini olduğunu söyleyemeyecek. İsrail'de, İrlanda'da, Bosna'da ve Hindistan'da, Musevilerin, Hıristiyanların ya da Budistlerin Tanrısı adına da insanlar öldürülüyor. Elbette ki, sizinkilerin dünya platformunda, kendilerinden daha fazla söz ettirdikleri bir gerçek. Ama yarışmaların sonunda, hiç kimsenin aklından bu tür şiddet olaylarını alçakgönüllü ve konuksever gerçek İslam'la karıştırmak geçmeyecektir. Kendi adıma, içimizden en asiline bir madalya verecek olsam, onu kesinlikle size verirdim.

- Olmaz öyle şey, diye atıldı İmam. Düşüncelerini en açıkça ifade eden ve kişiliği en fazla zarar gören siz oldunuz. Madalya sizin hakkınız.

Haham'la İmam'ın birbirlerini böylesine onurlandırmalarına tanık olan diğerleri, sevinçten gülmeye başladılar.

Mutlu, ama bir o kadar da yorgun olan David Halevy yatağına uzandı. Bütün ziyaretçiler, gitme zamanının geldiğini anlamışlardı. Şefkat ve dayanışma duyguları içinde birbirleriyle vedalaştılar.

Haham iç çekti. Hâlâ açık olan yarası, artık ona eskisi kadar acı vermiyor gibiydi. Gözlerinde büyük bir mutlulukla, yanı başında duran rengârenk çiçek demetine baktı. Birden, çiçeklerin arasında küçük bir zarf olduğunu fark etti. Acısına karşın, eğilip onu almayı başardı. İçinde yazılı olan sözcükleri okuyunca, Haham kendini bir çiy tanesi kadar taze ve mutlu hissetti.

Evrenin en derin çatlağı
Karşı koymayı başaramaz aşka.
Dünyanın en büyük acısı
Tanrı tarafından iyileştirilir kolayca.

Mektup, 'Amina' imzalıydı.

O kadar da uzak olmayan bir diyarda

Soytarı hem heyecanlı, hem sakinleşmiş olarak evine döndü. Eloise'in alnını okşayıp, başına gelen olayları düşünmeye başladı. Aklına bir yığın düşünce doluştu. Buzdolabına doğru yönelip, kendine afiyetle yiyeceği bir yemek hazırlamaya koyuldu. Sonra da rahat adımlarla evinin içinde gezdi. Yorgunluk bastırınca, yatmaya gitti. Dua edip etmemek konusunda bir süre kararsız kaldı, sonra da huzur içinde uyuyakaldı. Yüreğinin neler mırıldandığını ancak Tanrı bilir...

Bilge, çocuklarını yatırmadan önce onlarla her zamankinden fazla oynadı. Karısıyla baş başa" yemek yemekten mutluydu. İlk kez, karısının saçları arasında bir beyaz tel olduğunu fark etti. Güzel eşi de gizemli zamana yenik düşüyordu; yüzünde yirmili yaşların tazeliği yoktu artık, çizgilerine sinen olgunluk, güzelliğini artırmıştı. Bilge, ruhunun ta derinliklerinde, günün birinde ölümün onları ayıracağını düşündü. Acaba ilk giden kim olacaktı? O mu? Yoksa karısı mı? Asla bu tür soruları kendine bu denli açıkça sormamıştı. İçini bir korku kapladı. Yemek süresince çok az konuştular. İlişkilerinde bir şeyler değişiyor gibiydi. Bilge o gece, karısıyla son kez sevişiyormuş gibiydi. Hırsla ve garip bir Özgürlük duygusuyla. Sanki kesin bir inanç doğmuştu içinde: Ölüm, asla aşkı yok edemez; son ayrılığı, sonsuz ve muzaffer bir birliktelik izler.

O gece, Kral uyumakta çok güçlük çekti. Yatağından kalkıp, kütüphanesine gitti. Aklına eski anılar geldi. Anne babasıyla birlikte dua ettiği günleri hatırladı. Birkaç dakika sonra toz içindeki eski İncil'i buldu. Bu turnuva ve karar aşamasında hissettikleri, içinde köklerini bulma arzusu doğurmuştu. Kitab-ı Mukaddes'i açıp, orta yerinden okumaya başladı: "Efendimizin Manevi Varlığı üzerimde, çünkü fakirlere iyi haberi iletme görevini bana verdi. Esirlerin, baskı altındakilerin özgür olduklarını, körlerin bundan böyle görebileceklerini ve Tanrı'nın onları yanına kabul ettiğini haber vermeme istedi benden (İşaya 61,1-2)."

Kral bu duayı mırıldanarak sarayın balkonuna yöneldi. Krallığın üzerini yumuşacık bir ışık kaplamıştı. Bu aydınlık karşısında şaşırarak Kral, bakışlarını gökyüzüne çevirdi. Gökyüzü bulutlarla kaplıydı, hatta ayın yüzeyi bile bir tül perdeyle örtülüydü sanki. Kral bu garip parlaklığın nereden geldiğini anlamamıştı. Yoksa rüya mı görüyordu... Ya da gerçek değişmiş miydi... Acaba gözleri gizemli bir kaynaktan yıkanmış ve serinleşmiş olabilir miydi? Kral, karşısındaki bu yeni dünyanın büyümesine kapılmış, kıpırdamadan manzarayı izliyordu. Krallığı ona hiç bu denli güzel görünmemişti. Asla bu denli kırılmış ve düzeltilmesi gereken bir şey varmış gibi de gelmemişti. Kral, sevinç içinde, halkına adil ve eşit hizmet vermek için yeni bir kararlılıkla yatağına gitti. Ve hâlâ bu deneyimin etkisini üzerinden atamamış halde, ancak sabaha karşı uykuya dalabildi. Bu gizemli değişimin nedenini tam olarak kavrayamamıştı.

Ne fark ederdi ki? Yeni bir gün doğmuştu. Hatta belki de melekler şarkı söylemeye bile başlamışlardı.

www.iskenderiyekutuphanesi.com

Notlar

1 Bu güveni hak edip etmediğimden emin değilim Yine de bu yarışmaların devamını getirmeye verdiğim karardan gurur duyuyorum Bu zor görevin üstesinden gelmemde bana yardımcı olan herkese teşekkürler Özellikle de eşim Mireille'e ve sorularıyla bana gayret ve yaşama zevki veren dört oğlum David, Olivier, Simon ve Basile'e, Elisabeth ve Claude Hoffman'a, kardeşlerim Marc ve Alex'e, annem Martha'ya ve babam Gulam'a, Profesör Carl-A Keller'a, meslektaşlarım Frank Le Vallo-is ve Jean-Claude Basset'ye, Gerard ve Sandra Pella'ya, Bernard ve Claire Bolay'e, Christian Lavanchy ve Florence Clerc'e kocaman bir TEŞEKKÜR etmek istiyorum Ayrıca, bilim ve dinle ilgili derslerime katılarak onlara canlılık katan Lozan Federal Politeknik Yüksekokulu öğrencilerine, asistanlarına ve öğretmenlerine, Lozan'daki dinler arası iletişim kurumu Arzillier'deki Müslüman, Musevi, Hindu, Budist ve Hıristiyan dostlarıma, beni bütün toplantılarına kardeşçe davet eden Dinler Arası Diyalog üyelerine, konukseverliği ve muhteşem kadrosu için Puidoux yakınlarındaki Cret-Berard pansiyon halkına, uluslararası toplantılar konusundaki başarılarından ötürü, Barış için Dünya Dinleri Konferansı'na (WCRP), güven ve destekleri için Vaud Kantonundaki Protestan Reformcu Kiliseye ve İsviçre Protestan Kiliseleri Misyonerler Bölümü'ne de teşekkürü bir borç bilirim Onların değerli yardımları olmaksızın bu zor görevin üstesinden gelemezdim (yazarın notu)

EKLER

- Cenevre Dini Tartışmalar Platformu'nun

hazırladığı ayrıntılı sunumlar

- Dinler hakkında genel bir tablo

Budizm

Kurucusu

Şakyamuni olarak da bilinen Siddhârta Gautama, MÖ 6. ve 5. yüzyıllar arasında Hindistan'ın kuzeyinde yaşamıştır. Başlarda prenlere yaraşır, ardından da çile dolu bir yaşam süren Buda, 'Uyanmış' ünvanını meditasyon sayesinde ulaştığı yüce bilinç sayesinde kazanmıştır. Verdiği öğütlerle, insanlara Hinduizm'den oldukça farklı bir yol göstermiştir: Budaşâsana'yı ya da başka bir deyişle Buda öğretisini.

Kutsal metin

Eski Yazılar üç ana bölüme ayrılır: vinaya, yani keşiş hayatı ile ilgili kurallar; sûtra, yani Buda'nın öğütleri ve Abhidhârma, yani öğretinin bazı bölümlerinin incelenmesi. Budizm, çağlar ve kültürler boyunca, her Budist okulunun Palice, Sanskritçe, Çince ya da Tibetçe yazılmış kendi Sutra'larını derlemesiyle, hiç durmadan ilerleme kaydetti.

Akımlar

Budist okulları da, Buda'yı anlayışları, felsefeleri ve eğitimleriyle farklılık gösteren üç ana akımda sınıflandırılabilir: Theravâda, Sri Lanka'dan Vietnam'a kadar uygulanan, eskilerin öğretisidir; Mahayana ya da büyük araç, Zen ve Saf Topraklar okullarıyla birlikte Çin'de, Kore'de, Vietnam'da ve Japonya'da geliştirilmiştir; Vajrayâna ya da elmas aracı, Tibet geleneklerini yansıtır.

Temel inançlar

Eylemlerin ödüllendirilmesi anlamına gelen Hint inancı karma'dan ve yeniden doğuşların ya da dirilişlerin çarkı demek olan yine Hint inancı samsâra'dan yola çıkan Buda öğretisi, Benliğin -anâtma- yokluğu, her şeyin süreksizliği -anitya- ve acı -dukkha- üzerinde yoğunlaşır; zevkten doğan acının evrenselliği üzerine 'Dört Asil Gerçeği' ve acının sona ermesine giden yol olan 'Asil Yol'u (anlayışın-düşüncenin-sözün-eylemin-varoluş yollarının, gayretin-dikkatin-yoğunlaşmanın doğruluğu) geliştirmiştir. Nirvana, her türlü bağılıktan kesin olarak kopmak anlamına gelir. Mahâyâna akımı, görünen her gerçekte boşluk konusunu -şûnyatâ-ve Bodhisattva'nın ülküsü olan, insanlığa adadığı iyi dilekleri ön plana çıkartmıştır.

Davranış kuralları

Buda ahlakı -şîla-, on temel kurala dayanır; ilk beşi bütün halkı ilgilendirir: yaşama saygı, mülkiyete saygı, uygunsuz cinselliği ret, gerçeğe saygı ve sarhoş edici içeceklerden uzak durma; diğer beş tanesi keşişlere özgüdür. Mahâyâna geleneği, Bodhisattva'nın örneğinden yola çıkarak on yetkinlik -pâramitâ- sıralar: merhamet - ahlakçılık - sabır -güç - düşünce ve erdeme ek olarak: yöntem - dilekler - sonuçlandırma - ve bütün dharma'ların bilinmesi.

Öbür dinlere bakış açısı

Hindistan'dan yola çıkıp Asya'da yayılan Budist öğretisi, kültürel ve dini açılarından başarılı bir uyarılma sergilemiştir. Öbür dinlerle uyumludur, onlara karşı kısıtlamasız bir hoşgörüyü sahiptir.

Dualar ve dini uygulamalar

Çoğu zaman ikincil tanrılarla çevrili bir heykelle temsil edilen Huda'ya saygı gösterip ona adakta bulunmak için tapınağa gidilir. Mahâyâna'da her birey, kendini tüm arzularından soyutlayarak, gerçeğin doğru biçimde algılandığı düşünce gücüyle, birer Buda olmaya davet edilir.

Zen gibi bazı okullar çaba gerektiren konulara yoğunlaşırlar (oturuş, zihinsel çelişki, disiplin, üstatla ilişkiler, görünür hale geliş); Saf Toprak gibi diğerleri, cennetin kapılarını ardına kadar açarlar. Rahipler ve az sayıda rahibe, öğretileriyle önemli birer örnek teşkil ederler.

Beslenme

Budistler öncelikle, sarhoş edici içeceklerden kaçınırlar; birçoğu, özellikle de rahipler vejetaryendir.

Doğumdan ölüme

Budizm'de doğum ve ölüm törenleri, ülkeden ülkeye farklılıklar gösterir. Geçici ya da sürekli dileklerle manastıra giriş önemli bir an sayılır.

Başlıca bayramlar

Her ay, dolunay zamanı bir bayram kutlanır. Wesak'ta, theravâda geleneğine uygun olarak Gautama Buda'nın aydınlanması -Bodhi- ve sönüşü -Paranirvâna- kutlanır, mahâyâna akımı bu bayramı bağımsız olarak ele alır. Asala, Benares'teki ilk vaazı, Kathina ise yağmur mevsiminde, keşişlerin inzivasının sonunu anımsatmak amacıyla yapılır. Mahâyâna'da, çeşitli okulların ustaları da özel günlerle anılır.

Hinduizm

Kurucusu

Hinduizm'in kurucusu yoktur; özü, bundan üç bin yıl önce, Hindistan'ın kuzeyine yerleşmiş olan Ari-Hintli kabilelerin bilgelerine dayanır. 'Hindu' adı, MS 8. yüzyılda Müslümanlarla olan ilişkiler sırasında ortaya çıkmıştır. 12. yüzyıldan itibaren, Hindu Dharma'dan söz edilmeye başlanır, ama klasikleşmiş terim Sanâtana Dharma'dır, yani nesnelere ebedi düzeni.

Kutsal metin

Hinduizm'e ait metinler çok çeşitlidir; sayıları da kabarıktır: İlk sırada daha çok felsefî izler taşıyan Upanişadlarla biten Dört Veda (bilgi) yer alır; ardından, Bhagavad Gîtâ (Mutlu Efendinin Türküsü) ve Râmâyana'yı içeren Mahâbhârata destanları gelir; son sırada da, Pûrana'lar (eski metinler) ve Dharma-Şâstra (kanunların derlenmesi) vardır.

Akımlar

Bir araya getirilmiş öğretiler ya da uygulamalardan yoksun olan Hinduizm, genel dinsel ifadede biçimlenir ve büyük tanrılara adanmış üç temel külte ayrılır: Vişnu, yani Krişna ve Rama olarak ortaya çıkan, dünyanın ve Dharma'nın koruyucusu Vişnu; Yogilerin Efendisi, yıkıcı Şiva; Şiva'nın karısı, Tantracılığın ana tanrıçası Şaktit. Akımın mensuplarına göre, bu tanrıların her biri, Yaratan'ın tümünü temsil eder; Advaita Vedanta'daki katı tekçilik, Benliğin -Atman- ve Mutlak -Brahman- kimliği üzerinde etkilidir.

Temel inançlar

Farklı okullar, bir temel anlayışta birleşir: Vecto'lara yani Tanrı'nın yaklaşımlarının çoğulluğuna, evrenin yaratılış, korunum ve çözülmesiyle ilgili çarka, eylemlerin meyvesi -karma- ve kast toplum yönetiminden kaynaklanan art arda dirilişlere -samsâra- duyulan saygıda. Kurtuluş -mokşa- değişik yollarda aranabilir: çıkar gütmeyen eylemlerde, fiziksel kontrolde, felsefe sistemlerindeki erdemde ve gurulara -bhakti- ya da seçilmiş tanrılığa -İştâ Devatâ- adanma yolunda.

Davranış kuralları

Birçok kitabın yanı sıra, dört Varna halinde yapılandırılmış (rahipler ya da Brahmanlar, savaşılar ve politikacılar, tüccarlar, işçiler ve hizmetkârlar) ve sayısız kasttan -jati- oluşan

'Manu'nun Yasalar Kitabı' Hinduizm'in temellerini oluşturur. Kişisel yaşam da dört evreden geçer; eğitim, aile hayatı, ormanda inziva ve sannyâsi'den kesin kurtuluş.

Öbür dinlere bakış açısı

Hinduizm doğasında, insanı kişisel bir Tanrı'ya ve onun aracılığıyla özüne inilemeyen Mutlak'a götüren ne çok yol olduğu bilincini barındırır. Hinduizm'in gerek içinde, gerekse dışında öbür dinlere karşı sonsuz bir hoşgörü yatar. Hinduların reddettikleri şey, bir iletinin, özel bir tapınma biçiminin ya da dini yayma çabasının mutlaklaştırılmasıdır.

Dualar ve ibadetler

İster özel bir mekânda, isterse büyük bir tapınakta gerçekleşsin, pûjâ töreni, kişinin kendi inancına göre seçtiği bir Tanrı'nın resmi ya da heykeli önünde yapılır; ziller, tütsü, ışık ve bir mantra eşliğinde, tanrılara çiçekler ve yiyecekler sunulur, dualar edilir. Brahmanlar, en sık Mantra Gâyatri'yi tekrar ederek günde üç kez tapınırlar: "Bu dünyayı yaratan Varlığın ışık saçması derin derin düşünelim! Düşüncelerimizi gerçeğe doğru yöneltsin!" Tekçi akım özel bir resim kullanmaz, meditasyonu ve düşünce gücünü uygular.

Beslenme

Hinduların büyük çoğunluğu vejetaryendir, özellikle de Hindistan'ın kuzeydoğusu dışında yaşayan Brahmanlar. Genel kural olarak Hindular, sığır eti yemekten kaçınırlar.

Doğumdan ölüme

Yaşamın önemli anları dinsel bir boyut taşır: çocuğa isim verme, anne sütünden katı gıdaya geçiş, göbek bağının düşmesi; geleneksel olarak aileler tarafından düzenlenen düğünler büyük törenlere sahne olur. Çilecilik ya da keşişlik yaşamına geçiş, bir ölünün yakılması da bir o kadar önemlidir.

Başlıca bayramlar

Makara Sankrânti, kışdönümü, hasat ve güneşin yenilenme bayramı; Mahaşivratri, Büyük Şiva Gecesi, kış sonrası ilk dolunay; Holi, ilkbahar festivali; Rama Navami, Ramâyâna destanının kahramanı Râma'nın doğuşu; Janmaştami, Bagavad-Gîtâ'nın esin kaynağı Krişna'nın doğuşu; Ganeşa-Chaturchi, Hindistan'ın güneyinde Ganeşa'da başlangıçlar ve ticaret bayramı; Nauaratri/Durga Pûjâ-Dussera, Rama ile Şeytanlar Tanrısı arasındaki anlaşmazlığın ve Tanrıça Durga'nın zaferinin kutlanması; Divalı, çoğunlukla zenginlikle bir tutulan sonbaharda ışık bayramı.

İslamiyet

Kurucusu

Hz. Muhammed, İslam'ın kurucusu değil, peygamberidir. 570 ile 622 yılları arasında Mekke'de, 632 yılına kadar da Medine'de yaşamıştır. Göçü (hicret), ayın hareketini esas alan Müslüman takviminin başlangıcı sayılır.

Kutsal metin

Kuran-ı Kerim, Arapça meali ile 'açıklama', Tanrı'nın Cebrail aracılığıyla, Hz. Muhammed'e gönderdiği sözlerden oluşur. 114 sureden meydana gelen Kuran, asla taklit edilemez; Müslümanların dini ve sosyal yaşantılarının bütünü üzerinde etkilidir.

Akımlar

Peygamberin hemen ardından, İslam iki temel akıma ayrıldı: Sünnilik ve Şiilik. Sünniler (Müslümanların yüzde 90'ı), sunna'ya yani Peygamber'in geleneklerine ve herkesçe kabul edilmiş olan dört adli okulun vardığı antlaşmaya bağlı kalırlar. Çok sayıda eğilime ayrılan Şiiler ise, Hz. Ali ve kızı Fatma'nın soyundan gelenlere büyük saygı duyarlar. Aynı zamanda İslam dininde, gizemci özelliklere sahip sufi düşünörlere de rastlanır.

Temel inançlar

"Deyin ki: Biz Allah'a inanıyoruz, İbrahim'e, İsmail'e, İshak'a, Yakup'a, [on iki] havariye inanıyoruz, Tanrı tarafından Musa'ya, İsa'ya ve peygamberlere emanet edilenlere. Biz aralarında hiçbir ayırım yapmadık ve Tanrı'ya itaat ettik (sure 2,136)."

Tek bir Tanrı, (Arapça'da Allah) tarihte yaşananlara ilişkin olarak -peygamberlerine ve sonucusu Muhammed olan elçilerine- aynı mesajı iletir. İnsanoğlunu Tanrı'yla birleştiren en önemli antlaşma, Tanrı'nın yaşamı bir sınav haline getiren nihai kararına eşdeğerdır. Tanrı'ya giden yolda -Gerçek-ifşa ve inanç, ışıktır, yön bulmadır.

Davranış kuralları

Bir Müslüman'ın yaşamında esas aldıkları, Kuran'da yazılı olanlar ve Peygamber'in yaptıklarıdır. "Tanrı elbette, eşitliği, yardımseverliği ve yakınlarla destek olmayı emretti. Namussuzluğu, kınanacak davranışları ve baskıyı (haksızlığı) yasakladı (sure 16,90)." Aynı zamanda: "İnanç, Tanrı'ya onu görürmüşçesine tapmaktır, sen onu göremesen de, O seni kesinlikle görüyordur (Hadis)."

Tanrı'ya duyulan minnet, inanca bağlı sürekli bir adalet gerektirir. Bir Müslüman, insan ilişkilerinde ölçülü, görgülü ve cömert olmak zorundadır.

Öbür dinlere bakış açısı

Müslümanlar her ne kadar, Kuran'ın değişiklikler yaparak öbür kutsal kitapları düzelttiğini düşünse de, İslam'ın Museviliğe ve Hıristiyanlığa saygısı sonsuzdur. "Erdem ve yüreklilikle, tüm insanları Efendine yönelt. Ve onlarla en iyi şekilde anlaşmaya bak (sure 16,125)."

Dualar ve ibadetler

Günde beş kez kılınan namaz'la, kişinin hem Tanrı'yla hem de camide, cemaatin diğer fertleriyle birlik içinde olması hedeflenir.

Mal varlığının yüzde 2.5'inin fakirlere verilmesi olan zekât, hem bir sevap, hem de sosyal bir gereksinimdir.

Müslümanlar Ramazan ayı boyunca oruç tutarlar; güneşin doğuşundan (sahur) batışına (iftar) dek hiçbir yiyecek ya da içeceğe ve cinsel ilişkiye izin yoktur. Oruç tutmakla kişi direncini sınar ve yiyecek bulamayanların acılarını paylaşır.

Mekke'ye yapılan hac, her Müslüman'ın yaşamı boyunca en az bir kez gerçekleştirmesi gereken dini bir ziyaretir. Bu şekilde tüm müminler Tanrı'nın birliğim simgeleyen mekânda toplanmış olurlar.

Beslenme

Domuz eti, alkollü içecekler ve uyuşturucu özelliği taşıyan maddeler dışında her şey mubahtır. Geleneksel olarak hayvanlar, Tanrı'nın adı söylenerek kurban edilir.

Doğumdan ölüme

Doğum, Tanrı'nın lütfudur. Erkek çocuklar küçük yaşta sünnet edilirler; buluş çağına giren genç kızlar ve delikanlılar İslami şartları yerine getirmeye başlarlar. Evlilik, Müslüman'ın yaşamında önemli bir yer taşır; Müslüman her adımını Tanrı'nın adını ve bağışlayıcılığını söyleyerek atar. Ölüm saati geldiğinde, kendisi ya da bir yakını son duasını eder.

Başlıca bayramlar

Cuma kutsal gündür, camide vaaz verilir ve topluca namaz kılınır. Şeker Bayramı (Aid el-Fitr): Ramazanın biti minde kutlanan bu bayram gerçek bir sevinç ve paylaşım kaynağıdır.

Kurban Bayramı (Aid El-Adha): Maddi olanakları olan Müslümanlar, Hz. İbrahim'i anmak için kurban keserler.

Diğer bayramlar arasında, şunları sayabiliriz:

Aşure: Şiiler, Peygamber'in torunu Hüseyin'in maruz kaldığı zulmü anarlar.

Mulid: Hz. Muhammed'in doğuşu.

Miraç: Peygamberin gece yolculuğu ve göğe yükselişi.

Musevilik

Kurucusu

İlk peygamberler olan İbrahim, İshak ve Yakup, İsrail devletinin babaları olarak kabul edilirler. Musa'ya milattan yaklaşık on üç yüzyıl önce, Sina Tepesi'nde, İsrail halkına gönderilen On Emir'in ifşasının hemen ardından, Tevrat (Kutsal Kitabın ilk beş bölümü) indirilmiştir.

Kutsal metin

Tevrat kutsaldır. Dinin 'yazılı kuralları', Tevrat'tan ve diğer kutsal kitaplardan (peygamberler ve yazıtlar) yola çıkılarak belirlenmiştir. Mişna'da kesinleşmiş ve Talmud'da yorumlanmış olan 'sözlü kurallar', kodlarda (Şulhan Aruh), yorumlarda (tel Raşi), Tanrıbilimle ilgili eserlerde, gizemci akımlarda (Kabala) ve Hasidizm gibi dinsel akımlarda ifadesini bulmuşlardır.

Akımlar

Yayıma sonucu, Museviler iki ana gruba ayrılmışlardır: Doğu ve Batı Avrupa'da yaşayan Aşkenazlar ve Akdeniz'in merkezindeki Sefaradlar. Günümüz Musevi dünyasında, iki önemli akıma rastlanır: Birincisi yazılı ve sözlü geleneklere sıkı sıkıya uyan ortodoks ya da gelenekçi diye tabir edilen Museviler. İkincisi ise yazılı ya da sözlü gelenekleri değişmez birer kural değil de, birer kaynak olarak gören, din konusunda her türlü yoruma açık olan özgürlükçü ya da yenilikçi olarak addedilen Musevilerdir.

Temel inançlar

Tanrı bir ve tektir, evreni ve içindeki her şeyi yaratan O'dur. İnsanı kendine 'benzer' biçimde yaratmış, ona düşünce özgürlüğü tanımış ve yaratımı tamamlayıcı bir rol vermiştir. Tanrı Tevrat aracılığıyla, halkıyla bir bütün oluşturur. Tarihin bir anlamı vardır ve insanoğlu eylemi sayesinde hedefine ulaşabilir, yani herkesin adalet içinde yaşadığı, şiddetten ve utançtan uzak bir çağ (Bkz. Maimonide'in on üç inanç makalesi).

Davranış kuralları

Bir Musevi'nin yaşamı, 'Uy (emirlere) ve işit' (Tesniye 12,28) buyruğuna uygun olarak, bir Halk'a, bir Toprağa ve bir Kanun'a -Tevrat'a ve 613 emre (mitzvot)- bağlıdır. "Ebedi Efendin Tanrı'yi tüm kalbinle, tüm ruhun ve gücünle seveceksin (Tesniye 6,5)." "Senden sonra geleni, kendin gibi seveceksin (Levililer 19,18)." "Ama yabancıyı da unutma (Levililer 19,34)."

Öbür dinlere bakış açısı

İnançların yayılmasına yönelik her tür çabaya karşı çıkan Musevilik, yalnız Nuh'un 7 emrinin öbür halklara da gönderildiğini kabul eder. Öğretisel uzlaşmanın dışında, günümüzde çok sayıda Musevi, ahlaki ve sosyal açıdan dinler arası yardımlaşma taraftarıdır.

Dualar ve ibadetler

Gün içinde, sabah, öğleden sonra ve akşam olmak üzere üç ayin yapılır. Ayinlerde, Tevrat'tan ve Talmud'dan alıntılarla birlikte mezmurlara ve daha güncel metinlere de yer verilir. Genel dua ve dinsel törenler sinagogda, en az on erkeğin katılımıyla gerçekleşir.

Genel olarak erkekler, kipa adı verilen bir takke ve sabah ayini süresince, tallit adı verilen bir şalla tefillin (içinde Tevrat'tan kesitlerin bulunduğu kutucuklar) takarlar. Liberal sinagoglarda kadınlar da ayine katılmakta özgürdürler.

Beslenme

Kaşerot kuralına göre, tırnağı yarık ve geniş getiren hayvanların göğüs bölümleriyle, tüm kümes hayvanları yenilebilir. Balıkların yenilebilmeleri için pullu ve yüzgeçli olmaları gerekir. Etli ve sütü besinlerini birbirlerine karıştırmamak ve bir arada tüketmemek için, Museviler iki ayrı sofraya takımı bulundurur. Tüm hayvanlar geleneksel yöntemlerle, kanları akıtılmak suretiyle kurban edilirler.

Doğumdan ölüme

Erkek çocuklar, doğduklarının sekizinci gününde sünnet edilirler. Kızlar 12, erkekler 13 yaşında dini olgunluğa erişirler. O yaşta Tevrat okunmaya başlanır ve Vahiy'le bütünlüğe ulaşılır.

Evlilik töreni dinsel bir nikâh olarak değil, şahitler önünde çiftin bir birliklilik ve yuva kurmalarının onaylanması amacıyla gerçekleştirilir.

Ölünün ardından bir süre yas tutulur.

Başlıca bayramlar

Haftanın yedinci günü sayılan Şabat, dinlenme, öğrenim ve düşüncelere dalma günüdür. Her türlü işten arınma, dünyanın kuruluşunu ve Mısır'dan kurtuluşu temsil eder.

Hac bayramları

Pesah (Hamursuz Bayramı): Mısır'dan kaçıışı, esaretten kurtuluşu ve özgürlüğe kavuşmayı simgeler.

Şavuot (Gül Bayramı): Sina'da indirilen Tevrat'ın anılması.

Sukot (Kulübeler): İsrail halkının çölde geçirdiği 40 yılın anımsanması.

Öteki bayramlar

Roşaşanah (Yılbaşı): Yaratılışın ve karar gününün yıldönümü; insanlar yıl boyunca yaptıklarının bilançosunu çıkarırlar. Hatalarını gözden geçirip, yaraladıklarından af dilerler.

Yom Kipur (Büyük Af Günü): Bir gün boyunca, 25 saat süreyle oruç tutulur, tüm müminler Tanrı'nın ve Yüce Yaşam Kitabı'nın affına sığınır, kavgalı olanlar barışırlar.

Hıristiyanlık

Kurucusu

Bir Musevi olarak dünyaya gelen Nasırâh İsa, Miladi takvimin ilk yıllarında, Tanrı'nın Krallığını dile getirdi ve çok sayıda hastayı iyileştirdi. Hıristiyanlara göre İsa, çarmıha gerilerek öldürülen, sonra da dirilerek sonsuza dek Tanrı'nın içinde yaşayan Mesih'tir.

Kutsal metin

Hıristiyanların Kutsal kitabı olan Kitab-ı Mukaddes, Musevilerin Tevrat'ından (Eski Ahit) ve Havarilerin yazılarından (Yeni Ahit) oluşur.

Akımlar

Tarihsel ve Tanrıbilimsel açıdan, Hıristiyan cemaati günümüzde üç ana gruba ayrılmış haldedir: Sayısal olarak en önemli grup, papa ve piskoposların denetimindeki Katolik Kilisesi'dir; Ortodoks Kilisesi geleneklere bağlı kalma konusunda ısrarcı davranırken, 16. yüzyılda gerçekleşen Reform hareketinden etkilenmiş olan grup, İncil'in önemi üzerinde yoğunlaşır. Yaklaşık bir yüzyıldır, evrensel bir yakınlaşma hareketi göze çarpmaktadır.

Temel inançlar

Tek ve her şeyin yaratıcısı olan Tanrı, İsrailoğulları'nın peygamberleri aracılığıyla dile gelen, Hz. İsa'da -insanoğlunu kötülüklerden kurtarıp onlara hizmet etmek dünyaya gelmiş olan- beden bulan bir Sevgi Tanrısıdır. O, müminlere esin kaynağıdır ve varlığıyla her yerdedir. Kurtuluş ölümden sonraya özgüdür; ancak inançlı olan, Tanrı'ya inanan ve ona dua eden insanlara bahşedilen bir nimettir.

Davranış kuralları

Bir Hıristiyan'ın yaşamı Tanrı sevgisiyle kendinden sonra gelene duyduğu sevgi arasında gelişir; Tanrı'nın Sina'da dile getirdiği on sözünü temel alır (Çıkış, 20) ve Dağdaki Yemin'in ülküsüne kadar uzanır (Matta 5,7): günahların affı, gerçeğin tasası, adaletin yerini bulması, kendinden sonra gelene hizmet (her insan adına).

Öbür dinlere bakış açısı

'Kilisenin dışındansa, hürmet etme' sözünden yola çıkarak, Hıristiyanlar öbür dinlerin mensuplarını uzun süre reddettiyseler de günümüzde dini özgürlüklerini kullanarak, başka geleneklerin birikimlerine saygı göstermeye başlamışlardır.

Dualar ve ibadetler

Hıristiyanların en önemli duaları 'Babamız'dır. Müminler pazar günleri, Tanrı'ya şükür ve dua etmek, Tanrı'nın sözlerini dinlemek, ekmele şarabı paylaşmak için kilisede bir araya gelirler. Hafta arası da çeşitli ayinler yapılır.

Hıristiyanlar inançlarını öncelikle dua ederek, İncil'i okuyarak, günah çıkartarak, çeşitli yerlere hacca giderek ve Meryem Ana'yı kutlu sayarak belirtirler.

Her kilisenin aşağı yukarı belli bir hiyerarşik yapıda yer alan, din adamları vardır. Birçoğunda, itaat ve namus yemini etmiş rahipler ve rahibeler bulunur; öte yandan günümüzde bütün kiliseler laikliğin önemini vurgulamaktadır.

Beslenme

Yeni Ahit'te yer alan bir tartışma sonucu, Hıristiyanlar her türlü besini almakta özgür bırakılmışlardır, ama özellikle manastırlarda yiyecek konusunda sınırlama vardır; abartıya kaçılmamasına dikkat edilir.

Doğumdan ölüme

Bir Hıristiyan'ın yaşamı bebekken yapılan vaftiz töreniyle başlar; ardından din dersi ve uygulaması gelir. Kilisede yapılan dini nikâh töreni, günahlardan arınma, kutsal yağ sürme töreni ve din adamlarının kutsanması gibi bazı özel törenleri vardır. Cenaze töreni, ölünün Tanrı'ya teslim edilmesi anlamını taşır.

Başlıca bayramlar

Hıristiyan takviminin her günü bir aziz ya da azizenin günüdür; pazar günleri, İsa'nın dirilişini anımsatması açısından, bayram kabul edilir. Yeni yıl, İsa'nın doğuşunu simgeleyen Noel'le başlar. Kırk gün süren Büyük Perhiz ve Kutsal Hafta, İsa'nın Kudüs'e girişini, Kutsal Perşembe günü son yemeği, Kutsal Cuma çarmıha gerilişini, Paskalya ise, dirilişini anımsatır. Ayrıca, İsa'nın Göğe Yükselişi, Hamsın Yortusu ve Tüm Azizler Yortusu bayram olarak kutlanır.